ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ ПРИПОВІДКИ.

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.
Herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXVIII.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.
Т. XXVIII.

Галицько-руські народні приповідки.

Зібрав, упорядкував і пояснив
Др. ІВАН ФРАНКО.

У ЛЬВОВІ, 1910.
Накладом Наукового Товариства ім Шевченка.
З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

GALIZISCH-RUTHENISCHE VOLKSSPRICHWÖRTER.

Gesammelt, redigiert und erklärt

VON DR. IVAN FRANKO.

(Bd. III, Rabunok—Jaczmiń).

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНЇ ПРИПОВІДКИ.

Зібрав, упорядкував і пояснив

Др. ІВАН ФРАНКО.

Том третїй.

(Рабунок—Ячмінь).

У ЛЬВОВІ, 1910.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

X КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр ФС Ш24(4Укр)Н34 Інв.№ 2719042

~~Автор~~ НТШ. Етнографічна комісія. Львів. Етнографічний збірник. Т. 28: Галицько-руські народні приповідки...

Назва

Місце, рік видання Львів 1910

Кіл-ть стор. IX, [1] с., с. 301-541.

-\\- окр. листів

-\\- ілюстрацій

-\\- карт

-\\- схем

Том 28/3 частина вип

Конволют

Примітка:

27.02.02.

[signature]

Передмова до третього тому.

Третій, поки що остатній том моеї збірки галицько-руських приповідок, виходить троха менший від обох попереднїх, головно тому, що я зрезиґнував із думки, висловленої в передмові до другого тому, додати на кінцї показчик тем і рідших слів, поміщених у цїлій збірцї. Такий показчик заняв би був дуже богато місця, тай важний він більше для лексікоґрафа, як для етноґрафа. Так само не потребую в передмові до сего тому подавати нїяких загальних уваг що до змісту наших народнїх приповідок і методи їх оброблення в моїй збірцї, бо все найважнїйше було сказано в передмові до першого тому і в передмові до додатку т. III, ст. 373—4. Лишаєть ся тут тільки доповнити подані в обох попереднїх томах реєстри місцевостий, у яких були записані приповідки, і збирачів, яких причинки війшли тільки до третього тому.

Ось виказ місцевостий, із яких записи приповідок війшли в третій том:

Бандрів — село турецького пов.
Бедриківцї — с. заліщицького пов.
Берездівцї — с. бобрецького пов.
Біличі — с. дрогобицького пов.
Боберка — с. турецького пов.
Богутин — с. золочівського пов.
Ботелка Нижна — с. турецького пов.
Братківцї — с. стрийського пов.
Бубнище (Бубн.) — с. долинського пов.
Бук коло Тїсної — с. ліського пов.

Ваньовичі — с. самбірського пов.
Вашківці — місточко вижницького пов.
Вербовець Т. — с. теребовельського пов.
Видинів — с. снятинського пов.
Висіцько Вижне — с. турецького пов.
Витків Новий — с. каменецького пов.
Водники — с. бобрецького пов.
Волоща — с. самбірського пов.
Воля Баранецька — с. самбірського пов.
Вороців — с. городецького пов.
Глебівка — с. богородчанського пов.
Горуцко — с. дрогобицького пов.
Грабовець — с. ярославського пов.
Григорів Р. — с. рогатинського пов.
Грималів — місточко скалатського пов.
Ґрозьова — с. турецького пов.
Демня — с. стрийського пов.
Довга Войнилівська — с. калуського пов.
Должиця — с. березівського пов.
Єзупіль — с. станїславівського пов.
Жерниця — с. лїського пов.
Живачів — с. городенського пов.
Жучка Стара — с. черновецького пов.
Заболотцї — с. перемиського пов.
Завале — с. снятинського пов.
Залуже — с. збаражського пов.
Зборів — місточко золочівського пов.
Звиняч Горішний — с. турецького пов.
Злоцке — с. новосандецького пов.
Іванівцї К. — с. коломийського пов.
Ілинцї — с. снятинського пов.
Ісиптичі — с. жидачівського пов.
Камянки — с. лїського пов.
Клекотів — с. брідського пов.
Кобаки — с. косівського пов.
Ковалївка — с. бучацького пов.
Кожичі — с. львівського пов.
Коростів — с. стрийського пов.
Космач — с. косівського пов.
Котів — с. бережанського пов.
Креховичі — с. долинського пов.

Криве — с. бережаньского пов.
Кривулянка — с. каменецького пов.
Крупсько — с. жидачівського пов.
Куропатники — с. бережанського пов.
Кутківці — с. тернопільського пов.
Липовець — с. дрогобицького пов.
Липовиця — с. коросняиського пов.
Ляцке — с. добромильського пов.
Малехів — с. жидачівського пов.
Малехів Новий — с. жидачівського пов.
Марківці — с. товмацького пов.
Матків — с. турецького пов.
Маціййова (М. ВЛ.) — с. новосандецького пов.
Миклашів — с. львівського пов.
Микулинці — с. тернопільського пов.
Мокротин — с. жовківського пов.
Монастирок — с. брідського пов.
Мшана — с. городецького пов.
Наварія — місточко львівського пов.
Надвірна — повітове місто.
Назірна — с. коломийського пов.
Настасів — с. тернопільського пов.
Нежухів — с. стрийського пов.
Неслухів — с. стрийського пов.
Озмина — с. самбірського пов.
Ольховець — с. коросняиського пов.
Онишківці — с. брідського пов.
Опарівка (О. ВЗ.) — с. ряшівського пов.
Пикуличі — с. перемиського пов.
Підгородці — с. стрийського пов.
Підкамінь — місто брідського пов.
Полове — с. каменецького пов.
Полоничі — с. перемиського пов.
Попелї — с. дрогобицького пов.
Пороги — с. богородчанського пов.
Ременів — с. львівського пов.
Рожнів — с. товмацького пов.
Рожнятин — с. мелецького пов.
Святкова — с. кроснянського пов.
Серники — с. бобрецького пов.
Сілець — с. станіславівського пов.

Смільник — с. ліського пов.
Снятинка — с. дрогобицького пов.
Соколики — с. турецького пов.
Солонка — с. львівського пов.
Старе Місто — повітове місто.
Старі Богородчани — с. богородчанського пов.
Стібно — с. перемиського пов.
Стриганці — с. товмацького пов.
Сушиця — с. старосамбірського пов.
Таурів — с. бережанського пов.
Тершів — с. старосамбірського пов.
Тинів — с. дрогобицького пов.
Тирява Волоська — с. сяніцького пов.
Торговиця — с. товмацького пов.
Тростянець — с. снятинського пов.
Турє — с. старосамбірського пов.
Угринів Долїшний — с. станїславівського пов.
Угринів Середний — с. калуського пов.
Устрики — місточко ліського пов.
Хлївчани — с. равського пов.
Черкаси — с. рудецького пов.
Чернелів Руський — с. тернопільського пов.
Шибалин — с. бережанського пов.
Щирець — м. львівського пов.
Щутків — с. цішанівського пов.
Яблінка Нижна (Ябл. н.) — с. турецького пов.
Яблонівка — с. підгаєцького пов.
Яворів — с. косівського пов.
Яселко (Я. ВЛ.) — с. сяніцького пов.
Ясїнє — с. калуського пов.

Загалом у всїх трьох томах маємо приповідки із 477 місцевостий Східної Галичини та Буковини, що розділяють ся ось на які повіти: бережанський 9 місцевостий, березівський 1, бжеський 1, бобрецький 10, богородчанський 9, борщівський 6, брідський 11, бучацький 5, вижницький 1, горлицький 5, городенський 4, городецький 6, грибівський 5, гусятинський 3, добромильський 3, долинський 10, дрогобицький 26, жидачівський 15, жовківський 10, заліщицький 4, збаражський 4, золочівський 8, калуський 11, камінецький 9, коломийський 17, коросняньський 6, косівський 18, ліський 14, львівський 21, мелецький 1, мостиський 1, надвірнянський 8, новосандецький 5, перемиський 10, перемишляньский 3, підгаєцький 4, равський 5, рогатинський 6, рудецький 10, ряшівський 1,

самбірський 11, скалатський 8, снятинський 13, сокальський 3, станїславівський 18, старосамбірський 10, стрийський 26, сяніцький 12, теребовельський 6, тернопільський 9, товмацький 13, турецький 21, цїшанівський 1, черновецький 2, чортківський 2, яворівський 2, ярославський 1 і ясельський 1.

Із співробітників, що надіслали причинки до третього тому, назву тут Олексу Іванчука, що прислав цїнну збірку матеріялу із снятинського повіту, а власне з сіл Карлова, Тростянця та Ілинець і з села Товмачика коломийського пов. Цїнкий причинок прислав Омелян Булка, студ. прав, із Григорова рогатинського пов., а дуже цїнні записки з Вербівця теребовельського пов. прислав Василь Деркач на руки В. Гнатюка. Невеличкий причинок прислав також о. Микола Михалевич, парох із Чернелева Руського. Тим добродіям, а також усім тим, що присилали причинки до попереднїх томів, складаю тут прилюдно щире спасибі. Деякі приповідки з Ізб, поміщені в отсьому томі, взяті з писань пок. о. Володимира Хиляка (Єроніма Аноніма), що тут зазначую для памяти. Розуміє ть ся само собою, що ся збірка хоч дійшла до поважного числа 31.091 нумерів, не вичерпує всего приповідкового матеріялу, що живе в устах нашого народа хоч би лише в самій Галичинї, не говорячи про Буковину, з якої тут подано лиш дуже незначне число приповідок. Переконує мене в сьому кождий новий причинок, який я одержував від принагідних записувачів; не було такого причинка, який би крім відомих уже текстів не містив чи то зовсїм нових приповідок, чи то цїкавих і важних варіянтів. Се дає менї надію, що до опублїкованих тепер трьох томів можна буде з часом додати ще не одно доповнене.

Зібраний у сих томах матеріял дає тривку і важну підставу для ріжнородних студій язикових та етнольоґічних, які — дай Боже, щоб як найшвидше знайшли собі здібних та науково підготованих робітників.

Із чужонароднїх збірок, визисканих у сьому томі для порівнаня нашого матеріялу, назву тут дуже цїнну збірку „Български притчи или пословици и характерни думи, събрани от П. Р. Славейкова, част прва, Пловдив 1889, част втора София 1897“, прислану менї ласкаво видавцем другого тому И. П. Славейковим за посередництвом болгарского письменника Петка Тодорова.

На закінчене складаю щиру подяку мойому синови Андрієви, без якого помочи і дуже старанного співробітництва, я при безвладности обох рук не міг би був повести сеї працї так, як вона фактично доконана. Особливо не мало працї задав він собі в систематичнім порядкованю рукописного матеріялу та в добираню численних варіянтів із друкованих жерел.

Львів, дня 22 мая, 1910.

Іван Франко

43. Отос вибрав добрий чьис! (Наг.)
Говорять про такого, що прийшов не в пору.

45. Пішов перед чьисом сиру землю гризти. (Борис.)
Говорять про такого, що вмер молодо.

44. Приходит чяс, усьо достигат. (Звиняч Гор.)
Кожде діло з часом доходить до кінця.

46. Се тепер на часї. (Льв.) ...не на часї. (Льв.)
Говорять про дїло, на яке пора або не пора.

47. Страчений чьис нїколи сї не верне. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що дармо гаїть час.

48. Страченого чьису не повернеш. (Наг.)
Варіянт до попер. ч. Пор. Wand. V, Zeit 176; Adalb. Czas 29, 30; Čelak. 202.

49. Тепер не такі чьиси настали. (Наг.)
Говорили люди по скасованю панщини.

50. То були добрі давні чьиси. (Наг.)
Говорять старі люди, яким у давнїх часах вело ся добре.

51. Час би вже положити вашу голову на піч. (ЮКм.)
Говорять до чоловіка або жінки, що дійшли до таких лїт, коли мусять передавати господарство в руки молодших, а самі переходити в підрядне становище дїда або баби.

52. Час за часом минає. (Льв.)
Минають днї за днями, рік за роком. Пор. Le Roux de L. I, 84; Adalb. Czas 42.

53. Чьис і минї старшьо́в бити. (ЮКм.)
Говорить молода жінка по смерти матери або свекрухи.

54. Час мочит, час сушит. (Льв.)
Говорять про змінну погоду в часї косовиці або жнив. Пор. Слав. I, 91.

55. Час найлїпший лїкар. (Льв.)
Бо загоює рани не тілько тїла, але й душі. Пор. Adalb. Czas 18; Brzoz Czas 10.

56. Час на часї не стоїт. (Гнїдк.)
Кожда хвиля грозить чоловікови небезпекою. Пор. Adalb. Czas 83; Нос. ст. 274; Даль I, 45; Wand. V, Zeit 68, 201.

57. Час на чоловіка не чекає, а чоловік на час чекає. (Кол.)
Час усе минає, а чоловік жде догідної пори для всякого свойого дїла. Пор Слав. I, 81.

58. Час не чекає. (Льв.)
Час усе минає, не зупиняє ся. Пор. Wand. V, Zeit 232.

59. Часом з квасом, порою з водою. (Кол.)
Жартливо говорять про добрі і злі пригоди в житю. Пор. Даль I, 55; Нос. ст. 464; Дик. 1134.

60. Часом і дурень правду скаже. (Льв.)
Житєва практика, що правдиве слово виходить нераз із уст навіть найпростїйшого чоловіка. Пор. Даль I, 579.

61. Час платит, час тратит. (Тереб.)
    Час приносить усякому чоловікови зиски і страти. Пор. Нос. 464; Wand. V, Zeit 90, 683; Čelak. 262; Adalb. Czas 20.

62. Час робит гроші, а погода сіно. (Звиняч Горішний)
    Добрий час сприяє усякому ділу.

63. Час тратит, час платит. (Видинів)
    Варіянт до ч. 61. Пор. Adalb. Czas 23.

64. Час усього навчит. (Льв.)
    З часом чоловік набирає ся чим раз більшої практики. Пор. Слав. I, 91.

65. Час як вода, сам наперед іде. (Корч.)
    Час пливе без перестанку, так само, як пливуча вода. Пор. Wand. V, Zeit 116.

66. Чьисом бют малого муцьи, аби сє старий цюцьо каяв. (М. Гош.)
    Малого вчать, аби й старий розуму набирав ся.

67. Чьисом з жарту приходит до правди. (М. Гош.)
    Жартуючи нераз доходять і до бійки.

68. Чьису за гроші не купиш. (Наг.)
    Час дорожший від гроший.

69. Ще ни втїк чьис красно ходити, іно коби уміти. (Жидач.)
    Варіянт до ч. 7.

70. Ще час з козами на ярмарок. (Льв.)
    Ще діло не запізнене. Пор. Wand. V, Zeit 299.

71. Ще час файно ходити, коби йно було за що. (Луч.)
    Варіянт до ч. 69.

Частка. 1. Бог кождому призначує частку ще нїм на сьвіт прийде. (Вел. Очи)
    Народня віра в фаталїзм людського житя.

Частованє. 1. Яке частованє, таке дякованє. (Ільк.) ...честованє ...дякуванє. (Гнїдк.)
    Народнїй звичай велить після гостини одному з гостий дякувати господарю і всїм домашнїм. Пор. Adalb. Częstowanie 1; Čelak. 87; Wurzbach 225.

Чатувати. 1. Чатує на нього, як кітка на миш. (Богородч.)
    Засїдає ся з якимсь лихим наміром. Пор. Adalb. Czatować 2.

Чекати. 1. Ви мене не чикайти, єден тьигнїт, другий пхайти. (Пужн.)
    Говорив Циган пану, що в нього виматив пару коний. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 584.

2. Він лиш чекає, аби я очи зажмурив. (Наг.)
    Говорить батько про сина, що жде, не дожде ся його смерти.

3. Так на то чекаю, як кіт на мід. (Наг.)
    Не чекаю на се зовсїм, не надїю ся того.

4. Чекає, аж му грушка в губу впаде. (Сор.)
    Говорять про лїнивого чоловіка, що все сподїває ся чогось незаробленого.

5. Чекає на печені перепелицї. (Гнїдк.) ..голубцї. (Наг.)
    Надїє ся на щось неможливе. Пор. Libl. 176.

6. Чекай, аж ті другі похвальит. (Наг.)
Не хвали себе сам. Пор. Wand. III, Loben 29.

7. Чекай, аж чьис прийде. (Наг.)
Не вихапуй ся передчасно. Пор. Wand. V, Zeit 392.

8. Чекай псе, зак кобила здохне. (Явор.) ...аж ти... (Наг.)
Говорять образово про марне сподіване. Пор. Adalb. Czekać 18.

9. Чекай псе, ний кінь здохне. (Сап.)
Варіянт до попер. ч.

10. Чекати, як каня дощу. (Гнїдк.)
Народне віруване, що каня не може пити дощу із землї, тілько мусить чекати па дощ. Віруване основане на тім, що каня перед дощем лїтаючи в повітрі зойкае жалїбно. Пор. Adalb. Czekać 7; Čelak. 524.

11. Чикай псе, нім кобила здохни, то сам здохниш. (Будз.)
Просторійший варіянт до ч. 8, 9.

12. Чикай, чикай, підиш ще й ти вуши їсти. (Жидач.)
Грозять чоловікови, що попаде ся до арешту.

Челядина. 1. Добра челядина як стане, то мов слуп. (Сап.)
Жартують із такого слуги, що любить постояти без дїла.

2. Лиш дві челїдині були добрі, та одна умерла, а друга дес пропала, що ни мож найти. (Кольб.)
„Челїдина" в покутськім говорі значить жінка.

3. У челїдини довгий волос, а короткий розум. (Кольб.)
Челїдина — значіне як висше, пор. т. I, Баба 72 і т. II, Жінка 103.

Чемний. 1. Чемний — як спит, то їсти ни просит. (Кольб.)
Кепкують із нечемного, ненаситного чоловіка. Пор. Adalb. Poczciwy 7; Brzoz. Poczciwy 1.

Чепець. 1. В чіпци сї вродив, а на посторонку згине. (Іль.) ...на стричку... (Лучак.)
Народне віруване, що хлопець, який уродить ся в чіпци, буде в житю щасливим. Пор. Zátur. XII, 92.

2. В чіпци сї родив. (Карл.)
Говорять про щасливого чоловіка. Пор. Даль I, 53; Нос. ст. 278; Adalb. Urodzić się 19; Čelak. 615; Zátur. XII, 92.

3. У чипци родив сї, а на посторонку згинув. (Жидач.)
Говорять про чоловіка, що змарнував своє житеве щасте.

4. Я му дала на чепець, а він купив ситко. (Наг.) ...крайку. (Наг.)
Жартує жінка із чоловіка, що купив не те, чого їй було треба. Приказка взята із співанки:

Я му дала на чепець, а він купив ситко;
Я му дала на конець, а він запхав вшитко.
Я му дала на чепець, а він купив крайку;
Я му дала на стрібунок, а він зробив ляльку.
Я му дала на стрібунок, аби стрібувати;
А він менї таке зробив, що би колисати.

Чепити ся. 1. Чепив ся, як рак леду. (Карл.)

Чіпае ся там, де нема чого чепити ся.

Червак. 1. І червак трепіцкае сї, як го сї настолочит. (Кольб.)

І найслабший чоловік жалуе ся і спротивляе ся, коли йому кривду роблять.

2. Наступи і червака, то рече ся. (Гнїдк.)

Варіянт до попер. ч. Значіне: не треба і найслабшому робити кривди.

3. Не той червак страшний, що я його з'їм, а той, що мене з'їсть. (Котуз.)

Говорить чоловік, коли йому трафить ся з яблоком чи з чим иншим з'їсти червака, властиво гусїльницю. Пор. Хробак ч. 10; Adalb. Robak 7.

4. Ни тото черваки, шо ми їх їмо, але тото, шо нас будут їсти. (Кольб.)

Варіянт до попер. ч.

5. Трафило ся черваку раз на віку, тай то не по людськи. (Пужн.)

Трафило ся бідному чоловікови щасте, та він не зумів із нього скористати.

Червінка. 1. Різала би тї червінка! (Наг.)

Прокляте. Червінка — кровава дізентерія, срачка.

2. Червінка би тї стругала! (Наг.)

Прокляте. Варіянт до попер. ч. Така хороба швидко обезсилюе, зістругуе людське тіло, бо позбавляе його крови і може іноді бути смертельною.

Червонець. 1. Червонець маленький, але важненький. (Гнїдк.)

Малий чоловік може нераз бути лїпший і цїннїйший, ніж великий.

Червоний. 1. Червона як ружі. (Наг.)

Говорять про румяну дївку або жінку.

2. Червоне лице в серце пече. (Гнїдк.)

Чоловік склінний закохати ся в румянолицю жінку.

3. Червоний Іван у мене ночував. (Лол.)

Говорить дївка про свою місячку. Пор. Слав. I, 210.

4. Червоний як дїдько в ягодах. (Ворохта)

Глузують із рудого чоловіка.

5. Червоний як кат, як огень, як кармазин. (Наг.)

Говорять про червонолицого чоловіка. Такі чоловіки мають звичайно натуру висисати инших людий. Пор. Adalb. Czerwony 1.

6. Чирвоний як рак. (Жидач.)

Говорять про червонолицого чоловіка. Пор. Слав. II, 205; Adalb. Czerwony 1.

7. Червоний як цвик. (Наг.)

Говорять про червонолицого чоловіка. Цвик, по польськи ćwikła, цвікловий, червоний бурак, по нїмецьки Zwickelrübe.

8. Чирвонїщий від чирвоних. (Жидач.)

Говорять про щось дуже червоне.

9. Що червоне, то красне; що солодке, то добре. (Ільк., Петр.) ...та не квасне. (Петр.)

Характеризують типовий руський смак. Пор. Adalb. Czerwone 1.

Червонїти. 1. Почервонїв як упир. (Сор.)

Говорять про чоловіка, що бувши блідий нараз починає червоніти. Пор. Adalb. Czerwony 5; Čelak. 495.

2. Червоніє як вишні. (Наг.)

Говорять про дівку, що починає румяніти ся доходячи до літ.

Черевик. 1. Дали міні черевик, я на тото не навик. (Наг.)

Примовляв селянський парубок відібраний до війська.

2. Нема черевиків, нема й екзицирки. (Лучак.)

Говорив вояк, що не діставши черевиків не хотів іти на муштру.

Черево. 1. Волит ся черево сказити, як має ся страва лишити. (Загоч.)

Говорить негаїсний чоловік, що не може відірвати ся від страви, поки не доїсть усе до решти.

2. Волит черево трієнути, як має страва скиснути. (Мшан.)

Варіянт до попер. ч.

3. І черева чим будь не здуриш. (Ком.)

В голодних роках пробували люди наїдати ся лободою, гірчицею або хлїбом із муки, мішаної з тертою березовою корою, але такі наїдки ніколи не могли наситити чоловіка. Пор. Adalb. Żołądek 2; Čelak. 188.

4. Коби черево повне, а там ни дбає. (Тухля)

Говорить легкодухий чоловік, що любить добре наїсти ся, не дбаючи про те, яку службу має за те робити.

5. На черево боліти. (Наг.)

Говорять про червону болїзнь, різачку або срачку.

6. На черево робити. (Наг.)

Робити лише на те, аби наїсти ся до сита. Пор. Wand. I, Bauch 85.

7. Несите черево їсти просит. (Наг.)

Черево починає боліти і гуркотїти, коли зголоднїє. Пор. E. Rot. 382, 417.

8. Оби му ще таке черево уросло, то я за ним не піду. (Тухля)

Говорить дївка про череватого жениха.

9. Паскудному череву і пироги шкодят. (Терн.)

Лихому чоловікови нічим не догодиш. Пор. Нос. ст. 428.

10. Таке черево випас, як кадовб, як вацьок, як бодню. (Наг.)

Говорять про череватого чоловіка.

11. Черево тріщит, а душьи їсти пищит. (Яс. С.)

Говорять про богатого, а лихого чоловіка, що жие людською кривдою.

12. Черево як бубен. (Наг.)

Говорять про сите черево, особливо у малої дитини. Пор. Wand. III, Leib 124.

13. Череву служит. (Наг.)

Робить усе тілько для того, щоб добре наїсти ся. Пор. Wand. I, Bauch 147.

14. Я би про черево був попом, тілько що в голові розуму дасть Біг.(Цен.)

Говорив богатий, череватий, але неписьменний чоловік.

Черемош. 1. Черемош там на пийть Гуцулів глїбокий. (Жабє)

Говорив Гуцул про глубоке місце в Черемоши. „На пять Гуцулів" в значіню „на пять хлопа", а се в значіню: на 5 сяжнів. Відгук первісної міри, де ріст нормального чоловіка був одиницею довготи, сяжнем.

Черепаха. 1. Лізе як черепаха. (Льв.)

Говорять про чоловіка, що йде дуже помалу.

2. Наїсть ся черепах, тай хоче му ся музики. (Жуків)

Жартують із бідного чоловіка, що в переднівку мусить жити самими черепахами, які варять і додають до їх мяса кукурузяної або гречаної муки. В селах бережанського пов., що лежать над великими ставами, бережанським і урманським, перед кождою хатою видно купи поломаних черепків із великих ставових мушель, які виловлюють у ставах і вживають на страву.

Чернець. 1. Згубив чернець клобук, не смутив ся; знайшов, не радував ся. (Петр.)

Чернець звичайно незадоволений своїм чернечим станом.

2. Не кождий чернець, що клобук має. (Гнїдк.)

Кравець, що робить клобуки, все таки не чернець.

3. Не кождому черцю ігуменом бути. (Гнїдк.)

Не кождий чоловік може бути старшиною чи то в селї, чи в громадї.

4. Чернець: виїв кашу, розбив горнець. (Гнїдк.)

Мудроване до слова „чернець".

Чесати. 1. Вичесав го против волосьи. (Наг.)

Зробив йому прикрість, виганьбив його.

2. До сїм літ чеши, по сїмох лїтах стережи, ще заплати кому, щоб взяв лихо з дому. (Ільк.)

Говорять про дївку відданицю, що до 20 року свойого житя здужала порядно наприкрити ся родичам.

3. Збулам ся чесати, коби ще не вмивати. (Гнїдк.)

Говорить жінка полисївши.

4. Розчеши тоту стріху, не ходи як дивовище людське! (Наг.)

Говорять про розстрапаного чоловіка, у якого волосє стирчить як стріха, розбурхана вітром.

5. Таким ся рогом чеши, яким дістанеш. (Мінч., Петр.) ...яким можеш. (Залїсє)

Гребенї від найдавнїйших часів робили з рогів або з костий. Пор. Гильф. 991.

6. Чеше босоніж. (Наг.) ...босими ногами. (Наг.)

Чеше замісь іде.

7. Чеше му сї язик. (Наг.)

В значіню свербить його язик, кортить його щось сказати.

8. Чеше під шерсть. (Сор.)

Говорить правду в очи, лаєть ся.

9. Чеше пішки. (Наг.)

Замісь: іде пішки.

10. Чеше як мачоха. (Сор.)

Драпає гребенем, робить прикрість.

11. Чеши дїдька з рідка, аби гладкий був. (Явор.)

Потурай лихому чоловікови, щоб його не дразнити.

12. Чеши дїдька з рідка, бо теплий. (Ільк.)

Менше докладний варіянт до попер. ч.

13. Чеши дїлька з рідка, бо як покрачеш, то певно заплачеш. (Коб.)

Докладнїйший варіянт до ч. 11. „Покрачеш“ походить від нїмецького kratzen — дряпати, тут у значіню: „подразниш“.

14. Чешут сї язиками. (Наг.)

Забавляють ся пльотками та обмовами.

Чесний. 1. Будь чесний, буде й тобі честь. (Дрог.)

Правило житевої звичайности. Чесний тут у значіню: такий, що вміє иншим честь віддати.

2. Самі чесні, а сокира згибла. (Наг.)

Говорять, коли між чесними людьми стала ся якась паскудна справа.

3. Чесному всюда чесно, і у рові. (Жидач.)

Кепкують із порядного господаря, що впивши ся заснув у рові.

Чесний Хрест. 1. На Чесного Хреста гадь ховає ся. (Онишківцї)

Народне віруванє. Свято Воздвиженія Чесного Хреста припадає д. 14 вересня ст. ст.

2. На Чесного Хреста не годит сї, аби колоппї в водї мокли. (Наг.)

Народне віруванє.

3. На Чесного Хреста не йди на губи. (Онишк.)

Бо боять ся побачити гадюку. Вірять, що того дня гадюки ховають ся, а яка не заховаєть ся в той день, то вже й не трафить до зимової схованки і її вбють.

Чесник. 1. Не їдж чеснику, тай не будеш ним вонити. (Гнїдк.)

Від чеснику смердить досить довго із рота.

2. Хто чіснику не їв, від того не смердит. (Городен.)

Варіянт до попер. ч. Пор. Wand. V, Zwiebel 15; Adalb. Czosnek 3.

3. Чесник дїтинї під язиком! (Наг.)

Примовляє мати, коли хто при малій дитинї згадає про жабу або щось инше нечисте.

4. Чесник каже чоловікови: „Не лупи мене до живого, то я тї збавю від усього злого.“ (Наг.)

Народнє віруванє, що чеснок треба їсти не луплячи його з твердої шкіри, а тільки виплъовуючи її. Старі люди іноді й тепер кусають чеснок нетереблений, витискаючи зубами мягке ядро із твердої лушпини.

5. Чесник — руське сало. (Наг.)

Його вживають їдячи сухий хлїб для побудженя слини і заостреня смаку.

6. Чеснок повідат: „Не лупи мене до живого, бо я помагаю од много злого.“ (Б. ВЛ.)

Бойківський варіянт до ч. 4.

7. Чия душа часнику не їла, не буде смердїла. (Ільк.)

Варіянт до ч. 1. Пор. Даль I, 207.

Чесно. 1. Хто собі чесно поступає, тому й люде честь водя. (Бергом.)

Правило житевої чемности.

Честувати. 1. Честуй сї, коли тї люде честуют. (Кольб.)

Значінє двояке: честувати — мати честь, і гостити ся, звичайно якимосьна - поєм і закускою.

Честь. 1. За богато чести! (Кольб.)

Іронічно, коли хтось робить комусь нечесть.

2. Кождому честь мила. (Кольб.)

Кождий дбає про її збережене. Пор. співанку:

Ой казала приходити, тай не виходила.
Ци знаєте, добрі люде, кождому честь мила. (Наг.)

3. Кому честь, тому й хвала. (Ільк.)

Бути чесним чоловіком похвальна річ. Пор. Adalb. Cześć 6.

4. Май честь, коли не хочеш, аби ті спіткала нечесть. (Наг.)

Кождий повинен шанувати свою честь і не наступати на честь инших.

5. Ни має чести, як пес середи. (Кольб.)

Кепкують із нечесного чоловіка.

6. Ні в честь, ні в славу. (Лол.)

Говорять про непочесне діло.

7. Так не положит на мене чести, що на безрогу. (Дид.)

Жалувала ся жінка на чоловіка, що ганьбив і безчестив її.

8. Честь Богу, хвала, що сї душьи напхала. (Наг.)

Говорять устаючи від обіду або вечері. Пор. Wand. II, Gott 2580.

9. Честь, кому честь. (Наг.)

Честь віддають, кому вона належить ся.

10. Честь честю, але ніс засмарканий. (Наг.)

Жартують із засмарканої дитини, обтираючи їй ніс.

11. Яка честь, така подяка. (Гнїдк.)

Хто кому віддасть почесть, має подяку. Пор. Adalb. Cześć 5.

Четвер. 1. Четвер — поцюлюй бабу тепер. (Наг.)

Мудроване.

Чигати. 1. Чигає, як каня на дощ. (Ільк., Мінч.)

Чигає тут у значіню чекає. Пор. т. II, Каня 1 і висше Чекати 10.

2. Чигає, як чорт на добру душу. (Льв.)

По народньому віруваню чорт наводить на добрих людий покуси, щоб довести їх до злих діл і опанувати їх душі. Пор Čelak. 555; Adalb. Czatować 1.

Чин. 1. Чин чина почитає. (Гнїдк.)

Приповідка взята з російського: урядник шанує урядника, титулований чоловік шанує титулованого.

Чинити. 1. Не чини другому, що тобі не мило. (Льв.)

Основне правило християнської моралї. Пор. E. Rot. 437; Нос. Доповн. 113; Даль I, 166; Тимош. 236; Adalb. Czynić 9.

Чинити ся. 1. Він чинить ся май розумнійшим від мене. (Богородч.)

„Він чинить ся“ в значіню: йому здає ся або він удає. „Май“, румунський дієприкметник від латинського majus, більше, але без того значіня.

Чир. 1. На пісним чирі виріс. (Наг.)

Говорять про бідного чоловіка.

2. Нехай буде еден чир, аби токмо мир. (Петр.)

Нехай чоловік жиє і в бідности, аби тільки в злагоді з иншими.

3. Чир з прикуром. (Наг.)

Говорять про прикурений, придимлений чир.

4. Що ліпше, чи чир, чи затирка? (Унят.)

Жартливе питане, бо чир і затирка виходять на одно. Старий Стапяк звичайно толкував, що руське „чир" треба толкувати польським „zacierka".

Чирок. 1. Хоть чирок рідойкий, коли милий солодойкий. (Мшан.)

Хоть у біднім стані, але при обопільній любови подружє може жити щасливо.

Число. 1. Тоє не в числї. (Лев.) То... (Ільк.)

Се не входить в рахубу.

Чистий. 1. Такий чистий, як застола. (Наг.)

Застола — шкіряний запяток чи то в чоботї, чи в ходаці, на якім звичайно лишаєть ся найбільше болота. Говорять про нечистого, нехарного, або образово про неморального чоловіка.

2. Хоть бись був чистий як лід, а білий як сніг, то тя обмовлять від голови до ніг. (Ільк.)

І найлїпший чоловік не уйде обмови.

3. Чиста як роса. (Наг.)

Говорять про сльозу. Пор. Adalb. Czysty 1.

3. Чистий як бурштин. (Льв.)

Говорять у двоякім значіню: чистий, або іронїчно — голий, незасібний, немаючий. Пор Adalb. Czysty 1.

4. Чистий як кришталь. (Льв.)

Говорять про чоловіка, якому не можна дати жадної догани, праведного і характерного. Пор. Adalb. Czysty 1.

6. Чистий як сльоза. (Наг.)

Говорять про чистий, безбарвний плин, але також образово про чесного, бездоганного чоловіка. Пор. Adalb. Czysty 1.

7. Чистому все чисто. (Льв.)

У кого душа чиста від сказ, той і найсквернійші річи вміє бачити і висловити чисто і ясно. Пор. Даль. I, 126.

Чистити. 1. Кал калом чистити. (Гнїдк.)

Іронїчно: брудну річ чистити ще браднїйшою.

Читальник. 1. Небіжчик дуже добрий читальник був: ніхто так апостола не прочитав, як він. (Котув.)

Говорили про пекійного, письменного чоловіка.

Читати. 1. Вичитав му, як по книжці. (Наг.)

Виговорив йому всю правду або вилаяв. Пор. Слав II, 206.

2. Хто не читав Гудри, той не буде мудрий. (Бар.)

Ся приповідка скомпонована, здаєть ся, самим Барончем. (*Ks. Sadok Barącz,* Bajki, fraszki, podania, przysłowia i pieśni na Rusi, Lw w 1886, wyd. drugie, ст. 257). Автор поясняє в скобках, що Гудра був „sławny kaznodzieja", одначе про такого проповідника анї в руськім, анї в польськім письменстві не відомо. Вже сама форма „mudry" римована до „Hudry" вказує на ненародне походжене приказки.

3. Чи вмієш читати? — Від дошки до дошки не знаю анї трошки. (Терноп.)

Приповідають про неграмотного чоловіка.

4. Читаю, читаю, на полицю складаю. (Бібр.)

Кепкують неписьменні з письменного, що прочитавши троха з книжки, кладе її на полицю.

Чільний. 1. На чільнім місци посадити. (Наг.)

На першім, почеснім місці.

2. Чільне зерно. (Наг.)

Чільне зерно або чоло називає ся те зерно, що при віяню відпадає найдальше на перед.

3. Чільний чоловік. (Наг.)

Говорять иноді в згірднім значіню: чоловік без чести, без сорому, „bezczelny".

Чільце. 1. Чільце на пивце, а послідець на хлібець. (Доброс.)

Чільце — чільний гатунок збіжа, те найкрасше зерно, яке при віяню вилітає найдальше і буває найчистійше.

Чіп. 1. Ти мене за чіп, а я тебе за воронку. (Ільк.)

Говорить парубок до дівки.

Чіпати ся. 1. Чіпає сї як смола. (Наг.)

Говорять про напасливого чоловіка. Пор. Adalb. Czepiać się 2.

2. Чіпає ся, як пяний плота. (Будз.)

Говорять про такого, що без ніякої рації шукає собі напасти.

3. Чіпай сї до того, що у болотї сидит. (Жидач.)

Відпекують ся від напасника. „Той, що в болотї сидить" у значіню злого духа.

Чіпма. 1. Чіпма бере сї до мене. (Кос.)

Чіпма бере ся — чіпає ся, напастує мене.

Чміль. 1. Гудит, як чміль по кропиві. (Петр.) ...джміль у.. (Город.)

Говорять про пяного чоловіка, що йде з коршми гудучи, т. є. або приспівуючи або буркотячи щось під носом.

Чобіт. 1. В свої чоботи хоче го взути. (Ільк.)

Образово в значіню: хоче його одурити, довести до втрати. Пор. Adalb. But 12.

2. В чоботьох їй чоловік умер. (Ільк.)

Не мала чоловіка, покритка.

3. В чоботьох ходить, а босі слїди робить. (Ільк.)

Кепкують із чоловіка, що ходить у подертих чоботах. Пор. Даль II, 260; Дик. 393; Adalb. But 18.

4. І червоні чоботи мулять. (Ільк.)

Червоні чоботи носили тілько богатші люди. Значіне приказки: і в богатім стані долягають чоловікови ріжні прикрости.

5. Коби мя гриз чобіт, то би не жаль, а то ходак, тай ще не так. (Ільк.)

Примовляє чоловік, коли його напастує якийсь негідний чоловік.

6. Кождий знає, де го чобіт долягає. (Гнїдк.) ...глодже. (Наг.)

Кождий сам найлїпше знає свої прикрости. Пор. Libl. 118.

7. Має чоботи з тої самої шкіри, що й на сраці. (Льв.)

Жартують із босого чоловіка.

8. Перше коло чобіт ходив, а теперка не знає, як в них ступати. (Ільк.)
   Говорили про чоловіка, що за молоду чистив панські чоботи, а пізнійше забогатівши ходив гордо в своїх власних чоботах.
9. Такі чоботи широкі, що би в них з пеца вскочити можна. (Наг.)
   Говорять про чоботи з широкими холявами.
10. У теби кілько чобіт, як у жида бизрогів. (Жид.)
   Договорюють такому, що ходить у підраних чоботах, а хвалить ся, що має ще й другі.
11. Чобіт шукає чобота, черевик черевика, а ходак ходака. (Жидач.)
   Кождий стан шукає рівного собі.
12. Чоботи на мени ни робет, іно я на них, то на що їх шінувати. (Жидач.)
   У чоботях іде чоловік по болоті і по каміню, щоб зашанувати ноги.
13. Чоботи на питку, а гроші в калитку. (Наг.)
   Говорять про шевця, що носить чоботи на продаж, насиляні на шпаґаті.
14. Як в чоботї ни зафачу, то в постолї ни утрачу. (Кольб.)
   „Зафатити“ тут у значіню: заробити.
15. Якись ни едну пару чобіт сходив, нім вас до купи злучив. (Жидач.)
   „Якийсь“ тут значіню дідька, чорта. Говорять про дібрану пару. Пор. т I, Дідько ч. 104.
16. Як чобіт нема, не йди в танець. (Береж.)
   Босому йти в танець не яло ся.

Човно. 1. В еднім човнї везем ся. (Гнїдк.)
   Образово: однакова наша доля або скрута.

Чоло. 1. Вмий чоло, а дасть Біг чого. (Кукиз.)
   Примовляють рано перед умиванєм, обовязковим у щоденнім селянськім житю.
2. Нікому на чолї не написано, що він. (Ільк.)
   З першого виду не можна пізнати вдачі чоловіка. Пор. Muka 2270.
3. Промий чоло, чи не дасть Біг чого. (Ільк.)
   Варіант до ч. 1.
4. Саме чоло. (Гнїдк.)
   Говорять про чільне зерно або про громадське начальство.
5. Тре умити чоло, чи не дасть Бог чого. (Луч.) Промиваймо... ци... (Наг.)
   Варіянти до ч. 1, 3.
6. Чоло захмурити. (Гнїдк.)
   Насупити ся.

Чоловік. 1. Аби-сте знали, що як чоловікови добре йде, то він тогди і тьижкий, ноги го больи, і нічо він не смакує їсти анї пити. Але як троху прибідує, то такий лехкий! (Кол.)
   Рефлєксія з житевої практики.
2. Аби чоловіка пізнати, треба з ним горнець соли взїсти. (Наг.)
   Пізнати чоловіка дуже не легке дїло, вимагає довшої знайомости. Пор. Даль I, 373; Adalb. Człowiek 2; Čelak. 320.

3. Аби чоловік сьвйитий був, то би меже вами не витримав. (Наг.)
   Говорять про неспокійну громаду або родину.
4. Аби чоловік як ворона, то велика оборона. (Город.)
   Говорить жінка про свойого мужа.
5. Аво, узріли чоловіка на штирох ногах. (Жидач.)
   Як прийде до села чужий чоловік і на нього зглядають ся.
6. Біда такий чоловік, нї в колиску, нї під бік: в колиску сї не влазит, під боком сї кумосит. (Старі Богор.)
   Говорить жінка про малого, горбатого чоловіка.
7. Бодай чоловік не їв, як нема що! (Лім.)
   Жартливе проклятє голодного чоловіка.
8. Бувалий чоловік, бував за столом і під столом. (Наг.)
   Зазнавав чести і нечести.
9. Вважьий, чоловіче, бо небо на тебе впаде. (Ком.)
   Говорять такому, що робить иншому кривду.
10. Горішньинський чоловік, а долїшньинський пес, то си братї. (Наг.)
   Кепкують долїшняни із горішнян. Долїшний конець села у Нагуєвичах лежить на схід від горішного.
11. Давай чьоловічє свої боки, няй їдят сороки. (Ю. Км.)
   Піддавай ся під усяку напасть.
12. Де чоловік старий, а жінка молода, там рідка згода. (Наг.)
   Де муж старий, а молода жінка, там подружє недібране. Пор. т. II, Муж 2. Пор. Wand. V, Weib 464.
13. Для чоловіка буде, для другого буде, і ще до гробу сї лишит. (Льв.)
   Говорять про жіночий половий орґан.
14. Добрий чоловік дурневи брат. (Іванівцї К.)
   Варіянт до т. II, Добрий ч. 25.
15. Знївощів чоловік на́ ніц. (Наг.)
   Говорить про себе схорований або збіднїлий чоловік.
16. Коби чоловік знав, де си ногу зломит, то би тото місце на десїть миль обходив. (Наг.)
   Як би знав наперед своє нещастє, то би старав ся його обминути.
17. Кождий чоловік має свою звізду. (Котуз.)
   Народнє вірування у фаталїзм людського житя.
18. Коли чоловік сивіє, тогди шалїє. (Петр.)
   Старіючи чоловік іноді дуріє.
19. Лепський чоловік був, дай му Боже легко души! (Яс. С.)
   Згадують про померлого, доброго чоловіка.
20. Лихий чоловік гірш дїдька, бо від дїдька пережегнай сї, то тї сї відчепит, а лихий чоловік хоць крижем лежи, то сї не відчепит. (Щирець)
   Рефлєксія з житєвої практики. Пор. Wand. IV, Teufel 79; Adalb. Człowiek 145.
21. Не все так буває, як чоловік думає. (Замул.)

Людські наміри рідко коли сповняють ся так, як були задумані. Пор. Adalb. Człowiek 112.

22. Не втіче чоловік від колачьи, але від мечьи. (Наг.) ...бичьи. (Кривор.)
Не втїкає від добра, тільки від лиха.

23. Не злий чоловік: серце добре, но голова лиха. (Сап.)
Говорять про добродушного, але малоумного чоловіка.

24. Не має чоловіка і за ствір божий. (Борис.) ...за боже сотворіньи. (Наг.)
Говорять про такого, що ганьбить, зневажає чоловіка.

25. Нема ліпшого чоловіка над мене; нема гіршого пса над мене. (Ільк.)
Говорив чоловік, що вмів бути добрим для добрих, а лихим для лихих.

26. Не так чоловік рознесе мішком, як жінка горшком. (Луч.)
Жінка в господарстві витрачує звичайно більше як муж, бо вона мусить годувати всю родину. Пор. Даль I, 462.

26. О, то сьвітовий чоловік. (Наг.)
Говорять про бувалого чоловіка, що бував богато по світї.

28. Перший чоловік то повісмо, а другий то миканка, а третий то клочьи; а як би се віддала за читвертого, то ни варт і за тирміте. (Пужн.)
Говорить жінка, що мала кількох чоловіків. Пор. Етн. Зб. VI, 22.

29. Пішов чоловік до Вериня, а там біда розмелена. (Мик. н. Дн.)
Верине, село коло Миколаєва. Мудроване.

30. Поки чоловік здоров, то здоровйи не шьинує. (Наг.)
Тільки слабість учить чоловіка шанувати здоровлє.

31. Поник чоловік, так що лиш мощі стали. (Берез.)
Говорять про схорованого чоловіка.

32. Походит на чоловіка. (Гнїдк.)
Говорять про незвичайного калїку, що ледви подібний до звичайного чоловіка.

33. Раз чоловік молодий. (Льв.)
Молодість минає скоро і не вертає. Пор. Wand. II, Jung 49.

34. Скажіт сами, чи я свого чоловіка не люблю? Наймитови як змию голову в неділю, то знов аж у неділю, а чоловікови то на Різдво, то на Великдень, то на Різдво, то на Великдень. (Коб.)
Жартливо приповідають про жінку, що любила наймита, а не любила чоловіка.

35. Слабої голови чоловік. (Наг.)
Говорять про такого чоловіка, що як випе чарку, дві, то вже пяний.

36. Там уже чоловік буде гáраса скакати, що-м сї так забавила. (Наг.)
Говорила жінка, забавивши ся десь поза домом і бояч ся сердитости чоловіка.

37. Тогди чоловік гордіє, коли му ся добре діє. (Гнїдк.)
Рефлексія із житєвої практики.

38. То чоловік людьиний. (Наг.)
Говорять про приязного, згідливого чоловіка.

39. То чоловік на два дишлї. (Гнїдк.)
Говорять про дволичного, фальшивого чоловіка.

40. То чоловік незасїдущий. (Наг.)
    Такий, що не занедбає нїякого свойого дїла.
41. То чоловік смола. (Гнїдк.)
    Говорять про такого, що чіпає ся кождого без потреби.
42 То чоловік як мур. (Гнїдк.)
    Говорять про сильного, добре збудованого чоловіка.
43. Хоть чоловік як ворона, прецїнь жінцї оборона. (Луч.)
    Варіянт до ч. 4. Пор. Даль I, 463.
44. Хоть чоловік як жаба, а все дужший як баба. (Лучак.)
    Народнїй погляд на висшість чоловіка над жінкою.
45. Ци єдно то собі чоловік гадає! (Наг.)
    Снує всякі пляни, а воно виходить інакше.
46. Чьо́век тілько квопо́ту має, то мусит випи́ти. (Лемк.)
    Примовляв лемківський війт випиваючи.
47. Чоловіка за язик, а вола за ріг. (Ворохта)
    Scil. ведуть. Чоловіка ведуть, переконують словами.
48. Чоловік без людськости. (Голоб.)
    Говорять про нелюдяного чоловіка, що не знає товариських звичаїв.
49. Чоловік божий, але души в нім дїдьча. (Наг.)
    Говорять про лукавого чоловіка, що удає святого та божого.
50. Чоловік їде, але ся не верне. (Гнїдк.)
    Говорять про брехуна, на якім його брехнї мстять ся.
51. Чоловік вчит ся цїле житє, а дурний умре. (Тростянець)
    Всїх розумів він нїколи не поїсть Пор. Adalb. Człowiek 20.
52. Чоловік гордїє, коли му ся добре дїє. (Ільк.)
    Він перестає розуміти своє відношенє до инших і погорджує ними. Пор. Adalb. Człowiek 14.
53. Чоловік гордїє, поки ся єму добре дїє. (Заставцї)
    Варіянт до попер. ч.
54. Чоловік давної верстви. (Гнїдк.)
    Старий чоловік, що держить ся старих звичаїв.
55. Чоловік жиє як муха, а всере сї як віл. (Цен.)
    Кепкують із такого, що вдає хорого, а їсть богато.
56. Чоловік жінку і в короля з під поли взяти може. (Дар.)
    Він перший має на неї право.
57. Чоловік за батіг, а жінка за пиріг. (Ільк.)
    Характеризують звичайний порядок селянського господарства, в якім чоловік занимає ся звичайно скотиною, а жінка кухнею.
58. Чоловік з Устрік, голова з Бандрова, а ноги з Берегів. (Мшан.)
    Говорять про бездомного бурлаку. *(М. Зубрицький).*
59. Чоловік з Устрік, голова з Бандрова, ноги з Нанови. (Устр.)
    Звязаний ряд мудровань.
60. Чоловік і жінка, то одна спілка. (Луч.)
    Се найстарша леґальна спілка.

61. Чоловік і найлїпший як сї напє, то й до нїчого! (Сїлець)
 У пянім станї і найлїпший чоловік наробить дурниць.
62. Чоловік милю, пес десять. (Льв.)
 Говорять ловцї.
63. Чоловік мислить, а Біг рядить. (Ільк.)
 Наміри чоловіка не все сповняють ся, бо ними кермує висша сила. Пор. Adalb. Bóg 102, 107; Zátur. I, 12; Čelak. 13.
64. Чоловік місце красит, а не місце чоловіка. (Наг.)
 На кождім місцї добрий чоловік зробить добро, а лихий зло. Пор. Гильф. 3442.
65. Чоловік на світї, як банька на водї. (Ільк., Мінч., Петр.)
 Житє людське зглядно коротке і минуще.
66. Чоловік не ангел, аби не согрішив, і не чорт, аби не покутував. (Ільк.)
 Чоловік грішить і покутує в своїм житю. Пор. Даль I, 370; Adalb. Człowiek 36; Zátur. XII, 6.
67. Чоловік не дасть ся лише раз з розуму звести. (Ільк.)
 Кождого чоловіка нераз можна звести з розуму.
68. Чоловік не є собі ворогом. (Ільк.)
 Кождий чоловік дбає поперед усього про себе. Пор. Adalb. Człowiek 44.
69. Чоловік не з каменя, анї з керви. (Наг.)
 Він почуває біль і радість.
70. Чоловік не з соли, від дождлу сї не розтопит. (Наг.)
 Говорить чоловік, якому доведеть ся промокнути на дощи.
71. Чоловік не Йван, випє тай поставит. (Наг.)
 Говорить чоловік, що не соромить ся випити чарку.
72. Чоловік не Йван, письма не знає: носом читає, писати наймає. (Тисьм.)
 Говорить жартливо про себе неписьменний чоловік.
73. Чоловік не перебирає: у що видит, в тото пхає. (Тисьм.)
 Значінє неясне.
74. Чоловік не сьвятий, щоби не согрішив, а не чорт, щоби не покаяв ся. (Дмитр.)
 Варіянт до ч. 66.
75. Чоловік не шукає погіршіньи, лише полїпшіньи. (Наг.)
 Він на стілько розуміє ріжницю між добром і злом, що все шукає, де лїпше.
76. Чоловікови жінка не вмре, лише дїтем мама. (М. Яцк.)
 Бо чоловік знайде собі другу жінку, а дїти другої мами не діждуть ся.
77. Чоловікови при бідї й своя сорочка не мила. (Наг.)
 В тяжкім горю йому все остогидне.
78. Чоловікови треба трохи хлїба, трохи неба. (Мшан.)
 Кождий мусить дбати не тілько про свою користь, але й про висші, духові інтереси.
79. Чоловік по смерти не йде з разу нї до пекла, нї до неба. Є такий кут, де всї чекають суду. (Папір.)
 Народнє вірування, основане на старожидівській традиції про т. зв. лїмб, або середнє місце між небом і пеклом.

80. Чоловік пропє вола, тай його слава, а жінка помело, тай вже їй сї не яло. (Яс. С.)
    Жінцї соромнїйше бути пяницею, як чоловікови.
81. Чоловік робит способом, не силов. (Кол.)
    Людський розум повинаходив найріжнїйші способи, що помагають йому в ріжних його працях.
82. Чоловік робит, як той бик у ярмі. (Вел. Очи)
    Говорить про себе робучий чоловік.
83. Чоловік сам собі не пан. (Наг.)
    Він підлягає найріжнїйшим житєвим припадкам.
84. Чоловік сїє на щісливу парть. (Зазул.)
    Сїє надїючи ся доброго врожаю.
85. Чоловік собі не ворог. (Наг.)
    Варіянт до ч. 68.
86. Чоловік спит, а Бог за нього дбає. (Наг.)
    Говорять про щасливого чоловіка, якому добре веде ся в житю.
87. Чоловік спит, а душьи хто знає куди лїтає. (Наг.)
    Народнє віруванє, що людська душа в часї сну може вийти з тїла і лїтати в далекі місця.
88. Чоловік старшпй, як гроші. (Наг.)
    В здоровім станї він заробить на гроші, а в немічнім станї йому гроші не поможуть.
89. Чоловік стріляє, а Біг кулї носить. (Ільк.)
    Людські наміри часто перебиває судьба. Пор. Schlei. Adalb. Bóg 70; Čelak. 13; Wurzbach 155.
90. Чоловік так, а Бог инак. (М. Гош.)
    Чоловік думає так, а стане ся зовсїм инакше. Пор. Adalb. Bóg 113; Čelak. 13.
91. Чоловік, то пес, а жінка, то кіт. (Ворохта)
    Характеризують ріжницю чоловіком і жінкою: пес хоробрий, а кіт любить лащити ся.
92. Чоловік у людий прахтикує. (Снят.)
    Від людий учить ся розуму.
93. Чоловік умирає і всього лиха ся збуває. (Залїсє)
    Смерть кінчить усї людські радости і турботи.
94. Чоловік у прикрости сам не знає, що мовити. (Мшан.)
    В прикрім випадку не раз вимовить прикре слово.
95. Чоловік хоче перехрестити ся, тай око вибере. (Лучак.)
    Говорять про незручного чоловіка.
96. Чоловік, хоць го до болячки прикладай. (Бор.)
    Говорять про добродушного чоловіка.
97. Чоловік цїлий свій вік розуму вчит ся, а дурнем умирає. (Тереб.)
    Варіянт до ч. 51.
98. Чоловік чоловіка потребує. (Наг.)
    Кождий чоловік потребує людської помочи. На тім полягає суспільний устрій. Пор. Wand. I, Bedürfen 1.

99. Чоловік що день, то мудрогень. (М. Гош.)
   Кождий день вимагає нового зусиля людського розуму.

100. Чоловік як банька на воді: банька мик, а чоловік фік. (Бар.)
   Говорять жартливо про скороминучість людського житя.

101. Чоловік як ворона, а жоні оборона; а мій великий як сьвіт, а слова з нього ніт. (Мшан.)
   Говорила жінка про свойого великого, а невимівного чоловіка. Пор. висше ч. 4, 43.

102. Чоловік як муха: нині жиє, а завтра гниє. (Ільк.)
   Говорять про минучість людського житя.

103. Чоловік як на що ввикне. (Белз)
   Людське житє складає ся в найбільшій части з привичок.

104. Чоловік як не перемліє, то й їсти не хоче. (Корч.)
   Голод заострює у чоловіка апетит.

105. Чоловік як спит, то росте. (Наг.)
   Народне віруванє, основане на тім, що днем ходячи і роблячи чоловік буцім то тратить силу, отже не може рости.

106. Чоловіче, бій ся Бога: летит миска до порога! (Бел.)
   Кричить жінка, в яку чоловік кидає від стола мискою, в якій вона подала не милу йому страву.

107. Чоловіче бісноватий, на що жінку продавати? (Наг.)
   Жартують із чоловіка, що не може вижити зі своєю жінкою і рад би позбути ся її.

108. Чоловіче, журо моя! Лишила ся дьира моя; казав-єсь, що зашиєш, а ти умер тай лишиєш. (Тростянець)
   Із заводженя жінки по помершім чоловіці. Пор. Етн. Зб. т. VI, ч. 195.

109. Чоловіче налиснику, біда твоя в намиснику. (Зазул.)
   Говорять жартливо про чоловіка, що бідує зі своєю жінкою.

110. Чоловіче, потка втїче! Шьипку знимай, потку їмай! (Наг.)
   Мудрованє.

111. Чоловіче, чоловіче, пусти гівно, буде бїчи! (Ворона)
   Мудрованє.

112. Чьоловік ги муха, худоба ги роса. (ЮК.)
   Худоба в народнім погляді так само, як роса, — ласка божа.

113. Шкода чоловіка, що за бідов жінка. (Орел.)
   Жартливо жалкують чоловіка, при якім жінка бідує.

114. Щоби чоловік знав, що не знає, то би і мав, що не має. (Ільк.)
   Бідність чоловіка не раз випливає з його недосвідомости і незнаня людських відносин.

115. Що то за чоловік, що не бє жінки! (Сор.)
   Жартують із такого чоловіка, що справді бє жінку.

116. Що той чоловік у Бога за звір, не знаємо. (Замул.)
   Говорять про дивака або злого чоловіка.

117. Що чоловіка має спіткати на дорозї, то його не мине й на печи. (Криве)
   Народня віра в фаталїзм людського житя.
118. Що чоловік у день гадає, то му сї й на сон набиває. (Наг.)
   Народнє віруванє в те, що сни являють ся відбитком того, що чоловік переживає на яві. Часто одначе сни бувають символїчні, що віщують чоловікови близшу або дальшу будучність.
119. Що чоловік найлїпше любит, Бог тото віднимат. (Ю. Км.)
   Говорять родичі, коли їм умре люба дитина.
120. Як би чоловік знав, де ногу зломит, то би тото місце на сто кроків обходив. (Наг.)
   Чоловік не може знати, де його має спіткати нещастє.
121. Як би чоловік знав, що впаде, то би сїв. (Лучак.)
   Инший вислов тої самої думки, що в попереднїм числї. Пор. Adalb. Człowiek 145.
122. Якіси невжити чвóвек. (Лемк.)
   Говорять про нелюдяного, нетовариського чоловіка.
123. Як ся чоловік добре має, то й сусїд буває. (Луч.)
   У заможного чоловіка часто гостять сусїди.
124. Як ся чоловік спішит, то ся біда тїшит. (Ком.)
   Спішачи ся чоловік звичайно щось забуде або зробить не до ладу.
125. Як ся чьоловік нещасливий вродит, нещасливий і вмре. (ЮК.)
   Народня віра в фаталїзм людського житя.
126. Як то є, як чоловік жінку бє? (Ст. Богор.)
   Дивує ся посторонній чоловік, заставши господаря, що бє жінку.
127. Як чоловіка пес укусит, то й кота боїт ся. (Лім.)
   Як чоловіка спіткає й більше нещастє, то він боїть ся й малого.
128. Як чоловік жінки не бє, то у неї утроба росте. (Ільк.) ...гниє. (Наг.) ...то в нїй... (Луч.)
   Народнє віруванє, що небита жінка псує ся. Пор. Wand. I, Frau 690.
129. Як чоловік іде попри тебе і кажи: „Слава Богу", а шипки ни здіймає, то єст певно, що він Бога в серци ни має. (Жуків)
   Народній погляд про важність здійманя шапки при привитаню.
130. Як чоловік пустит туск до себе, то могло би чоловіка таке нагріти, що тілько й віку його. (Жабє)
   Із рефлексій селянина-арештанта, якого довго держали в тюрмі.
131. Як чоловік у церкві дрімає, то сї робит скусоватий. (Берез.)
   Народнє віруванє. Що значить „скусоватий", не знаю.
132. Як чоловік захоче дуже їсти в хоробі, то на смерть. (ЮК.)
   Звичайна обсервація про сухотників, що перед смертю хочуть богато їсти.

Чорний. 1. Видно чорне на білім, а біле на чорнім. (Сор.)
   „Чорне на білім" говорять образово про письмо, а що таке біле на чорнім — менї неясно.

2. До́прах чорний, як гаврап. (Врхв. ВЛ.)
   Лемківське порівнане. Допрах— до разу, зовсїм.
3. З чорного біле робити. (Наг.)
   Образово говорять замісь брехати, зле за добре видавати. Пор. Wand. V, Weiss 17; Тимош. 173; Adalb. Czarne 4.
4. На чорнім хліб ся родить, а на білім що? (Ільк.) ...а на біле срати ходьит. (Наг.)
   „Чорне" тут у значіню рілї, а „біле" в значіню паперу, яким підтирають сраку. Пор. Libl. 85; Даль I, 379; Wand. I, Acker 8; Нос. ст. 349; Le Roux de L. I, 59; Bebel 138.
5. Чорна би ти година була! (Наг.)
   Проклятє.
6. Чорна корова, а біле молоко дає. (Ільк.)
   Очевидна житєва обсервація. Пор. Wand. II, Kuh 18; Čelak. 269; Даль II, 151, 245.
7. Чорне як мак, а дідько знає як. (Миқ. н. Дн.)
   Говорить неписьменний про письмо, якого не вміє прочитати.
8. Чорний та темний би ти сьвіт був! (Гнїдк.) ...рік... (Гнїдк.)
   Проклятє.
9. Чорний як вуголь. (Наг.)
   Порівнанє. Вуголь — символ темноти. Пор. Слав. II, 205; Adalb. Czarny 14.
10. Чорний як гавка, як гавран, як крук. (Наг.)
    Звичайні порівнаня. Пор. Adalb. Czarny 5, 8.
11. Чорний як дідько. (Сор.)
    Дідько в народнїй уяві все являєть ся чорним чоловіком. Пор. Adalb. Czarny 3.
12. Чорний як мурин. (Льв.)
    Звичайне порівнанє. Муринів іноді показують народови у вандрівних циркових будах. Пор. Adalb. Czarny 10.
13. Чорний як саджа. (Льв.)
    Звичайне порівнанє. Саджа — деревляний вуголь, що в видї тонкого порошку, змішаного з димом, осїдає в коминї. Пор. Adalb. Czarny 11.
14. Чорний як смола. (Льв.)
    Звичайне порівнанє. Смола робить ся з тогож деревляного вугля, перетопленого з живицею шпилькових дерев. Пор. Adalb. Czarny 13.
15. Чорний як Циган. (Наг.)
    Цигани належать до орієнтальної, неарійської раси з дуже темною шкірою, спокревненої з індійськими Дравідами, передарійськими мешканцями Індії. Пор. Слав. II, 205; Adalb. Czarny 2; Čelak. 473.
16. Чорну долю мати. (Гнїдк.)
    Говорять у значіню: бідувати.
17. Щоб тебе Чорний Бог убив! (Wojc.)
    Проклятє сумнївної вартости. Пор. Brzoz. Czarny Bóg 1.

Чорнити. 1. Не вчорнит, не вбілит. (Луч.)
   Говорять про чоловіка, що не любить анї хвалити, анї ганити.

Чорніти. 1. Почорнів як вуголь. (Наг.)

Звичайне порівнане.

2. Почорнів як головні. (Наг.)

Звичайне порівнане. Головня — недопалений шматок дерева зі звугленим кінцем.

3. Почорнів як земльи сьвйита. (Наг.)

Чорна земля уважаєть ся найкрасшою землею для хліборобства, і тим вона свята, що родить найкрасший хліб.

Чорнобривий. 1. Ой Госпідку чорнобривий, будь же мінї милостивий! (Снят.)

Із жартливої жебрацької молитви.

2. Отто мінї в головоньцї, що пе чорнобрива! (Бібр.)

Менї про се байдуже.

3. Що я вроблю, що я не чорнобривий? (Збар.)

Не великий клопіт, я тому не винен.

Чорноголовий. 1. Бувай вдорова, чорноголова! Руда, ходи сюда! (Ґалівка)

Прощаєть ся парубок із одною дївкою, а закликає иншу.

Чорно. 1. Чорно му в очох. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що тяжко сумує або бідує.

2. Чорнó пє. (Ільк.)

Говорять про чоловіка, що день у день напиває ся до пяна.

Чорнокнижник. 1. О, я також чорнокнижник, бо вмію в чорну книжку зазирати. (Унят.)

Жартливо говорить парубок, що часто має полові зносини з дївками.

2. Чорнокнижник град спущат, хмары розганят, с хмарами гварит, має силу над ними. (Чр. ВЛ.)

Народне віруване про чорнокнижників або хмарників.

Чорт. 1. А чорт би го вхопив! (Наг.)

Народне прокляте.

2. А чорт його знає! (Льв.)

Я його не знаю, не знаю, що він думає, або що робить. Пор. Wand. IV, Teufel 1143.

3. А чорт його знає без попа! (Дар.)

Просторійший, жартливий варіянт до попер. ч.

4. Ба, який же чорт гречку розволочив? (Гнїдк.)

Говорив чоловік, що забувши вечером заволочити посіяну гречку ночував у тій вірі, що заволочив її, а рано побачив незаволочену.

5. Бери чорте груш, а мене не руш! (Дар.)

Жартливо відпекують ся від напасника.

6. Бери чорте, що твоє! (Городен.)

Говорять, коли у чоловіка пропаде щось непотрібне, або вмре хтось ненависний. Пор. Wand. IV, Teufel 60.

7. Бойит сї, як чорт свйиченої води. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що боїть ся чогось такого, чого звичайний чоловік не боїть ся. Пор. Wand. IV, Teufel 1482.

8. Взяв чорт батіг, най бере й пуджало. (Ільк.) ...бичиво. (Ільк.) ...бичівно. (Наг.)

   Проклятє, коли чоловік згубить батіг і держить у руках голе пужало.

9. Взяв чорт кобилу, най бере й лоша. (Залісє)

   По великій страті не жаль і меншої.

10. Взяв чорт коня, най бере й узду. (Кол.)

    Варіянт до попер. ч. Пор. Wand. IV, Teufel 571.

11. Взяв чорт як своє. (Ільк.)

    Говорять про річ, яка пропала і якої не жаль.

12. Взьив чорт колиску, най бере й Івасьи. (Доброс.)

    Думка подібна до ч. 9, 10, висловлена иншим порівнанєм.

13. Взьив чорт сокиру, най бере й топорище. (Наг.)

    Варіянт до ч. 9, 10. Пор. Wand. IV, Teufel 574.

14. Від чорта не буде добра. (Ільк.) ...не чекай... (Наг.)

    Чорт тут у значіню лихого чоловіка.

15. Він з чортом сват, з Богом за пані-брат. (Кобил.)

    Говорять про побожного, а скупого богача.

16. Він і чорта в поле виведе. (Наг.)

    Говорять про хитрого, зрадливого чоловіка. В поле вивести — образово в значіню ошукати. Пор. т. II, Поле 1; Wand. IV, Teufel 1077.

17. Він і чорта лисого не бойит сї. (Наг.)

    Говорять про смілого чоловіка. Пор. Wand. IV, 1433.

18. Всюди коло церкви чорт каплицю ставит. (Гнїдк.)

    Де робить ся добро, там повстає покуса до злого.

19. Де чорт сам не може, там бабу пішле. (Петр.) ...не зможе... (Ільк.)

    Пессімістичний погляд на жіночу злобу, гіршу від чортівської. Пор. Wand. I, Frau 722; V, Teufel 1056; Weib 305; Čelak. 309; Даль I, 440; Muka 1003; Слав. I, 224; II, 158; Нос. ст. 256; Le Roux de L. I, 9; Libl. 44; Wurzbach 66.

20. З вами і чорт ладу не дійде. (Наг.)

    Говорить чоловік до сварливих, незгідних людий. Пор. Wand. IV, Teufel 1120.

21. З чортом зачинати. (Гнїдк.)

    Зачинати в лихий час, або з лихим наміром.

22. Іди до чорта! (Наг.)

    Проклятє.

23. І чорт баби не пізнав. (Клекотів)

    Натяк на відому анекдоту. Пор. Етн. Зб. VI, 127.

24. І чорт Бога боїт ся, а зло творит. (Гнїдк.)

    Кепкують із богобойного, а при тім злочинного або нелюдяного чоловіка.

25. І чорт Бога знає. (Наг.)

    Докоряють чоловікови, що поступає несумлінно, немов би не мав Бога в серці. Пор. Wand. IV, Teufel 252.

26. І чорт богато грошей має, а в болоті сидить. (Ільк.)

    Народнє віруванє про те, що деяким богачам чорти доносять гроші з болота.

27. І чорт знає, що гріх, а предці зло робит. (Гол.)
    Для чорта нема ріжниці між добром і злом, знач. він по свойому не грішить.
28. І чорт не такий лихий, лиш го люде в зуби взяли. (Гнїдк.)
    Жартлива поговірка про те, що й чорт иноді робить людям добро, хоч загально має лиху славу.
29. І чортови треба баки світити. (Гнїдк.)
    Властиво: не треба його дразнити.
30. І чортови треба часом свічку запалити. (Ільк.) ...нераз ...засьвітити. (Явор.)
    Не раз і злому чоловікови треба догодити. Пор. Wand. IV, Teufel 69, 662; Le Roux de L. I, 8; Čelak. 254.
31. Йди к чорту! (Льв.) ...до сто чортів! (Наг.)
    Проклятя. Пор. Wand. IV, Teufel 1549; Faselius 6.
32. Кривий чорт найгірший. (Льв.)
    Народне віруване про кривого, хромого чорта.
33. Леда чорт, тай страшит. (Гнїдк.)
    Говорять про чоловіка, що страшить инших по ночах.
34. Мало мі чорт не возьме. (Наг.)
    Говорить чоловік маючи тяжку гризоту або сердячи ся дуже. Пор. Wand. IV, Teufel 1105.
35. Най би го чорт на глубоке не носив, то би був ся не втопив. (Ільк.)
    Говорив жебрак про покійника, за якого жінка дала йому милостиню і про якого сказала йому, що втопив ся.
36. Не бій ся чорта, але злого чоловіка. (Ільк.)
    Чорт як дух може чоловікови менше шкодити, як злий чоловік.
37. Не мало чорт ходаків сходив, заким їх позносив. (Ільк.)
    Говорять про лиху компанію або про злочинне подружє. Пор. т. І, Дїдько 104.
38. Не такий чорт страшний, як го малюють. (Ільк.) ...як єго... (Петр.)
    Чорта малюють звичайно чорною, по можности страшною почварою. Пор. Тимош. 319; Гильф. 1658; Čelak. 21; Нос. ст. 373; Wand. IV, Teufel 48, 234, 409, 539; Слав. І, 161; Adalb. Djabeł 78.
39. Питав ся чорт баби: „Що люде о Бозї говорять?“ — „Славлять, величають“. — „А що о менї?“ — „Якось вас дуже на зуби взяли.“ (Ільк.)
    Просторійший варіянт до ч. 28, в формі народньої анекдоти.
40. Піде чортови під фіст. (Лучак.) ...під хвіст. (Бар.)
    Пророкують лихому чоловікови, що пропаде з душею й тїлом.
41. По чортї не надій ся добра. (Гнїдк.)
    Він лиха сила.
42. Причепив сї, як чорт до грішної душі. (Наг.)
    Говорять про напасного чоловіка. Пор. Wand. IV, Teufel 1463.
43. Старої баби й чорт не хопит. (Дулїби)
    Згірдно говорять про лиху бабу, що жиє дуже довго.

44. Тим то їх чорт бире, що поєдинце. (Терноп.)
Говорять про лихих людий. Пор. т. II, Лях 32.

45. Ти чорте ди́вий! (Будз.)
Лайка. Дивий — рідке, старе слово.

46. Того і чорт не потрафить. (Ільк.)
Говорять про проворного чоловіка, якому ніяка біда не може докучити.

47. То старий чорт. (Наг.)
Говорять про старого, хитрого чоловіка. Пор. Wand. IV, Teufel 1522.

48. Чим чорт не орав, сіяти не буде. (Дар.)
Значінє неясне, може таке: де чорт не напакостив, там і не знайде для себе ніякої поживи. Пор. Adalb. Czart 6.

49. Чому чорт Ляхів бере? Бо поєдинчі ходять. (Гол.)
Чи є таке народнє віруванє, що чорт справдї хапає живих Ляхів, менї невідомо. Приповідка основана на тім фактї, що в руських селах польські зайди, які звичайно давали ся людям дуже в знаки, часто пропадали без слїду.

50. Чому чорт мудрий? Бо старий. (Ільк., Петр.)
Народнє віруванє. Народня фантазія уважає чорта мудрим, але тілько в дрібних річах. Пор. Слав. I, 187; Wand. IV. Teufel 237; Wurzbach 75.

51. Чорта ззїдж, коли хлїба нема. (Наг.)
Говорить жінка чоловікови не можучи подати йому до обіду хлїба.

52. Чорта хрести, а він кричит: „Пусти!“ (Наг.)
Чорт тут у значіню дурня. Пор. т. II, Дурний ч. 66; Даль II, 279; Тимош. 279; Сим. 2576.

53. Чорт безпятий. (Збар.)
Народнє віруванє про те, що сотворений чортом вовк зараз кинув ся на нього і відкусив йому пяту.

54. Чорт би сї тобов удавив! (Наг.)
Проклятє.

55. Чорт би тї взьив! (Наг.) ...вхопив! (Наг.) ...їмив! (Дорож.)
Варіянт до ч. 1. Пор. Wand. IV, Teufel 1147.

56. Чорт боїт ся, а Бог не хоче. (Сїл. Б.)
Говорять про злого чоловіка, який не здав ся нї Богу нї чорту.

57. Чорт го не вхопит. (Наг.)
Він не пропаде.

58. „Чорте, де йдеш?“ — „Болото палити.“ — „Не буде горіти.“ — „Добро менї пакість зробити.“ (Ільк.)
Характеризують охоту чортів робити людям пакість.

59. Чорте, на груш, тілько мене не воруш. (Ільк.)
Варіянт до ч. 5.

60. Чорт знає, який вік, най си хоть закурит чоловік. (Кнїгинин)
Чоловік не знає, кілько його житя, і бажає скористати з нього, як може.

61. Чорт не плаче, коли чернець скаче. (Ільк.)
Навпаки він тїшить ся, коли чернець грішить.

62. Чорт не спить, але людий зводить. (Ільк.)
Чорт як дух не спить ніколи, але завсїди спокушує людий. Пор. Le Roux de L. I, 9; Adalb. Czart 4.

63. Чорт ніколи не дрімає. (Городен.)
Варіянт до попер. ч. Пор. Libl. 64.

64. Чортови душу запродав. (Наг.)
Говорять про злого, непоправного чоловіка. Пор. Ноc. ст. 468.

65. Чорт своє, баба своє. (Гнїдк.)
Говорять про вперту бабу, що все хоче поставити на своїм. Пор. Libl. 79; Adalb. Czart 5.

66. Чорт своє, піп своє. (Наг.)
Характеризують антітезу релїґійности і безбожности. Пор. Čelak. 116; Adalb. Czart 5.

67. Чорт сїм пар ходаків сходив, нїм їх обоє де купи звів. (Городен.)
Варіянт до ч. 37. Пор. Слав. I, 244; II, 144; Ноc. ст. 369; Wand. IV, Teufel 147, 1101.

68. Чорт усе чортом буде. (Ільк.)
Лихий чоловік не подобріє ніколи.

69. Що чорт ухопит, того не пустит. (Наг.)
Говорять про злого чоловіка, що не перестає грішити пр. про пяницю, що не перестає пити. Пор. Wand. IV, Teufel 142.

70. Якого чорта від мене хочеш? (Льв.)
Говорить сердито чоловік до чоловіка замісь: „Чого від мене хочеш?"

71. Якого чорта ти дам? (Наг.)
Говорять сердито замісь: не маю тобі що дати.

72. Як чорт влїзе в очерет, в котру хоче дудку заграє. (Петр.)
Де чорт унадить ся, там не перестає робити пакости. Тема „Чорт в очереті" взята з книжної леґенди про Соломона, що заклепав тьму чортів у бочці. Пор. Памятки т. I, 292 і т. II, Очерет 2.

Чортовець. 1. Коли ти з Чортївцьи, то сїдай з онтого кінцьи. (Матіївці)
Приказка в родї мудрованя. Чортовець — село коломийсько пов.

Чотири. 1. Гоп, цуп, штири бабі, оден зуб! (Берґом.)
Кепковане із беззубих баб, що беруть ся танцювати.

2. Чотири милї два дни. (Карл.)
Говорять про такого, що йде дуже помалу, або про лиху дорогу.

3. Штири дошки, землї трошки. (Сяніцке)
Scil. треба чоловікови по смерти.

4. Штири мили за піч. (Бібр.)
Не далека дорога, жартливий вислов. Пор. Libl. 223.

5. Ще й ти своїх штири новеньких? (Пужн.)
Додай і ти ще своє слово до непотрібної бесїди.

Чувати. 1. „А що там чувати?" — „Ніц не чубате, всьо гладке." (Рибно)
Жарт опертий на грі слів: „чувати" і „чубатий".

2. Нї чувати, нї видати. (Наг.)

Говорять про пропавшого чоловіка, або згублену річ. Пор. Wand. II, Hören 122.

3. „Що в вас чувати?“ — „Та що чувати? На горі сніг, під горов дощ, на долині музики грают, тай нема чим танцювати.“ (Ґрозьова)

Так характеризував свій стан старий чоловік, себ то волосе сиве, очи плачуть, у грудях хрипить, а ноги болять.

4. Що там чувати коло вашої хати? Бик ци привик? Телиця ци веселит ся? (Ільк.)

Жартлива ампліфікація привитального запитаня: „Що там у вас чувати?“

5. „Що у вас чувати?“ — „Гаразд із бідою.“ (Ільк.)

Жартливий вислов привитаня з характеристикою звичайного людського житя, в якім мішае ся гаразд із бідою.

6. „Що у вас чувати?“ — „Нового нима нічо, а старе се минає.“ (Пужн.)

Гумористична відповідь. Пор. Етн. Зб. т. VI, 370.

7. „Що чувати?“ — „Доброго нічого, а лихе аби не згадувати.“ (Кол.)

Жартливе привитане між двома знайомими.

8. „Що чувати?“ — „З голоду не вмираємо, а ситі не буваємо.“ (Дид.).

Жартливе привитане двох знайомих із ріжних сіл.

9. „Що чувати?“ — „Не хотят старі баби здихати.“ (Мшан.)

Жартлива відповідь на питане: „Що чувати?“ Пор. Adalb. Słychać 5.

10. „Що чувати?“ — „Старі баби не хотят здихати; молоді би йшли замуж, нема за кого.“ (Явор.)

Просторійший варіянт до попер. ч.

Чудно. 1. Не чудно, що кінь здох, але хто дав псам знати? (Ільк.)

Житєва обсервація, що коли де кінь здохне, то пси збігають ся з найдальших хат на стерво.

Чудо. 1. Бодай на тебе чудо зайшло! (Токи)

Проклятє.

2. Ніхто ни видів такого цуда. (Будз.)

Говорять про якусь дивну, незвичайну пригоду.

3. То не чудо, що кобила здохла, але хто псам дав знати? (Лев.)

Варіянт до Чудно ч. 1.

4. Чудеса в решеті: дір багацько, а не мож із жадної вилїзти. (Дар.)

Жартлива обсервація про діравість решета.

5. Чудо Михаіла. (Гнїдк.)

Окрик при дивній, незвичайній пригоді. Натяк на церковне свято, Михайлове чудо, що припадає на день 19. вересня.

Чудовище. 1. Взяв собі чудовище на голову. (Стан.)

Взяв собі негарну жінку на свою біду.

Чужий. 1. Видит чуже під лісом, а свого під носом не. (Жид.)

Говорять про завидющого чоловіка. Пор. Adalb. Cudze 21; Čelak. 273.

2. Від чужої біди голова не болит. (Наг.)

Чужа біда не докучає. Пор. Schlei. 183.

3. Вліз в чужую солому тай шелестит. (Ільк., Лев.)
   Робить збитки в чужій хаті.
4. В чужий горох ходити. (Гнідк.)
   Робити иншому кривду, зводити його жінку. Пор. Adalb. Groch 19.
5. В чужій соломі спит, тай шелестит. (Гнідк.)
   Ґримасує, виварачає в чужім домі.
6. В чужім не вибирай, що дают, тримай. (Гнідк.) ...то приймай. (Наг.)
   Думка подібна до того, що дарованому кониви в зуби не заглядають.
7. В чужім селї і тріски бют. (Бор.)
   В чужім селї треба держати себе спокійно і обережно, а то наскочиш на біду.
8. В чужу траву їхати ся. (Гнідк.)
   Наробити комусь пакости. „Їхати ся" властиво „вїхати ся" значить усрати ся.
9. За чуже личко дай свій римінец. (Жид.)
   Варіянт до т. II, Лико ч. 3. Пор. Adalb. Łyko 4; Čelak. 143; Нос. 468; Libl. 104; Дик. 740; Даль II, 15.
10. За чужим столом сиди, а право суди. (Гнідк.)
   Правдний суд не повинен залежати від того, в якім місцї сидить судія.
11. За чужим столом сиди, не співай, лиш гуди. (Гнідк.)
   В чужій хатї поводи ся сумирно, старай ся звертати на себе як найменше увагу, як найменше заколочувати хатнїй порядок.
12. З чужим і на серед села розставай ся. (Ільк.)
   Здибавши ся з чужим чоловіком, чоловік звичайно небогато з ним має що говорити.
13. З чужого воза і серед дороги злїзай. (Наг.) ...і серед води вставай. (Кольб.) ...і серед калябухи злазь. (Тереб.)
   На чужім возї сидить чоловік лиш доти, доки позволить йому властитель. Пор. Schlei. 175; Гильф. 2578; Нос. ст. 438; Libl. 79; Adalb. Wóz 27.
14. З чужого злого учи ся свого. (Ільк.) ...сподій ся... (Борис.)
   З чужих злих пригод набирай ся досвіду для власного житя. Пор. E. Rot. 40; Wand. III, Leute 292.
15. З чужого чортяти не буде дитяти. (Дар.)
   Говорять такі, що приняли чужу, погано виховану дитину за свою.
16. Лацно чуже їсти, али штука перед Богом кари відповісти. (Звиняч).
   Легко иншим кривду робити, але важка за неї покута.
17. Лїпше чуже вухо гризти, як своє. (Луч.)
   Свойого вуха нїяк не вгризеш, а чужого не треба гризти.
18. На чужій ниві все лїпшая пшениця. (Ільк.) ...ладнїйша... (Петр.)
   Чуже добро все збуджує у декого зависть. Пор. Сим. 404; Wand. I, Acker 6; II, Gut 6; III, Leute 286; Nachbar 3; Čelak. 109; Le Roux de L. I, 52; Wahl II, 30.
19. На чужій постели нема доспіху. (Лол.)
   Scil. годї досипляти, треба вставати, коли велять.
20. На чужім подвірю і тріски бють. (Ільк., Петр.)
   Там треба ходити обережно, щоб не завадити нікому з домашнїх. Варіянт до ч. 7. Пор. Adalb. Podwórko 2.

21. На чужі ручки намочут і вонучки. (Стрільб.)
Значінє неясне.
22. На чужу працю губи не жалуй. (Луч.)
Коли тебе гостять у чужій хатї, можеш наїсти ся до сита. Говорять також іронїчно про такого, що сам собі жалує страви, а в чужій хатї їсть пажерливо.
23. Перед чужим миє собі лице. (Карл.)
Удає перед ним нєвинного.
24. Тут чужий не прийшов, якийсь свій злодій був. (Наг.)
Говорять про хатну крадїж.
25. Хто на чужий обід ся спускає, той з голоду вмирає. (Ільк.)
Треба самому заробляти на своє виживленє.
26. Хто чуджого не хоче, бодай свого не пожиткував. (Мшан.)
Жартливе проклятє. Чоловік звичайно не може обійти ся без річий, зроблених чужими руками. В тім лежить сила суспільного порядку.
27. Хто чужого не хоче, аби й свого не мав! (Наг.)
Варіянт до попер. ч. Пор. Слав. 1, 242.
28. Чужа блоха меже його вскочила. (Гнїдк.)
Жартують, коли хтось кривдує собі з якоїсь дрібниці.
29. Чужа кошара не наплодить овець. (Ільк.)
Треба мати свою кошару і свої вівцї і тодї надїяти ся приплоду.
30. Чужа кривда не вийде на добре. (Гнїдк.)
Вона все мстить ся на тім, хто її робить. Пор. Adalb. Krzywda 2, 8, 15.
31. Чужа праця боками вилазе. (Бергом.)
Коли була з кривдою для того, хто робив.
32. Чужа праця боком лїзе. (Гнїдк.)
Варіянт до попер. ч. Scil. не оплачена праця.
33. Чужа хата як свекроха. (Ільк.) ...як мачоха. (Ільк.)
Вона не дає тихого і постійного захисту.
34. Чужа шкода нам наука. (Наг.)
Обсервація з житєвої практики. Пор. Muka 625.
35. Чуже бачимо під лїсом, а свого не бачимо під носом. (Город.) ...видимо ...а свого ні... (Петр.)
Чоловік звичайно бачить чужі хиби, хоч малі, а своїх, навіть більших, не бачить. Пор. Гильф. 197; Wand. III, Leute 279; Masson 236; Adalb. Cudze 21; Čelak. 273.
36. Чуже видиш стебло, а ни видиш своє бервено. (Кольб.)
Варіянт до попер., оснований на євангельськім реченю.
37. Чуже добро не гріє, хиба чужий кожух. (Льв.)
Чуже добро scil. набуте нечесним способом.
38. Чуже красне, своє найкраще. (Ільк.)
Все своє чоловікови наймилїйше.
39. Чуже миле, своє наймилїйше. (Ільк.)
Варіянт до попер. ч.
40. Чуже не гріє. (Мінч., Петр.)

Scil. чуже неправдою здобуте. Пор. Нос. ст. 468; Adalb. Cudze 19; Brzoz. Cudze 3.

41. Чуже не завдавай, бо у троє попациш. (Грин.)

Завдавати тут у значіню заставляти, а попацити — понести страту.

42. Чуже святе, своє пренайсвятїйше. (Ільк.)

Думка подібна до ч. 38, 39.

43. Чужий братом сї робит. (Белз)

Чужий стає іноді чоловікови в пригоді так або й лїпше, як рідний брат.

44. Чужий добиток не прийде в пожиток. (Луч.)

Scil. тому, хто його обійме неправно.

45. Чужий кожух не гріє. (Ільк.)

Бо гріє свойого властителя. Пор. Adalb. Kożuch 5.

46. Чужий хлїб найсмачнїйший. (Ільк.)

Кому свій хлїб проїв ся, тому смакує чужий. Пор. Adalb. Chleb 46.

47. Чужий хлїб не ситий, хоть смачний. (Гнїдк.)

Значінє не зовсїм ясне, хиба розуміти чужий у значіню незароблений.

48. Чужий хлїб рот дере. (Наг.)

Житє на чужім хлїбі буває чоловікови дуже прикре. Пор. Даль II, 128.

49. Чужий хлївець не намножит овець. (Луч.)

Треба держати вівцї в своїм хлїві. Пор. висше ч. 29.

50. Чужий шелюг — вовк голодний, десять своїх зїсть. (Гнїдк.)

Чужий тут у значіню крадений.

51. Чужим волом не доробиш ся. (Ільк.)

Треба дорабляти ся своїми.

52. Чужим добром не збогатїєш. (Доброс.)

Треба мати своє.

53. Чужими руками добре гада ловити. (Ільк.)

Варіянт до т. II, Рука 131.

54. Чужими руками добре грань брати. (Сап.) ...гребсти. (Кривор.)

Варіянти до т. II, Рука 132.

55. Чужими руками тілько огонь брати. (Ільк.) ...лише... (Мінч.) ...добре лиш ватру брати. (Кольб.)

Варіянти до т. II, Рука ч. 132, 133, 135.

56. Чужим не доробиш ся. (Луч.)

Загальнїйший варіянт до ч. 51. Пор. Adalb. Cudze 15.

57. Чужим потом не загрієш ся. (Доброс.)

Чужою працею богатий не будеш.

58. Чужим ціпом лиш тернє молотити. (Зазул.)

Бо свій би на терню попсував ся, а чужого не жаль

59. Чужих богів шукає, а своїх дома має. (Ільк.)

Значінє неясне, може таке, що чоловік переймає чужі звичаї, а своїх не шанує. Пор. Adalb. Bóg 93.

60. Чужих рук нїхто не пожалує. (Стрільб.) ...не шкода. (Наг.)

Говорять звичайно господарі і господинї, що люблять надуживати працю слуг. В Нагуєвичах часто говорять „чуджий“, особливо старші люди.

61. Чужі ворота тяжко заперти, не то писки. (Гнїдк.)
Людським обмовам тяжко запобігти.

62. Чужі руки легкі, та не пожиточні. (Ільк.) ...але... (Петр.)
Варіянти до т. II, Рука 136. Пор. Adalb. Ręka 10; Čelak. 428.

63. Чужого не бери, а своє держи. (Яс. С.)
Правило житевої обережности. Пор. Даль II, 129, 130; Adalb. Cudze 8; Brzoz. Cudze 2.

64. Чужого не гуди, а свого не хвали. (Дар.)
Правило житевої мудрости. Пор. Adalb. Cudze 6.

65. Чужого не руш. (Наг.)
Правило житевої обережности. Пор. Brzoz. Cudze 5.

66. Чужого не хочу, свого не дам. (Наг.)
Говорить чоловік задоволений тим, що має. Пор. Schlei. 158; Adalb. Cudze 8.

67. Чужою дитиною не доробиш ся. (Сор.)
Вона все бажає робити на себе.

Чужина. 1. В чужинї то й углової підпори слухай. (Залуче)
В чужинї мусить чоловік підлягати чужим звичаям і правилам.

2. Як заїде в чужину, то хоць бородатий, а сирота. (Збар.)
Бо чує себе самітним між чужими людьми.

Чужити ся. 1. Хиба би сї чужив, аби родину занїдбав. (Наг.)
Говорять про члена родини, що відбив ся від своєї родини, а все таки признає ся до неї.

Чуприна. 1. Як мя взяв за чуприну, то я догадав ся, що буде бити. (Городен.)
Жартливе оповідане про бійку.

Чупурити ся. 1. Чупурит ся, як порося на орчику. (Стоян.)
Говорять про чоловіка, що гордить ся тим, чим нема що гордити ся.

Чути. 1. Аби ніхто не чув, лиш одна баба тай цїла громада. (Тлум.)
Говорять про громадську новину, якої нїби то ніхто не повинен знати.

2. Бода-с не чув дзвона на Великдень! (Наг.)
Проклятє.

3. Від кого чую, тому ся не дивую. (Замул.)
Scil. від дурня чую, і не дивую ся, коли говорить дурницї.

4. Не всї не чуют, що хроплят. (Замул.)
Буває так, що чоловік навмисно хропе, а не спить, аби підслухати, що говорять инші.

5. Не почуєш ся зараз по тім. (Гнїдк.)
Стане ся тобі щось таке, що й не стямиш ся, сам себе забудеш.

6. Так би-сь чув звони! (Ільк.)
Проклятє. Scil. як ти чув те, що говориш.

7. Тебе борше вчути, як обачити. (Гнїдк.)
Говорять про малу дитину, що сховала ся десь і кричить.

8. То чимось лихим чути. (Наг.)
Се лиха, нечиста справа.

9. Ци ти чуєш, чоловіче? Твоя жінка кукуріче. (Наг.)
Мудроване.

10. Чого не дочує, то зновит. (Наг.)
Говорять про глухого, або про такого, що неуважно слухає.

11. Чув-єм, що в небі пси брехали. (Наг.)
Чув якусь неправдоподібну річ.

12. Чув, жи дзвонили, али ни знав де. (Жидач.)
Чув новину, але не вміє про неї докладно нічого сказати.

13. Чув, жи дзвонили, а ни знав, у котрі церкві. (Жидач.)
Варіянт до попер. ч.

14. Чув не чув, бачив не бачив, — мовчи. (Дмит.)
Поучають свідка, якого покликано до суду свідчити.

15. Чув, що дзвонили, а не знає, в котрій церкві. (Ільк.) ...не знає. де. (Наг.)
Варіянти до ч. 12, 13. Пор. Нос. ст. 467; Libl. 194; Adalb. Słyszeć 12.

16. Чує, як вош кашлає. (Наг.)
Чує таке, чого ніхто инший не чує. Пор. Muka 2209; Adalb. Słyszeć 10.

17. Чує, як трава росте. (Наг.)
Варіянт до попер. ч. Говорять про такого, що вдає дуже мудрого. Пор. E. Rot. 288; Wand. II, Horchen 6, 8; Grass 3; Bebel 85; Adalb. Słyszeć 11.

18. Чуй — не чуй, бач — не бач, а мовчи. (Ільк.)
Варіянт до ч. 14.

19. Чули-смо через сороки-ворони. (Война.)
Говорять, коли не хочуть виразно сказати, відки що чули.

20. Чую, чую, щем не оглух. (Наг.)
Говорить чоловік, коли хтось до нього каже щось два рази.

21. Я від вас чую, то сї не дивую. (Мик. н. Дн.)
Scil. чую від дурного. Варіянт до ч. 3.

22. Я його десь чую. (Будз.)
Значіне неясне, може мова про наприкреного чоловіка, якого чуєть ся в печінках. Чути також у значіню занюхати.

23. Як не чуєш, то проверти си вуха. (Замул.)
Говорять приглухому чоловікови.

24. Як тя чуют, так тя пишут; як тя бачат, так тя судят. (Городок)
По твоїй розмові пізнають твій розум, а по твоїй одежі пізнають твій стан.

25. Я сї в тім нїчого не чую. (Наг.)
Не почуваю себе в сьому дїлї нї до якої вини.

Чутка. 1. Анї чутки про то не було. (Наг.)
Ми про се не чували нїчого.

2. Коби мі хоць чутка від нього дійшла! (Наг.)
Говорить жінка про неприсутного чоловіка або сина, що довго не вертає до дому.

3. Чутка мі доходит. (Наг.)
Зачуваю якусь новину.

4. Чую чутку через люде. (Наг.)
   Просторійший варіянт до попер. ч.

Чуткий. 1. То чутке, як згливілий сир. (Наг.)
   Говорять про нечисту справу.

Чухати ся. 1. Чухай ся віл з волом, кінь з коньом, а свиня о тин, коли нема з ким. (Ільк.)
   Май ся свій до свого, стан до стану. Вар. до т. II, Кінь ч. 32. Пор. Нос. ст. 465.

Чухрати ся. 1. Почухрай ся, де тя не свербить. (Ільк.) Почухраєш сї там... (Комар.)
   Говорять до чоловіка, якому грозить лиха пригода або бійка. Пор. Libl. 178.

Чухрій. 1. Ой ти чухрію! (Наг.)
   Чухріем називають чоловіка з нерозчесаним волосем або вошивого, що раз-у-раз чухаєть ся.

Ш.

Шабас. 1. А ти шабас не дивуй, коли видиш клопіт муй! (Явор.)
   Варіянт до т. Сабаш ч. 2. Пор. Нос. ст. 380.

Шандар. 1. На мене шяндарі гарчят. (Ю. Км.)
   Говорив чоловік переслїдуваний жандармами.

Шанувати. 1. Най вас Бог шьинує, як ви мене вшьинували. (Наг.)
   Побожне бажане гостя, або жебрака, якого угощено.

2. Хто не шанує старого, той не має нового. (Замул.)
   Правило житєвої мудрости.

3. Хто ся не шанує, най того опанує. (Гнїдк.)
   Лають такого, що поневіряє ся між людьми.

4. Хто шанує гори, мости, у того зістанут цїлі кости. (Стан.)
   Шанувати тут у значіню їздити обережно по горах і мостах, щоби при необережній їздї не потерпіти шкоди.

5. Шанувавши слухи ваші. (Ільк.) ...честь вашу. (Ільк.)
   Оговірка, коли хочуть сказати якесь непристійне слово.

6. Шанувавши сонїнько святоє і день білий і вас яко кречних. (Ільк.)
   Оговірка, коли хочуть сказати щось непристійне. Такі оговірки подіктовані товариською чемністю в розмові поважних селян.

7. Шануй батька й Бога. (Доброс.)
   Правило житєвої практики.

8. Шануй гори, мости, будуть цїлі кости. (Ільк., Петр.)
   Варіянт до ч. 4. Пор. Даль I, 330.

9. Шануй пашу до сїм лїт, вибавит тя від всїх бід. (Мшан.)
   Паша, що зістає з року на рік, означає заможного господаря, у якого худоба не терпить недостатку.

10. Шінуючи піч тай лаву тай ваші морди як холяву. (Гвізд) ...тай твій писок... (Наг.)
Жартлива оговірка товариської чемности.

11. Шіную себе і вас і живіт, як бас. (Жидач.)
Жартлива оговірка товариської чемности.

12. Шьинувавши ваші слухи. (Наг.)
Оговорюють хотячи сказати щось неприличне.

13. Шьинувавши день сьвйитий, соньичко праведне, образи в хатї, тай вас яко ґречних. (Наг.)
Просторий варіянт оговірки товариської чемности.

14. Шьинувавши ковбицї, лавицї, тай тоту мітлу, що під одвірком стойит. (Наг.)
Жартлива оговірка товариської чемности.

15. Шьинувавши хліб сьвйитий на печи. (Наг.)
Оговорюють, коли хочуть згадати про щось бридке пр. гівно. Хлїб на печи значить тїсто розчинене на хлїб. Оговірка основана на народнїм віруваню, що таке тїсто легко чим будь уректи, і тодї хлїб не вдасть ся.

16. Шьинуй гори, мости, будеш мати цїлі кости. (Лев.)
Варіянт до ч. 8. Пор. Wand. I. Brücke 22.

17. Шьинуй себе, піч тай лаву, тай писок як холяву. (Іваник.)
Правило житевої обережности. Пор. ч. 10.

18. Шьинуй сї, синочку, в креміналї, аби тї тут пани довго держьили. (Наг.)
Говорив батько увязненому синови, довідавши ся, що йому поводить ся добре в тюрмі. Пор. Wand. I, Aufführen 1.

19. Як ви мене файно пошанували, так я вас. (Лімна)
Говорив чоловік гостячи чужосїльного чоловіка, який його гостив перед тим.

Шапка. 1. Бодай вже раз перед тобов шепку знимали! (М. Яцк.)
Жартливе проклятє чоловікови, якого в житю нїхто не шанує, і якому бажають, щоб він умер, і щоб тодї люди шапки знимали, як його будуть нести до гробу.

2. Не клади шьипки на столї, бо ти кертицї все поле зорие. (Наг.)
Народне віруванє, оперте на тім, що шапка подібна до горбика землї, наритого кертицею.

3. Не купив батько шапки, нехай вуха мерзнут! (Дар.)
Жартливо передають слова сина, незадоволеного тим, що батько не сповнив його просьби.

4. Шапка така підрана, що нима ся на що дивити. (Звиняч Гор.)
Говорять про подерту шапку, яку носить чоловік.

5. Шапкою та палкою все зробит. (Гнїдк.)
Образове речене: шапка в значіню просьби, а палка в значіню примусу.

6. Шепка не дїлетка. (Ст. Богор.)
Шапку легко зняти з голови, а повну дїлетку підняти тяжко.

Шарварок. 1. „Добридень, шарварок!“ — „Ми не шарварок, ми за плату“. (Колом.)

Привитане між прохожим чоловіком і людьми, що робили направляючи гостинець.

2. Пішов шьирварок у гостинец. (Карлів)

Шарварок — примусова, безплатна робота селян при направі доріг і гребель, з нім. Scharwerk, декуди також шельварок.

3. Там цілий шарварок у хаті. (Наг.)

Зійшло ся богато людий.

Шарнути. 1. Як єс мні шарнув, аж єм сї звирнув. (Пужн.)

Шарнути в значіню сильно вдарити. Пор. Етн. Зб. т. VI, 259.

Шафран. 1. Шафрану не перетреш, а жінки не перепреш. (Ільк.)

Шафрану не труть, тілько мочать у воді.

Шахер. 1. Шахер-махер. (Льв.)

Говорять про ошуканський торг. Пор. Нос. ст. 469.

Шахта. 1. На шахти робити. (Борис.)

Шахта — протяг робучого дня, в Бориславі давнїйше 12 годин, а тепер мабуть десять.

2. На шахти з ким сварити сї. (Наг.)

Сварити ся довго і завзято.

Шваб. 1. Шваб, драб, кутернога, він не вірит в пана Бога. (Явор.)

Прозивали Нїмців-протестантів, що в XVIII віці численно напливали до Галичини. Кутернога — хромий.

2. Шваб — дурень деревяний. (Підгірки)

Згірдний вислов про Нїмця, що не може порозуміти ся з Русинами.

3. Шваб, то кіт: що йме, то з'їст. (Горохолина)

Згірдний вислов про Нїмця.

4. Що Шваб, то драб. (Дрог.)

Згірдний вислов про Нїмця.

Швайка. 1. Золота швайка мур пробиває. (Льв.)

Швайка — протичка. Образово говорять про те, що золотом, підкупом можна побороти найтяжші труднощи в заплутанім ділї. Пор. Wand. I, Ahle 2; Čelak. 362; Adalb. Szwajca 1; Szydło 10; Wurzbach 338.

Швець. 1. Аби ти собі зо мнов у таке не зайшов, як швець з ковальом. (Дрог.)

Натяк на оповідане про те, як коваль викивав шевця, відбивши йому сужену таким способом, що перед шлюбом устромив йому в холяву розпечену шину так, що швець як стій мусїв вибігти з церкви. Пор. Етн. Зб. т. VI, ч. 256.

2. Бігає, як швець з черевиками. (Цен.)

Порівнане взяте з постати шевця, що носячи черевики на продаж бігає по ярмарку. Пор. Muka 43.

3. Величаєм тя шевче чоботодавче і чтем твоє шило і правило і клевец і столец і всьо твоє плюгаве ремесло. (Сапогів)

Жартливий прокимен про шевське ремесло.

4. Вертить ся, як швець в ярмарок. (Ільк.)
   Думка та сама, що в ч. 2, висловлена иншими словами. Пор. Lihl. 216.
5. За шевцем і трава не росте. (Сап.)
   Значіне неясне. Якесь місцеве кепковане із шевця.
6. Кождий швец хвалит свої чоботи. (Явор.)
   Кождий ремесник хвалить своє ремесло.
7. Коли-сь швець, пильнуй свого копита. (Ільк.)
   Говорять чоловікови, що вдає ся в не своє діло. Пор. Brzoz. Szewc 6; Adalb. Szewc 2, 14, 15.
8. Ні швець, ні мнець. (Ільк.)
   Говорять про недотепного чоловіка, що не вміє ніякого діла добре зробити. Мнець — гарбар, що мне шкіру. Пор. Нос. ст. 386.
9. Ой ліз швец по драбині, та впав межи свині. Свиня йому шепче: „Чого-сь ту вліз, шевче?“ — „Свині мої, свині, скиньте ся ми по шерстині!“ (Сапогів)
   Жартлива примівка про шевське ремесло, яке потребує свинської шерсти для дратви.
10. Се́ швець, бо знає, де в чоботї конець. (Кукиз.)
   Се знає кождий і без шевця.
11. Смердит, як швець смолою. (Коб.)
   Шевця іноді дорікають, що смердить смолою.
12. Такий швець, як діравий горнець. (Замул.)
   Кепкують із лихого шевця.
13. Так швець крає, як му скири стає. (Наг.)
   Із малої шкіри не може зробити великого чобота.
14. Той тілько втне, що швець шилом молока. (Ком.)
   Говорять про недотепного чоловіка.
15. Угоньиє си, як швец з шилом. (Орел.)
   Грозить чимось не дуже страшним.
16. Швец каже: „Як піде сніг з дощем, то ти до мене прийдеш з плачем.“ (Пужн.)
   Scil. або полатати старі чоботи, або зробити нові. Пор. Етн. Зб. VI, 245.
17. Швец має розум но до полудня. (Збар.)
   Бо по полудни звичайно буває пяний.
18. Швец партóла: ку́рка сї всрала, а він ми́слиу̌, жи то смóла. (Розділ)
   Кепкують із шевця.
19. Швець без брехні не буде. (Дрог.)
   Швець, так само, як кождий міський ремесник, має звичай не додержувати даного слова.
20. Швець в кобилї скіру хвалит. (Гнїдк.)
   Бо його в звірині цікавить тілько шкіра.
21. Швець в подертих чоботах ходит. (Гнїдк.)
   Жартують із чоловіка, що за чужими ділами занедбує свої. Пор. Wand. II, Handwerk 61; Wlisl. 180; Brzoz. Szewc 5; Adalb. Szewc 8; Čelak. 332; Zátur. VIII, 920; Muka 3833.

22. Швець знай своє шевство, а в кравецтво не мішай ся. (Ільк.)

Правило житєвої мудрости, щоб кождий чоловік знав своє діло, а не встрявав у чуже. Пор. Adalb. Szewc 15.

23. Швець не купець, а коза не товар. (Ільк.)

Згірдний вислов про шевця.

24. Швець не люди, коза не худоба. (Снят.)

Острійший варіянт від попер. ч. Пор. Adalb. Szewc 13.

25. Швець не чоловік, коза не худоба, фрайтер не шаржі, ґрейцар не гроші. (Тиськ.)

Просторійший варіянт до попер. чисел.

26. Швець партола, всрав сї тай каже, що то смола. (Дрог.)

Кепковинє із шевця. Варіянт до ч. 18.

27. Швець пердола, обісрав хату довкола. (Наг.)

Варіянт до попер., по троха мудроване.

28. Швець провинив, а коваля повісили. (Стрий)

Говорять у таких випадках, коли один чоловік терпить за вину иншого.

29. Шевче, за тобов біда шепче. (Наг.)

Кепковане з шевця в формі мудрованя.

30. Що би то був за швець, що би кождому на однім копитї робив? (Ільк.)

Швець на кожду ногу добирає инше копито.

31. Що швец, то крутарь. (Сан.)

Без брехнї нїяке ремесло не обходить ся.

Швидкий. 1. Швидкий, як медвідь за перепелицями. (Ільк.)

Кепкують із лїнивого або незручного чоловіка.

Швидко. 1. Хоць швидко, то не бридко. (Наг.)

Говорить чоловік, що швидко й добре упорав ся зі своїм дїлом.

2. Швидко му, як тельити малому в ярмі. (Синевід.)

Оповідач додав: Віл як спйлат борзенько, а тельи не то.

3. Швидко, поки ще сї видко. (Пісочна)

Говорять заохочуючи до роботи, поки ще день.

4. Що швидко, то бридко. (Наг.) ...гидко. (Яс. С.)

Швидка робота звичайно лихо вдає ся. Пор. Wand. I, Behend 1; Allzubehende 1.

Шев. 1. По шві му ся поре. (Ільк.)

Коли по шві поре ся, то легше зашити, як коли поре ся по цїлім.

2. То циганський шев. (Наг.)

Говорять про недбале шитє.

3. Циганським швом шити. (Наг.)

Говорять про недбале, рідке шитє.

Шевкиня. 1. З шевкинї нема господинї. (Гнїдк.)

Шитєм жінка богато не заробить.

Шевський. 1. Ти шевська поправко! (Богор.)

Лають шевського челядника або термінатора.

2. Шевська поправка. (Бергом.)

Варіянт до ч. 1.

3. Шевський дух Бога хвалит. (Пужн.)

Пародія польської приказки: „Wszelki duch Pana Boga chwali.“ Пор. Етн. Зб. т. VI, 153.

Шелесть. 1. Як єсть, то шелесть, а як скупо, терпи губо. (Ільк.) Коли... дупо. (Петр.)

Варіянти до т. II, Є ч. 15.

2. Як єсть, то шелест; як нема, то скверест. (Лев.) Коли... а як... (Ільк.)

Варіянти до попер. ч. Сквересть — наслїдуване з польського skweres, у значіню: гризота, клопіт, нарікане.

Шелюг. 1. То шелюга не варто. (Наг.)

Говорять про маловартну річ. Шелюг, українське шеляг, польське szeląg, ґерм. Schilling. Пор. Wand. II, Heller 78; Lompa 5.

2. Шелюг шелюга не доганяє. (Гнїдк.)

Говорять про бідного чоловіка, у якого ніколи не стає гроший.

Шельма. 1. Шєльма баба, найшла дїтий по кропиві і пішла по жьибраню. (Ю.Км.)

За молоду курвила ся, а на старість пішла по жебрах. Шельма — з нім. Schelm, первісно кат, пізнїйше в значіню лихого, підлого чоловіка.

Шенцї-венцї. 1. Шенцї-венцї, а чорт у кишенцї. (Ільк.)

Пародіюють польський виговір з носівками, і характерний для польської натури брак дрібних.

Шептати. 1. Нашептав сї, як рак у торбі. (Наг.)

Говорять про такого, що кривдуючи собі не говорить голосно, тілько шепче по тихо.

2. Хто вміє шептати, вміє і молоко хлептати. (Залїсє)

Шептати тут у значіню: примовляти, ворожити. Мова про чарівниць, що вміють шептанем приворожувати молоко для своїх коров.

3. Хто вміє шептати, той уміє брехати. (Яс. С.)

Жінки або чоловіки, що мають у селї славу чарівниць або ворожбитів, бувають також брехливі. Пор. Adalb. Szeptać 1.

4. Хто шепче, той хлепче; хто ворожит, той головов наложит. (Тростянець)

Мова про шептух і ворожок, яких давнїйше нераз карали смертю.

Шибати ся. 1. Шибає ся, як чорт по пеклї. (Ільк.)

Говорять про непосидючого чоловіка.

Шибеник. 1. Ти шибенику дурний! (Підгірки)

Лають непосидючого хлопця.

2. То якийсь шибеник. (Льв.)

Говорять про лихого чоловіка, що буцїм то заслужив на шибеницю. Пор. Даль I, 307.

Шибениця. 1. Що буде, то буде, шибеницї не буде. (Льв.)

Говорить чоловік важучи ся на якесь небезпечне дїло, за яке нї в якім разї не грозить смертю.

Шибти. 1. Тото не шибе красно. (Лім.)

Се не пахне гарно.

Шиворот. 1. На шиворот виворот. (Льв.)

З російського замісь наруби. Пор. Adalb. Szywrot 1.

Шило. 1. Виміняв шило на швайку. (Ільк.)

Говорять про дрібну заміну. Шило і швайка в одній ціні.

2. Єдному шила голять, а другому бритви не хотять. (Ільк.)

Одному доля сприяє, а другому не щастить.

3. Захопив шилом патоки. (Наг.) Зачерпни... (Гнідк.)

Спіймав облизня. Пор. Нос. ст. 452.

4. Йому й шило голит. (Наг.)

Йому добре веде ся. Пор. Нос. ст. 447.

5. Ішло шило через мотовило. (Замул.)

Говорять про заплутане діло. Пор. Adalb. Szydło 9.

6. Ликнув шило. (Сор.)

Говорять про неспокійного чоловіка, якого немов щось коле в середині.

7. Має шило в сраці. (Наг.)

Говорять про неспокійного, непосидючого чоловіка.

8. Не утаїт ся шило в місї. (Гнідк.)

Зле діло не утаїть ся в людській памяти. Пор. Даль I, 227; Adalb. Szydło 4; Čelak. 238.

9. Стрібував шилом каші. (Наг.)

Говорять про всяку невдалу пробу.

10. Хватив шилом патоки. (Ільк.)

Варіянт до ч. 3.

11. Шила в міху не вкриєш. (Пужн.) ...в місї не сховаєш. (Наг.)

Варіянт до ч. 8. Пор. Даль II, 249; Слав. II, 15, 213; Нос. ст. 469; Сим. 2648; Libl. 133; Wand. I, Ahle 1; Schlei. 149.

12. Шило в мішку не утаїть ся. (Ільк., Петр.)

Варіянт до ч. 8 Пор. Bebel 187.

13. Шило з міха все ся вкаже. (Балиг.)

Зле діло, хоч як укрите, все вийде на верх. Пор. Adalb. Szydło 7.

14. Шилом дуба виртїти. (Жидач.)

Говорять про недоладну, безцільну роботу.

Шимцьо. 1. Шимцю, Шимцю дай му раз! (Дрог.)

Жартливо мовлять одному хлопцеви, щоб ударив другого.

Шина. 1. Аби мнї шинами пекли, то того не скажу. (Наг.)

Натяк на давні тортури, при яких злочинця для признаня пекли шинами в ноги або руки.

2. Із шини пшик. (Льв.)

Із великої річи дрібниця. Натяк на оповідане про невченого коваля, що клепав розпалену шину доти, доки з неї не лишило ся майже нічого, тілько недопалок пшикнув у воді. Пор. Krumb. 17.

Ширити ся. 1. Добре ся ширити в чужім. (Ільк.)

Ширити ся тут у значіню роскошувати, прибагати собі.

Широкий. 1. Широка до пекла дорога. (Гнїдк.)

Нагрішити в житю лекше, як заслужити ся добрими дїлами. Пор. Adalb. Piekło 11; Čelak. 15.

Широко. 1. Аби лиш тобі широко було. (Богор.)

Аби ти мав богато місця, маєтку, а я нїчого. Докоряє бідний богатому.

2. Широко му межи плечима. (Гнїдк.)

Говорять про широкого в плечах, плечистого чоловіка.

Шити. 1. Анї шити, нї пороти: пів таляра від роботи. (Збар.)

Кепкують із робітника, що за лиху роботу жадає великої плати.

2. Єдин шиє, другий поре. (Ільк.)

Характеризують контраст у житю, де один будує, другий руйнує. Пор. Слав. II, 212; Adalb. Szyć 3.

3. Не вийде шите на пробите. (Лучак.)

Малий зиск не покриє великої страти.

4. Нї шите, нї рите. (Наг.)

Говорять про всяке недоладне дїло або про недобре виховану людину. Пор. Даль I, 238, 546; Нос. ст. 386.

5. Нї шити, нї пороти. (Гнїдк.)

Говорять про такого, що не вміє анї найлекшої роботи. Пор. Adalb. Szyć 4.

6. Хто шиє щось на собі, той зашиє памйить. (Наг.)

Народнє віруванє, що шити на собі самім, пр. пришивати ґудзик не годить ся.

7. Шив, шив, не дошив, тай зубами відкусив. (Яс. С.)

Жартують із такого, що робить щось довго і пиняво і не може скінчити.

8. Шиє, поре, — ниткам горе. (Ільк.)

Жартують із лихої шевкинї, що тілько псує нитки.

9. Шиє субітним штихом на недїльний торг. (Ільк.)

Жартують із поспішної, недбалої роботи.

10. Шити, білити, завтра Великдень. (Гнїдк.)

Жартують із поквапної, наглої роботи. Пор. Даль II, 222.

11. Шити, пороти, аби було більше роботи. (Кольб.)

Жартують із жінки, що при дрібницях задає собі нїби то богато труду.

Шия. 1. Бодай єсь шию скрутив! (Наг.)

Прокляте.

2. Висїти комусь на шиї. (Наг.)

Бути йому тягаром, жити його коштом.

3. Волїв бим си був камінь на шию завйизати, як з таков жінков оженити сї. (Наг.)

Говорить чоловік, що бідує з лихою жінкою.

4. Завйижи си камінь на шию тай скачи в воду. (Наг.)

Говорять чоловікови, що не може собі в житю знайти пїякого дїла.

5. На зломану шию! (Ільк.)

Прокляте. Scil. іди, щоб зломав голову.

6. На шию ти сї не повішу. (Наг.)

Говорить жінка чоловікови, який закидає їй, що не може знайти собі роботи.

Шість. 1. Треба шести́, аби звести. (Ільк.)

Scil. лінивого: треба шістьох людий, щоб його підняли з постелї. Жартують із лінивого чоловіка, що не хоче рано вставати.

Шкапє. 1. Через боже шкапйи тьижко дідьчий отчепаш віговорити. (Кривор.)

Говорив Гуцул, якого кінь, привязаний біля церкви, сполошив, ся і він мусїв вибігти з церкви не докінчивши молитви.

Шкіра. 1. Аж ми шкіра на минї терпне. (Будз.) ...трісе сє. (Будз.)

Говорить чоловік у великім страху. Варіянт до т. II, Скіра 1.

2. Аж на мнї скира потерпає. (Наг.)

Варіянт до попер. ч.

3. Волит грішна скира пукати, ніж сї має дар божий марнувати. (Наг.)

Говорить чоловік, що волить обїсти ся над міру, ніж лишити страву недоїдену. Пор. Wand. I, Bauch 13.

3. Лиш скира та кість. (Наг.)

Варіянт до т. II, Скіра 1. Говорять про сухого чоловіка. Пор. Adalb. Skóra 5.

4. Не твоя скіра на тобі. (Гнїдк.)

Варіянт до т. II, Скіра ч. 7. Говорять до чоловіка, що заслужив на тілесну кару, від якої може йому шкіра злїзти.

5. Не стала шкіра за виправу. (Ільк.)

Варіянт до т. II, Скіра ч. 8. Говорять про товар, у якім праця більше варта нїж матеріял. Пор. Adalb. Skóra 13.

6. Ни продавай шкіру з живого медведьи. (Кольб.)

Не продавай товару, якого не маєш у руках. Пор. Adalb. Skóra 6.

7. О нашу шкіру то ходить. (Ільк.)

Говорили селяни за панщизняних часів, коли пан панови продавав село, або коли уряд накладав нові податки і повинности. Пор. Adalb. Skóra 14.

8. Руска шкіра, польске сало. (Іванівцї)

Поговірка про хрунів, що продають своє виборче право на користь польських інтересів.

9. Шкіру з него здер. (Ільк.)

Визискав, ограбив його. Варіянт до т. III, Скіра ч. 14.

Шкіряний. 1. То ще тогдї дїяло ся, як шкіряні гроші на світї були. (Ільк.)

Староруські писані памятки згадують часто у віках IX і X-ім про данини шкірами, кунами і білками.

Шкода. 1. Мала шкода, короткий жаль. (Комар.)

Обсервація з житевої практики. Пор. Libl. 122; Adalb. Szkoda 10; Čelak. 157

2. Мене чькода: що тілько зроби, і ще бурчят. (Ю. Км.)

Жалує ся наймит на незадоволеного господаря.

3. Не мало ми бути на шкоду. (Наг.)

Говорить чоловік, коли знайде загублену річ.

4. Не так шкода, як невигода. (Наг.)

Говорить чоловік, коли стратить не так цінну, а все таки дуже потрібну річ. Пор. Нос. ст. 873; Adalb. Szkoda 19.

5. Про щьо така шкода? (ЮК.)

Запитує чоловік, коли йому стала ся якась несподївана шкода.

6. Чия шкода, того й гріх. (Ільк.)

Хто понесе шкоду, той гадає на ріжних людий, що могли йому зробити ту шкоду; а що в числї тих підозрених бувають люди невинні, то він підозріваючи невинних грішить. Пор. Даль I, 165; Нос, ст. 465; Adalb. Szkoda 3; Bebel 235; Čelak. 158, 183; Brzoz. Szkoda 1; Zátur. X, 106.

7. Чия шкода, того гріх, того бити як у міх. (Орел.)

Жартливий варіянт до попер. ч.

8. Шкода бисїдовати. (Тухля)

Нема про що говорити.

9. Шкода, жи-сти старі, а-сти дурні. (Пужн.)

Говорять до старого чоловіка, який говорить або робить дурницї. Пор. Етн. Зб. VI, 71.

10. Шкода з вами чьис тратити. (Наг.)

Нема що з вами анї говорити, анї робити.

11. Шкода мене, шкода й тебе. (Мик. н. Дн.)

Говорить чоловік, що допоминає ся свойого довгу від неоплатного довжника

12. Шкода перчику і мугерчику, бо лайно все замогло. (Пужн.)

Лиху страву нїякі приправи смачною не зроблять. Пор. Етн. Зб. т. VI, 100.

13. Шкода псу білого хлїба, бо го не з'їсть, лише покаляє. (Ільк.)

Шкода годувати неробу, бо се тілько змарноване добро. Пор Schlei. 154. Adalb. Pies 264.

14. Шкода учить розуму. (Ільк.)

Вчить поперед усього обережности і оглядности. Пор. Osm. Spr. 417 Adalb. Szkoda 15, 16; Čelak. 156.

15. Шкода ходу до мутного броду. (Явор.)

Бо з нього годї води напити ся.

16. Шкода часу і атласу. (Дрог.)

Говорять про марно страчений час або за марновану роботу. Пор. Adalb. Czas 69.

Шкодити. 1. Шкодити і муха може; в недоли і лев не поможе. (Гнїдк.)

Пошкодити легко, помогти або направити трудно.

Шкодувати. 1. Пошкодуєш малого, то стратиш велике. (Дрог.)

Шкодувати в значіню жалувати. Пор. Adalb. Szkodować 1.

2. Чькодує минї кусника хлїба. (Ю. Км.)

Докоряють скупому.

Школа. 1. Тримати з ким школу. (Льв.)

Учити його чогось систематично. Звичайно іронїчно учити такої річи, яку він повинен був знати пр. урядника законних приписів.

2. Школа гола: є де сїсти, а нема що їсти. (Ільк.)

Говорили про давню школу, в якій школярі були на удержаню дяка або вчителя і жили жебраною стравою.

3. Я була в такій школї, що були слїпі й голї. (Мик. н. Дн.)
Говорила жінка, що перебула тяжку біду.

Школяр. 1. Що школяр, то фіґляр. (Луч.)
Давнї школярі допомагали собі веселими дотепами і жартами при випрошуваню милостинї на своє удержанє.

Шкробати ся. 1. Шкробає сї в потилицю. (Наг.)
Говорять про заклопотаного чоловіка. Пор. Wand. II, Kratzen 30.

2. Шкробає сї, де го не свербит. (Наг.)
Говорять про чоловіка, якого побито. Пор. Wand. II, Kratzen 34; Zátur. IV, 424.

Шкрум. 1. Згорів на шкрум. (Наг.)
У значіню: згорів на вуголь.

Шлюб. 1. А то твердо польський сьлюб іде! (Пужн.)
Натяк на анекдоту про шлюб шевця й коваля. Пор. Етн. Зб. VI, 256.

2. В кропиві шлюб брав. (Ільк.) На смітю... (Ільк.)
Говорять про подружє, що жиє на віру.

3. Конї на толоці сї без слюбу побирают. (Городок)
Говорять образово про нешлюбне подружє.

4. Я ще з ним сьлюбу не взяв. (Лол.)
Моє діло з ним не таке, щоб не можна було розвязати ся. Пор. Wand. II, Heirath 32.

Шляк. 1. А шляк би тї трафив під серце! (Підгірки)
Проклятє. Шляк із нїмецького Schlag — удар, постріл.

2. Бодай тї шляк трафив у саме серце! (Наг.)
Варіянт до попер. ч.

3. Вже тя шлеґ трафив? (Ю. Км.)
Злобне запитанє: чи ти вже нагло вмираєш?

4. Ци тобі шляґ не має око вибити? (Льв.)
Жартливе проклятє, гра слів: шляґ — удар, яким можна око вибити.

5. Шляґ би тебе трафив, аби тебе впік! (ЮКм.)
Проклятє.

6. Шляґ би трафив ті гори! (Соколики)
Проклятє о стілько безпредметове, що горам ніяка біда не стане ся.

7. Шляк би го маленький трафив! (Підгірки)
Проклятє.

8. Шляк би тє поганий трафив! (Кривор.)
Проклятє.

9. Шляк холєру трафив! (Льв.)
Проклятє.

10. Шльики шльиченні би тї трафили! (Наг.)
Проклятє.

Шлякувати. 1. Шлякує, аж льично слухати. (Наг.)
Шлякувати в значіню проклинати.

Шлях. 1. Шлях би тебе трафив! (Тухля)
Варіянт до Шляк ч. 1.

Шляхоцький. 1. По шльихоцьки сікає сї. (Наг.)

Кепкують із шляхтича, що сікає сї в хустку; по хлопськи сікають ся голими пальцями. Сїкати ся в значїню висмаркувати ся. Пор. Wand. I, Adel 35.

2. Шльихоцької манерії і до смерти сї не позбуде. (Наг.)

Говорять про шляхтича, який нїколи не покидає ся шляхоцьких звичаїв і поведїнок. Мова, розуміє ся, про т. зв. загонову або ходачкову шляхту.

Шляхта. 1. Змокне кожух, змокне плахта; поцюлюй мнї в сраку, шляхта! (Снят.)

Мудроване до слова шляхта.

2. Панове шляхта, а на них дьирава плахта. (Наг.)

Кепкують із бідних шляхтичів. Пор. Adalb. Szlachcic 11.

3. Шляхта дріб, а вуши як біб. (Город.) ...дрібненька... (Луч.)

Кепкують із тзв. дрібної, загонової шляхти.

4. Шляхта — з переду міх, а з заду плахта. (Явора)

Кепкують із лихо одягнених шляхтичів.

5. Шльихта все сї надіє, що Польща буде, але то пропало, бо польська коруна втоплена. (Наг.)

Поговірка про шляхотське віруванє про відновленє Польщі.

6. Шльихта з Бачиви́ має шаблю з вільшини. (Наг.)

Кепкують із убогих шляхтичів. З Бачиви́, села самбірського пов., походить численна шляхта імени Бачиньських. Пор. Wand. I, Adelstolz 29.

Шляхтич. 1. Шляхтич з переваренoї сирватки: шабелька на личку, перевеслом підперезаний. (Ільк.)

Кепкують із убогого шляхтича в двірській службі.

2. Шльихтич казав: „У мене три стодолї повні: в єднїй мак, у другій такой так, а в третій миш у голову зайшла, поки зерно найшла.“ (Наг.)

Жартують із убогого шляхтича, що чинив себе богачем.

Шлячок. 1. А шлячок би тї дрібний підстрілив! (Наг.) ...поцїлив! (Наг.)

Прокляте.

Шмат. 1. Більше як шмат, більше як много. (Ільк.)

Шмат уживає ся в значїню: богато.

Шматє. 1. Забирай шматє! (Дрог.)

Говорять виправляючи котось із хати.

Шмига. 1. То не до шмиги. (Мінч.)

Се не до ладу, не до смаку. Пор. Нос. ст 365.

Шмиґ. 1. Шмиґ-у-лїс. (Лол.)

Так прозвав себе один селянин, зловлений розбійниками, від яких сховав ся в лїс.

Шнур. 1. Так того шнура видко, як дїдька в ночи. (Підгірки)

Говорить чоловік, не добачаючи в потемках простертого шнура.

Шпак. 1. Вже-сте троха шпака́ вдушили? (Цен.)

Шпака вдушити значить проспати ся.

2. Вилетіло як шпак, зробило сї як сак. (Наг.)

Говорять про новину, яка з дрібної дрібниції зробила ся в людськім поговорі великою пригодою. Пор. Wand. V, Wort 46.

3. Шпаками годований. (Гнїдк.)

Говорять про розумного або зарозумілого чоловіка. Пор. Adalb. Szpak 2.

4. Шпаками жити. (Гнїдк.)

Жити хитрощами, незвичайним промислом.

5. Шпаки самі не летят до рота. (Гнїдк.)

Треба їх наловити і насмажити.

Шпати. 1. Шпають мі, як хроби стерво. (Наг.)

Говорять про ненависних людий, що гризуть, лоточать чоловіка.

Шпекулювати. 1. По панцки кажут „шпекулювати“, а по хлопськи „красти“. (Стрий)

Жартлива поговірка про спекулянтів.

Шпилька. 1. Щоби я могла ся до тебе шпильков пришпилити! (Ільк.)

Говорить дївка до милого парубка, якого рада би не покинути нїколи.

Штани. 1. Грубі штани сраку друт. (Коб.)

Кепкують із чоловіка, що ходить у штанах із грубого, т. зв. міхового полотна або міховини.

2. Ото му скроїв штани! (Луч.)

Вибив його по задници.

3. Треба штани драти, гарбузи латати. (Лол.)

Жартують із такого чоловіка, що потолочив у сусїда гарбузи, а сей шкодує собі з того. Пор. співанку:

Ой тїкав я від сусїди з тяжкої пригоди,
Запутав ся в гарбузине тай паробив шкоди.
Як зачала суча баба до суду тягати,
То я мусїв штани драти, гарбузи латати.

4. Штани сподням не рівня. (Коб.)

Жартливо характеризують ріжницю між селянами і міщанами або загально між простим і панським станом.

5. Штани тїсні в кроку. (Наг.)

Говорять про штани, що друть ся, коли чоловік пробує йти ширшим кроком.

Штих. 1. На перший штих пішов. (Наг.) ...руф... (Дрог.)

Говорять про чоловіка, що перший попав у нещасте, яке постигло з ним разом також инших.

2. Перший штих кравства, шевства без ґудза нїчо не значит. (Наг.)

Оповідають, що се правило шевського і кравецького ремесла видумав і оголосив зібраним шевцям і кравцям премудрий Соломон.

Штудирувати. 1. Треба якось штудирувати. (Вел. Очи)

В житю треба всяко промишляти, щоб уйти ріжних небезпек.

Штука. 1. Аж сї в штуки мече зо злости. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що страшенно сердить ся. Штука тут у значіню нїм. Stück; в штуки метати ся — in Stücke bersten.

2. Вдало му сї за штуку. (Наг.)
   Вирвав ся жартом або хитрощами із якоїсь немилої пригоди.
3. Взьив си на штуку. (Кривор.)
   Взяв ся на спосіб, на хитрощі.
4. Від штуки плата. (Дрог.)
   Говорить робітник, що бере платню від штуки зробленого товару, а не поденно.
5. Від штуки робити. (Дрег.)
   Робити поштучно, а не поденно.
6. На штуку найде ся штука. (Замул.)
   На хитрощі знайдуть ся ще більші хитрощі. Пор. Adalb. Sztuka 7.
7. Не штука богато говорити, але мудро. (Замул.)
   Упоминають такого чоловіка, що говорить богато, але не обдумано.
8. Не штука вбити крука, а голов сраков їжака. (Снят.)
   Жартливо характеризують якесь не дуже хитре діло.
9. Не штука дати, коли є звідки брати. (Ільк.)
   Богатому легко запомогти иншого, а бідному тяжко.
10. Не штука забити крука, але штука голов сраков на їжа сїсти. (Луч.)
    Варіянт до ч. 5.
11. Не штука крука забити, али живого імити. (Кам. Струм.)
    Варіянт до ч. 5, 7. Пор. Adalb. Kruk 12.
12. Не штука оженити ся, але штука розженити ся. (Луч.)
    Говорить чоловік, що оженив ся нещасливо і рад би розійти ся з жінкою. Пор. Adalb. Ożenić się 11.
13. Не штука писати, коли є що дати. (Ільк.)
    Писати тут у значіню: писаря наймати.
14. Не штука розкинути, а штука зібрати. (Ільк., Кобр.)
    В житю лекше розтратити готове добро, як надбати нове.
15. Не штука розчинити, але замісити. (Сор.)
    Не трудно розпочати діло, але труднійше докінчити.
16. Не штука ся оженити, коби на чім жити. (Бергом.)
    Женити ся треба з оглядкою, чим удержати родину.
17. Не штука убити крука, але голов сраков їжіка. (Рибно)
    Варіянт до ч. 5, 7.
18. Ни штука сказати, али зробити. (Жидач.)
    Говорити лекше як робити.
19. Ни штука убити крука, али живого злапати. (Жидач.)
    Варіянт до ч. 8.
20. Отто штуку вдав! (Наг.) ...вдрав! (Цен.)
    Доконав якогось незвичайно хитрого діла.
21. То не штука погнївати сї, але перепросити сї. (Сор.)
    Погнївати ся за що будь легко, але перепросини бувають часом дуже труднї.
22. То штука тай кавалок. (Наг.)

Говорять про всяке незвичайне діло, з жартливим відтінком. Пор. Brzoz. Sztuka 1.

23. Треба всяку штуку втяти. (Вел. Очи)
    В житю треба не раз здобувати ся на ріжні хитрощі.

24. Штука на штуку. (Наг.)
    Приказка має двояке значінє: 1) На хитрість помагає хитрість. Варіянт до ч. 3. Пор. Adalb. Sztuka 7. 2) При купованю ріжних товарів буває така згода, що за кожду штуку всякого товару платить ся однакова ціна.

25. Штуков го підійшов. (Дрог.)
    Переміг його або ошукав хитрощами.

Штукар. 1. То ще штукар! (Кол.)
    Говорять про хитрого, веселого чоловіка, що вміє забавити инших людий.

Штучка. 1. От штучка: загни палец тай ключка. (Цен.)
    Жартливо промовляють до дитини, яку можна такою штучкою розсмішити. Пор. E. Rot. 57.

Шукати. 1. Вчорашного дня шукати. (Гнідк.)
    Шукати чогось такого, чого ніяк не знайдеш. Пор. Adalb. Szukać 13; Čelak. 567; Brzoz. Szukać 6.

2. Гей би си ґудза шукав. (Тростянець)
    Здаєть ся, що він шукає собі напасти. Пор. Adalb. Guz 4, 6.

3. Кождий шукає ліпшого. (ЮК.)
    Звичайна житєва практика, що чоловік усе дбає про поліпшенє свойого стану.

4. Не шукай гроший, а шукай приятеля. (Наг.)
    Правило житєвої мудрости, що добрий приятель ліпший від гроший. Пор. Bebel 224.

5. Не шукай собі біди на мні. (Наг.)
    Остерігають напасника. Пор. ладканку:
    Сіди, дідоньку, сіди,
    Не шукай собі біди.

6. О, не шукай того: тото штири хлопи на друках понесли. (Наг.)
    Говорять жартливо такому, що шукає якоїсь дрібної згубленої річи.

7. От шукає собі козери. (Кольб.)
    Шукає собі лихої пригоди.

8. Самохіть біди не шукати. (Гнідк.)
    Правило житєвої обережности. Пор. Даль I, 170; Adalb. Bieda 76, 77.

9. Сам собі біди шукає. (Наг.)
    Говорять про чоловіка, що шукає собі напасти.

10. Того шукає, що не положив. (Ільк.)
    Кепкують із злодія, що шукає чогось, що би міг украсти. Пор. Adalb. Szukać 4.

11. Треба шукати собі рівного складу. (ЮК.)
    Треба старати ся дійти до рівноваги в житю.

12. Хто чого шукає, той знайде. (Ільк., Петр.)
    Говорять про такого чоловіка, що шукав собі напасти і попав у біду. Пор. Wand. II, Gut 238; Сим. 2447; Слав. II, 173; Adalb. Szukać 1.

13. Хто шукає, той найде. (Кольб.)
    Приказка основана на св. письмі. Пор. Wahl I, 59, 90; Гильф. 2822: Adalb. Szukać 6.
14. Шукав поліпшіньи, найшов собі погіршіньи. (Наг.)
    Говорять про чоловіка, якому не вдала ся спекуляція на поліпшенє його стану. Пор. Wand. III, Gut 238; Adalb. Polepszenie 1.
15. Шукав, чого не загубив, а найшов, чого не шукав. (Наг.)
    Говорять про чоловіка, що шукав собі напасти і наскочив на велике лихо. Пор. Brzoz. Szukać 1.
16. Шукав, шукав, просив Бога, щоби не найшов. (Ком.)
    Шукав чогось такого, що йому було немиле, пр. жінки, що втекла від нього.
17. Шукає вітра в поли. (Ільк.)
    Шукає сам не знає чого.
18. Шукає вчорайшого дня. (Сор.)
    Шукає чогось такого, чого не можна найти. Пор. Libl. 152; Adalb. Szukać 13; Čelak. 567.
19. Шукає другої голови та вчорашної днини. (Богород.)
    Шукає сам не знає чого. Пор. Даль I, 219.
20. Шукає си ключки. (Наг.) ...зачіпки. (Наг.)
    Шукає собі напасти.
21. Шукає собі приключки. (Кольб.) ...напасти. (Наг.)
    Варіянт до попер. ч.
22. Шукає, чого не згубив. (Наг.)
    Говорять про злодія, який шукає чогось такого, щоби міг украсти. Пор. Adalb. Szukać 4.
23. Шукає, шукає, а просит Бога, щоби не здибав. (Кольб.)
    Варіянт до ч. 13. Пор. Brzoz. Szukać 4.
24. Шукай вітра в поли. (Жидач.)
    Говорять про річ украдену або таку, що пропала безслідно. Пор. Нос. ст. 320; Даль I, 329; Adalb. Szukać 10.
25. Шукай вітра в поли, а блохи в сорочці. (Підгірки)
    Жартливе розширенє тогож варіянта, що й у попереднім числї. Блоху в сорочці не легко зловити.
26. Шукай за мнов, а я за тобов буду. (Наг.)
    Говорить жінка до чоловіка, шукавши його довший час по місті в сутолоці в торговий день.
27. Шукай, падай, анї слїду нема! (Наг.)
    Говорять шукаючи чогось довго і даремно.
28. Шукай хоць під землев. (Наг.)
    Шукай і не знайдеш ніяк. Пор. Слав. I, 210.
29. Що шукав, то найшов. (Льв.)
    Говорять з притиском про чоловіка, що знайшов собі якусь напасть. Пор. Гильф. 3489.
30. Я за тобою шукаю, а ти ту. (Луч.)

Говорить чоловік до чоловіка, якого даремно шукав по ріжних місцях, і знайшов у зовсїм несподїванім місцї.

31. Якої галузи шукаєш? (Наг.)

Говорять напасникови, що шукає собі зачіпки. Галуза — scil. така, на якій би він міг повісити ся.

Шуляти. 1. Аби менї ним по під ніс шульили. (Кривор.)

Аби менї за нього докоряли. Scil. не хочу.

Шулька. 1. Шулька двох годує. (Ільк.)

Шулька — кукурузяний плід. Образово про пожиточність кукурудзи.

Шум. 1. Великий шум, малий дух. (Ільк.)

Говорять про гордого, а мало вченого пана.

2. Шум, що не можна, а кишеня порожна. (Ільк.)

Говорять про гордого, а незаможного пана.

Шумівка. 1. Ковтаімо собі шумівки. (Дрог.)

Говорили про горівку, яка при наливаню пускала бульки і яку задля того називали шумівкою.

Шуміти. 1. Добре шуміти в чужім. (Ільк.)

Шуміти тут у значіню потїшати ся чужою шкодою або чужим терпінєм. Така потїха кінчить ся звичайно дуже сумно.

2. Шуми до куми. (Лев., Ільк.)

Говорять веселому чоловікови, що шукає веселої компанії.

3. Шуми-лїс то. (Гнїдк.)

Говорять про веселого чоловіка.

4. Шумит му троха в голові. (Наг.)

Він троха підпив собі.

5. Шюмит минї в голові, як у млинї. (ЮК.)

Говорила стурбована жінка.

Шумлянський. 1. Був Шумлянський, не шумів, був Шептицький, не шептів, і ти Рило не рий. (Дул.)

Поговірка руських священників з кінця XVIII віку про польонофільські змагання епіскопа Рила. Поляки зложили про нього свою приказку:

Aż popatrzeć miło,
Jak jedzie ksiądz Ryło.

Шурґотє. 1. Бідні люде саме шурґотє їдьит, а богачі білу капусту. (Наг.)

Шурґотє — відпадки при чищеню капусти, які давнїйше іноді квасили і давали їсти худобі, або навіть і слугам.

Шурувати. 1. Вішурувало би ти очи! (Лол.)

Проклятє.

2. Шурували би тя від кольок що дихнеш, а все аби тя сто вкололо! (Лол.)

Проклятє.

Шустка. 1. З шустков сї ни вродив, з шустков ни вмер, а щістє можна трібувати. (Іванівцї)

Говорить такий, що ставить на льотерію.

2. Шустку на сіль, шустку за сіль, а за шустку 'м соли купила. (Угринів Горішний)

Обчислювала свої видатки жінка перед чоловіком, від якого дістала три шустки, із яких дві пропила, а за одну купила соли.

Щ.

Щадити. 1. В зимі щади, в літї жади. (Мшан.)

Значінє неясне, бо в зимі звичайно кождий господар щадить на те, аби в літї не жадїти. Можливо одначе, що мова тут про бідного чоловіка, що в зимі жиє скупо, а в літї на переднівку терпить деколи голод.

Щасливий. 1. В щісливу годину вродив сї. (Наг.)

Кождому новонародженому бажають, аби вродив ся в щасливу годину. Бажанє основане на вірі в щасливі і лихі години.

2. Щаслива година, як заспить вечеру дитина. (Ільк.)

Бо в вечір не докучає родичам.

3. Щаслива му парть була. (Сквар.)

Говорять про померщого чоловіка, що прожив свій вік щасливо.

4. Щасливому щасте. (Стриг., Луч.) ...щастит ся. (Тереб.)

Говорять про чоловіка, якому все веде ся.

5. Щіслива ти дорога! (Наг.)

Бажають тому, хто виїздить із дому. Пор. Wand. I, Glück 1004.

6. Щіслива тї година принесла. (Наг.)

Говорять такому, що приходить у хвилю якоїсь родинної радости або з доброю новиною.

Щасливо. 1. Дай Боже щісливо з колачом! (Наг.)

Примовляють у великодну суботу входячи до чужої хати, в якій пече ся паска.

Щасний. 1. Не все той щасний, хто на вроду красний. (Замул.)

Вродливі люди, а особливо вродливі жінки в житю бувають дуже часто нещасливі.

Щасте. 1. Більше щістьи як розуму. (Наг.)

Говорять про малоумного чоловіка, якому в житю веде ся добре. Пор. Wand. I, Glück 983.

2. Великого щастя треба, аби ся то стало. (Кропивн.)

Се річ мало правдоподібна.

3. В щастю і когут яєчко знесе, а в нещастю і комаха вколе. (Залїсє)

Щасливому чоловікови удають ся і найнеможливійші діла, а нещасливому шкодить і найменша дрібниця.

4. **В щастю не вміє чоловік статкувати.** (Ільк.)
   Йому часто для тривкого щастя бракує відповідної розваги. Пор. приказку Ґете:
   Es ist nichts schwerer zu ertragen,
   Als eine Reihe von schönen Tagen.
5. **В щастю приятелів много, а в нещастю ні одного.** (Залїсє)
   До щасливого чоловіка горнуть ся люди радо, а нещасливого опускають. Пор. E. Rot. 46; Adalb. Szczęście 47.
6. **В щастю ся не пажити, а в нещастю не вмерти.** (Луч.)
   Щасте в людськім житю не буває довге, та за те й нещасте не все переслїдує хочби й найбіднїйшого чоловіка.
7. **Грим щістьи в дім.** (Кольб.) **...в хату.** (Наг.)
   Говорять в разї приємної або щасливої пригоди; часто також іронїчно в хвилї несподїваного нещастя.
8. **Грим щістьи в хату, аж вікна побило.** (Наг.)
   Ширший варіянт до попереднього, в іронїчнім значіню, коли комусь вибито вікна. Натяк на народнє оповіданє про щасливого дурня, що лежав на печи і якому щасте вибило вікно вкидаючи йому до хати гроші.
9. **Дав Бог щастя, та не дав розуму.** (Замул.)
   Говорять про чоловіка, що не знаючи ся в своїм щастю марнує його.
10. **Дай Боже щасте і гроший десять.** (Луч.) **...і сто ринцьких.** (Снят.)
   Жартливе поздоровленє.
11. **Дай Боже щастя, сказала Настя.** (Сіл. Б.)
   Жартливе мудрованє до імени Настя.
12. **„Дай Боже щістьи!“ — „А от нас шість. Помагайте сїдати.“** (Наг.)
   Жартливе привитанє чоловіка, що входить до більшої компанії.
13. **Дай Боже щістьи з волом ци з коровов.** (Наг.)
   Привитанє прихожого до хати, в якій застає нововроджене теля.
14. **Дай Боже щістьи з колачом.** (Наг.)
   Привитанє прихожого до хати, в якій печуть паску.
15. **Дай ти Боже щістьи, аби тї спіткало тьижке нещістьи!** (Наг.)
   Прокляте в формі щасливого бажаня.
16. **Де щасте упало, там і приятелів мало.** (Ільк.) **...відпало...** (Луч.)
   В нещастю опускають чоловіка менше надійні приятелї.
17. **Допоки щастя, допоти приятелї.** (Петр.)
   Увага з житєвої практики, що поки чоловік щасливий, поти приятелї горнуть ся до нього.
18. **Кого щасте згубити хоче, тому перше розум відбере.** (Ільк.)
   Нерозум у житю веде найчастїйше до сваволї й нещастя. Пор. Adalb. Szczęście 21.
19. **Колесом моє щістьи пішло.** (Наг.)
   Кожда точка в колесї біжить раз у гору, то знов у долину. Образове реченє про зміну людського щастя.
20. **Коли щасте упало, і приятелів мало.** (Гнїдк.)
   Варіянт до ч. 16.

21. Кому щасте рачить, той і на кієві виплине. (Ільк.) ...кімаці... (Наг.)

Щасливому скрізь щастить.

22. Кому щасте, тому й доля. (Гнїдк.)

Доля тут у значіню усеї житевої колїї, яка у щасливого чоловіка пересїчно буває добра. Пор Даль I, 49; Zátur. XII, 58, 61; Adalb. Szczęście 27.

23. Кому щісте, тому й долї. (М. Гош.)

Діялектовий варіянт до попер. ч.

24. Лїпше щасте, як готові гроші. (Лучак.) ...щісте... (Мик. н. Дн.) щисте... (Зїбол.)

Готові гроші бувають іноді причиною найбільшого нещастя для чоловіка. Пор. Wand. I, Geld 1266; Adalb. Szczęście 35.

25. Має щістьи в Бога. (Наг.)

Щасте в житю вважають найкрасшим даром божим. Пор. Wand. I, Glück 160.

26. Має щістьи, як Дорожів. (Наг.)

Дорожів — найбільше село дрогобицького пов. Жартливе речене про велике щасте.

27. Моє щасте таке, як тої курки, що качата водить. (Ільк.)

Говорить про себе нещасливий чоловік, особливо вітчим або мачуха, що мають клопоти з пасербами.

28. Найлїпше щасте — гаразд з бідою. (Гнїдк.)

Іронїчна увага з житевої практики, що в людському житю, навіть найщасливійшому, мішає ся поводжене з неповодженем.

29. Най то мінї буде на щістьи, на здоровйи і на довгий вік! (Наг.)

Бажає собі чоловік добра при якімось особливім явищу або знаку.

30. На щасте всїляке май серце єднаке. (Ільк.)

В щастю і нещастю повинен чоловік заховати рівновагу духа. Пор. Adalb. Szczęście 40.

31. На щістьи, на здоровйи з тими свйитами, аби-сте тоти щісливо опровадили і других дочекали на многа лїта. (Наг.)

Благословлять входячи до чужої хати в часї різдвяних свят.

32. Не єдному щісте ріков плине. (Берез.)

Говорять про чоловіка, якому в житю все веде ся.

33. Не кождого бенькарта щасте єднаке. (Заставцї)

Бенькарт, з польського bękart, байстрюк Байстрюки бувають іноді в житю найщасливійшими людьми.

34. Нема щастя без заздрости. (Ільк.)

Кожде поводжене в людськім житю будить заздрість у ріжнородних ворогів. Пор. Даль II, 209.

35. Ни дай Боже щістьи, а дай розуму. (Кольб.)

Розум ратує чоловіка не раз і в найтяжшім нещастю.

36. Ой ти гладкоє щістьи! (Кольб.)

Мовить парубок до гарної дївки.

37. Пессє щістьи маєш. (Цен.)

Говорять до нещасливого чоловіка, якого кождий кривдить.

38. Пішло щасте в ліс по пруте. (Ільк.)
    Образово говорять про людий, що збідніли або змарнували своє жите.

39. Поки щасте в плузї, поти щирість в друзї. (Гнїдк.)
    Щасте в плузї в значіню: щасте плужить, сприяє.

40. Поки щасте плужить, поти приятель служить. (Ільк.)
    Точнїйший варіянт до попереднього ч. Пор. Adalb. Szczęście 47.

41. Попанило му щістьи. (Наг.)
    Йому повело ся добре діло.

42. Послужило ми щістьи. (Наг.)
    Сприяв менї щасливий випадок у моїм дїлї.

43. Прибудь щасте, розум буде. (Ільк., Петр.)
    Говорить чоловік, що не вважаючи на свій розум бідує і не зазнає поводженя. Пор. Даль I, 57; Wand. I, Glück 367; Adalb. Szczęście 48.

44. Само му щістьи в руки пхає сї. (Наг.)
    Говорять про чоловіка, що вміє користати з кождої доброї нагоди.

45. Сохрани Боже від великого щастя тай від красної жінки! (Гнїдк.)
    Нагле, велике щасте не раз доводить чоловіка до наглої смерти, а красна жінка дуже часто буває нещастєм у житю чоловіка.

46. Счестя Боже дай вам! (Чр. ВЛ.)
    Говорять прохожі до тих, що заняті полевою роботою.

47. Таке щісте богацьке. (Ком.)
    Говорять завидуючи щастю богача, не раз іронїчно, коли його спіткає нещасте.

48. Таке щісте, як у тої квочки, що качіта води. (Сор.)
    Варіянт до ч. 27.

49. Там то му щістьи панит. (Голоб.)
    Щастить йому, веде ся добре.

50. Твоє щістьи таке, як тої качки, що куріта водит. (Жидач.)
    Варіянт до ч. 27 і 48.

51. Тілько щастя, що го в руцї маю. (Замул.)
    Говорить чоловік, що жиє з працї своїх рук.

52. Упав ся в щасте, як курка в борщ. (Гнїдк.)
    Говорять про чоловіка, якому трафило ся особливе щасте або нещасте.
    Пор. Adalb. Szczęście 95.

53. Ухопити щастя повні жменї. (Гнїдк.)
    Говорять завидуючи щасливому чоловікови.

54. Хто ни мав щасті з ранку, ни буди мав до останку. (Пісочна)
    Сумне пророкованє такому, якому не щастило за молоду.

55. Цебром щістьи не миьирівт. (Наг.)
    Людське щасте дуже зглядна річ, що має тілько субєктивну вартість. Обставини, серед яких один чує себе щасливим, для иншого були би нещастєм.

56. Щасте за нещасте без додатку міняют. (Ур.)
    Нещасте приходить дуже часто із самої легкомисности людий дуже дешевим способом.

57. Щасте і баби за молодим пропадают, а від старого утікают. (Залїсє)
Жартлива увага із житевої практики.

58. Щасте менї з рук видер. (Стан.)
Говорить чоловік про такого, що перебив йому суджену, з якою він міг би жити щасливо.

59. Щасте мотузом сї потягнуло. (Берез.)
Говорять іронїчно, коли в людському житю одно нещасте тягне ся за другим.

60. Щасте му з рук вилетїло, як птиця із сїти. (Ільк.)
Говорять про чоловіка, що змарнував своє щасте.

61. Щасте на колїнї не ломить ся. (Ільк.)
Коли воно тривке, то не пропадає від першого лїпшого нещасливого припадку.

62. Щасте розум відбирає, а нещасте назад вертає. (Ільк.)
В щастю чоловік іноді тратить розум, і треба тілько лиха, яке би знов навчило його розуму. Пор. Zátur. XII, 69; Čelak. 151; Adalb. Szczęście 81.

63. Щасте само за ним ходит. (Гнїдк.)
Говорять про чоловіка з щасливою, веселою вдачею.

64. Щасте, як курки, що качата водит. (Гнїдк.)
Коротший варіянт до ч. 27.

65. Щастя як трясця: кого схоче, того нападе. (Дар.)
Говорять іронїчно про те, що в житю не раз щастить людям, які того щастя зовсїм не гідні. Пор. Нос. ст. 474.

66. Щістьи го засліпило. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що в щастю стратив розвагу.

67. Щістьи маєш, що сї так не стало. (Наг.)
Говорять в разї щасливого випадку, що виходить комусь на добре. Пор. Wand. I, Glück 987.

68. Щістє му сї трафило: зломив ногу, а міг голову. (Наг.).
Іронїчно говорять, коли чоловік через менше нещасте уникнув більшого. Пор. Wand. I, Bein 8.

69. Як є щасте, розум найде ся. (Треб.)
Щастить звичайно людям, що по при иншi прикмети визначають ся також здоровим розумом.

70. Як би баба щасте мала, то би хлопом била. (Мшан.)
Рефлексія основана на спостереженю, що жіноче жите звичайно далеко менше щасливе, як жите мущин.

71. Як кому щістьи служит. (Наг.)
Говорять чуючи про щасливий випадок, що трафив ся якомусь чоловікови.

72. Як нема щастя, повідают старі люди, то і коваль не укує. (Мшан.)
Обсервація з житевої практики, що щасте в житю часто незалежне від самої людської волї. Пор. Adalb. Szczęście 29.

73. Як хто має щістє, то аби палицев відганяв єго від нього, то не віджене. (Льв.)
Щасте деколи уперто держить ся одного чоловіка, а минає иншого.

Щастити. 1. Кому ся щастит, тому ся і когут несе. (Вурцбах)

Образово говорять про чоловіка, якому все добре веде ся. Пор. т. I, Вести ся 5; Wurzbach 229.

2. Най вам Бог щастит на худібці! (Наг.)

Із жебрацької молитви.

Щебель. 1. Він ще крізь щеблї перелїзе. (Наг.)

Говорять про малого хлопця, що ще може перелїзти поміж щеблї драбинястого воза.

2. На послїдний щебель вилїзти. (Гнїдк.)

Підняти ся занадто високо, гордувати і пишати ся.

Щебетушка. 1. Нивиличка щебетушка — як заріже, буде юшка. (Льв.)

Говорять про курку.

Щезати. 1. Щезай бідо! (Наг.)

Формула відпеканя від злого чоловіка або від злого духа.

2. Щезай пометене якес! (Карл.)

Формула відігнаня. Пометене знач. вирід або злий дух.

3. Щезай проклятий! (Карл.)

Формула відігнаня лихого духа або лихого чоловіка.

Щезнути. 1. Бодай-сь щез та пропав у цудї та диві! (Ком.)

Прокляте.

2. Щез бис нагле! (Наг.)

Прокляте.

3. Щезни бідо! (Снят.)

Варіянт до Щезати ч. 1.

4. Щез як сіль на воді. (Гнїдк.)

Говорять про чоловіка, що пропав безслїдно.

Щенячий. 1. Перейти з щенячого на собаче. (Гнїдк.)

Жартливий вислів замісь зійти на пси.

Щеп. 1. Який щеп, така яблінь. (Мінч.)

Який чоловік за молоду, такий буде й у старших лїтах. Пор. Adalb. Szczep 2, 3.

Щербина. 1. Мала щербина, як умре дитина; а як умре мама, то велика яма. (Явор.)

Малої дитини не велика шкода, а смерть матери буває іноді нещастєм для цїлої родини.

2. Мала щербина, як умре дїтина, а дуже знати, як умре отець, мати. (Гусне)

Варіянт до попер. ч.

Щесь. 1. Щесь на мя має. (Тухля)

Щесь тут замісь щось; на мя має — має проти мене.

Щетина. 1. Продай щетини, волосини, кожушини! (Наг.)

Оклик старого жида Фавля, що ходив по селах скуповуючи свинячу щетину волосє або звірячі шкірки.

Щикавка. 1. Щикавко, гикавко, видийди вид мене, а з мене на пліт, а з плота Н. Н. в живіт! (Ком.)

Примівка проти щикавки, з наміром наслати її на когось иншого.

2. — Щикавочко, икавочко, де-с була? — В млині. — Що-с їла? — Забула. — Забудь же й о мні! (Наг.)

Инша примівка проти щикавки.

Щипанець. 1. Щипаньціма, лупаньціма ледви троє хліба зїв. (Жидач.)

Говорять про такого, що удає слабого і нїби не може їсти.

Щипка. 1. Такий став як щипка. (Будз.)

Говорять про чоловіка, що дуже висох.

Щирий. 1. Щьиров і приватнов руков дати. (Ю. Км.)

Дати з доброю волею.

Що. 1. Що кому до того? (Наг.)

Відповідає чоловік, коли хтось влазить в його дїло. Пор. Wand. III, Leute 1571.

2. Що мінї з того? (Наг.) ...по тім? (Наг.)

Яка менї з сего користь? Говорить чоловік про дїло або річ сумнївної вартости. Пор. жидівське: Wus tojgt mir dus? (Was taugt mir dies?)

3. Що мінї з сего віросте? (Кути)

Яка менї з того користь або шкода буде?

4. Що рехт, то рехт. (Дрог.)

Вмішав ся чоловік у суперечку двох людий, признаючи одному з них правду.

5. Що як що, а так не було. (Наг.)

Говорять, коли хтось в живі очи говорить неправду.

6. Що я си за це куплю? (Снят.)

Іронїчне запитанє про маловартну річ або немилу пригоду.

Щось. 1. Лїпше щось, як нїчо. (Наг.)

Щось у значіню дрібної, маловартої, а все таки потрібної річи. Пор. Wand. I, Besser 191; Etwas 2; V, Wenig 6; Adalb. Co 2.

2. Чогось му, видно, не стає. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що кривдує собі не знати з чого.

3. Щось бим ти сказав, але сї уимаю. (Наг.)

Сказав би я тобі прикре слово, але менї нїяково.

4. Щось він до мене має. (Наг.)

Говорять у значіню сердить ся, гнїває ся на мене.

5. Щось ми сї видит. (Наг.) ...здає. (Наг.)

Говорить чоловік підозріваючи щось непевне.

6. Щось не щось, а все таки є. (Наг.)

Говорять про незаможного чоловіка, у якого все таки дещо є.

7. Щось то в тім є. (Наг.) ...мусит бути. (Наг.)

Говорять про таємне, загадкове дїло.

Щупак. 1. Чи щупак, чи видра? (Наг.)

Натяк на оповіданє про двох рибаків, із яких один зловив щупака, а другий видру. Коли оба здибали ся, один запитав другого: „Що ти зловив?“ Сей відповів: „Щупака“. На се перший сказав „А я видру“. На се відповів другий: „Е, маєш ти видерти, то я волю кинути“. І не чекаючи дальшого вияснення кинув щупака в воду. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 42.

Щупець. 1. Я не щупець, але кунець. (Гнїдк.)

Жартлива поговірка чоловіка, який не тілько хоче общупати, обмацати товар, але на правду купити.

Щур. 1. Виглядає, як щур з муки. (Луч.)

Говорять про переляканого чоловіка, що виглядає із своєї криївки. Пор. Le Roux de L. I, 129.

2. Щура пущати. (О.В.З.)

Кидати камяну плитку по воді так, щоб підскакувала на водянім плесі. Деінде кажуть: „Качки пускати."

3. Щур у млинї не згине. (Гнїдк.)

Він має там досить чого нажерти ся.

Ю.

Юдити. 1. Юдит на мене, як той Юда Скаріоцький. (Наг.)

Говорять про обмівника або клеветника.

Юність. 1. Чого ся в юности навчиш, на старість як знайдеш. (Гнїдк.)

Приказка зі старосвітським забарвленем, книжкового походження. Пор. т. II, Молодість 8.

Юпітер. 1. А ти Юпітре! (Гвізд)

Жартливе прозвище, очевидно книжкового походження.

Юр, Юрій, Юрко. 1. Гур, гур, їде сьвятий Юр. (Ком.)

Св. Юр — св. Георгій, якого свято припадає дня 23. цвітня, в часї, коли чути перші громи.

2. Два Юрі, а обидва дурні. (Дар.)

Згірдна приказка про двох Юриів.

3. На Їря велят, оби не гнати їиміня по вигонах і далеко в поле, оби дужьяти близько хати. (Ю. Км.)

Народиїй звичай.

4. На сьвятого Юра чей висхне баюра. (Сяніц.)

Тоді настає звичайно весняна погода. Пор. Brzoz. Jerzy św. 2.

5. На Юра-Івана, на рахманський великдень. (Ільк.)

Оговіркою кажуть про весняну пору.

6. На Юра, як рак свисне. (Ільк.)

Жартлива поговірка в знач. се не буде нїколи. Пор. Adalb. Jerzy św. 5; Brzoz. Jerzy św. 1.

7. На Юрє сховаї сї в житі курє. (Снят.)

В ту пору озиме збіже вже значно підросло. Пор. Wand. I, Albertstag 1; Georg 2, 20; Adalb. Jerzy św. 6; Muka 836.

8. На Юря повинна бути паша і в дурня. (Кол.)
   Тоді вже середина весни.

9. Не завше сьвятого Юря. (Луч.)
   Приходить час і на инші свята.

10. Прийдеш Юрку до рахунку. (Череб.)
   Говорять до Юрка — наймита.

11. Пристань Юрку до вербунку, будеш їсти в маслом курку. (Наг.)
   Поговірка давнїх вербовників, що вербували селянських парубків до війська. Парубки звичайно додавали ще іронїчний двостих:

   Будеш їсти, будеш пити,
   Довбеньками вуши бити.

12. Сьвятий Юрку, натягни на кісіль шкурку, бо вже мама з церкви йде. (Дар.)
   Примовляла дївка, яку мати заставила варити кисїль, і яка не вміла його як слїд зварити.

13. Ховай ся Юрку, де найдеш дзюрку. (Луч.)
   Жартливо говорять до боягуза.

14. Юрку, не йди в мандибурку, бо там дївки пасут бики, здерут ти ярмурку. (Тростянець)
   Жартлива примівка.

15. — Юрку, Юрку, ци їв би-с курку? — Ци варену, ци печену, ци маслом примащену? (Іван.)
   Жартливо примовляють до Юрка.

16. Як на полонинї на Юря вівчарі вікрутят живого огню, то горит аж до осени. (Жабє)
   Народнїй звичай викручуваня живого огню.

Юсько. 1. А ти, Юську, хлепчи юшку, я буду мясце, бо меже дитина ссе. (Убинє)
   Говорить жінка до чоловіка.

Юха. 1. Ся твоя погана юха. (Наг.)
   Лайка.

2. Юха го обілльила, як го вдарив. (Крех.)
   Юха тут у значіню кров.

3. Юха тя обливє. (Гнїдк.)
   Погроза: як тебе вдарю, то обіллєш ся кровю.

Юхтований. 1. Юхтована-ґарбована буде скира на тобі. (Наг.)
   Погроза; буде на тебе тяжка бійка.

Юшити ся. 1. Юшит сї на мене. (Наг.)
   Сердить ся, злостить ся.

Юшка. 1. Анї юшки, анї петрушки. (Луч.) Нї... нї... (Ільк.)
   Говорять про бідне господарство.

2. Всипав му по мордї, аж юшка з носа потекла. (Дрог.)
   Юшка тут у значінию кров. Пор. Етн. Зб. VI, 135.

3. Їдж юшку, Андрушку, а я буду мясце, бо мене дитина ссе. (Дар.)
Варіянт до Юсько ч. 1.
4. Їдж юшку, Андрушку, бо мясо дороге. (Коб.)
Коротший варіянт до попер. ч. Пор. Brzoz. Juszka 3.
5. Коли-с дав на юшку, дай же й на петрушку. (Кольб.)
Коли хто дав менший даток, то звичайно по тім мусить дати більший.
6. Стало на юшку, а не стало на петрушку. (Ільк.) Стане... (Тереб.) ...ней стане... (Сор.) Як стане.. то стане й... (Явор.) Кого стане... стане й... (Ільк.)
Кого стало на масний видаток, того стане й на більший. Пор. Adalb. Juszka 1; Brzoz. Juszka 5.
7. Юшечки самі йдут до душечки. (Наг.)
Поговірка винята із весільної пісні.
8. Юшка хлептюшка: наїш сї, подивиш сї на суху вербу, тай знов голодний. (Наг.)
Примовляють згірдно про всяку рідку страву, в якій поживні части розпущені теплою водою. При тім народне віруване, що аби чоловік як наїв ся, скоро подивить ся на суху вербу, то зараз зголоднїє.
9. Яка юшка, така й петрушка. (Винники) Така юшка, яка петрушка. (ibid.)
В юшці звичайно тільки й смаку, що запах петрушки.

Я.

Я. 1. Аби я так! (Наг.)
Scil. жив або дихав. Жартливе закляте.
2. Або я, або не я. (Наг.)
Відповідає жартливо чоловік на питане: „Чи ти то зробив?“ не хотячи виразно признати ся.
3. Або я, або ти. (Наг.)
Говорить чоловік чоловікови в значіню: або я згину, або ти, або я втону, або ти.
4. Або я що, чи що? (Льв.)
Форма запитаня в значіню: я не аби-що.
5. До мене є, а мінї нема. (Зазул.)
Люди мають до мене претенсії, а менї не дають нїчого.
6. Нема як я та попова свиня. (Дар.)
Жартливо характеризують самохвалька. Пор. Adalb. Dopełnienia, Świnia 54.
7. Що я, то не ти. (Дрог.)
Є між нами ріжниця.

8. Я до неї, моя в неї; я до того, тото в тім; я за своє тоє та туди, а вона мине бис своє тоє тай до гори тим. (Пужн.)

Жартливий приклад народнього говореня натяками. Говорила селянка перед судом, у якої сусїдка вкрала курку, зараз зарізала і поставила в горнець варити. Позивачка прийшла до сусїдки і побачивши свою курку в горшку, вхопила її з горшком і пустила ся йти з хати, а сусїдка трутила її через поріг так, що вона впала до гори животом. Отже стидаючи ся говорити виразно, вона в суді стилїзувала своє оскаржене висше наведеними словами. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 190.

9. Я за вами, а ви ту, прийшлисте тай стоїте. (Кніг.)

Говорила челядина до господаря, шукавши його по ріжних хатах.

Яблінка. 1. Єдної то яблінки ябка. (Наг.)

Одної, зі згірдним значінєм лихої матери дїти.

Яблінь. 1. Яка яблінь, таке яблико. (Гнїдк.)

Які родичі, такі дїти. Пор. Wand. I, Apfelbaum 1; Adalb. Jabłoń 2.

Яблоко. 1. Ладне ябко свинка з'їла. (Сор.) Найкрасше... (Наг.)

Образове речене: найкрасша дївка дістане нераз лихого чоловіка. Пор. Слав. I, 285; II, 199; Osm. Spr. 490.

2. Не відкотить ся ябко далеко від яблунї, а хоть ся відкотить, то ся фостиком оберне. (Ільк.)

Дїти звичайно не відроджують ся дуже від своїх родичів. Пор. Adalb. Jabłko 4; Čelak. 404; Brzoz. Jabłko 3.

3. Не впаде ябко далеко від яблінки, а хоть упаде, то ся фостом оберне. (Петр.)

Варіянт до попер. ч. Пор. Сим. 1519.

4. Не далеко ябко від яблінки відбігло. (Мик. н. Дн.)

Варіянт до ч. 1, 2. Пор. Тимош. 314; Bebel 217; Brzoz. Jabłko 7.

5. Такі ябка рісні, як болото. (Жидач.)

Не мав з чим лїпшим порівняти.

6. Такі ябка рісні, як рінь. (Жидач.)

Варіянт до попер. ч.

7. Червоне ябко, а хробачливе. (Наг.)

Червоне яблоко уважають найкрасшим, але оно часом буває хробачливе. Трьома червоними яблоками, настромленими на гильку, украшують звичайно коровай. Пор. Слав. II, 205.

8. Ябко від яблінки далеко не впаде. (Явор.)

Варіянт до ч. 2, 3, 4. Пор. Слав. I, 250; Дик. 229; Osm. Spr. 73; Libl. 52; Adalb. Jabłko 4; Jabłoń 1; Čelak. 404; Даль II, 276.

9. Ябко хоть ся відкотит, то ся фостом до яблінки оберне. (Луч.)

Варіянт до ч. 3.

10. Яблоко від яблонї далеко не відкотить ся. (Городок)

Варіянт до ч. 9. Пор. Слав. I, 160.

11. Яблуко від яблінки делеко сї ни відкотит. (Іванівцї К.)

Варіянт до попер.

12. Яблуко не котит сї далеко від яблунї. (Тростянець)

Варіянт до попер. ч.

13. Як дасть дївчина яблоко, а помислит собі при тім що злого, то потримати його в постели через девять день, і хроби заведут ся. (Папірня)

Народне віруванє, основане на вірі в чародійну силу яблока.

Яблочко. 1. Минули ся червоні яблочка! (Наг.)

Червоні яблока носить парубок до дївки в пору, коли залицяє ся до неї. Говорять або до такої, що вийшла замуж, або до такої, що згордувавши женихом лишила ся старою дївкою.

Явдока (Євдокія). 1. До сьвєтої Євдоки лежит снїг по боки. (Явор.)

Церковнє свято Євдокії припадає д. 1. марта.

2. На Явдоки води по боки. (Залїсє)

З початком марта часто буває відталь.

3. Явдоха — дала всїм по троха. (Рава Р.) ...псам... (Наг.)

Насмішка або мудрованє.

Явче. 1. В Явчи біда минвчи, там завсїгди біди сьи показуют. (Підмихайлівцї)

Явче — село калуського пов.

Ягла. 1. Варили ягли, тай так спать лягли. (Дар.)

Ягла — пшоно.

Ягня. 1. Паршиве ягня цїлу череду запаскудит. (Сїл. Б.)

Образове реченє: один лихий чоловік може наробити клопоту цїлій родинї або громадї.

2. Поти ягнятка скачуть, поки матїрь видять. (Ільк.)

При матери вони веселі, а без неї починають тужливо блеяти.

Ягода. 1. Збиравши по ягодї буде козубок. (Гнїдк.)

Помалу осягають ся й більші річи.

2. Нашого поля ягода. (Ільк.)

То наш чоловік.

3. Не лїзь по ягоди, нэ зломиш ноги. (Ком.)

Не шукай собі небезпеки.

4. То не нашого польи ягодэ. (Наг.)

То чужий, з побічним значінєм лихий чоловік.

Яґнїшка. 1. А в-завтра Яґнїшки: що не забрав, то пїдут пішки. (Доброс.)

Яґнїшка — мазурьска форма імени Agnes, якої свято припадає 21 січня н. ст. Поговірка мабуть про мазурську сїмю, що забрала ся з руського села з дрібними дїтьми, із яких одні поїхали возом, а решта пішла пішки.

Ядам. 1. — Віддай гроші. — Та я дам. — Е, Ядам уже давно вмер, а ти віддай тепер. (Ком.)

Ядам — діялектова форма замісь Адам. Тут гра слів: „я дам' і „Ядам".

Язик. 1. Аж ти язик десь забігне. (Наг.)

Scil. так будеш смакувати. Пор. Wand. V, Zunge 236.

2. А то ті язик свербит. (Наг.)
Зн. не можеш ані хвилю промовчати.
3. А язик би ти в сраку забіг! (Наг.)
Лають балакучого або клеветливого чоловіка.
4. Бабськый язик усе роги показує. (Стан.)
Баба любить усе сперечати ся.
5. Бриши язичку, будеш їв паланичку. (Жидач.)
Насміх із брехливого чоловіка.
6. Взьили го люде на язики. (Наг.)
Обмовили його. Пор. Brzoz. Język 36.
7. Вкуси сї в язик, ніж маєш то сказати! (Наг.)
Говорять чоловікови, що не в пору хоче вихопити ся з якимось словом. Пор. Wand. V, Zunge 257, 286; Даль I, 529.
8. Вкуси сї за язик, коли ті свербит. (Кольб.)
Scil. коли маєш сказати щось не в пору. Пор. Нос. ст. 477; Brzoz. Język 33.
9. Вкушу ся в язик і буду ждати дальшого порядку. (ЮК.)
Буду мовчати.
10. В нього язик як терлиця. (Бережн.)
Говорять про балакучого, язикатого чоловіка.
11. Волїв єс сї був у язик вкусити, ніж єс мав тото сказати. (Наг.)
Говорять такому, що скаже щось не в пору або не до ладу.
12. В языку кости нема; хто як хоче, так оберне. (Рад. ВЛ.)
Кождий чоловік волен брехати як хоче. Пор. Adalb. Język 53, 64.
13. В язик укусити ся. (Гнїдк.)
Образово: замовкнути. Пор. Brzoz. Język 32.
14. Гірше болит від язика, як від ножа. (Григ.)
Людська обмова не раз гірше докучить чоловікови, ніж бійка.
15. Держи язик за зубами. (Глинції)
Не говори ніколи зайвого. Пор. Нос. ст. 293; Гильф. 264; Даль I, 519; Adalb. Język 48; Čelak. 76.
16. Держи язик за зубами, а не вмієш, в сраку влїзь, а нїкому не повіж. (Грин.)
Просторійший, жартливий варіянт до попер. ч.
17. Десь го язик не вболит, що так ним раз-у-раз отїпає! (Наг.)
Говорять про чоловіка, що балакає довго і непастанно.
18. Доведе язик до Києва, але й до кія. (Ільк.)
Чоловік у дорозї допитає ся дороги, а в житю не раз і напасти. Пор. Даль I, 330, 518; Слав. II, 141; Нос. 477; Сим. 2763; Osm. Spr. 280.
19. Жибись хоць язика не зїв. (Буда.)
Приговорюють такому, хто хвалить собі страву, що смачна.
20. Забігне ти язик у гузицю, як того покоштуєш. (Наг.)
Кепкують із такого, що ласий на щось солодке.
21. Забув язика в губі. (Кол.)
Не стямив ся, що сказати. Пор. Adalb. Język 67.

22. Злі язики плещут. (Наг.) ...клеплют. (Наг.)
Образове речене про обмівних людий. Пор. Wand. V, Zunge 260.
23. І в мене язик добре підрізаний! (Голешів)
Говорить одна язиката жінка другій.
24. Кордюк му на язик! (Наг.)
Проклятє. Кордюк — рід чирака.
25. Ляпає язиком, гий праником. (Жидач.)
Говорять про балакливого чоловіка.
26. Меле язиком як вітраком. (Вікно) ...як на жорнах. (Город.)
Говорять про балакучого чоловіка.
27. Меле язиком, гий пес фостом. (Жидач.)
Говорять про балакучого, брехливого чоловіка. Пор. Adalb. Język 35.
28. Мили язиком, коли ни завізно. (Жидач.)
Бо як глітно, то ніхто не хоче слухати.
29. На кінци язика дорога є. (Мик. н. Дн.)
Дороги можна і треба допитувати ся. Пор. Adalb. Język 51; Čelak. 74.
30. На кінци язика шукати чого. (Гнїдк.)
Пригадувати собі щось. Пор. Adalb. Język 51.
31. На язик є два замки: оден зуби, а другий губи. (Залїсє)
Дуже влучний вислов про те, що мовчанка в житю часом буває пожиточна.
32. На язицї ми висит. (Гнїдк.)
От-от хочеть ся щось сказати, та не можу собі пригадати.
33. На язицї мід, а в серци лїд. (Гнїдк.) ...а під язиком... (Вурцбах)
Говорять про фальшивого, облесного чоловіка. Пор. Тимош. 128; Гильф. 1490; Даль II, 190; Libl. 167; Wahl II, 47; Haller II, 21; Wurzbach 334; Brzoz. Język 21; Слав. I, 298.
34. Не варт тримати язик за зубами. (Тростянець)
Не варт тут у двоякім значіню: 1) не годен, не може — про такого чоловіка що не годен замовчати, коли треба сказати кому правду в очи; 2) загальна увага, що не стоїть мовчати, коли треба сказати слово.
35. Не дістане він язика. (Ільк.)
Язик тут у значіню відомости. Спогад про давні військові відносини, коли кожде військо висилало окремі відділи до табору противника, щоб „дістати язика", т. зн. зловити чоловіка, який би чи то добровільно, чи на муках подав відомости про стан і розклад ворожої сили і про її пляни.
36. Нема кісток у язицї, мож брехати і владицї. (Мінч.)
Жартливий варіянт до ч. 12. Пор. Čelak. 68.
37. Не слухай чужих язиків, бо свій затирьиіш. (Манастирок)
Не слухай людських поговірок, бо вони тебе збаламутять.
38. Ніхто тя за язик не тягнув. (Луч.)
Ніхто не силував тебе говорити. Пор. Wand. V, Zunge 263; Нос. ст. 308.
39. Обсїв го язиком. (Льв.)
Ні з сього ні з того почав його лаяти.
40. Острий на язик. (Льв.)

Говорять про дотепного, з'їдливого чоловіка, що вміє допекти иншому. Пор. Libl. 178; Даль I, 528.

41. Оттак ми сї па язиці вертит. (Наг.)
   Пригадує ся мені щось, але не па стілько виразно, щоб я міг се сказати. Пор. Wand. V, Zunge 288; Čelak. 519.
42. О, то ще язик не випарений! (Орт.) Там то... (Наг.)
   Говорять про дуже балакучого або брехливого чоловіка.
43. Пипоть ти на язик! (Наг.)
   Проклятє. Пипоть — роговий наріст на кінцї язика у курий, коли їм доведе ся довший час не пити води. Такий пипоть треба здерти, а то курка по якімось часї перестане їсти і здохне.
44. Пішла з язиком до пана. (Тростянець)
   З язиком у значінню: зі скаргою, з клеветою або простою брехнею.
45. Поставали тай молотьит язиками. (Наг.)
   Говорять про балакливу купку людий.
46. Притупити язика кому. (Гнїдк.)
   Пристидати, змусити до мовчаня.
47. Пустив сї до нього з язиком. (Наг.)
   Накинув ся на нього з лайкою.
48. Розпустив язик до мене. (Наг.)
   Кинув ся до мене з многословною лайкою. Пор. Brzoz. Język 16
49. Став з язиком до поєдинку. (Наг.)
   Натрафив один сварливий чоловік на другого і розпочали завзяту сварку.
50. Такий маєш язик, шо би-с сї ним по срацї вітьила. (Кольб.)
   Говорять про жінку з острим язиком.
51. Так му ходит язик, як на завісах. (Будз.)
   Говорять про балакучого чоловіка.
52. Того й язиком не злижеш. (Наг.)
   Говорять про наглу брехню, з якої годї вибрехати ся. Пор. Даль I, 534.
53. То-то ти на язик запору нема. (Наг.)
   Говорять балакучому чоловікови, якого годї здержати в його балаканю.
54. Треба би му язик підрізати, аби вмів лїпше говорити. (Наг.)
   Говорять про маломовного чоловіка. Вірять, що деяким птахам, пр. сороцї, треба підрізати язик, щоб навчила ся вимовляти людські слова.
55. Тримай язик за зубами. (Ільк.)
   Мовчи, коли не мусиш говорити. Пор. Wand. V, Zunge 158; Čelak. 76; Osm. Spr. 49; Adalb. Język 48.
56. У нього язик як бритва острий. (Наг.)
   Говорять про дотепного, з'їдливого чоловіка. Пор. Wand. V, Zunge 278; Даль I, 528; Adalb. Język 44.
57. Хляпаєш язиком як праником. (Стан.)
   Згірдно говорять невтомному балакунови.
58. Чи тебе хто за язик тьигне? (Заліщ.)
   Чи хто силує тебе говорити? Говорять такому, що відзиває ся не в пору. Пор. висше ч. 37; Нос. ст. 386.

59. Чого вже ти не наплетеш своїм безкостим язиком! (Явор.)
Говорить завзятому балакунови.

60. Шпичка ти на язик! (Кол.)
Прокляте. Пор. Даль II, 316.

61. Шьиткує язиком. (Сор.)
Згірдно говорять про балакуна. Шаткувати — дрібно краяти, говорять про капусту або розвалковане тісто.

62. Щось бим ти хтів сказати, але волю сї в язик вкусити. (Наґ.)
Волю змовчати, ніж сказати тобі се.

63. Щось хтів сказати, та за язик ся вкусив. (Луч.)
Хотів щось сказати і замовчав.

64. Язик аж лоптит, так хоче ся кричати. (Ю. Кт.)
Так щось запекло чоловіка, що йому хоче ся кричати.

65. Язик без кістя́, меле без кінця; нич му не заваджає, все ним обертає. (Стрільб.)
Жартлива характеристика людського язика.

66. Язик без кости, але повний злости. (Кол.)
Говорять про чоловіка, що любить лихословити. Пор. Wand. V, Zunge 40; Čelak. 75; Lompa 14; Ноc. ст. 477; Osm. Spr. 232; Adalb. Język 64.

67. Язик без кости, блекоче як хоче. (Мик. н. Дн.)
Говорять про балакливого чоловіка. Пор. Слав. II, 228; Даль I, 523: Adalb. Język 12.

68. Язик без кости, на всї боки погинає ся. (Гнїдк.)
Образово про те, що чоловік може говорити і так і навпаки, правду і брехню. Пор. Дик. 1253; Adalb. Język 64.

69. Язик би му шилом наколоти. (Наг.)
Говорять про чоловіка, якого не можуть змусити до мовчаня.

70. Язик го свербит. (Наг.)
Хочеть ся йому говорити. Пор. Brzoz. Język 7.

71. Язик до добра не доведе. (Наґ.)
Чоловік часто договорює ся до лихої пригоди. Пор. Даль I, 525.

72. Язики їм ходят, як ті праники. (Богородч.)
Говорять про балакучих людий. Пор. вище ч. 25, 55.

73. Язик маленький, а великим тїлом владає. (Гнїдк.)
За язик не раз цїле тїло покутує.

74. Язик ми сї не поверне то сказати. (Наг.)
Не можу зважити ся сказати се. Пор. Даль I, 532.

75. Язик ми як ликом завйизав. (Наг.)
Не можу добре говорити. Говорить про себе пяний чоловік.

76. Язик — мій найтьижший ворог. (Наг.) ...ворог мій. (Тростянець)
Язик не раз доводить чоловіка до лиха. Пор. Даль I, 525.

77. Язик му сї путає. (Наґ.)
Говорять про чоловіка, хо баламутить говорячи, пр. пяний. Пор. Wand. V, V, Zunge 317; Adalb. Język 27; Brzoz. Język 28.

78. Язик му ся розвязав. (Богород.)
    Розговорив ся. Пор. Wand. V, Zunge 265.
79. Язик му бігає, як на завісах. (Наг.)
    Говорять про балакучого чоловіка.
80. Язик му кілком став. (Наг.)
    Він остовпів, отуманів. Пор. Даль I, 327; Brzoz. Język 11.
81. Язик му на веретені ходит. (Гнїдк.)
    Говорять про балакучого чоловіка, що балакає дуже скоро. Пор. Wand. V, Zunge 247; Adalb. Język 24.
82. Язик не лик, губа не обруба, няй теркоче, кади хоче. (Мшан.)
    Образово висловляють природну свободу чоловіка говорити, як хоче.
83. Язик не помело, слова не полова. (Ком.)
    Говорить поважний чоловік, що не звик кидати слів на вітер.
84. Язиком клепай, а руки при собі тримай. (Ільк., Петр.) ...клапай... (Мінч.)
    Остерігають чоловіка, що любить перейти до бійки. Пор. Wand. V, Zunge 164; Даль I, 188; Сим. 2777; Schlei. 187; Brzoz. Język 8.
85. Язиком мели, а руку держи. (Город.) ...а руки при собі держи. (Наг.)
    Варіянти до попер. ч. Пор. Wand. II, Hand 62; Нос. ст. 477; Даль I, 319, 532.
86. Язик як лопата. (Жидач.)
    Говорять про широкий, балакучий язик. Пор. Adalb. Język 19.
87. Язик, як пранник. (Жидач.)
    Говорять про балакучий, лопітливий язик.
88. Я його за язик не тьиг. (Заліщ.)
    Я не силував його говорити.
89. Я сї з тобов не буду на язики моцувати. (Дрог.)
    Не буду висварювати ся з тобою, бо я не охочий до сварки.

Язикатий. 1. Але-сь язиката! Що ти на умі, то й на язицї. (Ст. Богор.)
    Говорять до балакучої жінки, що що надумає, то зараз і скаже.

Язко. 1. Язко мовчить, а все знає. (Ільк.).
    Язко — здаєть ся здрібніле Язон.

Язя. 1. То Язя з пекла родом. (Ільк.)
    Згірдно говорять про відьму, або загалом сварливу жінку.

Яйце. 1. В великім яйцї малий жовток. (Гнїдк.)
    В великім чоловіцї буває мала душа.
2. Возьми яйце, а відбере лице. (Лимна)
    Укради найменшу річ, а все таки нажиєш сорому.
3. До сьвяченого яйця. (Гнїдк.)
    Scil. дочекати до Великодня.
4. Мудрійші тепер яйцї, ніж кури. (Ільк.)
    Нарікають старі люди, що тепер дїти мудрійші від родичів. Пор. Нос. ст. 477; Adalb. Jaje 16; Čelak. 218.
5. Мудрійше єйце від курки. (Наг.)
    З докором говорять про дитину, коли хоче бути розумнїйша від матери. Пор. Libl. 164; Schlei. 155; Wahl II, 25.

6. Розумнійші яйця, як кури. (Мінч.)
   Варіянт до ч. 4.
7. Тепер старші яйці, як кури. (Товсте)
   Варіянт до ч. 4.
8. Яйці відцїдити. (Кол.)
   Образово замісь висцяти ся. Пор. Wand. II, Jungfer 52.
9. Яйцї й пуцька — біда людська. (Наг.)
   Приказка про людське природжіне, що буває причиною житєвих клопотів.
10. Яйцї маєш? (Дрог.)
   Жартливе привитанє замісь: як сї маєш?

Як. 1. Як би то так, а воно не так. (Наг.)
   Говорять, коли щось не так діє ся, як би хотїло ся.
2. Як не як, а все таки так. (Наг.)
   Говорять про діло, що йшло то зле, то добре, а все таки дійшло до кінця.
3. Як не як, а Хома піяк. (Наг.)
   Жартували із пяного Хоми.
4. Як так, то так. (Наг.)
   Формула згоди на доконаний факт.

Який. 1. Ви не яке щобудь. (Ю. Км.)
   Ви шановний чоловік.
2. Зійшло сї яке з таким. (Илинцї)
   Говорять у згірднім значіню: лихе з лихим.
3. Яка є, така ве! (Пужн.)
   Мова про лиху кобилу, що лихо тягне. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 41.
4. Який ти до мене, такий я до тебе. (Наг.)
   Говорить ворог ворогови або приятель приятелеви.

Якийсь. 1. Якесь тото ніяке. (Наг.)
   Говорять про щось не дуже добре, пр. про не дуже гарну дитину або скотину.
2. Якийсь тому конець буде. (Наг.)
   Говорять про непевне діло.

Яким. 1. Зійшов ся Яким з таким. (Ільк.)
   Зійшов ся лихий з лихим, або добрий з добрим.
2. Нехай би був і Яким, було би весїля із таким. (Кукиз.)
   Яким тут у значіню непринадного або бідного парубка.
3. Як би не був Яким, то би не був таким. (Луч.)
   Говорять згірдно про лихого чоловіка.
4. Яким все з таким. (Кольб.)
   У згірднім значіню: рівний з рівним.

Якось. 1. Якось не́-якось! (Лол.)
   Говорять про діло, що йде не зовсїм добре, а все таки йде.
2. Якось ми сї погодимо. (Наг.)
   Говорять такі, що не можуть на разї погодити ся, а хотїли би дійти до згоди.
3. Якось ми ще проживемо в світї. (Наг.)
   Говорять люди, яким доводить ся бідувати.

4. Якось ми сї обійдемо й з тим, що маємо. (Наг.)
   Говорять люди, що мають надію прожити з тим, що мають.
5. Якось ся молодит. (Мшан.)
   Повідають тоді, коли в погідний і теплий день затягають ся хмари і похолоднїє. *(М. Зубрицький).*
6. Якось то буде. (Наг.)
   Говорять про непевне діло, що воно все таки якось не зле скінчить ся.

Яло ся. 1. Так не яло сї робити. (Наг.)
   Так не випадає, не годить ся.

Ялиця. 1. Бодай тя суха ялиця вбила! (Матків)
   Прокляте.
2. Великий як ялиця, дурний як рукавиця. (Підгірки)
   Про великого а дурного чоловіка.
3. Най го там суха ялиця бє, не аби я за него гріх збирав! (Крех.)
   Оговорене прокляте.

Яловець. 1. Коби не яловець та не одолян, то би ходила корова як пан. (Голг.)
   Яловець і одолян ростуть на пустих, камянистих полях, на яких худоба не може напасти ся.

Яма. 1. Без ями гребля, без накладу зиськ не буде. (Ільк.)
   Спостережене з житєвої практики. Пор. Adalb. Dół 1; Čelak. 286.
2. Велика яма, де лежит мама. (Гнїдк.)
   „Велика яма“ тут у значіню велика страта в родинї.
3. В велику яму бавити сї. (Наг.)
   Дїти бавлять ся в велику яму таким способом, що побравши ся за руки стають довкола і ходячи кругом промовляють: „Мала яма, мала, більша би сї здала“. Забава основана на загальнім бажаню старої, великої родини мати як найбільше дїтий.
4. З якої-сь ями вилїз, у таку лїзь. (Ліи.)
   Значінє неясне; можна розуміти двояко: з якої біди чоловік виняв ся, в таку попадає знов, або загальнїйше: із землї повстав і в землю піде.
5. Не сягай до ями голими руками. (Ільк.)
   Бо там може бути гадина. Образове речене — осторога, не вдавати ся легкомисно в небезпеку.
6. Нїхто чужої ями не залежит. (Лучак.)
   Кождий буде мати власну смерть і власний гріб.
7. Одного в яму, а на другого гляну. (Явор.)
   Говорять про молоду вдову, що ховає мужа. Пор. Adalb. Dół 12; Čelak. 395.
8. Хто під ким яму копає, сам в ню впадає. (Ільк.) ...той сам в неї... (Петр.) ...гребе ...паде. (Кольб.)
   Говорять про напасливих людий, що через свою напасть попадають у лихо. Пор. Слав. I, 207. 235, 237; Даль I, 218; Тимош. 331; Гильф. 3317; Нос. ст. 367; Сим. 1636; Wahl I, 41; Wand. III, Leute 1360; Adalb. Dół 8; Čelak. 19; Brzoz. Dół 4.

9. Ци велика в тім пецу яма? Ци влїзе сї мої невістки мама? (Дрог.)

Оповідали про свекруху, що війшовши в дім своєї невістки заглянула в піч і промовила отсї слова, ворожачи близьку смерть її матери.

10. Яму під ким копати. (Наг.)

Рити під ким, шкодити кому, чи то на маєтку, чи на чести. Пор. Гильф. 760; Adalb. Dół 5.

11. Я тобі твої ями не зальняжу. (Ценїв) ...залежу. (Наг.)

Я в твоїм гробі не буду лежати, не візьму на себе твоєї смерти.

Ямка. 1. Вистояв ямку. (Сор.)

Говорять про чоловіка, що чекав довго стоячи на однім місцї.

2. Не копай ямку, бо сам в ню впадеш. (Сор.)

Не рий під иншим, бо сам собі пошкодиш. Пор. Яма ч. 8.

3. Хто під кым ямку копат, сам до неи хпаде. (Ольховец ВЛ. 215)

Варіянт до Яма ч. 8.

Ян. 1. Аби Ян так! (Наг.)

Жартлива гра слів, замісь: аби я так, scil. здоров був або жив.

2. На Яна кожде зїля ся просит, жебы го брати і сьвятити, а буде помічне. (Радоцина)

Мова про свято різдва Івана Хрестителя або Купала, що припадає д. 24. червня ст. с.

3. Ян Забіян, сто душ забив. (Дрог.)

Приказка взята з оповіданя про кравця, що забивши від разу сто мух, прозвав себе Забіяном.

4. Ян Яна хутко зкине з пана. (Буськ)

Мова про незаможних панів або шляхтичів, що ворогують між собою.

Яндрій. 1. На Яндрія вложи руку в засув. (Ільк.)

Значіне неясне, якийсь народнїй звичай.

Яндрух. 1. „Де йдете, Яндруху?“ — „До Ягипту, до того вертепу“. (Сквар.)

Запитав священник, а відповів селянин, що йшов до коршми.

2. Зійшли сї два Яндрухи: єден слїпий, другий глухий. (Сор.)

Варіянт до т. І. Андрух 3.

Янтко. 1. „Янтку, їч!“ — „Угм!“ (Будз.)

Приговорюють такому, який видить, що смачне подали, а не може їсти, бо вже наїв ся.

Ярема. 1. А хто ти таків? Чи не Ярема попів? (Дар.)

Жартливе запитане і жартлива відповідь в роді мудрованя.

Яремушка. 1. Яремушка утонув, а Хомушка не сплинув. (Гнїдк.)

Відривок із гумористичної піснї про Хому і Ярему, великоруського походженя, але розповсюдженої також по Україні в українській перерібцї. Галицький відривок своїми формами „Яремушка“ і „Хомушка“ зраджує великоруське походжене.

Ярка. 1. Йидна засрана ярка всю череду засмердит. (Вербовець Т.)

Один лихий чоловік розстроїть цїле товариство добрих людий. Ярка—ягниця овечка, що вродила ся на веснї.

Ярмаркувати. 1. Хто багато ярмаркує, той собі біду готує. (Замул.)

Бо тратить дармо час, який міг би обернути на користнійшу роботу. Пор. Adalb. Jarmarczyć 1.

Ярмарок. 1. Аби густійший ярмарок був. (Глинці)

Scil. треба йти на ярмарок.

2. Баба, жид, гуска — і вже ярмарок. (Мик. н. Дн.)

Ті троє зчиняють звичайно найбільший гармідер.

3. Вибрала сї з голов п—ов на ярмарок. (Дрог.)

Кепкують із жінки, що приходить на ярмарок в порожні або з наміром торгувати своїм тілом.

4. Єрмаркова річ: не продереш очи, продереш кишеню. (Кос.)

Правило житевої обережности на ярмарку.

5. Ішовши на ярмарок, треба дома честь лишити. (Гнїдк.)

На ярмарку звичайно брешуть чи то купуючи чи продаючи.

6. На ярмарок без грош̌і, до дому без солї. (Стоян.)

Ідучи на ярмарок треба мати запас, за який можна купити потрібне.

7. Нема ярмарку без Жида. (Замул.)

Говорять люди поучені практикою, що ярмаркові днї, визначувані иноді ріжними властями на суботу, коли Жидам не вільно торгувати, ніколи не могли удержати ся на практиці.

8. По ярмарцї лихий торг. (Ільк.)

По оживленім ярмарку цїни непроданих товарів звичайно падають. Пор. Adalb. Jarmark 8; Čelak. 261.

9. Хто ся проклинат на ярмарку, же худоба здорова, то Бог відпусстит. (Мшан.)

Хоч би проклинав ся брехливо. Загальне правило купецької моралї, що при купованю і продаваню вільно ошукувати чи то на цїнї, чи на мірі й вазї.

Ярувати. 1. Дай Боже в добрі ярувати! (Наг.)

Бажають один одному сусїди, коли настає весна. „Ярувати" знач. робити всяку весняну роботу.

Ярь. 1. До яри не діжду. (Наг.)

Говорить старий чоловік, хоруючи в зимі.

2. На яри сїй і ори. (Наг.)

Господарське правило.

3. Ледви-м у ярь війшов. (Лол.)

Ледве прозимував.

4. Ярь у Господа за двирьми. (Ю.Км.)

Весна ось-ось настане.

Ясениця. 1. Пішов до Єсеницї, дістав кусень пеленицї. (Наг.)

Приказка жебрака в формі мудрованя.

Ясеницький. 1. Єсеницькі зваричі. (Наг.)

Прозивають иноді ясеницьких людий посторонні сусїди. Задля численних соляних жерел Ясениця (пов. дрогоб.) зове ся Сільною. Чи була коли там соляна жупа і при ній обовязкові зваричі, народня традиція не тямить.

Ясла. 1. Не ходят ясла за волами, лиш воли за яслами. (Гнїдк.)

Ясла тут образово в значіню прокормленя, годівлї. Пор. Нос. ст. 380.

Яспеда. 1. Яспеда якась, не жінка. (Наг.)

„Яспеда“ — в українськім від сего слова прикметник гаспидський — означає лихого духа. Яспеда, гаспеда, з грецького *ἀσπίς* — гадина, веретїльниця.

Ястріб. 1. Ловит ястріб безкарно кури, а голуба і за просо бют. (Гнїдк.)

Образове реченє про те, що сильні грішать безкарно, а слабих карають иноді і безвинно.

2. Спав на него, як ястріб на курку. (Гнїдк.)

Говорять про наглу напасть.

Ясьо. 1. Соломяний Ясьо бере золоту Касю. (Петр.)

Ледачий парубок знаходить иноді добру або посажну жінку. Пор. т. II, Парубок ч. 4, 5; Adalb. Jan 19; Brzoz. Jan 6.

2. Ясьо буди з Міхасьом жинив сї. (Жидач.)

Говорять про парубків-однолїтків, що можуть рівночасно женити ся.

Ятка. 1. На дві єтки пішли і мньиса не принесли. (Кривор.)

Сїльські ятки дуже часто бувають без мяса.

Ячмінь. 1. Ци описаний паноньку ячмінь? (Ільк.)

Питала лїнива баба, коли пан обіцяв їй горнець ячменю на логазу.

2. Ячмінь і баба ожогом з колоса вижене, але добре би ся хлопови уперти, аби му вуса утерти. (Гнїдк.)

Вимолотити ячмінь легко, але вивіяти від полови дуже тяжко, задля прикрої трини із ячмінних вусів.

3. Ячмінь із снопа й баба вимолотит, та коби му вуса втерти. (Тростянець)

Варіянт до попер. ч., яснїйший у першій половині, але в другій половинї так само образовий: вуха втерти в знач. вивіяти.

4. Ячмінь і міх — одним словом ячміх. (Кол.)

Язикова штучка основана на анекдотї про Мазура й Цигана, що знайшовши міх ячменю і не можучи подїлити ся вмовили ся: „Хто скаже обі річи одним словом, той візьме їх собі“. Мазур заклопотаний зітхає: „O la Boga, dyć to worecek i jęcmionecek“. На се Циган сказав: „А по мойому ячміх“. І взяв собі нахідку.

ДОДАТКИ І ДОПОВНЕНЯ.

Протягом друкованя сеї збірки від р. 1901 прибували що раз нові матеріяли від ріжних збирачів і примножувало ся також число варіянтів та паралель із инших друкованих збірників, що появили ся або дійшли до моїх рук пізнїйше. Весь сей матеріял, списуваний чи то на окремих картках, чи на вільних полях друкованого тексту при кождім відповіднім нумері, являєть ся природним доповненєм збірки, яка одначе, при всїм своїм богатстві, ніяк не може вважати ся повним вичерпанєм усього приповідкового матеріялу, що живе в устах нашого народа, так само як ніякий словар не може вичерпати всього скарбу живої народньої мови.

Друкуючи сей додаток придержуємо ся і далї тої самої методи, виробленої західно-европейською наукою, а особливо Карлом Вандером, але проведеної у мене по части простїйше, по части систематичнїйше, ніж у инших збирачів. І так я не розріжняю, так як се чинять Вандер і инші збирачі, дїйсних приповідок, так сказати моральних сентенцій, від приповідкових або образових речень, проклять, мудровань або передразнень і инших більш або менш усталених народньою традицією форм народнього вислову. Все те в моїх очах має однакову вартість, як причинок до культури людського духа, без огляду на те, чи се буде своєрідний витвір нашої народньої мови, чи в більшій або меншій мірі запозика з якоїсь чужої. Подаючи всї ті ріжнородні форми народнього вислову під відповідною темою в одноцїльнім, азбучнім порядку, при чім під одним числом зводить ся нераз у скороченю декілька льокальних варіянтів, я тим самим уникаю неприємности повторюваня тих самих фраз по кілька разів у ріжних місцях, яка так доткливо дає себе чути майже у всїх більших збірниках народнїх приповідок, починаючи від найстаршої, клясичної збірки грецьких та латинських приповідок Еразма Ротердамського, оброблєної Ґрінеєм, а кінчачи клясичною памяткою німецької пильности та систематичности, пятитомовим лєксіконом припові-

док найріжнійших народів, а поперед усього німецького з його ріжними діялєктами, безсмертною працею Карла Вандера.

В чім я поширив і поліпшив методу, приняту Вандером, так се в тім, що систематично до кождого нумеру даю річеві або язикові поясненя, які у Вандера попадають ся тілько декуди. Натомісь звільнив я свою збірку від величезного балясту чужомовних варіянтів, якими переповнена збірка Вандера, відсилаючи при помочи відповідних скорочень усякого, хто буде на далї займати ся науковим дослїдом над приповідками, до збірки Вандера та инших численних, особливо славянських збірок, із яких Вандер використав тілько малу частину.

Друге поліпшенє в методї виданя моєї збірки лежить у тім, що в ній систематично проведена одноцїльна нумерація приповідок, і то власне подвійна, раз при кождій темі, де цифра кладе ся при кождім нумері, а другий раз загальна нумерація, що в виді живої паґінації іде в верхнім рядку кождої сторони.

Для більшої наглядности виданя ужито також трояких букв, а власне теми (Stichwörter) друковано т. зв. штайншріфтом, тексти приповідок і їх варіянтів та вказівки паралель ґармондом, а поясненя, чи то мої, чи инших збирачів, петітом. З огляду, що в отсьому додатку нам доведеть ся повторяти тексти тих приповідок, до яких підшукано нові паралєлї, завважую тут, що для ощадженя місця кожда така приповідка разом із нумером, який вона має в текстї, і з темою, до якої вона належить, буде друкована петітом, а ті нові приповідки, що впадати муть до сеї теми, будуть друковані ґармондом з числами дальшими від тих, до яких доходить нумерація сеї теми в текстї. Розуміеть ся, що й загальна нумерація в живій паґінації буде числити тілько ті нові причинки, а пропустить всї нумери друковані петітом.

А.

Або-або. 2. Або так, або сяк. Пор. Даль I, 323.

Адвокат. 7. Адвокат і вовк, то си брате. (Вовчинець)

Злобна увага про здирливість адвокатів.

Але. 3. — „Але́?" — „Бігме́"! (Нежухів)

Але тут у значіню: „чи правда?"

Альмужна. 2. Що то міні за альмужна, що випала курці з гузна! (Ожид.)

Кепкує жебрак, коли господиня за милостиню дасть йому яйце.

Американський. 1. Ви в гамериканських черевиках. (ЮК.)

По черевиках Бойки пізнають чоловіка, що був у Америці.

Ангел. 2. Аби мене ангели до неба взели, як я що ваши взев. (Іванівці)

Жартливо заклинає себе такий, що справді взяв щось у иншого.

Андрій св. 3. Андрію, Андрію, коноплї сїю, димков волочу, ґвавт, віддавати сї хочу! (Жидач.)

Примовляє дївка вечером на св. Андрія.

Андрух. 3. Андрух пудер кожух. (Комарно)

Дразнене в формі мудрованя.

Анї-анї. 1. Анї бе, анї ме. Пор. Libl. 195.

20. Нї сюд, нї туд. Пор. Даль I, 240.

Анна. 3. Іди-ко, Адно́, відовкни браму. (Кривор.)

Гуцульське речене, цїкаве задля переміни звуків нн на дн і мк па вк.

Анниця. 1. Аннице, заблисни та дай псови, а я кобилї сам запхаю. (Сият.)

Характерне речене, в якім „заблиснути" значить „засвітити", а „запхати" значить вложити сїна за драбинку в стайнї. Треба зазначити, що одно й друге з тих слів має також инше, слизьке значіне.

2. Анниця тегла кота за яйця. (Тростянець)

Мудроване.

Антін. 2. Антони, прудай за ґрейцар бамбони! (Розділ)

Дразнене в формі мудрованя.

3. „Антоне, твоя кобила тоне!“ — „Ні, Павле, вона плавле!“ (Підгірки)

Розмова в формі двох мудровань.

Антошко. 3. Антішку, ла́пай жибу за пішку. (Розділ)

Дразнене в формі мудрованя.

Анця. 1. Десь далеко за Бескидами є свята Анця, що лежит на стриху в трумні, їсть булки і варіне, а більше ничо'. (Дид.)

Бойківське оповідане, іронїчно про лїниву жінку.

Аптикар. 1 Аптикаря не здуриш шайдвасером. (Мик. н. Дн.) Пор. т. I, Аптикарь 1.

Арендар. 1. Коли арендар на борг горівки дає, то не оден скаче, а як прийде платити, то плаче. (М. Гош.)

Народня поговірка.

Арешт. 14. Кажут люди: в арештї зле — неправда, в срацї добре. (Лївчицї)

Значіне неясне.

Асентерунок. 1. Іди, йди, тибе в кобели понесут до асинтирунку. (Будзанів)

Кепкують із малорослого парубка.

2. То тогди було, як ти до асинтирунку ходив. (Жидач.)

Іти до асентерунку, значить іти до суду на термін, то або озьмуть до арешту або пустять. *(Пояснене збирачки).*

Атлас. 1. Купив пан атлас, та все з нас. Пор. Даль I, 283.

Б.

Баба. 6. Баба з воза, коньом лекши. (Жидач.). Пор. Даль I, 284; II, 473, 481.

45. На двоє баба ворожила: або вмре, або буде жила. Пор. Даль I, 58; Слав. I, 282.

49. Не мала баба клопоту, та кудила поросє. (Снят.) .. купила си... (Мик. н. Дн.) Пор. Слав. I. 319.

50. Не поможе бабі й кадило, як її скривило. (Пужн.) Пор. т. I, Баба 50.

72. У баби довгий волос, а короткий розум. (Наг.) Пор. Тимош 323.

80. Ще баба дївков була, як сї то стало. Пор. Даль I, 234.

84. Як би баба вуса мала, то би була дїдом. Пор. Слав. I, 6.

87. Баба без дїда, як борщ без хлїба. (Мшан.)

Жартлива примівка про бабу-вдову.

88. Баба видобуде всю правду й ниправду. (ЮК.)
Вона звичайно розмівна і вміє збудити до себе довіре всякого чоловіка.
89. Баба о образах, а дїд о гарбузах. (Колом.)
Образово говорять про незгідливе подруже.
90. — Бабо! — А ци я ти бабила? (Мшан.)
Огризаєть ся жінка, коли хто без потреби назве її бабою. Бабити значить бути за акушерку.
91. Бабу не здуриш. (Бистре)
Вона за свій довгий вік набрала ся розуму.
92. Варум баба не палила? Бо гольц дома не було. (Кнїгинин)
Передразнюють говірку урльопника, що мішає руські слова з німецькими.
93. Давнїйше баба хлопа бояла ся, нинї хлоп баби боїт ся. (Монастирок)
Поговірка старих людий.
94. Дві бабі, а три жабі як ся зійдут у містї, не переговорят і чоловіків двістї. (Буськ)
Характеристика говірливости жінок. Пор. т. І, Баба ч. 71, де подано зовсім анальоґічний латинський двостих.
95. Дві бабі, одна гуска, цїлий ярмарок. (Буськ)
Варіянт до попер. ч.
96. Де є баба, там і чорта не треба. (Снят.)
Лиха баба вміє скоїти сварку та незгоду і в найлїпшій родинї.
97. З бабом і чорт не порадит. (Тих.)
Старі жінки бувають лихі і хитрі. Пор. т. І, Баба 31.
98. Не виділа баба воза, тай казала, що карита. (Снят.)
Кепкують із баби, що мало знає світа.
99. Не вір бабі до смерти. (Мик. н. Дн.)
Правило житєвої обережности. Пор. т. І, Баба ч. 19.
100. Пішла баба по перець, надибав ї старець, припер бабу до дверець, розсипав ї перець. (Кнїгинин)
Жартлива примівка взята із весїльної піснї.
101. Сик баба на помело, коли води не було. (Монастирок)
Пор. т. ІІІ, Сик. 1.
102. Така баба, жи штирма кіньми є що обиртати. (Жидач.)
Говорять про грубу, заживну бабу.
103. Така баба, що як би сї не сварили, то би сї десїть подїлили. (Кнїгинин)
Значіне неясне.
104. Така баба, як шустка. (Жидач.)
Її легко підкупити на лихе дїло.
105. У баби тілько віри, що на бистрій воді піни. (Мшанець)
Пессімістичний погляд про жіночу зрадливість. Винято з піснї про Довбуша.
106. Що сї бабі хтїло, то сї бабі снило. (Ілинцї)
Можна би сказати й загально, що чоловікови снить ся те, чого йому бажаєть ся.

107. Як баба розсипеть ся, анї не позбираєш ся. (Буськ)
Образово: коли баба розговорить ся, то й не переслухаєш.

Бабина. 1. Діна-діна, де моя бабіна? Пасе кози за вороти за вйизанку сіна. (Наг.)
Жартливо приговорюють про жінку, що за якусь марну річ посварившй ся зі своїм чоловіком, покинула хату і пішла „на прічки".

2. „Чомусь моя бабина дома". „Добре, що дїд погуляв, а бабина вже так буде". (ЮК.)
Хвалив ся дїд, що його баба дома сидить, а вона відповіла жартом, що добре те, коли він погуляв.

Бабка. 1. Моя бабка й твоя бабка продавала в небі ябка. (Мшан.)
Жартують із далекого або неясного свояцтва.

2. Що бабцї, то й громадцї. (Богород.)
Пор. т. I, Баба, ч. 81.

3. Що вільно бабцї, то не громадцї. (Старий Скалат)
Значінє не зовсїм ясне.

4. Як бабцї, так громадцї. (Зїбол.)
Варіянт до ч. 2.

Бабрати. 1. Хто в чім бабрає, на тім ся й знає. (Вел. Очп)
Бабрати тут у значіню: практикувати, порати ся з чим.

Бабський. 4. Бабська голова най ни скажю до чього здала. (ЮК.)
Згірдний вислов про бабський розум. Пор. т. I, Бабський 3.

Баґа 1. Баґу їсти. (Бор.)
Баґа — осад із перепаленого в люльцї тютюну. Реченє: „баґу їсти" можна розуміти образово: пити гірку, перебувати тяжкі злиднї.

Бажати. 8. Най ся того не бажит, шо ся дому не держит. (Постолївка пов. Гусятин)

Бай. 2. Просив бай на коровай — хоч бувай, хоч не бувай. (Монастирок)
Жартують із просьби байдужного чоловіка.

3. У него там великий бай був. (Довгоп.)
Бай тут у значіню: баль, гостина.

4. Це малий бай. (Росгоки)
Се мала радість, не дуже приємне дїло.

Байка. 10. Байка про копи, коби долї богато. (Богод.)
„Байка про копи" образово в значіню: байдуже про богатство.

11. Він менї байки гне. (Лучак.)
Дурить, туманить, говорить нїсенїтницї.

12. Всьо байка, коби Бог здоров. (Жидач.)
Жартливе реченє зам. аби ми здорові були.

13. „Кажіт дїду байки!" — „Не маю коли". — „Покиньте колй, беріт сї до плота". (Угринів)
Гра слів: „Не маю коли" в значіню: „не маю часу", і „колй" від „кіл".

14. Скажу вам байку: курив пес файку, тай не стало му тютюпу, тай наробив під стіну. (Кніг.)

Жартлива примівка з дошкульним закінченем.

Балець. 1. Балець на палець. (Наг.)

Балець — весільний дарунок, рантух, більша або менша штука білого полотна.

Бандиґа. 1. Бандиґи бити. (Стара С.) ...плести. (Наг.)

Говорити нісенітниці.

Бандра. 1. Бандри бити. (Наг.)

Говорити дурниці або строїти жарти.

Бандура. 1. А то в тебе бандура! (Дрог.)

Бандура в значіню: дурень, нездара.

2. Я свою бандуру чим будь іздуру. (Мик. н. Дн.)

Говорить жінка про свого недогадливого чоловіка.

Бандурити. 1. Бандурити кому голову. (Наг.)

Дурити кого, туманити.

Баран. 10. Баран каже: „Мороз буде?“ А цап каже: „Вже й є!“ (Кривор.)

Баран має вовну тай не чує ще морозу, а цап уже мерзне.

Барвінок. 1. Бервінок у холоді любит. (Лол.)

Звичайне спостережене, що барвінок росте в отінених місцях.

Бас. 5. Великий бас, а мало гуку. (Лучак.)

Говорять про глухий бас, музикальний інструмент.

Басом. 1. А басом твою душу! (Кнігинин)

„Басом“ мб. не походить від нашого „бас“, тілько від мадярського „bassam“.

2. Басам кутя теремтете. (Наг.)

Мадярська лайка, уживана також нашими людьми, які не розуміють гаразд її значіня. Kutja по мадярськи пес.

Батько. 1. Батько збирав лижкою, а діти їли варишкою. Пор. Wand. I, Alter 63.
4. Упав батько з гори, — мара го бери. (Наг.) Пор. т. I, Батько 4.
12. Який батько, такий син, видовбали в мацьки сир. Пор. т. I, Батько ч. 12; Слав. I, 211.

13. Було-б батька воженити. (Вербовець Т.)

Кепкують діти із ледачого батька вдівця.

Бачинська гора. 1. Зігнало би ті, як Бачинську гору! (Наг.) Проклятє. Пор. т. I, Бачинська гора ч. 1. Зігнало би тя в значіню: „щоб ти спух!“

Бе. 1. Ні бе, ні ме, ані кукуріку. (Жидач.)

Образово говорять про невимовного, недотепного чоловіка.

Беззубий. 1. Беззубий не вкусит. (Кол.)

Жартують із безсильної злости.

2. З беззубим добре книші їсти. (Збар.)

Бо він може їсти тілько мягкі страви.

3. Хоть беззуба, коли серцю люба. (Кол.)

Говорить чоловік про свою беззубу жінку, з якою прожив довгий вік.

Безкишкий. 1. Безкишкий як бузьок. (Будз.)

Бузьок хоч пожирає сотворіня тверді або з кістками, то все те переварює так, що каляє рідким. Безкишким називають його мабуть тому, що може зїсти дуже богато, і не наситить ся нїколи. Ми годували раз молодого бузька і нїяк не могли настарчити йому рибок і жаб. Одного разу він з'їв на раз 5 великих жаб, 18 малих, і ще один малий пиріг з капустою.

Березовий. 1. Березової каші дати. Пор. Даль I, 257.

Беріг. 1. До мога берега все припливе як ни гівно, то‿бодай устрана тріска. Пор. Даль I, 40.

Берь. 1. За тов берю і берега не стало. (Кривор.)

Берю называють деревляну кладку над Черемошем, збудовану досить штучно, чи то між двома високими берегами, чи то між одним високим, а другим пологим. Будуючи таку берь, треба на пологім березї робити дуже сильне підмуроване, яке в разї великої повенї звертає головну силу води на противний беріг, який в такім разї через таку берь терпить дуже богато.

Бесїда. 9. Бесїди на годину, а біди до смерти. (Балиг.)

Через приємну бесїду чоловік оженив ся з жінкою, з якою потім бідував дуже.

10. За бесїду треба платити, а за сварню ще й дубельт. (Наг.)

Значінє не зовсїм ясне, хиба о стілько, що сварня иноді веде до образи, за яку суд накладає грошеву кару.

11. На бесїді живо чьис зійшов. (Бібр.)

При розмові час минає скоро.

Бесїдувати. 2. Бесїдуєш, як ремінний дишель. (Мшан.)

Докоряють, коли хто говорить довго і без звязку.

3. Бисїдуйте, бисїдуйти й поговоріт си. (ЮКм.)

Заохочував господар гостий, занятих живою розмовою.

4. Бисїдуйте, минї тото нич ни вадит. (ЮК.)

Говорить чоловік иншому, який стараєть ся допекти йому словами.

5. Бисїдуй щось вартого. (ЮК.)

Говорять такому, що балакає пусті річи.

6. Ни бисїдуй много! (ЮКм.)

Остерігають балакучого чоловіка.

7. Я злудне ни бисїдую. (ЮКм.)

Я говорю по правдї, не хочу нікого дурити.

Бздини. 1. Бздинами гімна не збудеш: мусиш ся добре напяти, щоб го висрати. (Монастирок)

Говорять, коли хто дурницею хоче викрутити ся.

Бздїти. 1. Бізди тому, що носа не майи. (Вербовець Т.)

Роби пакости тому, хто на них не розуміє ся. Форму „біздїти" замісь „бздїти" стрічав я також у Нагуєвичах; се цікавий приклад заступленя первісного ь через і.

2. Не бзди мінї попід ніс, бо маю нюх. (Снят.)

Образово: не говори менї дурниць, бо я розумію ся на них.

Бзина. 1. Не рви по полудни бзини і базника, бо вмреш. (Вербовець Т.)

Народнє віруванє, що боз і базник — дїдькові ростини.

Бик. 6. До чого бик навік, до тото риче. (Іванівці К.) Пор. Wurzbach 199.

12. Бик биком як був, так і є. (Дрог.)
Образово про дурного чоловіка, який живучи між людьми не навчив ся розуму.

13. Най той бик здохне, що його корова бє. (Угр. Гор.)
Він не варт бути биком. Докоряють мужови, над яким старшує жінка.

Бистрий. 1. Бистра як звер. (Жидач.)
Говорять про прудку, здорову дївку.

Бити. 1. Бють і плакати не дають. Пор. Слав. II, 111; Даль I, 216.

89. Бє і плакати не дає. (Винники)
Варіянт до т. I, Бити ч. 47.

90. Бий на моє конто, а на свою скіру! (Сап.)
Жартливо командує один другого, щоб бив третього за його наказом, але що сам дістане в бійцї, сего йому нїхто не відбере.

90. Бий та слухай, чи дихає. (Жидач.)
Пор. т. I, Бити 29; Даль I, 214.

91. Бий та слухай, чи ще теплий. (Жидач.)
Варіянт до попер. ч.

92. Били, били в сраку, тай, вибачийти, в голову. (Льв.)
Жартливе речене, де слово „вибачайте" замісь до сраки приставлено до голови.

93. Бити можна, али так, би нїхто ни видїв. (Жидач.)
Т. зн. аби не було нїякого свідка, бити в чотири очи.

94. Бити можна, аби лише слїду не було. (Рава Р.)
Злодїй оповідав, що його зловивши били мокрими шнурами по сухій сорочцї, аби болїло, а слїду не було.

96. Де ся бют, відтам утїкай, а де пют, там ся не пхай. (Балиг.)
Де пють, там також легко може прийти до бійки. Пор. т. I, Бити 54.

96. Можна бити, іно треба знати, де. (Жидач.)
Аби не зробити загально видимого знаку.

97. Так го биу, што лем кушічок жив. (Воля Нижна)
Оповідав чоловік про тяжке побитє чоловіка, що швидко потім умер.

98. Як бити, то бити, а нє, то ни зачинати. (Жидач.)
Кепкують із такого, що грозить, а не бере ся до бійки.

99. Як бити, то раз по при раз, до порядку. (Жидач.)
Жартують із поважної, завзятої бійки.

Битий. 3. За одного битого двох небитих дают, тай то не берут. Пор. Даль I, 540.

6. Битий небитого везе. (Наг.)
Натяк на казку про лиса і вовка. Пор. Libl. 211; Даль 247.

Биц. 1. Биц, биц, таралай, задри фіст тай тїкай! (Чернїв)
Кричать, коли корова бицкаєть ся. Пор. т. I, Ґедз 2.

Біб. 5. Як цвите біб, найгирше за хлїб; як цвите мак, то вже ни так. (Жидач.)
...тьишко... (Тростянець)

Біг. 1. Біг запеток! (Льв.)
Жартлива пародія формули: Біг заплать!

Бігати. 10. Бігай-бігай, а ноги за римінь сховай. (Жидач.)

Варіянт до т. I, Бігати ч. 9.

11. Няй бігає, аби собі аж ноги позривав. (Богор.)

Речене зі злим замислом, коли хтось сердить ся на те, що инший ходить занадто скоро або бігає без потреби.

Бігти. 20. Біжут люди, ги на чюдо ся обзирати. (Ю. Км.)

Люди в селї збігають ся глядїти на якусь незвичайну пригоду.

Біда. 9. Біда біду перебуде: єдна мине, десїть буде. Пор. Даль I, 169.

12. Біда біду породила, а біди і чорт не возьме. Пор. Даль I, 36, 169; Leutsch 24.

47. Біда не ходить по лїсах, але по людьох. Пор. Даль I, 35, 169.

49. Біда сама не ходит, але десять за собою водит. Пор. Даль I, 36, 168.

58. Біда як дуда: куда йде, то реве. Пор. Даль I, 145.

65. Біди нї продати, нї заміняти. (Лучак.) Пор. т. I, Біда ч. 65.

78. В бідї пізнавай приятеля. Пор. Слав. I, 74; 79; Тимош. 55; Giusti 38.

123. Кождий свою біду знає. Пор. Слав. II, 184.

125. Коли біда найбільша, то поміч божа найблизша. Пор. Слав. I, 225.

142. Навчит біда ворожити, коли нема що в губу вложити. Пор. Даль I, 80.

172. Сїм бід на єден обід. Пор. Даль I, 36.

200. Що за біда, петь ся вода. Пор. Даль I, 161.

215. Аби-сте мою біду знали, то би-сте свою показали. (Ст. Богор.)

Бідний спочуває бідному. Варіянт до т. I, Біда 207.

216. Ану, втри бідї роги! (Бор.)

Зарадь бідї, відверни біду, поможи собі в бідї.

217. Біда бідному без наймита: післав би до млина, та не має кого, а пішов би сам, та не має з чим. (Сап.)

Жартлива характеристика бідного стану.

218. Біда бідному за наймита. (Льв.)

Вона в нього найблизша, не покидає його.

219. Біда буде колись і бідї; йиї сьи то ни мине, як Жидови сабаш. (Вербовець Т.)

Народнє вірування в неминучість судьби.

220. Біда верх бере. (Тростянець)

Говорять про чоловіка, що сходить на біду і не може дати собі ради.

221. Біда вчит розуму. (Жидач.)

Житєва практика. Пор. Leutsch 46.

222. Біда гошит, мішком грошит. (Грин.)

Значінє неясне.

223. Біда мі придибала на гладкі дорозї. (Жид.)

Говорить чоловік про наглу напасть.

224. Біда на бідї їде і бідов поганяє. (Льв.)

Характеризують велике злидарство. Пор. Тимош. 10.

225. Біда не спит, бо хыжі не має. (Мшан.)

Орігінальнє мотивоване тої загальної думки, що висловлена коротше в т. I, Біда 45.

226. Біда по лісї не ходит, лише по людех. (Кнїгинин)
Варіянт до т. I, Біда 47. Пор. Даль I, 35, 169.

227. Біда сї врила, як свиня в болото. (Підгірки)
Говорять про вперту, невилазну біду, або впертого чоловіка, що не хоче вступити ся з хати.

228. Біда тому волови, жи го корови підганєют. (Жидач.)
Пор. т. I, Віл ч. 24; висше 226.

229. Біда ходит по людях: кого здибат, того побиват. (ЮК.)
Варіянт до т. I, Біда 47; висше ч. 226.

230. Біда, як сї одна чужа вош межи свої замішьиє. (Голешів)
Згірдно говорять про чужого приблуду, що робить клопоти в хатї або в селї.

231. Біди конем не обїдеш. (Льв.)
Кого має постигнути, того постигне. Пор. Даль I, 31.

232. Біди не шукай, біда за тобою шукає. (Сап.)
Упоминають бутного чоловіка, що сам собі шукає напасти.

233. Більши біди ни тра. (Жидач.)
Говорять у прикрім припадку.

234. Бода-с на біді була! (Кривор.)
Проклятє.

235. Вам юж біда нич не зробит. (Демк.)
Говорять або такому чоловікови, що забогатів і чує себе безпечним, або такому, що близький смерти.

236. Вийди, вийди, бідо з води! Лїпше з бідов, як без біди. (Балиг.)
Приказка основана на оповіданю про чоловіка, що кинув до води свою нелюбу жінку, а потім викликав її з води, не можучи без неї жити.

237. Від біди полу рубай та втїкай. (Орел.) ...одну полу... а з одною... (Тростянець) ...вріж, а... (Жидач.) ...вріж і тїкай. (Наг.)
Від напасти гаразд вилабудати ся, хоч би й з невеликою шкодою. Натяк на біблїйне оповіданє про Йосифа, що вириваючи ся з обіймів Пентефрієвої жінки лишив у її руках свій плащ.

238. Від біди розумнїют, від богацтва дуріют. (Тростянець)
Увага основана на житєвій практицї, що біда розуму вчить. Пор. т. I, Біда ч. 53 і висше ч. 220.

239. Він там біду робит. (Наг.)
Робить неспокій у хатї або в селї. Пор. Giusti 84.

240. Всюди біда однакова — зі Львова до Кракова. (Пісочна)
Пор. т. II, Краків ч. 3.

241. З біди біда. (Кривор.)
З одного лиха виникає друге.

242. З єднов бідов, то так як з жонов. (Мшан.)
Пор. т. I, Біда ч. 111.

243. Знашно біду по гівну. (Тростянець)
Приказка в формі мудрованя.

244. Кождій біді конець прийде. (Стібно)
Вона кінчить ся коли не сама собою, то зі смертю чоловіка.

245. Кождому біда, лиш мені не одна. (Вікно)
Жалує ся чоловік, уважаючи себе біднійшим або нещасливійшим від инших.

246. Колись і на біду прийде біда. (Угринів)
Т. зн. буде їй конець.

247. На біді сидит і бідою поганяє. (Лучак.)
Варіянт до ч. 223.

248. На біді й ліс поломи, а біда бідов. (Ілинці)
Біда тут у значіню лихого або дурноватого чоловіка, якого ані бійкою, ані сваркою не поправиш.

249. На біду-м сї уродив, з бідов бачу й згину. (Жидач.)
Бідкає безталанний чоловік. Ширший варіянт до т. I, Біда 135.

250. На біду му пішло. (Наг.)
Впало на нього нещасте, якому він не в силї зарадити. Варіянт до т. I, Біда 168.

251. На біду хоть і ліс вирубай, а біда бідою. (Лучак.)
Варіянт до ч. 248.

252. На біду цїлий ліс вивози, біді нїчо не поможе. (Сап.)
Варіянт до ч. 248, 251.

253. На всї боки біда. (Наг.)
Говорить чоловік у тяжкім припадку, або коли на нього з ріжних сторін ворогують.

254. Не така біда страшна, як намальована. (Тростянець)
Біда тут рівнозначна з чортом. Пор. т. I, Дїдько 176; т. III, Чорт 38.

255. Ни клич біди до себи, бо вона сама прийди до теби. (Жидач.)
Осторога всякому не шукати собі напасти на людях.

256. Ой бідойко кирвава! (Ю. Км.)
Зітхане бідного чоловіка в тяжкім припадку.

257. Ото вже остатна біда, гий! (Жидач.)
Окрик чоловіка в прикрім випадку.

258. Пізнати біду по гівну. (Іванівцї пов. Коломия)
Варіянт до ч. 243.

259. Пішлю біду і сама за нев піду. (Мшан.)
Як післати де такого, що там ще не був, пр. до міста, або неповоротного. *(М. Зубр.)*

260. Теньґа біда, а дурна. (Жидач.)
Говорять про сильну, рослу і малоумну людину.

261. Тут без біди не обійде сї. (Наг.)
Се таке дїло, що потягне за собою богато клопотів.

262. Ту біда, а на другим сьвітї гірша годна быти. (Висл. В.)
Бідний чоловік і по смерти не надїє ся значної поправи своєї долї.

263. Ти собі з того лиш біди наробиш. (Наг.)
Мішаєш ся в таке дїло, що не принесе тобі добра.

264. Хоть біда в камєнїци, али гоп на улїци. (Жидач.)
Кепкують із немаєтного Поляка, що дома бідує, а на зверх удає пана. Польо-

нізми вказують на польський орігінал. Пор. Adalb. Bieda 23.

265. Хто біди не зазнав, той щастя не зазнає. (Тростянець)
Біда вчить чоловіка шанувати себе в щастю. Пор. Adalb. Bieda 66, 67.

266. Ци ті біда не може найти! (Наг.)
Вислов управленя, чи то про якусь річ, якої в даній хвилї не можна знайти.

267. Ще не біда, як є хліб і вода. (Наг.)
Тоді ще не можна говорити про голод.

268. Як біда лїнива, каже, же широка нива. (Пісочна)
Біда тут у знач. лїнивої людини.

269. Як біда, то не поможе сьвічена вода. (Роздїловичі)
Свячепій воді приписують иноді чудотворну силу, але проти людського бідування вона безсильна.

270. Я вам з того біди наробю. (Наг.)
Говорить чоловік, коли инші зачіпають або кривдять його.

Бідити. 1. Бідит в гіркий череп. (Вел. Очи)
Бідити тут у значіню „плакати", пор. т. II, Плакати ч. 6.

Бідний. 10. Бідному все вітир в очи. (Жидач.) Пор. Даль I, 34.
17. Коли сь бідний, не знає тя й брат рідний. Пор. E. Rot. 567.
28. Єк сї бідний женит, то й ніч мала. (Товмачик) Пор. Даль I, 84.

29. Або то йно що бідни, то гідни? (Жидач.)
Кривдує собі заможний чоловік, коли хто лише бідних уважає чесними людьми.

30. Бідний не пє, бо не має; скупий не пє, бо жалує. (Стібно)
Дотепна характеристика тверезих людий.

31. Бідного лихе ни мине. (Жидач.)
Богатого частїйше біда минає, як бідного.

32. Бідного нагодуй, ще й до дому дай. (Грин.)
Кепкують із бідного гостя, що часто кривдує собі зі скупої гостини.

33. Бідному все дїрою на верха. (Сїл. Б.)
Всяка хиба у нього видиїйша, як у богатого.

34. Бідному всягди бідно. (Звинияч Гор.)
Пор. т. I, Бідний 11; Даль I, 84.

36. Бідному грошит, як дїтва кишит. (Грин.)
Хоч має богато дїтий, заробляє небогато гроший.

36. Над бідним нїхто не має змилуваня. (Товсте)
Жалує ся бідний, який одначе все нарештї знайде такого, що дасть йому роботу або запомогу,

37. Тот бідний, що душі не має. (Мшан.)
„Души" тут у значіню милосердя, співчутя для бідних.

38. Тото бідне, але гідне. (Угриннів Гор.)
Говорять про бідного, але чесного чоловіка.

39. У бідного нема нї брата, нї свата. (Наг.)
Всї його вирекли ся. Пор. Ebert 79.

40. Чим для бідного голод, тим для богача смерть. (Тростянець)
Богач волїв би вмерти, як терпіти голод.

11. Чого бідний? Бо дурний. (Сіл. Б.)
Не вміє собі в біді ради дати.

Бідувати. 3. Гірко, нищьисно бідувала. (ЮК.)
Нарікала жінка, що в своїм житю перебула тяжку біду.

4. Єдні бідували, єдні других ратували. (Ю. Км.)
Характеристика тісних років, коли всі терпіли біду.

5. Маю бідувати за дурно, то як буду бідував, то буду знав, за що. (Яремче)
Говорив чоловік, що з біди рішив ся на крадіж або якийсь инший злочин, за який мусів дістати ся до вязниці.

Бізувати. 1. Я цего не бізую зробити. (Кесс.)
Не маю сили або відваги.

Білий. 8. Такий білий, як смерть. (Жидач.)
Говорять про блїдого чоловіка. Смерть представляють собі марою, огорненою в біле простирало.

9. Що було біле, то пси зїли. (Убинє)
„Біле" в значіню: мясо або солонина, пор. далї Біль.

Біль (Schmerz). 5. Чей ти ся біль перевалит. (Звиняч Гор.)
Біль тут значіню тяжкої хороби, яка перебувши крізу дізнає полекші.

Біль (das Weisse). 1. Біль білити. (Наг.)
Поетично замість білити полотно, т. є. мочити, прати і сушити доти, доки з сірого не стане білим.

2. Е, трохи біли, тай то пси здзїли. (Орел.)
Біль тут у значіню білої солонини.

3. Не дуже той біли, тай то́то пси зїли. (В. Б.)
Варіянт до попер. ч.

4. То са́ма біль. (Наг.)
Говорять про товсте, свиняче мясо з грубою верствою солонини.

Більмо. 2. Не шкодить більмо оку, лише що не видить. (Ільк.) Пор. т. I, Більмо 2.

Більше. 1. Чим більше, тим ліпше. (Григ.)
Звісно, як чого, бо злого чим більше, тим гірше.

Бірувати. 1. Я того не бірую. (Спят.)
Бірувати — брати на себе, зважити ся на що.

Біс. 22. Бісе, чорте, що ти є? (Ю. Км.)
Нарікає чоловік на иншого, що не озвав ся до нього хоч такими не зовсїм чемними словами. Пор. т. I, Біс ч. 19.

Благовіщенє. 6. Яке Благовіщенє, такий Великдень. Пор. Даль II, 495, 496.

Благословити. 6. Благословив я й Антін, і Матвій був при тім. (Жидач.)
Приказка в формі мудрованя.

Блекіт. 1. Блекоте, блекоте, блекотиш, а ци ти тото видів? (Мик. н. Дн.)
З докором зупиняють такого, що говорить небилиці.

Близький. 1. Ми си близькі свої. (Наг.)
Говорять про себе близькі свояки.

Близько. 1. Близько ви́дати, а далеко ди́бати. (Наг.)
Говорять, коли від села до села видно, а йти далеко.

2. Близько, під самим носом. (Наг.)
   Говорять про невелике віддалене, пр. від хати до хати.
3. Близько, туй під руками. (Наг.)
   Так близько, що не треба й уставати, можна рукою досягнути.
4. Не близько сї то дїє. (Наг.)
   Не близьке село або місто.
5. Хто ближе, тот лиже. (Звеняч Гор.)
   Чим близша яка річ до чоловіка, тим лекше йому користувати ся нею.

Блищати ся. 1. Де ся блищит, там і кобила щит. (Гнїдк.)
   Де на земли блищить ся до сонця або в ночи, там звичайно буває калюжа.

Блоха. 7. Близи́, близи́, та ще й гниди! (Голешів)
   Говорять про більші і менші прикрости. Прим. докучає наймитови не лише господар, але також господарські дїти.

8. Така блиха, як кінь. (Жидач.)
   Мова про велику блоху.

Блуд. 1. Блуд мі сї взяв. (Жидач.) Варіянт до т. I, Блуд 1.

Бляха. 1. Там на горі жовта бляха; не боїт сї пизда Ляха. (Вербовець Т.)
   Приказка в формі мудровання.

Бовдур. 2. Ти бовдури проклятий! (Жидач.) Варіянт до т. I, Бовдур ч. 2.

Бог. 1. Аби Бог здоров тай я по при нього! Пор. Даль I, 23.
30. Бійте ся Бога та не йдіт до церкви! Пор. Даль I, 16.
48. Бог вас обмислит. Пор. Libl. 219.
50. Бог видит і знає, але нїкому не скаже. Пор. Слав. I, 101.
51. Бог високо, цар далеко. Пор. Слав. I. 46, 101; II, 200; Даль II, 438.
56. Бог дав, Бог взяв. Пор. Даль I, 111; Слав. I, 46.
60. Бог да прости! Пор. Слав. I, 45.
62. Бог до часу чекає, але свого не дарує. (Бор.) Варіянт до т. I, Бог 62.
84. Бог прутом не карає. (Луч.)
112. Бодай за тебе Бог забув! Пор. Даль I, 34.
119. Боже, Боже, дав єс тому, що не може, а я би міг, та не дав Біг. (Рожнятин) Пор. т. I, Бог 119.
131. Боже поможи, а ти небоже не лежи, Пор. Слав. I, 48.
142. Від Бога гріх, від людий сміх. Пор. Даль I, 268.
148. Всї під одним Богом ходимо. (Голешів) Пор. т. I, Бог 148; Даль I, 23.
191. За Богом молитва, за царем служба не пропаде. Пор. Даль I, 297.
192. За все Богу дьякувати. Пор. Le Roux de L. I, 14.
216. Карає Бог старі кости за гріхи молодости. Пор. Wurzbach 198.
219. Кого Бог карати має, тому розум відбирає. Пор. Тимош. 59; Слав. I, 225.
222. Кого Бог любит, тому хрестики посилає. Пор. Le Roux de L. I, 12.
229. Кому Бог поможе, той все переможе. Пор. Le Roux de L. 1, 12.
265. На кого Бог, на того і люди. (Стібно, Жидач.) Пор. Даль I, 169.
266. На тобі, Боже, що ми сї влїзти не може. (Випники) Пор. т. I, Бог 266; Слав. I, 295; Даль I, 21.
279. Нї Богу свічка, нї чортови огарок. Пор. Даль I, 305.

328. У Бога все мога. Пор. Слав. II, 137; Le Roux de L. I, 11.
331. Хіба би вже Бога у небі ни було. (Жидач.) Пор. т. I, Бог 331.
368. Як би Бог пастуха слухав, то би весь товар виздихав. Пор. Слав. I, 9.
370. Як Бог дає шпару, вікно отвирає; як забирає, дверий не запирає. (Мшан.) Пор. т. I, Бог 228, 370.
373. Як Бог дасть, то і в вікно подасть. Пор. Даль II, 170.
384. Я не Пан Біг, наперед не знаю. Пор. Слав. I, 313.

386. Бог би тє крив! (Кривор.)
Побожне бажанє.

387. Бог буком не бє. (Тростянець)
Пор. т. I, Бог ч. 84, 85

388. Бог всьо в руках тримає. (Вел. Очи)
Загальна церковна віра, що Бог — вседержитель.

389. Бог дасть, стисне і подасть. (Мшан.)
Значінє неясне.

390. Бог за глину, я за калину. (Лучак.)
Говорить чоловік, якому вмерла жінка; значить, її тіло — глина, а він думає сватати румянолицю дівку — калину.

391. Бог карає за ниправду. (Вел. Очи)
Загально-людський погляд на божу справедливість.

392. Бог кождому чьистку тримає. (Голеш.)
Народнє віруванє, що Бог призначує кождому чоловікови його долю.

393. Бог на небі всьо видит. (Вел. Очи)
По церковному віруваню Бог всевидючий.

394. Бог ни напасть. (Жидач.)
Віра в Бога — природна потреба людської душі.

395. Бог усе видит. (Наг.)
Варіянт до ч. 393. Пор. Le Roux de L. I, 12.

396. Бодай Бог боронив від такого! (ЮК.)
Побожне бажанє при згадці про нещастє.

397. Бодай вас Бог пожегнаў! (ВЛ.)
Пожегнати те, що у нас благословити. Се бажанє ласки божої, прим. такому, що йде в дорогу.

398. Боже! Боже! — А чого там небоже? — Їв бих, Боже. — Роби небоже! — Не хочу, Боже! — Терпи небоже! (Космач)
Дотепна парафраза думки, що без праці чоловік буде терпіти голод.

399. Божо вам пережегнай! (Чр.ВЛ.)
Боже вас благослови на дальше житє чи на якесь діло.

400. Боже відпусти гріха, коль натура лиха. (ЮКм.)
Пор. т. I, Гріх 28.

401. Боже, милостив буди мінї грішному тай мельничку горішному. (Тухля)
Жартлива молитва.

402. Божи, Божи, вьлїсь, подиви сє, тай назад вирни сє! (Будзанів)
Жартлива примівка, коли чоловік дивить ся на щось несуравне.

403. Борони Боже, як при блощицях гниди сї плодї! (Карл.)
Згірдно говорив чоловік про лихого попа і дяка.
404. Волїв бив Бог ту душу всадити в колечу грушу. (Стібно)
Говорять про докучливу, невгідливу людину.
405. Дав би Бог, аби ґосподареви без жінки в хатї сонце нї сходило, нї заходило! (Кривор.)
Побожне бажанє, щоб порядний господар нїколи не лишав ся вдівцем.
406. Дай Боже, аби все було гоже! (Наг.)
Побожне бажанє в формі мудрованя. Пор. Даль I, 28.
407. Дай Боже ваших лїт дожити та таким бути. (Товмачик)
Говорили до старого, поважного і всїми любленого чоловіка.
408. Дай Боже всїм по сїм, а нам по вісїм! (Горохол.)
Жартливе побожне бажанє.
409. Дай по Богойку, аби він умер! (ЮК.)
Молила ся молода жінка за старого чоловіка.
410. Дай ти Боже вік тай торбу на бік, тай темної ночи костур межи очи! (Княгинин)
Побожне бажанє замісь проклятя.
411. Дай ти Боже і з води і з роси тай ще й з калабанї! (Княгинин)
Жартливе бажанє не добра, а лиха.
412. Дай ти Боже лїк — сїм кольок під бік, аби тї кололи цїлий рік! (Наг.)
Побожне бажанє замісь проклятя.
413. Де Бог дават, і на скаборщи пхат, а як одберат, ани двери не заперат. (Вв. ВЛ.)
Варіянт до ч. 370, 382.
414. Жив Бог — жива душа моя. (Тростянець)
Примівка біблїйного походженя, основана на вірі, що людська душа — частина божества.
415. З Богом нима жартів. (Жидач.)
Бог — найвисша сила і найвисша святість.
416. З Богом нима права. (Жидач.)
Що Бог кому судить, того нїхто не розсудить. Пор. т. I, Бог 196.
417. Кілько є богів? Панський, руський і жидівський. (Дид.)
Жартують Бойки із ріжницї церков та віроісповідань.
418. Мене Бог злучив з ним і люди. (Ю. Км.)
Говорила жінка про свойого шлюбного чоловіка.
419. Мене буди Бог диржяти і добрі люди. (ЮКм.)
Говорить чоловік надіючи ся ще прожити довгий час.
420. Ми всї під Богом. (Товмачик)
Пор. т. I, Бог 143.
421. Най Бох пирискочит, тай постоли помочит. (Кам. Струм.)
Просить ся пр. до вечері або до обіду, а прошений відповідає сею приказкою. Пор. т. I, Бог ч. 257.

422. Най ти Бог допомагає! (Вел. Очи)
Звичайне побожне бажане. Пор. т. I, Бог 121.
423. Не казав Бог дати, але казав ждати. (Ст. Богор.)
Пор. т. I, Бог 214.
424. Ні до Бога, ні до оборога. (Яблонівка)
Жартують із чоловіка, що не знає, куди себе приткнути.
425. — Ой Божи, Божи! — Га? (Жидач.)
Жартливо озиває ся чоловік, коли хтось инший зітхає: „Ой Боже, Боже!“
426. Ой, Боже, Боже, даєш тому, що не може, а я би міг, та не дав мені Біг. (Мик. н. Дн.)
Варіянт до т. I, Бог ч. 287.
427. Ой Боже, татку, дай жінку гладку! (Глинці)
Побожне бажане парубка, що хоче женити ся.
428. Ой Божи, гай-гай! (Жидач.)
Пускають імя боже на вітер.
429. Перед Богом, сонцем, судице-царице! (Гол.)
Уривок із якогось заклинаня.
430. Святий Божи, святий кріпкий, пішов богач на зарібки. (Жидач.)
Дивували ся з богача, що збіднівши мусів іти на заробок.
431. У Бога надія. (Жидач.)
Чоловік у житю все надіє ся божої помочи.
432. Хоть Бог боргує, однак не дарує. (Кукиз.)
Він жде іноді поправи грішника, але його гріх мстить ся на нім.
433. Що Бог дасть, то добре. (Льв.)
Народня віра в те, що всяке добро йде від Бога. Пор. Слав. I, 212.
434. Що кому Бог дасть. (Льв.)
Говорять про ріжнородні людські долї. Пор. Даль I, 30.
435. Як би Бог ласкав, буде й мій бич траскав. (Надвірна)
Пор. т. I, Бог 2.
436. Як Бог дає, то і шпары затыкає. (Ту.)
Пор. висше ч. 370.
437. Як Бог не божит, то і огонь не горит. (Стібно)
Божити в знач. сприяти, благословити.
438. Якось Бог дасть і потисне і подаст. (Мшан.)
В осени 1905 р. сніг упав досить вчасно і люди бідкали ся, бо ще бульби не викопали, дров на зиму не зладили, та потішали себе отсею приповідкою. *(М. Зубр.)*

Богатий. 5. Богатий робит як хоче, а бідний як може. Пор. Даль I, 83.
11. Богатого і серпголит, а вбогого і бритва не хоче. Пор. Даль I, 40.
25. Добре богатому красти, а старому брехати. Пор. Даль I, 65, 444.
31. Чим богаті, тим і раді. Пор. Даль I, 99.

33. Богатий тішит ся волами, бідний дітьми. (Ст. Богор.)
У богатого звичайно множить ся маєток, у бідного діти. Пор. т. I, Богатий ч. 28.

34. Богатому й когут яйце знесе. (Мшан.)
Йому все щастить. Пор. т. I, Богатий ч. 11.

35. Богатому як в палацах бувати, бідному як за морем стати. (Дрог.)
Протиставлене богатого і бідного, не зовсїм ясно переведене.

36. Хто богат, то всїм брат, а хто нїчого не має, то о тім нїхто не знає. (Льв.)
Богачеви легко бути щедрим, а бідний звичайно таїть свою бідність.

Богацтво. 1. Де богацтво, там проклятцтво. (ЮК.)
Варіянт до т. I, Богацтво 6.

Богач. 9. Вийми богачеви воко, а він сї заднім дивит. (Мик. н. Дн.) Пор. т. I, Богач 38.

14. Богачеви дїтько дитину колиши. (Жидач.) Пор. т. I, Богатий ч. 18; Богач ч. 12, 13.

19. Їдять богачі колачі, а не спят ни в день, ни в ночи. (Монастирок) Пор. Даль I, ч. 82.

50. Що богачеви біда вдіє? Вибери му одно око, він на друге дивит сї. (Голеш.)

52. Аби богач не женив си з біднов! (Грин.)
Подружє буде не дібране і нещасливе.

53. Богач бідного ни знає. (Жидач.)
Він не розуміє його потреби.

54. Богач два рази єдно їв би. (Мик. н. Дн.)
Він звичайно скупий.

55. Богачеви й когут сї несе, бідному курка не хоче. (Тростянець)
Пор. т. I, Богач 16.

56. Богачеви то й біда дитину колише, а бідному то й дитина не хоче. (Мик. н. Дн.)
Пор. т. I, Богач 12, 13.

57. Богачеві всього замало. (Городок)
Він звичайно захланний.

58. Бодай богач вочий не мав, а бідний пуцюрини. (Мик. н. Дн.)
Як би богач не бачив нїчого, то й не бажав би нїчого, а бідний без того члена не плодив би дїтий.

59. Йому так, гей тому богачеви, як в поли пшениця цвите. (Голешів)
Йому весело, радісно, він надіє ся добра.

60. Поки богач схудне, то бідний здохне. (Наг.)
Богач потрафить довше витримати недостаток, як бідний. Пор. Слав. I, 146.

61. У богачи пес із кістьов не втікає; як пес не зїсть, то богач сам зїсть. (Мик. н. Дн.)
Пор. т. I, Богач 48.

Богородиця. 1. Богородице Діво — красно би ся з'їло. (Мшан.)
Мудроване.

3. „Богородице Дїво" на плотї сидїло, тай очима сьи дивило, тай черепе побило. (Тисьм.)
Примівка неясного значіня, мабуть про збиточну дївку.

4. „Богородици Діво“ у городї сидїло. (Жидач.)
Мудроване.

Божий. 6. Боже тай мое. Пор. Libl. 177.

31. Без божьої волї і змия не вкусит. (ЮК.)
Вкушене змії уважають випадком так само судженим, як сама смерть.

32. Най ся дїє божа воля, я не подарую. (Бергом.)
Говорить чоловік, що обстоює при своїм праві.

Бойко. 17. Бойко наливайко, виїв цебер борщу, тай ще каже: „Дайко!“ (Криворівня)
Жартлива поговірка Гуцулів про Бойка.

18. Бойко чиривайко, зїв миску каші, тай ще каже: „Дайко!“ (Жидач.)
Варіянт до попер. ч.

19. Гі Бойку! будеш ходаком чир сербати. (Мшан.)
Два молоді брати прийшли з Поділя на полишену батьківщину і так насмівали ся з людий в селї. *(М. Зубр.)*

20. Йшов Бойко бойкаючи, йшла біда за ним йойкаючи: „Ижди, Бойку, най хоть раз си за тобов йойкну“. (Голови)
Жартлива поговірка Гуцулів про Бойка.

21. Не вміє Бойко жати, анї в копи класти, іно ходит по під баню, аби соли вкрасти. (Мик. н. Дн.)
Кепкують із Бойка; кепковане більше стосуєть ся до Цигана, нїж до Бойка.

22. „Ти Бойку!“ — „Не бовтай, бо як тобов бовтну, то ся смодов розіллєш“. (Мшан.)
Огризає ся чоловік, якого хтось прозве Бойком.

23. У Бойків скоро хто вмре, то зараз мерця під лаву, бо він уже успокоїв ся, а самі сїдают за стіл тай честуют сї. (Наг.)
Народне віруване про звичай у Бойків.

Боковий. 2. По боковій мінї нїхто не має до розказу. (Кута)
Зі свояків жінки нїхто не має до мене права.

Боле. 1. Боле, що мі пси не вилїли. (Наг.)
Говорив чужий чоловік війшовши до хати. Боле в значіню добре.

2. Боле, шом прийшла боса. (Кривор.)
Могла зовсїм не прийти.

Болїти. 13. То мя дашто бовит, то ми недобри. (Лемк.)
Лемківська поговірка, коли чоловікови недобре робить ся.

Болото. 26. Як у болото верг. Пор. Libl. 173.

27. Там болото невилазне. (Грималів)
Говорять про славне скалатське та грималівське болото.

Борг. 1. Як нема боргу, то нема торгу. (Тисьм.)
В простій формі висловлена дуже вірна економічна думка, що кредит є основою новочасної торговлї.

Борзо. 1. Борзо йди — біду найдеш, помалу йди — біда тебе найде. Пор. Даль I, 170.

7. Чим борзо, тим пильно. (Мшан.)
   Значіне близьке до того, як т. I, Борзо 6.

Борода. 3. Борода виросла, а розуму не винесла. Пор. Даль I, 558; Слав. I, 54.
   10. Він уже по бороді плює, то певне довго не пожие. Пор. Слав. II, 52.

20. Чорна борода з сивов не пара. (Кривор.)
   Молодий із старим не ровесники.

Бородавка. 1. Не рахуй на другім бородавок, бо сьи на тобі кипут. (Вербовець Т.)
   Народне віруване.

Бороздити. 1. Минї все щось бороздит. (Ю.Км.) Пор т. I, Бороздити 1.

Борона. 3. Як за боронами курит ся, то господар хлїбом не журит ся. (Заставцї).
   Варіянт до т. I, Борона 3.

Борщ. 16. Їдж борщ з грибами, держи язик за зубами. Пор. Даль I, 520.

27. Борщ варила, борщем закришила і борщем підбила. (Балиг.)
   Жартливо говорять про кухарку, що не мала що зварити крім борщу.

28. В борщи мачав, по пецу писав. (Явор.)
   Кепкують із невченого писаря.

29. Всрати сї в борщ, коли меса нема. (Мик. н. Дн.) ...як грибів... (Стрий)
   Кепкують із незаправленого борщу.

30. Пісний борщ, хоть голову мий. (Жидач.)
   Кепкують із голого, пісного борщу.

Борщик. 1. Борщику рідонький, нема тя з ким їсти! Мужу солодонький, тож коло тя сїсти! (Тїсна)
   Примівка або приспівка жінки до чоловіка.

2. Най би був борщикріденький, коби солоденький. (Богородч.)
   Коби scil. до нього милий чоловік.

Бояти ся. 2. Бойит сї, як Жид сьвяченої води. (Жидач.) Вар. до т. I, Бояти ся 2.
   11. Бою сї, аж ми волосе дубом стае. (Жидач.) Варіянт до т. I, Бояти ся 11.
   39. Я його так се бою, як заяць бубна. (Будз.) Пор. Libl. 225.

40. І бою ся, й обертаю ся до того. (ЮК.)
   До чогось страшного. Звичайна людська натура.

41. Не бій сї богатих погроз, але бідних сльоз. (Тростянець)
   Погрози богатих минають марно, а сльози бідних падуть на душу.

42. Не бій сї, бо я сам в страху. (Сїл. Б.)
   Жартливо додае відваги чоловік, що сам боїть ся.

43. Не бій сї, не вирве тї. (Наг.)
   Утишують, коли хто кричить зо страху або з болю.

44. Ни бі сї, нічо ти сї ни стани до самої смерти. (Жидач.)
   Жартливо потїшають такого, що боїть ся чогось не дуже страшного.

45. Не бій сї смерти, бій сї гріхів. (Тростянець)
   Жартливо говорять чоловікови, що грішить без боязни.

Бразилія. 1. Ти Брензельнику! до Брензелії саком паком, а з Брензелії з голов сраков. (Вербовець Т.)

Так прозивали і кепкували з тих, що полакомивши ся па еміґрацію до Бразилії, поїхали туди попродавши свої маєтки, а потім повертали потративши все.

Бракувати. 5. Што-си ми бракує, а сам не знаю, што. (Лемк.)

Лемківська поговірка.

Брат. 16. Бра-а-тиє! не йдіт на гній сратиє! Бо з переду вітер віє, а із заду сонце гріє, во оставленіє гріхов! (М. Яцк.)

Жартлива поговірка в роді дяківської приспівки.

17. Братіє, подерло ся на мнї шматіє! Як не маєте віри, подивіт сьи на діри! (Марямпіль)

Жартлива примівка в роді дяківської приспівки. Пор. т. I, Брат 34.

18. Знайиш трох братів? Йиден Мартин, другий Тимньи, а третий взпи мньи! (Льв.)

Жартлива поговірка з мудрованєм на кінцї.

Брати. 35. Всьо бири, іно мине лиши. (Жидач.)

37. Лекше брати, як віддавати. Пор. Слав. I, 27.

58. Вони берут на бук. (Мшан.)

Беруть силою, розбоєм, дуфаючи на свою перевагу.

59. До того сї треба брати зубами й пазурами. (Цеп.)

До сего діла треба брати ся завзято, всїми силами.

69. Хто бере, тому лекше. (Лучак.)

Видає ся парадокс, бо хто взяв, той обтяжив себе чимось, значить, йому тяжше. Треба розуміти, що йому лекше на душі, бо заспокоїть свою потребу.

60. Хто богато бере, мало має. (Підгірки)

Як би мав, то не потребував би брати.

Братова. 2. Ти з братовов? Ни заходи си з вдовов! (ЮК.)

Осторога взята з житєвої практики.

Бревітер. 1. Я му бревітер в очи то скажу. (Дид.)

Бревітер — латинське слово, в устах люду останок старого польського канцелярійного язика.

Бреха. 3. На бреху забивайте, а на правду вважяйте. (Ю.Км.)

Бреха тут у значіню брехня, а не в значіню: брехливий чоловік, як у т. I, Бреха ч. 1, 2.

Брехати. 9. Бреши гий пес. (Жидач.) Пор. т. I, Брехати 9.

8. Він так бреше, аж му сї з носа курит. (Мик. н. Дн.) Пор. Libl. 191.

40. Хто раз збрехав, тому й правдї не вйирийт. Пор. Слав. I, 234.

45. Бреше і сам собі не вірит. (Льв.)

Такий забреханий чоловік, бо иноді чоловік бреше в добрій вірі. Пор. Слав. I, ч. 220.

46, Бреши, як з книжки. (Жидач.)

Пор. т. I, Брехати 10.

47. Ей, не бреши, не бреши! В твого ґазди не чорне піднебіня. (Виcлік Великий)

Такою приказкою утишують пса, щоб не брехав. Пор. т. I, Брехати 26.

48. Я ни брешу, іно як сї забуду, то правду скажу. (Жидач.)

З того виходить, що звичайно брешу. Пор. т. I, Брехати 44.

Брехливий. 4. Таке брехливе, як горохова митка. (Жидач.)
У лазнях уживають декуди миток із гороховиня.

Брехня. 13. Іно раз брехне колач із'їсть, а другий раз вже ні. (Мик. над Дністром)
Чоловік, якого раз спіймали на брехні, пізнійше не має віри.

Брехун. 1. Брехун, якого світ не видів. (Стан.)
Говорять про брехливого чоловіка.

Бристи. 1. Брив, брив, при беризї утопив сї. (Жидач.)

Бритва. 2. Бритви й жінки не позичай нікому. (Снят.)
Правило житевої мудрости.

Брід. 1. Не розпитавши броду, не лїзь перший у воду. (Тростянець) Пор. Слав. I, I, 195; Даль II, 202.

Брязнути. 1. Брязну яков маров меже́ очи, тай... (Тухля)
Брязнути тут у значіню вдарити. Не договорена погроза. „Яков маров" очевидно означає якийсь небезпечний знаряд.

Бувати. 9. Так-то буває: хто на верха, той сї кеває. (Мик. н. Дн.)
Жартливо говорять про супружий акт.

Буґа. 1. Ади-ко, буґа загальмувала фиру. (Жабє)
Крикнув фірман побачивши серед дороги великий камінь, який годї було обїхати.

Будзанів. 1. Будзанівські клинцї пекли ґітька в ринцї; штири воли запрігали, ґітька з ринки витьигали. (Вербовець Т.)
Клинцями прозивають парубків. Жартливе дразнене.

Бузьок. 1. Пан бусьок, пан, заложив си капилюшок, пан бусьок пан. (Жидач.)
Дїточа примівка або приспівка.

Бук. 4. Буком бий, та очима диви сї. (Тростянець)
Уважай, куди й кого бєш.

Буквар. 1. Буквар тримаю, а нема кому вчити. (Кривор.)
Говорив неписьменний чоловік, маючи в своїм посїданю букварь або загалом якусь книжку.

Буляник. 1. Буляник теньґий, як решето. (Мшан.)
Буляник — бульбяний, печений пиріг. Його печуть на тонко розвалкованім тїстї.

Бульба. 4. Бульбу вибздиш, воду вищиш, а всрати ся нема чим. (Євупіль)
Говорить чоловік зголоднївши швидко по обідї, особливо при тяжшій роботї.

Бурий. 2. Бурий як вовк, а лисий як бик, а бив би. (Будз.)
Говорять про понурого чоловіка, скорого до бійки.

Бути. 35. Що було, то сї минуло; що буде, то будїм видїти. (Ілинцї) Пор. Слав. I, ч. 212.

40. Аби ти ни був нї ту нї там! (Жидач.)
Прокляте.

41. Боло, тай байбардзо. (Тухля)
Було тай минуло.

42. „Ти був з ним?“ — „З ким?“ — „З дурним“. (Тростянець)
Мудроване.

43. Чому бути, тому не минути. (Лучак.)
Вислов фатальности в порядку річий. Пор. т. I, Бути ч. 36.

44. Що буде, то буде, а буде, що Бог дасть. (Льв.)
Народня віра в те, що Бог дає чоловікови долю. Пор. Даль I, 30.

45. Що було, то не верне ніколи. (Льв.)
Житєва практика. Пор. Слав. I, 2 8.

46. Що має бути, то не відбуде. (Кос.)
Що має стрінути чоловіка, те його не мине. Пор. Даль I, 30.

47. Як буде, так буде. (Льв.)
Scil. а мені байдуже або мені все одно. Пор. Слав. I, 7.

48. Як было, так было, тягни сива кобило. (Тухля)
Варіянт до т. I, Бити 85; Слав. I, 42.

49. Я ни была в жадній бисіді, від коли повдовіла. (ЮК.)
Оправдувала ся вдова, що від коли повдовіла, не було на неї ніякої неслави ні поговору.

50. Я хиба не была, де гицель пси бє. (ЮКм.)
Говорить про себе жінка, що бувала досить по світі, але все між порядними людьми.

Бутний. 2. Бутний, як кінь на оброці. (Жидач.)
Говорять про сильного, веселого чоловіка, що любить шукати собі зачіпки.

В.

Вага. 6. Що вага, то вага. (Кривор.)
Що тяжке, то тяжко рушити з місця.

Вадь. 1. Вадь так, вадъ сяк. (Лол.)
Або так, або сяк.

Ваканц. 1. Приїдь до мене літом на ваканц. (Озмина)
Ваканц у значіню школярських вакацій.

Вакація. 1. Не вакация ми то говорити. (Ту. ВЗ.)
Не маю вільного часу, а се довго б говорити.

Ванкир. 1. Піднесли ванькир на него. (Будз.)
Розсердили ся, повзяли ненависть, завзяли ся. Ванкир з латинського rancor.

Варвара. 3. Сьвіта Варвара по сьвіті брикала. (Бабух.)
Примівка в формі мудрованя.

Варити. 17. Де двоє варит, там нима що їсти. (Жидач.)
Бо зварять непорядно.

Варта. 1. Варта на него сьліпе око вівалити. Може не файний? Куніфай як люшні. (Кнігинин)

Жартливо висловлений подив для чоловіка з великим носом.

2. Варта щось варта. (Жидач.)

Гра слів: перше слово означае нічну варту.

3. Єдно варта вісімнаціт, а други биз двох дваціть. (Жидач.)

Обое маловарті.

Вартувати. 1. Не вартує за пустий ґрейцар. (Кривор.)

Говорять про дрібну, або непотрібну річ. „Пустий ґрейцар" — дрібна монета, що вийшла з курсу і не мае ніякої торгової вартости.

2. Ти ни вартуеш за мій старий віхоть. (Жидач.)

В лайці обнижують вартість чоловіка.

Василь. 3. Василю, повісь кота на шию! (Тростянець) Пор. т. I, Василь 3.

9. Василю, Василю, на нитку тебе засилю, а нитка сьи вірве, тебе дітько порве. (Угринів К. Ст.)

Варіянт до т. I, Василь 2.

10. Василю кісилю, на нитку тьи засилю, на вербу тьи повішу, най сї тобов натїшу. (Вербовець Т.)

Варіянт до т. I, Василь 2.

11. Василю, повісь потку на шию, а яйцї на ниточку, тай тьигай по припічку. (Озеряни)

Віршоване дразнене.

12. Василь — біздиль. (Вербовець Т.)

Дразнене в формі мудрованя.

13. Василь — кісиль. (Вербовець Т.)

Варіянт до попер. ч.

14. Не плач, Василю, не плач, принесе ти кітка на фості колач. (Вербовець Т.)

Пор. т. II, Плакати 29.

15. Хоть не Василий, а милий. (Лучак.)

Церковною формою „Василий" замісь Василь називають старшого, поважного чоловіка.

Васичин. 1. Васичинські голопупи посїдали коло купи, наїли сьи лободи, дрибуль-дрибуль до води. (Підмихайлівцї)

Дразнене Васичинських дітий. Васичин — село калуського пов.

Вбирати ся. 1. Вбирало би ся красно, їло би ся масно, а робити страшно. (Ю. Кж.)

Кождий чоловік бажав би жити вигідно, а трудити ся як найменше.

Вбігати ся. 1. Вбігала ся, аж з мене води текли. (ЮК.)

Вбігати ся зам. набігати ся, втомити ся бігаючи.

Вдарити. 1. Вдарив як кімаком по руках. (Підгір.)

Говорять про наглий, сильний удар.

Вдова. 4. У вдови хліб готовий, але не кождому здоровий. (М. Гош.)

Везти. 2. Не везїт го помежи плоти, бо ся схопит, а ків хопит, то всїх помолотит. (Мшанець)

Так заводила одна жінка по своїм мужу, що її поневіряв. *(М. Зубр.)*

Вексель. 1. Вексель і жінка нїколи не згублять ся. (Льв.)

Спеціфікація думки: лихе не згине. Пор. т. II, Жінка 10.

2. Вексель і лихва, то наша біда. (Льв.)

Приповідка повстала в 60-их роках XIX віку, коли наслїдком нового векслевого закона богато селян через векслї попало в жидівську лихву. Під сим титулом була видана навіть популярна брошура.

Великдень. 10. Виликдень раз у рік. (Жидач.)

Се одно з найбільших, а у нашого народа таки найбільше свято.

Великий. 17. Бірше великий, як розумний. (Кривор.)

Говорять про чоловіка великого росту, а малого розуму.

18. Виликий, а дурний. (Жидач.)

Думка та сама, що в попер., тільки коротше висловлена.

19. Великий, а не росте. (Сїл. Б.)

Scil. дурний, не росте умом.

20. Великий, як Бойків сьвіт. (Вербовець Т.)

Жартливе порівнане.

21. Великий, як пес за ґрейцар на сидьичи. (Вербовець Т.)

Жартливе порівнане.

22. На вилике ни завишкай, абись малого ни втратив. (Жидач.)

„Не завишкай“ — не важ, не ризикуй.

23. Хоць єм вилика, а язиком мине обиртаєш. (Жид.)

Докоряла велика жінка малому чоловікови, що допікав їй їдкими словами.

24. Хоць єм вилика, том ти сї у писок улїзла. (Жидач.)

Ти пустив або пустила про мене обмову.

Верба. 1. Вербá ти в срацї виросте. (Будз.)

Говорять дїтям, що часто купають ся, тому, що верба любить рости над водою.

Веремя. 4. Коли то вже тото вéремя буде! (Стара С.)

Говорять люди тужачи за погодою.

Веречи. 3. Верг бис дещо на льотерию. (ЮК.)

Вéречи на льотерію — поставити на льотерію.

Вернути. 3. Бодай єс тогди вернув, коли сї вмерлий з гробу верне! (Наг.)

Проклятє.

4. Вернув, як із лихого торгу. (Дрог.)

Вернув невеселий, пр. із гостини після бійки.

Вернути ся. 1. Аби с тогди вернула сї, коли Пітикова з губів. (Жидач.)

Проклятє. Натяк на місцевий випадок, що якась жінка пішла в лїс на губи і не вернула більше до села.

Вертати ся. 3. Вертай ся на єдній нозї. (Лучак.)

Вертай ся швидко, не бари ся.

Вертепити. 1. Все ся таке вертепит, оби ни на лад. (Ю. Км.)

Словом вертепити ся означають якусь незвичайну і неприємну пригоду.

Верх. 14. Аби я так на верха був! (Угринів Гор.)

Жартливе проклятє.

15. Що верх, то йинчий терх. (Грин.)

Терх — пакунок, який накладають на коня, звичайно або полотняні бисаги, або деревляні бербениці, що звисають коневи по обох боках черева і держать його в рівновазї на небезпечних гірських стежках.

Веселий. 3. Би-сь була така весела, як козячий хвіст. (Колом.)

Жартливе проклятє: козячий хвіст ледво видно.

Весїлє. 2. Година висїлє, біда на цїле житє. (Жидач.) Оженивши ся нещасливо.

8. Чиєсь висїлє, а курцї смерть. (Будзан.)

18. Гук, весїлє — дьидя неню віддає. (Грин.)

Жартують, коли з якоїсь хати чути крик, коли муж жінку бє.

19. День висїля, а цїлий вік смуток. (Сїл. Б.)

Варіянт до т. І, Весїлє 2.

20. На весїлє принесу колач і повницу віддам. (Кривор.)

Гуцульський звичай. „Віддавати повницу“ значить віддати молодій повну чарку горілки налиту з її рук, при чім гість дає їй грошевий даток.

21. Що ми то за весїлє, що го гино два дни! Як би било дві недїлї, то би било ладне. (Мшан.)

Приспівка; марикують собі із короткого весїля. Давнїйше весїлє з усїми ріжними обрядами тревало майже цїлий тиждень.

Весна. 8. Весна не зачне ся, доки крупи не падут. (Лучак.)

Крупи замісь снїгу падуть тодї, коли повітрє потеплїє.

9. Прийшла весна барзо тїсна. (Мик. н. Дн.)

На весну звичайно біднїйші селяни терплять передновок.

Вести (ся). 6. Коли ся не веде, то ся не веде. (Богородч.) Пор. т. І, Вести ся 6.

Вести. 10. Ведут його, аж ся мир карує. (Тухля)

Ведуть когось, пр. злодїя, зловленого на горячім учинку, серед великого збіговища народа.

11. Кому ся веде, тому і когут ся несе; а кому ся не веде, і курка не хце. (Турка)

Характеризують поводженє і неповодженє деяких людий. Пор. т. І, Вести ся 5.

12. Як ведеть ся, то й когут несет ся. (Сїл. Б.)

Варіянт до т. І, Вести ся 5.

13. Як си не веде, то не треба підгонєти. (Снят.)

Коли чоловіка стріне нещастє, то за ним тягнеть ся й друге.

14. Як сї виде, то когут єйцї несе, а як біда, то й курка знести сї ни дурна. (Жидач.)

Варіянт до ч. 11, 12.

Весь, вся, все. 5. Все мине, гріх сї лишит. Пор. Слав. II, 118.

9. Всьому конець буде. Пор. Слав. II, 117, 118.

11. На все свій чьис. Пор. Слав. II, 117.

18. Всьо може бути. (Льв.)

Сфера можливости не обмежена. Пор. Wahl I, 128.

19. Всьо било й загирило ся. (ЮК.)

Згадують про колишнього богача.

20. Всьо по дурному йде. (Наг.)

Марикує собі чоловік, що сам себе вважає дуже мудрим.

21. Всьо буде гаразд. (Ю.Км.)

Надіє ся чоловік у веселій хвилї.

Вечеря. 5. Що буде на вечеру? Мо́вчанка і терпячки́. (Яблонів ad Теребовля)

Говорить само собі немаюче подружє.

Вечір. 6. Тебе коло того вечир захопит. (Жидач.)

Підгоняють лїнивого робітника.

7. У вичьир перед Їрьом проженете чари на цїлий рік, як промовите перед стайнев: „Іди, іди у скали та потоки, у дибри страшні, високі, де пси ни добріхуют, кури ни допівают і води ни дотїкают, а моє добро як било так є.“ (Ю. Км.)

Із поученя старої жінки молодій попадї.

Взнути. 1. Взни мнї в сраку! (Наг.)

Найзвичайнїйша лайка. Відки походить слово „взнути“, люди не вміють пояснити. Воно походить мабуть від староруського гонза, гонзнути, що мало ріжне значінє, ганьби і похвали.

Взяти. 37. А взяв би ся за зуби! (Льв.)

Проклятє: щоб його раптом зуби заболїли.

38. Взяв дурне і дурний з нев. (ЮК.)

Говорили про чоловіка, що взяв дурну жінку, яка не знала звичаю, і обоє не вміли собі дати ради.

39. Взьив, як на шило борщу. (Вербовець Т.)

Взяв мало, ледви значно.

40. Візьмеш дївку, то облїниш ся; старе піде, а молоде піря не поросте. (ЮК.)

Коли старий оженить ся з молодою, то вона нераз змарнує його добро.

41. Ни можу сї взяти. (Жидач.)

Не можу пізнати, зорєнтувати ся.

Вибирати ся. 1. Вибирає сї, як за море срати. (Гвізд)

Пор. т. I, Вибрати 2, 4.

Вибити. 1. Так те вибю, аж ти буди пашіти. (Жидач.)

Scil. буде срака горяча.

Вибрати ся. 1. Вибрав сї, гий з котом на полюванє. (Жидач.)

Вибрав ся до якогось дїла без відповідного приготованя.

Вивчити ся. 2. Вівчив сї на їден бік. (Угр. Гор.)

Навчив ся лише самого злого.

Вигад. 2. Буде на всї вигади. (Наг.) Пор. т. I, Вигад 1.

Вигадати. 4. Такожи-сь щось вигадав. (Будз.)

Говориш щось недоладне.

2. Ану ще що вигадай! (Наг.)

Говорять, коли хто здивує когось незвичайною новиною.

3. Таке би не вигадав і не приповів. (Наг.)

Говорять про неправдоподібну новину.

Вигладити ся. 1. Вигладив бис ся, як сіль на воді! (Мшан.)

Проклятє. „Вигладити ся" тут у значіню: щезнути, так щоб гладко було, сліду не було. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 246.

Виглядати. 27. Так виглядат, як би го хто піжвав і виплював. (Мшан.)

Говорять про вигляд змарнїлого, занедбаного чоловіка.

Виглянути. 2. Вигльинула, як богиньи з возера. (Вербовець Т.)

Мова очевидно про гарну дївчину, якої поява викликає приємне вражінє.

Вид. 1. Видом видати, слихом слихати. Пор. Даль I, 41, 284.

Видати ся. 3. Видав єм сї до ґрейцара. Пор. Libl. 169.

Видивити ся. 3. Видивив сї на нього, як тельи на нові ворота. Пор. Libl. 150.

Видїти. 61. Як тї виджу, так тї пишу. Пор. Слав. I, 212, 214; II, 157.

63. Будеш його так видїти, як свої перші чоботи. (Жураки)

Не побачиш його вїколи.

64. Що-сь ту не видїв? Курічу цицьку, чи кіньску маму? (Кнїг.)

Окрик до такого, що видивив ся на якусь не зовсїм звичайну річ або подїю.

65. Як ся видим, то ся ненавидим. (Зїбол.)

Близькі сусїди иноді ненавидять себе обопільно.

66. Як тї вижут, так малюют. (Тростянець)

Варіянт до т. I, Видїти ч. 62.

Видко ся. 3. Вже му ся ни видко. (Будз.)

Не може нікуди вийти, вдає що нїчого не видить, не дивить ся на нікого, бо стидно йому вже. Пор. т. I, Видко 2.

Видно. 15. Його як ни видно, так ни видно. (Звиняч Гор.)

Пішов і не вертає.

Видра. 1. Видра мудра, а й сирна ни дурна. (Жидач.) ...але і... (Мик. над Дн.)

Дуже гарна стрілецька приказка.

Видужати. 2. Видужяв, хот я й руки складала на його смерть. (ЮК.)

Говорила жінка про нелюбого чоловіка, який видужав, хоч вона молила ся, щоб умер.

Видумати. 1. Не видумаш иначи, хиба як ти Бог назначит. (Мшан.)

Чоловік хоч як хитрує і поводить ся в житю, не уйде своєї долї.

Вийти. 25. Відки вийшли, туди підемо. (Тростянець)

Scil. із землї вийшли і в землю підемо.

26. Коли я вийшла на загін, то все била на передї. (Ю.Км.)

Згадує бабуня, коли була роботящою дївкою.

Викоштити ся. 1. Я викошьтила ся на сина. (Ю.Км.)

Видала богато гроший, щоб увільнити його з війська.

Викрутити ся. 3. Викрутив сї з рук, як пискир. Пор. Wand. Aal 20.

Вилазити. 1. Не вилазьий, небоже, бо смерть тї пасе. (Богород.)

Остерігають чоловіка, що тілько-що перебув тяжку хоробу, щоб не виходив із хати.

Вили. 3. То ще вилами на водї писано. Пор. Даль I, 355; Нос. ст. 270; Тим. 52.

Вилизати ся. 1. Вилизав ся, як би го корова облизала. (Мшан.)

„Вилизав ся" значить умив ся і вичесав ся гладко.

Вина. 1. Не моя вина, не моя воля. (Колом.)

Говорить чоловік, коли зробив щось під примусом, під впливом т. зв. vis maior.

Винен. 6. Даю себе винним. (Лучак.) Пор. т. I, Винен ч. 6.

Винести. 4. Винесли би тє на марах! (Жидач.)

Проклятє.

Вино. 3. Вино розвеселяє серце, а хлїб покріпляє серце. (Котів)

Приказка книжкового походженя.

4. Від вина кожда жила упадає. (Бат.)

Характеризують вплив вина на людське тїло не зовсїм докладно.

Випити. 18. Хто не випе до дна, той не зичить добра. Пор. Сим. 1961.

21. Як єм випив, а горі мнов ги би вітер повіяв. (Ю. Км.)

Характеризував чоловік вплив якогось напою, мб. лїку, на своє тїло.

Випросити. 6. Випросив би і в бика молока. (Стежн.) Пор. т. I. Випросити 6.

10. Сам випроси, сам з'їджь, сам відповіджь. (Ю. Км.)

Поучав жебрак свойого ученика.

Випсьочити. 1. Випсьочив, гий посьлїдного. (Жидач.)

Випсьочити — виганьбити.

Вирвати. 5. Вирвав з під серцьи. (Наг.)

Взяв у нього силою щось дуже миле.

Виривати ся. 1. Вперед не виривай сї, в середину не пхай сї, з заду, не лишай сї! (Тростянець)

Правило житєвої обережности, троха перемудрене, бо в такім разї деж бути?

Вирискати. 1. Шо собі вірискаєш, то меш мати. (Грин.)

Яку собі долю зготуєш своїм житєм, таку будеш мати.

Вирости. 4. Виріс би ти дїдько на язицї! (Богород.)

Клепуть язикатого чоловіка, клеветника.

6. Так виріс, жи вже голова висши шиї. (Жидач.)

Жартливий вислов, бож у кождого голова висше шиї без огляду на те, чи він високий, чи низький.

Висікачка. 1. А то ти висікачка! (Дид.)

Балакуча, сварлива жінка..

Висїти. 4. Що має висїти, то не втоне. Пор. Даль I, 53; Тимош. 301.

6. Висиш за їдну ногу, повіш сї й за другу. (Сїл. Б.)

Говорять чоловікови, що не може собі дати ради в тяжкім положеню.

7. Як висїти, то за обі ноги. (Тростянець)

Вислов розпуки в невилазнім положеню.

Високий. 8. Високий як топольи, дурний як фасольи. (Вербовець Т.)
Пор. т. I, Високий 6.

9. Високий, як бузько. (Винники)
Говорять про довгоногого чоловіка.

Висохнути. 1. Висхла, гий на гридах. (Жидач.) Пор. т. I, Висохнути 1.
2. Так висхла, як скіпочка. (Жидач.)

Виспівувати. 1. Виспівую, аж дебри трясут ся. (ЮК.)
Згадував старий чоловік свої парубоцькі часи.

Висране. 1. По висранім з ложкою. (Монастирок)
Говорять, коли хто прийде за пізно.

Висціпати ся. 1. Висціпав ся до мене. (Лучак.)
Накинув ся на мене.

Витвара. 1. За витвари Памбіх каре. (Вербовець Т.)
Витвари — збитки, пакости.

Витерпіти. 1. Витерпит, мине, перейде й гаразд. (ЮК.)
Говорить чоловік про свою біду.

Вити ся. 1. Ве сї як хробак. (Наг.) ...як гадина. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що „ве ся“, корчить ся з болю.

Витрібувати. 1. Витрібував го на всї боки. (Наг.)
Випробував його силу або вірність.

Витріскати. 1. Витріскаю, аж ти срака спухне. (Наг.)
Витріскати — набити долонею. Пор. Wand. II, Hauen 35.

Витріскувати. 1. Витріскує, ги біда по пеклї. (Підгірки)
Про лусќіт та гармідер у домі.

Витріщити. 4. Витріщив очи як баран. (Мшан.)
Говорять про такого, що витріщив очи дивуючи ся.

Витягнути. 1. Витьигнув воду, як вуж. (Вербовець)
Мова мабуть про якогось мітичного вужа, що висисає воду з криниці.

2. Витягнув мене з послїдного. (Стан.)
Наразив мене на кошти, довів до бідности.

Виходити. 8. Ни виходит тобі на рихт? (ЮК.)
Запитують чоловіка, чи вже добив ся свойого права.

Вицьвара. 1. Ота вицьвара кождого зачепит. (Вел. Очи)
„Вицьвара“ тут у значіню: збиточниця.

Вівдати. 1. Вівдают ми, дома сиджу; бирут мине, я ни виджу. (Жидач.)
„Вівдати“ мабуть сватати. Значіне неясне.

Вівкати. 6. Як ся вівкат, такі голоси йдут. (Дид.)
„Вівкати“ тут у значіню: кричати, гукати. „Голоси йдут“ у значіню: луна відбиває ся.

Вівкнути. 7. Як ся вівкне, так ся голосит. (Балиг.)
Варіянт до Вівкати ч. 6.

Вівтар. 6. Хто вівтарю служит, той з вівтарйи жити мусит. Пор. Le Roux de L. I, 3; Даль II, 257; Giusti 174.

Вівця. 10. Єдна вівця паршива всю череду заразить. Пор. Даль I, 196; Тимош. 239; Слав. I, 166.

15. І порахованy вівцю вовк бере. Пор. Даль I, 31, 173; II, 161; Слав. I, 85, 178; Giusti 114; 119.

32. Не будь вівцею, бо тя вовк ізаїсть. (Лім.)

Не будь занадто покірним та смирним, бо всякий тебе скривдить. Пор. Muka 2538.

Відати. 3. Ніхто не відає, як бідний обідає. Пор. Даль I, 83; II, 410.

Відважний. 17. Межи відважними приклєк на коліна. (Ілинці)

Схрунив, злякав ся.

Віддати ся. 25. Не віддам ся, собі здам ся. (Лавочне)

Варіянт до т. I, Віддати ся ч. 24.

Відень. 1. І у Відни ходят люде бідні. (Мшан.)

Приказка в формі мудрованя. Пор. Libl. 118

Відійти. 3. Відійшло ми від серцьи. Пор. Даль I, 163.

Від'їсти ся. 1. Від'їсти ся. (Гнідк.)

Значінє неясне.

2. Не можу від'їсти сї. (Наг.)

Scil. така смачна страва.

Відкинути. 1. Вже ми се відкинуло. (Снят.)

Се мені збридло, проїло ся.

Відлїв. 3. На відлїв го вдарив, як злого духа. Пор. Даль I, 316.

Відстояти. 1. Чей я відстою за сина або брата при голосованю. (Мшанець)

Міркував чоловік, чи при голосованю приймуть його голос за голос сина або брата.

Відтам. 1. Я відтам, де красний пес, а на воротах вйизапка води висит. (Рава Р.)

Жартливе означенє місця, якого чоловік не хоче вказати виразно.

Відчинити. 1. Ни відчиню губи. (ЮК.)

Мовчу, не промовлю слова.

Відьма. 4. Аби відьма не начькодила, обмазуют двирі дехтьом. (Ю.Км.)

Народнїй звичай, опертий на віруваню, що відьма боїть ся дехтю.

5. Відьма на Їря вилупує тріски на людських двирьох. (Ю.Км.)

Народнє віруванє.

6. Відьма сидит при порожнім жьолобі, диржьит у руках шнурь до жьолобка привязаний, а з шнурка молоко біжит. (Ю. Км.)

Народнє віруванє.

7. Ни відьма і ни трутина. (Ю.К.)

Се щось зовсїм невинне.

Віз. 4. Віз там мусить, де го конї тягнуть. Пор. Le Roux de L. I, 41.

9. На чиїм возї їдеш, того пісеньку співай. Пор. Даль I, 137; Слав. I, 83 215; Schlei. 184.

16. Що з воза впало, то пропало. Пор. Даль I, 33, 367.

17. І на два вози го не збереш. (Наг.)

Такий великий пан. Говорять іронїчно, коли хто занадто гонорує ся. Пор. Zàtur. IV, 447.

Війна. 15. Війна і о Бозї забуває і пана не знає. (М. Гош.)

Вірне спостереженє, оперте на практиці воєнних часів.

Військо. 7. У войську найгірша штурма. (Підгірки)

При штурмі звичайно найбільше людий гине.

8. Хто в войську не бувайи, той біди ни знайи. (Вербовець Т.)

Військова служба давніми часами була дуже прикра, а воєнні часи тепер страшнійші, ніж колись.

Війт. 16. Війте, кобилу здійте, молоко вихлишіт, а у гудзицу виствишіт. (Голови)

Гуцульське дразненє війта. Виствишіт зам. висвищіт.

Вік. 12. Вік живи, вік учись, а дурньом умреш. Пор. Слав. II, 208; Wand. III, Lernen 66; Čelak. 217.

23. Кому на вік, тому на лїк. Пор. Слав. I, 19.

43. Віка щасливого! (Лол.)

Бажають, коли хто чихне.

44. Вік все одно, що година-хвилина. (Снят.)

В порівнаню до вічности.

45. Менши віку, менши гріху. (Жидач.)

Чим молодшим чоловік умре, тим менше нагрішить.

46. На віки віком, а з верха друком. (Кнїгинин)

Примівка в формі мудрованя.

47. Як кому на вік, то сї знайде й лїк. (Мик. н. Дн.)

Варіянт до т. I, Вік 23.

Вікно. 7. I в моє віконце засьвітить сонце. Пор. Слав. I, 151; Giusti 77.

Віл. 6. Віл гребе і сам на себе персть мече. Пор. Слав. I, 77.

30. З єдного вола дві шкірі не деруть. Пор. Даль I, 187.

42. Старий віл борозни не попсує. Пор. Нос. 434.

46. Воли бере, миши дарує. (Тростянець)

Кепкували піддані з пана-здирції.

47. Воли і корови в лїс, а поперед очи біс. (Рава Р.)

Говорить чоловік, що взяв посажну, але погану жінку.

48. Воли і корови на збочи, а біда поперед очи. (Снят.)

Говорила дївка вийшовши замуж за богача.

49. Штири воли сперти, а вош вбити, все одно. (Тростянець)

Значінє неясне.

50. То віл в воду сере, чи я говору? (Снятин)

Обурює ся чоловік, коли говорить правду, а йому задають брехню.

Вільний. 2. Вільному воля, спасенному рай. Пор. II, 441.

Віно. 4. Віно на убочи, а біда поперед очи. (Мшан.)

Віно — худоба, яку жінка привела до чоловіка від батьків. Пор. висше Віл ч. 48.

Вірити. 23. Не увіриш, поки не зміриш. Пор. Слав. I, 17; Giusti 116.

16. Нікому ни вір, нїхто те ни зрадит. (Жидач.) Пор. Libl. 122.

34. Або ни вірте, або ся сьмійте. (Ю.Км.)
Се на одно вийде.

35. Вір ни вір, а ни кажи: брешиш. (Жидач.)
Сказати кому в очи: брешеш! — се нечемпість.

36. Днись нема що кому вірити, навіть свому язикови. (Мшанець)
Увага скептика, що не довіряє сам собі.

37. Нікому ни вірит, а такі ни зрадит. (Жидач.)
Говорять про недовірливого, але характерного чоловіка.

Вірний. 6. Ти такий вірний, як кінь, що віз переверне. (Голеш.)
Кепкують із непевного, зрадливого чоловіка.

Вірувати. 3. Верую, верую, на пецу хирію. (Жидач.)
Мудроване до першого слова молитви „Вірую".

4. Вірую, зарізав піп кобилу сїрую, а попаде варила, тай фостом сьи удавила. (Довга Войнил.)
Народня пародія початку молитви.

5. Вірую, їхали Жиди фірою, а мали кобилу сїрую; візочок туркоче, а кобила їстоньки хоче. (Старі Богор.)
Народня пародія початку молитви.

Вітер. 19. Дивит сї, відки вітер віє. Пор. Тимош. 246.
20. Доганьий вітра в поли! Пор. Даль I, 522.
28. На вітер говориш. Пор. Даль I, 233.
49. Хто від вітру гине, тому бздинами дзвонят. Пор. Даль I, 273.
54. Яким тебе вітром принесло? Пор. Нос. 478.
56. Якого вітра хочеш у мене? (Мшан.)

Віхоть. 5. „А ви з віхтї?" — „А вдуло би тї!" (Кнїгинин)
Передразнене: „з віхтї" замісь „з відки", а на се у відповідь невеличке прокляте.

Вказувати ся. 1. Не маєш чого вказувати ся на село. (Богородч.)
„Вказувати ся" замісь показувати ся. Говорять чоловікови, що чимось скомпромітував себе.

Вкрохмалити ся. 1. Ото сї вкрохмалив! (Винники)
Впив ся.

Вкусити. 1. Вкусимо дрібку горівки та запєм хліба. (Підгірки)
Жартлива переставка слів замісь: випємо горівки і закусимо хлїба.

2. Менше вкусиш, скорше ликнеш. (Стібно)
Пор. т. II, Менше ч. 2; ZDMG. XLII, 64.

3. Та я ти ни вкушу. (Будз.)
Як хто чого не хоче дати до рук, або не хоче дати поцїлувати себе.

Владика. 6. Як владика на попа руки положит, то злий дух, бодай моци не мав, з нього дно вирве. (Стрільбичі)
Народнїй погляд на значінє попівського освяченя. Пор. т. II, Піп 73.

Власій. 3. Святий Власій у Бога завертає овечки, а у людий стереже череду від вовків. (Тяглів)
Народнє віруванє.

Вмерлець. 1. Як є вмерлець у селї, то кіселицї не вдасть сї; аби сї вдала, то треба веречи в ню вуголь. (Наг.)
Народне віруване.

Вмерти. 1. „Хто вмер?“ — „Петриха“. — „Котра?“ — „Поцїлюй в сраку Петра!“ (Тростянець)
Мудроване.

Віміти. 1. Чого не вмієш, до того сї не бери. (Наг.)
Правило житевої мудрости.

Вовк. 6. Був би добрий за вовка до ягнят. Пор. Тимош. 26.
13. Вовка голод з лїса гонит. Пор. Le Roux de L. I, 117.
17. Вовка ноги годуют. Пор. Тимош. 275; Schlei. 186.
24. Вовк зими не зъїсть. Пор. Le Roux de L. I, 117.
33. Вовком орати не будеш. Пор. Schlei. 186.
34. Вовк серсть, а не природу покидає. Пор. Тимош. 205.
35. Вовк ситий і коза цїла. Пор. Слав. I, 194.
45. Говоримо на вовка, скажім же й за вовка. Пор. Даль II, 15.
51. Про вóвка помóвка, а вовк сýне. (Іванівцї К.) Пор. Даль I, 215; Слав. I, 178; Le Roux de L. I, 117.
58. З вовком жити, по вовчому вити. Пор. Слав. II, 137; Даль II, 146, 431; Le Roux de L. I, 117; Giusti 63.
77. На вовка помовка, а злодїй кобилу украв. Пор. Даль I, 181, 356; Leutsch 37; Тимош. 129.
81. Най тото вовк іззїсть! Пор. Schlei. 190.
87. Не викликай вовка з лїса. Пор. Даль I, 168.
99. Носив вовк, понесли й вовка. (Тростянець) Пор. Даль I, 55, 264; II, 131.
108. Пожалував вовк кобилу, лишив хвіст і гриву. Пор. Даль II, 197.
112. То ще вовк в овечій скирі. Пор. Даль I, 22.

125. Бій ся вовка тай не йди до лїса. (Городок)
Пор. т. I, Вовк ч. 18; Даль I, 324; Le Roux de L. I, 40.

126. За вовка помовка, а заяць кобилу зъїв. (Винники)
Пор. т. I, Вовк ч. 52.

127. Наймити вовка до овець. (Наг.)
Дати шкідникови власть у руки. Пор. Слав. II, 83.

128. Не такий вовк страшний, як го пишут. (Карлів)
Він сам звичайно не кидає ся на чоловіка.

129. Якесь нї вовк, нї пес. (Вербовець Т.)
Щось нїби страшне, нїби не страшне.

Вовна. 2. Най буде й вовна, аби кишка повна. (Ст. Богор.)

Вода. 6. Блаженна вода не мутяща ума. Пор. т. I, Вода 55; Слав. I, 76.
26. В мутній воді риби ловити. Пор. Даль I, 189.
73. На чисту воду го вивів. Пор. Даль I, 225.
94. Против води кепсько плисти. Пор. Giusti 17.
106. То вода на мій млин! Пор. Libl. 212.
120. Ще много води уплине, заки то буде. Пор. Даль I, 355.

130. „А що, ввіде вода?“ — „ От мокра.“ (Наг.)
Значить, нї тепла, нї холодна. Пор. Wand. III, Nass 16.

131. Бистра вода надійде тай перейде, а тиха мулит тай мулит. (Голешів)
Прудкий чоловік погнїває ся, тай гнеть забуде, спокійний довго гнїває ся. Велике нагле нещастє менше нищить, як довга, безнастанна хоч і менша гризота. *(Евгенїя Бохенська.)* Пор. Giusti 165.

132. Благослови воду сію, аби пішла добре в шию. (Підгірки)
Примовляють випиваючи горілку.

133. В великій воді великі риби. (Льв.)
В малій їм місця мало. Пор. Giusti 82.

134. Вода в ріцї, дрова в лїсї, мука в містї, печи хлїб. (Ілинцї)
Жартливо характеризують повний недостаток.

135. Воду вари, вода буде: не дай круп, не буде каші. (М. Гош.)
Кращий варіянт до т. І, Вода 49.

136. Ти сї бачу з водов загнївала. (Жидач.)
Говорять до такої, що ходить брудна.

137. Тиха вода бириги ломит, а як шумит, пирибіжит. (Жидач.)
Вар. до ч. 131. Пор. Слав. II, 29, 166; Даль II, 195, 202, 292.

138. „Чи добра вода?“ — „А пек ти осина! та хто каже добра вода? Здорова нам, паниченьку, і всїм людям на здоровлє“. (Бережани)
Народнє віруванє, що не годить ся мовити „добра вода“. Пор. т. І, Вода 118.

139. Яка вода, такий млин; який тато, такий син. (Мик. н. Дн.)
Варіянт до т. І, Вода 124.

Волос. 2. Аж ми волосє в гору встало. Пор. Даль І, 326, 388.
22. На волоску висит. Пор. Тимош 137.

Воля. 2. Аби добра воля, а борщ буде. Пор. Giusti 22.
7. Воля ваша, а суд царів. Пор. Даль І, 286; Слав. І, 77.

Воль. 1. Воль так, воль сяк. (Жидач.)
Або так або сяк.

Воробець. 7. Старого воробця на полову не зловиш. Пор. Сим. 2562; Нос. 483.

Ворог. 42. Як є воріг, то і з очьий псувати ся буде. (ЮКм.)
Народнє віруванє про пристріт.

Ворожильник. 1. Бодай би того ворожьильника лихо прало! (ЮК.)
Проклятє. Пор. народню пісню:

Ой ішов я горі селом, найшов собі пильник,
А на мене люде кажут, що я ворожильник. (Наг.)

2. Ворожьильник з єдного зняв, а на другого переслав. (ЮК.)
Народнє віруванє, що ворожбит чи чародій не може усунути лиха, тільки переносить його з одного на другого.

Ворон. 5. Во́рон во́ронови очи ни відзьобає. (Іванівцї К.)
Варіянт до т. І, Ворон ч. 1.

Ворона. 33. Стріляв ворону, трафив корову. Пор. Даль І, 43.

38. Не кракала ворона, як в гору летїла; не закраче вона, як на болотї сїла. (Буськ)
Пор. т. І, Ворона ч. 27.

Ворота. 12. То ще ворота незаперті! (Цен.)

Язикатий, балакучий чоловік, що не змовчить нічого.

Воскресінці. 1. Воскресінці в скринці.(Підмих.)

Воскресінці, село станіславівського пов.

2. Воскресінці: навкола гори, а вони так в долику, гей в скринці. (Підмихайлівці)

Просторійший варіянт і заразом пояснене до попер. ч.

Вош. 47. Вуши кохані, держіт ци кумпанії! На шо ви мене кусаєте, коли ви мене знаєте? (Голови)

Пор. т. I, Вош ч. 23.

Воювати. 4. Хто чим воює, той від того гини. (Жидач.)

Впасти. 46. Впало сї, як сліпій курцї зерно. (Ілинцї)

„Впало ся" в значіню: трафило ся. Пор. т. III, Трафити 16.

Вперти ся. 5. Впер ся, як кіт на леду. (Тростянець)

Упер ся без підстави.

Вродити. 13. Ще ся той не вродив, аби всїм догодив. Пор. Wand. III, Leute 10, 1008.

17. Я тебе вродила, а ни ти мене. (ЮК.)

Говорить мати синови.

Врожай. 1. Не вважай на врожай, сїй жито, хлїб буде. Пор. Даль I, 116; Нос. 374.

Всеночне. 1. І всиношне би било і хвала божя й парастас. (ЮК.)

Наймають усю церковну відправу.

Всї. 12. Всїм не догодиш. Пор. Даль II, 146.

16. Всї там будемо. (Льв.) Пор. Даль I, 341.

Всрати ся. 1. Всери му сьи, — він кажи, що цукром сипле. (Вербовець Т.)

Не розуміє ся на річах.

2. Всрав ся, не дав ся, тай казає, що го били. (Снят.)

Варіянт до т. III, Усрати ся ч. 1.

Встати. 22. Встапу не сита, лєжу не бита. (Будз.)

Говорить вдова, що позбула ся недоброго чоловіка і чує себе щасливійшою.

23. Нї встав, нї впав. (Мик. н. Дн.)

Коли кого питають про здоровлє, а тому нї добре, нї зле.

Встид. 1. Майи такий встид, як жидівська кобила, жи віз переверни. (Вербовець Т.)

Пор. т. III, Стид ч. 7.

Встидно. 1. Тай не встидно му людьом очи дерти! (Наг.)

Людям очи дерти — просити у них чого або жебрати.

Встояти ся. 4. Абись сє ни встояла! (Будз.)

Проклятє. Щоб ти не видержала дївкою, щоб ти скурвила ся!

Встромити. 1. Встромив Бог душу, як в дуплаву грушу. (Город.)

Говорять про чоловіка хоровитого або негарної вроди. Пор. II, Душа 17.

Втекти. 11. Втїк, не втїк, а побічи можна. Пор. Даль I, 275.

Втік. 1. Святий Втік не славний, але пожиточний. Пор. Даль I, 328.

Втопити. 11. Втопили мене без води. (ЮК.)

Віддали замуж за нелюбого чоловіка. Пор. т. I, Втопити ч. 6.

Втрастувати. 1. Десь го ни могло втрастувати, тай ту. (Будз.)

Втрастувати — впхати, запроторити.

Втяти. 12. Втяв і заплїшив. (Мшан.)

Щось сказав влучно. *(М. Зубрицький).*

13. Заки втнеш, змір; заки стрілиш, ціль; заки скажеш, зваж, бо забануєш не раз. (Тростянець)

Правило житевої мудрости.

14. Не втне Панько кіста! (Вовчинець)

Пор. т. I, Втяти ч. 6.

Вуйко. 1. Вуйко му з носа лїзи. (Жидач.)

2. Мого вуйка, мого діда, єдна кара, друга гніда. (Будз.)

Мова про дві кобили.

Вус. 15. По вусах текло, а в роті сухо було. Пор. Слав. II, 71; Даль I, 38, 45.

Вухо. 12. В котрім мінї вусї дзвонит? Пор. Даль I, 399.

25. Єдним вухом слухає, другим вухом випускає. Пор. Слав. I, 83; II, 22; Нос. 276; Даль II, 192.

45. По вуха в довгах. Пор. Даль I, 151.

59. Я на сесе вухо глухий. Пор. Слав. I, 295.

61. Натєгнут сї вуха до сьвітого Духа. (Жураки)

Значінє неясне.

Вчений. 5. Вчений, але не товчений. (Бар.) Пор. Даль I, 540.

3. Вчений та не друкований. (Снят.) Пор. т. I, Вчений 3.

16. Не всї вчені та розумні. (Тростянець)

Сама наука розуму не дасть, коли природа не дала.

Вчистити. 1. Вчистив го в лице. (Снят.)

Вчистив замісь ударив.

Г.

Гавкати. 1. Щоби-с гавкала, доки світа та сонця. (Снят.)

Лають брехливу жінку, клеветницю.

Гаврило. 10. Гаврило, з Богом говорило. (Голови)

Мудроване.

Гадати. 11. Гадає, що всї розуми поїв. Пор. Wand. V, Weisheit 172; Čelak. 546.

43. Він гадає си, що він ни знати що, а то ціле ніч. (Жидач.)

Говорять про зарозумілого, а пустого чоловіка.

44. Гадав би хто: не знати що, а то грушки продає. (Стара С.)
Удає велику паню.
45. Гадати бы за ся. (Тухля)
Пора подумати про себе самого, про своє положенє.
46. Кождий гадає, жи його біда найгірша. (Жидач.)
Не розуміє положеня инших людий.
47. Най так ни гадає, як ни можна. (Жидач.)
Що не можна зробити, про те не варто й думати. Приказка не зовсїм вірна.

Гадина. 4. Витрів гадину за пазухов. Пор. Даль I, 141; Libl. 167.

Гадка. 24. Гадка за гадков іде, яка мене колись година найде? (ЮКм.)
Чоловік думає про свою будущину.
25. Гадка за морем, а смерть за плечима. (Іванівцї К.)
Пор. т. I, Гадка 10; Слав. II, 186; Даль I, 46.
26. З добров гадков, а зі злов мошенков. (Тростянець)
Scil. не зробиш нїякого дїла.
27. У него гадок, як у пса стежок. (Бергом.)
Варіянт до т. I, Гадка 23.
28. У теби гадок, як у пса стижок. (Жидач.)
Пор. т. I, Гадка 17.
29. Що на гадцї, то й на язицї. (Бергом.)
Особливо у пяного.

Гаївка. 1. Цїла гаїлка була би за тобов. (Будз.)
Так би люди бігли дивити ся, як на гаївку.

Галастра. 1. Там цїла галастра зійшла сї. (Дрог.) ...халайстра... (Наг.)
Зійшла ся юрба народу.

Гамайда. 1. Прийшов Гамайда — за два гроші, тай гайда. (Мик. н. Дн.)
Значінє неясне. Коли се імя власне, то можна розуміти так, що Гамайда взяв якусь річ за дуже дешеву цїну і пішов.

Ганя. 1. Ганьи — калабаньи. (Вербовець Т.)
Дразнять дївчину на імя Ганя.

Гаразд. 74. Гаразд не надокучит нїколи. (Тростянець)
Добре поводженє все приємне чоловікови.
75. Не для нас гаразд. (Тростянець)
Зітхають бідні люди завидуючи богатим.

Ганьба. 20. Аж ми ганьба биво. (Лемк.)
Я засоромив ся, застидав ся.

Ганьбити. 17. Коли він вас ганьбив, то вам було його на відлїв! (Стара С.)
На ганьбу треба було відповісти ударом.

Гарасим. 9. „Гарасиме, закрути ми!“ — „Закручу ти, заплати ми!“ (Камінне к. Надв.)
Жартлива розмова між дївкою і парубком.

Гафтувати. 1. Він мінї гафтував, що бербениця важит десїт фунтів, а вона важила дванацїть фунтів. (Кривор.)

„Гафтувати“ з німецького haften — ручити, дати слово.

Гвіздь. 1. Такий гвіздь маю забитий. (Будз.)

Так мінї голова закручена, так гризу ся чимось.

Гидь 2. Аж гидь бире слухати. (Будз.)

Гидко, обридливо слухати поганих слів.

Гир. 17 Гир ся став: галушки випали, вар ся зістав. (Мшан.)

Жартують із чоловіка, що з горшка виїв галушки, а лишив саму юшку.

18. Яким я гиром став! (Лол.)

Яким злидарем, бідолахою я зробив ся.

Гичка. 5. Що то буди, як свої гички доростє, а вечирі ни дочикає. (Жидач.)

Значінє неясне.

Гівно. 6. Гівно з того буде. Пор. Wand. I, Dreck 113.

9. Гімном запечьитано. Пор. Wand. I, Dreck 96.

16. З гімна бич робити. Пор. Тимош. 33.

23. Не зачіпай гівно, та не ме смердїти. (Тростянець) ...воньити. (Іванівцї К.)

Гірко. 7. Тобі не ґірко, бо ти на сухім. (Снят.)

На мокрім ґрунтї лихе житє.

Гість. 4. В гостях добре, дома ще ліпше. Пор. Даль II, 375.

20. Гостї і риби до третого дня смердят. Пор. Giusti 65.

34. Непрошений гість гірше Татарина. Пор. Даль II, 155.

39. Прийшов гість та на голу кість. Пор. Слав. I, 150.

50. Добре то гостї мати, ще й самому сьи поживити. (Нижнів)

Господар рад, що при гостях і сам добре пообідає.

Глина. 11. Я не з тої глини. (Снят.)

Я з иншого роду.

Глїб. 1. На Глїба й Бориса нї хлїба, нї мииса. (Товмачик)

Свято Бориса і Глїба припадає 24 липня ст. ст. Пор. т. I, Борис 1.

Глупий. 21. Глупе взяв, ни поведу межьи люди, най сидит на запічку. (ЮК.)

Говорить чоловік про глупу жінку без товариського вихованя, з якою не можна показати ся між люди.

Глухий. 7. Чого глухий не дочує, те вигадає. Пор. Даль I, 391.

28. Що глухий не дочуйи, то си дурний вигадайи. (Вербовець Т.)

Варіянт до попер.

Гляба. 1. Гляба дати ради собі. (Кривор.)

Гляба — годї або трудно.

2. Гляба що зробити. (Кривор.)

Трудно.

Гнилий. 4. Гнила як пес. (Жидач.)

Говорять про ліниву жінку.

Гнів. 19. Що на гнїв, то й на перепросини. (Стежн.)

При горівцї посварили ся, горівкою й перепросили ся.

Гнїздо. 17. Не скидай бузьчого гнїзда, бо бузьок запалит хату. (Вербовець Т.)
Народнє віруваннє.

Гнути. 8. Гни деревину, доки молода, бо старої не зігнеш. Пор. Wand. I, Ast 13.

Говорити. 16. Він говорить і не договорює. Пор. Даль I, 527.
75. Говори на вітер. Пор. Тимош. 75.
106. Говори тай не договорюй! Пор. Даль I, 529.
121. Говорит на вітер. Пор. Тимош. 9.
162. Говорит як слїпий про фарби. Пор. Le Roux de L. I, 196; Giusti 130.
194. Говоріт, панове громадо, я вже говорив. Пор. Слав. I, 154.
202. Говорю як перед Богом. Пор. Слав. I, 210.
209. З тобов говорити, тра сї перше гороху наїсти. (Жидач.) Пор. Даль I, 525.
220. Говори менше, слухай більше. (Тростянець) Пор. Giusti 230.
229. Не говори того, чого не знаєш. Пор. Слав. I, 304.
236. Хто богато говорить, той мало творить. Пор. Даль I, 519.

254. Вам сє хочи вогорити, а в минї би сє крови ни дорізав. (Будз.)
Говорить чоловік притиснений бідою прийшовши до иншого за підмогою, коли той почне забавляти його довгою розмовою.

255. Всё говорити, а не все творити. (Бергом.)
Не все те робить ся, що говорить ся.

256. Говори до него, як до пня. (Бергом.)
Пор. т. I, Говорити 50.

257. Говори до нього, гий до стїни. (Жидач.)
Варіянт до попер. ч.

258. Говоримо ми на людий, говорьит люде й на нас. (Наг.)
Поговірки, так як і жарти вільні. Пор. Giusti 171.

259. Ґоворит, гей би го шибнула манколїя. (Тростянець)
Говорить мов одурілий, божевільний. „Манколїя“ мелянхолїя.

260. Говоріт ся людоньки здорови! (ЮК.)
Scil. а я буду своє робити. Огризає ся чоловік, коли на нього пускають поговір.

261. Добре щось говорити, але не так єго зробити. (Стібно)
Scil. не так то легко.

262. До нього говорити, як до кобили отченаш. (Ворохта)
Не розуміє анї в зуб.

263. З ним так говорити, як з засраним бити сьи. (Вербовець Т.)
Зовсїм не цїкаво.

264. З тобов говорити, як з котом полювати. (Жидач.)
Даремна робота.

265. Инша річ говорити, а инша робити. (Наг.)
Говорити лекше, як робити. Пор. Giusti 130.

266. Красно говорит, а лихо творит. (Наг.)
Пор. т. I, Говорити 214; Giusti 130.

267. Ни говорила я до днись, а від тиирь прийшло ми до голови, що мушю виговорити ся. (ЮК.)

Промовила стара жінка по довгім мовчаню.

268. Так говóри, гий горохом котит. (Жидач.)

Говорить гладко і швидко.

269. Ти мині говори, а я тобі скажу. (Жидач.)

Говорить чоловік заходячи з иншими у поважну розмову.

270. Що бим говорив, коли ни знаю. (Жидач.)

Озиває ся чоловік слухаючи такого, що говорить про річи, па яких не знає ся.

271. Що говорити, як нічо зварити. (Ворохта)

Говоренем голоду не заспокоїш.

Говорінка. 2. Від говорінки до діла далеко. (Косс.)

Лекше говорити, як робити. Пор. Giusti 130.

Годен. 32. Хто годен, той не голоден. (Тростянець)

Бо може собі заробити.

Година. 61. Ой година, панoньку, але щож робити, коли так Бог дав. (Кривор.)

Година тут у значіню: лиха погода або негода.

Годити. 45. Як єм годив, аж ми сї руки трісли, а як єм платив, аж сї болото розскакувало. (Жидач.)

Говорив про себе злодій: як крав, трясли ся йому руки, як утікав, розскакувало ся болото.

Голий. 10. Голий розбою ни боїт сї. (Жидач.) Пор. Даль I, 82, 178.

15. Голий, як липа. (Товмачик) Пор. т. I, Голий 15.

16. Голий, як мати на світ родила. Пор. Слав. II, 143; Дикар. 1192.

23. Голого не обідреш. Пор. Даль I, 82.

39. Тікай голий, бо те вбідрут. (Жидач.) Пор. т. I. Голий 39.

44. „Голий, збирай ся!“ — Голий устав і підперезав ся. (Кукиз.)

Голому нівіщо більше вбирати ся.

45. Голий як бич. (Підгірки)

Порівнане відповіднійше від „Голий як бик“ т. I. Голий 13.

46. Голий як долоня. (Підгірки)

На долоні ні в кого не росте волосе.

Голити. 2. Голит без бритви. Пор. Слав. II, 2.

Голова. 42. В голові му пустий вітер свище. Пор. Слав. I, 65.

61. Від голови риба смердить. Пор. Слав. II, 99; Giusti 155.

156. За лихою головою і ногам біда. Пор. Даль I, 306, 307; Giusti 258.

162. Звісив голову. Пор. Слав. I, 279.

194. Куди голова, туди й фіст. Пор. Тимош. 242.

223. На свою голову зробив. Пор. Даль I. 271.

238. Нема коли і в голову пошкробати сї. Пор. Гильф. 1540; Тимош 213.

236. Не маю де голови притулити. Пор. Даль I, 96.

321. Ци головов у камінь, ци каменьом у голову, то все одно. Пор. Слав. I, 14.

328. Що голова, то розум. Пор. Тимош. 113; Слав. II, 146; Даль II, 144; Giusti 208.

342. Задер голову, як баба кози жене. (Вербовець Т.)
Говорять про такого, що запишнив ся не знати чого.
343. Мині в голові гопки, а ни старий дід. (ЮК.)
Говорить молода дівка, якій раюгь іти за старого чоловіка.
344. Моя голова на вигоні і на загоні. (ЮКм.)
Чоловік дбає про своє господарство: на вигоні худоба, а на загоні збіже.
345. Набилив собі голову. (Лучак.)
Набив собі голову хибними думками.
346. На голові мороз, а в портках Петрівка. (Надвірна)
Якийсь уже старий чоловік хотів женити ся мабуть другий раз, та йому мовили, що вже старий. Однак він не дав збити себе з пантелику і повів отсю приповідку. *(М. Зубрицький.)*
347. Най тебе ни болит голова за мене. (Жидач.)
Не жури ся мною.
348. Оттим би я собі голову сушив! (Наг.)
Се мене не турбує, про се не дбаю
349. Так ми в голові, як колопнї в траві. (Мшан.)
Конопль в траві не ростуть. Значить: се менї не в голові, про се не дбаю.
350. Твоя голова сталенна, що ти ни потріскає. (Будз.)
Говорять про чоловіка міцної голови, що не зажурить ся чого будь.
351. Тото голова, як би му вилїзла. (Будз.)
„Вилїзла" тут у значіню полисїла, scil. із журби або гризоти.
352. Ци ня голова залоптїла? (Ю. Км.)
Голова свербить або лоптить чоловіка, коли його чекає щось добре.
353. Як то може бути, аби голова моя була, а чуприна чужа? (Стара С.)
Відповів селянин, коли пан доказував йому, що ґрунт селянський, а ліс на нїм панський.

Головка. 4. Головко моя бідна! (Ростоки)
Зітхає зажурений чоловік.

Головосїка. 1. Від Головосїки чьис овес брати. (Кривор.)
Головосїки — свято усїкновенія голови св. Івана Хрестителя, припадає дня 29 серпня ст. ст. В горах від того дня починають вівсяні жнива; на долах вони починають ся далеко вчаснїйше.

Голод. 2. Голод вовка з лїса гонит. Пор. Даль II, 393; Giusti 57.
14. Голод найлїпший кухар. Пор. Слав. II, 19.
44. Великі голоди були, люди умирали, мов ті мухи загибали. (Ю.Км.)
Згадують про голодні лїта.
45. З голоду ня кольки колют, а їсти ни буду. (Ю.Км.)
Говорить хорий чоловік, що стратив апетит.
46. Нима голода, як є хліб тай вода. (Жидач.)
Хлїб і вода має значінє мінїмум, потрібного для піддержаня людського житя.

Голодний. 17. Голодний і десїть раз село перейде, а голий анї разу. Пор. Даль I, 72.
32. Голодній кумі хлїб на умі. Пор. Слав. I, 281; Даль I, 92; II, 146, 393.
34. Голодній курцї все зерно снит ся. Пор. Даль I, 275.

41. Голодному все смакує. Пор. Giusti 56.

76. Голоден приповісти не годен, а як ся наїсть, то й приповість. (Кукиз.)

Голодний чоловік буває маломовний, а ситий любить побалакати.

77. Голодин, говорити ни годин. (Іванівці)

Щоб говорити свобідно, треба бути ситим.

78. Голодний, як млинська курка. (Вербовець Т.)

Іронічно про чоловіка, що не терпить голоду, а каже, що голоден.

79. Голодному не спит сї. (Наг.)

Голод не дає йому спати. Пор. Giusti 57.

80. Тілько має, що голодний за зубами. (Кол.)

Кепкують із такого, що не має нічого.

81. Я така голодна, що й пса би вкусила. (Ю.Км.)

Говорила про себе голодна жінка, коли її остерігали, аби її пес не вкусив.

Голодно. 2. І голодно і холодно і до дому далеко. Пор. Даль I, 97.

Голодня. 1. Голодня бере з огня. Пор. Giusti 57.

Голуб. 3. Печені голуби не летять до губи. Пор. Libl. 91; Le Roux de L. I, 88.

Гонити. 11. Мене гонят від порога: ни годна робити ани молотити.

Говорила стара, безпомічна жінка.

Гонор. 20. Пириправшию вашого гонору, купив ем бізрогу. (Жидач.)

Формула перепросин, коли чоловік хоче сказати якесь не зовсїм подобне слово.

Гора. 6. Гора з горов сї ни зийде, а чоловік з чоловіком сї зийде. (Іванівці К.) Пор. Даль I, 54; Тимош. 293.

16. І за горами люде жиют. Пор. Wand. I, Anderswo 2; Даль I, 401.

30. Говори гора до гори, а гора горов. (Мик. н. Дн.)

Пор. т. I, Говорити 43—46.

31. Гора з горов сї сходит, чоловік з чоловіком не зійде сї. (Тростянець)

Навпаки того, що в т. I, Гора ч. 6 і висше вар. 6.

32. До гори вийдеш, а з гори зийдеш, а рівним — ноги ти не поламало, то також підеш. (Богор.)

Договорюють лїнивому, що боїть ся далекої дороги.

Горбатий. 2. Горбатого й могила не напростує. (Тростянець)

4. Горбатого і гріб не напростує. (Городок) Пор. Даль I, 239.

Гордий. 3. Така гарда, же би ї тріском поса не досяг. (Мшан.)

Бесїдував парубок про дївку, яка з ним мала дитину, а відтак чогось на нього ворогувала. *(М. Зубрицький.)*

Горе. 3. Не знавши горя не зазнаєш радости. (Тростянець)

Горе й радість чергують ся в людському житю.

Горівка. 48. Горівка ми по голові ходит. (Тухля)

Говорить чоловік чуючи, що троха пяний.

49. Коло горівки не обійдеть ся без бійки. (Бергом.)

Звичайна житева обсервація, що пяні в разу цїлують ся, а потім бють ся.

Горілонька. 1. Го-ча-ча, го-ча-ча, горілонька з Бучача, а келїшок з Трембовлї, дай нам Боже здоровле! (Буськ)

Примовляють випиваючи.

Горіти. 13. Де не горить, там ся не курить. Пор. Le Roux de L. I, 45.

15. Не моє горит, не буду гасити. (Щирець) Пор. Brzoz. Palić 1.

31. Або то що — горит? (Будз.)

Ще можна з сим почекати, воно не спішно.

32. Так красно горит, що аж сї топит. (Богородч.)

Говорять про запальну матерію, що горяча топить ся, пр. бурштин, ляк, целюльоіда.

Горіща. 1. У горіща́х дощі впали. (Кривор.)

Горіщами називають найвисші гори, з яких виплевають ріки.

Горло. 24. З горла би му видер. (Наг.) Пор. Даль I, 155; Libl. 169.

Горнець. 4. Горнець кітлови доганяє, а оба смольні. Пор. Слав. II, 70

19. Чим горнец накіпит, тим смирдит. (Жид.) Пор. Wurzbach 199; Тимош. 144.

Город. 7. Що город, то й народ. Пор. Тимош. 222.

Городенка. 2. Біда в Городенцї, нема гроший у мошенцї. (Голови)

Се важне не лише для Городенки.

Горожінка. 1. У Горожінцї лежить чоловік на жінцї. (Мик. н. Дн.)

Мудроване. Горожінка — село коло Миколаєва.

Горох. 6. Горох на стїну кидає. Пор. Даль I, 251; Libl. 163.

13. Варит горох тай ще щось у двох. (Тростянець)

Про господиню, що варить звичайний, непишний обід.

Горуцко. 1. В Горуцку не по люцку: довкола вода, в серединї біда. (Горуцко)

Горуцко — село дрогобицького пов.

Горячий. 22. Хто на горичім попиче сї, той на зимни дує. (Жидач.) Пор. Даль I, 245.

23. Хто сї впече на горячім, то дує на студене. (Ямниця)

Вар. до попер. ч., пор. Libl. 10.

Горячка. 5. Не будь горєчка! (Снят.)

Потерпи, будь терпливий.

Господар. 14. Де господар ни ходит, там ріля ни родит. (Пісочна)

27. Такий з него господар, як з верби кілок. (Будз.)

Нездалий господар.

Господиня. 18. Де дві господинї, там борщ не засипаний. (Монастирок

Загалом нелад у хатї.

Господь. 16. Господи, злїзь тай подиви ся. Пор. Слав. II, 122.

89. Оби му Господь заплатив милосерний! (Ю.Км.)

Говорить покривджений замісь: щоб його Бог покарав.

90. Стій Господи, помилив ем сї. (Жидач.)

Помилив ся у молитві.

Гостина. 20. Гостина — година, два дни — неладне, три дни обридне. (Кукиз.)

Образово висловлено думку, що найлїпша гостина коротка.

21. Хочеш мати гостину, возьми си малу дітину. (Мшан.)
Тоді найліпша гостина буде попсована.

Гостити. 1. Ви гостіт ся, а я йду. (ЮК.)
Говорить гість, відходячи з компанії.

Готов. 14. Як готов, будь здоров! (Буськ)
Зробив своє діло, і йди, куди тобі треба.

Готове. 1. При готовім хоть хто вміє ґаздувати. (Ілинці)
Пор. т. I, Готов ч. 11.

Грань. 4. То так, як на грань. (Будз.)
Scil. кинути; кинеш, і воно щезає, мов би згоріло. Образово про хліб або страву, які поставлять перед голодних людий.

Грати. 24. Як грают, так танцюют. Пор. Слав. I, 214.

27. Міні не такої грає. (Товсте)
У мене гірша біда.

28. Хто не грає, той не прігрує. (Наг.)
Не мішаючи ся до гри, він нічого не зискає і нічого не стратить. Пор. Giusti 142.

29. Я так граю, як сам знаю, а ти так скачеш, як сам хочеш. (Хлївчани)
Оба поступають автономно. Пор. т. I, Грати 16.

Гриб. 1. Богато грибів, а мало хліба. Пор. Libl. 140.
2. За багато два гриби в борщ. (Броди)

28. Ко-сь сї обібрав за гриба, то лїзь у козуб. (Мик. н. Дн.)
Варіянт до т. I, Гриб 16, 17.

29. Устань гриби, най козар седи. (Жидач.)
Варіянт до т. I, Гриб ч. 4, 5.

Григорів. 1. Григорів — вигорів. (Підмихайлівці)
Мудроване.

2. Григорів часом вигаруйи: там хата згорит, там хата згорит. (Підмихайлівці)
Сусідська поговірка.

Гризота. 43. Велика гризота, а порожна. (Зринач Гор.)
Великий клопіт за малу річ.

44. Гризота більша війна, як робота. (Жидач.)
Гризота втомляє душу чоловіка, а робота тілько тіло.

Гризти. 7. Гризут сї, як пси на кости. Пор. Слав. I, 164, 188; Bebel 201.

Гринь. 4. „Добрий день, Гриню!“ — „Копаю глину“. — „Взпи мі Гриню“. — „Буде на цїлу зиму“. (Снят.)
Ширший варіянт до т. I, Гринь 2.

Гриць. 30. Грицю, на басї не поривай сї! (Снят.)
Остерігають чоловіка, аби не мішав ся в не своє дїло.

31. Не видів Гриць пагавиць; як уздрів, аж умлїв. (Мик. н. Дн.)
Варіянт до т. I, Гриць 14, 15, 17.

32. Ни видів Гриць нагавиць, то здоймав, то натєгав. (Жидач.) ...то убирав, то розбирав. (Жидач.)
   Варіянти до попер. ч.

33. Ни видів Гриць нагавиць, як сї убрав, аж сї усрав. (Жидач.)
   Варіянт до попер. ч.

Гріб. 29. Вже мінї хіба в гробі лекше буде. (Наг.)
   За житя не надїю ся полекші.

30. І в гробі ме проклинати. (Товмачик)
   Так завзято ненавидить.

Грім. 8. Впало на мене, як грім з ясного неба. Пор. Libl. 210.

18. Грім не гряне, мужик не перехрестит сї. (Тростянець)
   Приповідка російського походженя. Пор. Даль

Гріти. 1. Грій гадину за пазухов, аби тї вкусила. (Наг.)
   Годуй чужі дїти, аби тебе потім поневіряли. Пор. Giusti 158.

Гріх. 70. Без гріху, без сміху дожила я віку. (Ю.Км.)
   Без надзвичайного лиха і добра.

71. Гріх ни гріх, али встид. (Жидач.)
   За дрібну крадїжку.

72. Не то гріх, що в губу входит, але що з неї виходит. (Кукиз.)
   Варіянт до т. І, Гріх ч. 41. Пор. Даль І, 317.

73. Один гріх всю душу скверпит. (Тростянець)
   А про те чоловік грішить часто.

74. Такий будеш мав гріх, що го в портках не донесеш. (Кніг.)
   Остерігають, коли хто їсть занадто чогось нестравного.

75. Хто на гріх вважайи, той нічо ни майи. (Вербовець Т.)
   Говорить чоловік зі широким сумлїнем, що не дуже вважає на гріх, аби лише поживити ся.

Грішити. 22. Вмієш грішити, вмій покаяти сї. (Тростянець)
   Упімнене священника.

Громада. 7. Громада великий чоловік. Пор. Даль І, 515.
   11. Громада по разу плюне, то єдного втопит. Пор. Даль І, 516.
   14. Громада як тілько плюне, війта затопит. Пор. Тимош. 273.

31. Громада гей тї кури: як ястріб влетит, то ся всї розпирхнут. (Ботелка Нижна)
   Мова про те, що громада звичайно в найбільшій небезпеці тратить голову і робить ся безрадною.

Громезник. 1. Ци який громезник тобі став ся? (Мшан.)
   Дитина не хотїла нічого їсти; мати оповідала, що взяла її з собою на весїлє і там їй щось стало ся. *(М. Зубр.)*

Гроші, Гріш. 3. Без грошей до міста, без соли до дому. Пор. Слав. І, 38.
   16. Великі гроші — готова біда. Пор. Слав. І, 289.
   35. Гріш круглий — розкотит ся. Пор. Даль І, 101.
   42. Гроші до гроший тьигнут. (Наг.) Пор. Даль І, 63.

47. Гроші не полова. Пор. Даль I, 71.
51. Гроші — слина. Пор. Даль I, 73; Giusti 251.
62. Де гроші говорьит, там ти розуме мовчи! Пор. Giusti 159.
85. За свій гріш кождий хоріш. Пор. Даль I, 141.
110. На гроші нема пущіня. Пор. Даль I, 62.
117. Нинї за гроші, завтра за дурно. Пор. Даль II, 18.
131. Сьвяті гроші, моліте Бога за нас! Пор. Даль I. 67.

181. Аби я був, гроші будут. (Дрог.)
Людське житє важнїйше від грошай.

182. Гроші на гроші лїзут. (Мшан.)
Богач звичайно все ще богатїє. Пор. Етн. Зб. т. VI, 83.

183. Дав єс ми, Боже, гроші, дай же ми й розум. (Пужники)
Говорить дурний чоловік, забогатївши несподївано. Пор. Етн. Зб. т. VI, 13.

184. Дай вам Боже гроші, а мінї худобу. (Стара С.)
Бажає господар купцеви.

185. Добив ся гроший фальшивим способом. (Карлів)
Забогатїв ошукою.

186. Є гріш — є розум. (Тростянець)
Маючого чоловіка уважають звичайно також розумним.

187. За свої гроші тай льижу. (Залуже) ...сьиду, де схочу. (Залуже)
Гроші дають чоловікови певне право в громадї.

188. Кілько гроший, як полови. (Жидач.)
Говорять про богача. „Кілько" в знач. стілько.

189. Коли я гроші мав, том горілку купував, то мене кождий любив і кохав, тай хоча я зле казав, мою правду признавав. (Льв.)
Хвалив ся бідний чоловік, що колись був богачем.

190. Хто даст гріш, буде робити в кіш. (Камінне)
Гроші дають право робити, що хочеш.

191. Чужі гроші кишеню друт. (Тростянець)
Бо їх треба віддати.

192. Як би тоти гроші подусив, то видиш би з них різапа кров капала. (Наг.)
Вони гірко зароблені.

193. Я маю на гроші, а не маю гроший. (Монастирок)
Маю товар ще не проданий, або місце на гроші, мошенку.

Грошик. 1. Без грошика сї описив. (Наг.)
Лишив ся без одного гроша.

Груди. 13. В грудех задусило, що й ни віддихнути. (ЮК.)
Говорить чоловік, якого дусить кашель або дихавиця.

Грушка. 8. На вербі грушки не родять ся. Пор. Даль I, 202.

Губа. 25. На губах мід, а в серци їдь. Пор. Wand. II, Honig 21, 29.

41. Губи і зуби, дві запори, а язикови дверий нема. (Тростянець)
Язик про те свобіднїйший. Пор. гомерівське „ἕρκος ὀδόντων."

42. Не вір губі, поки не положиш на зубі. (Мик. н. Дн.)
Варіянт до т. I, Губа 26.

43. Своя губа, собі загуба. (М. Яцк.)

Через лихий, сварливий язик чоловік доходить до нещастя.

Гузиця. 5. З еднов гузицев на два ярмарки. (Кривор.)

Пор. т. II, Празник ч. 6.

Гук. 5. Гуку, пуку за таляр, а чоботи за шостак. Пор. Libl. 190.

Гулюкати. 2. Гулюкают, гий на пса. (Жидач.)

Кричать сердито, лають.

Гуляти. 23. Видим, як гуляют, не видим, як роботают. (Тростянець)

Мова про бідних людий, що напрацювавши ся люблять погуляти.

Гусениця. 2. Як наступит поўхату усеницю, то дістане вытрут. (І.ВЛ.)

Народне віруване. Повхата — волохата.

Густий. 5. Таке густе, жи би кіт ногу зломав. (Жидач.)

Говорять про густу страву або молоко.

Гуцул. 13. Гуцул такий темний, що був черев ціле своє житє два рази в церкві, а раз у коршмі. (Ямниця)

Кепковане із буцім то нелюдяности Гуцулів.

Ґ.

Ґазда. 21. Ґазда жьони не держит ся. (ЮК.)

Чоловік при живій жінці пошукав собі иншої.

22. Ґазда умират, а жінці співи на язиці. (ЮК.)

Жінка рада смерти нелюбого чоловіка.

23. Ґазда, що по судах сї тегає. (Ілинцї)

Процесує ся. Говорять у значіню: лихий господар.

24. Коби я ґазду мала, то я би го шьянувала: пяй буде як дітина, то вже вся потїха в хатї. (ЮК.)

Бануе вдова за мужем.

25. Коли ґазді лекше за ґрейцар, то все з за ліса. (Кривор.)

Де ліс близько села, там лекше заробити.

26. Ти си ґазду ни вродила, а я. (Ю.Км.)

Говорить свекруха невістці.

27. Я тобі ґазда, ни отиць. (ЮК.)

Говорив старий чоловік до жінки, що викала йому.

Ґаздиня. 3. Де дві ґаздинї, там хата не метена. (М. Яцк.)

Пор. т. I, Господиня 11.

4. Як би я ни била гідна ґаздиня, то ти би ни трясла чьиривом так, як нині. (ЮКм.)

Говорить свекруха невістці, яка завдяки її синови зайшла в тяж.

Ґаздувати. 12. Вже би ґаздував, а ще му молоко мамине під носом. (Кольб.)

Говорять про недолітка, що обирає ся бути господарем.

13. Ґаздовала би і вош, як би мож. (Мшан.)

Мала дївчина, якій умерла мати, повідала, що не бажала би, аби батько другий раз женив ся, бо мачоха буде над нею збиткувати ся. Баби бесїдовали про се і доложили отсю приповідку. *(М. Зубрицький).*

Ґазета. 4. Вас тілько в казети пустити. (Ю.Км.)

Задля його цікавих оповідань.

Ґвалт. 4. Гвавт, вабєте невинного! (Коб.)

Так кричав Циган, коли його зловили в коморі і хтїли бити. Аж як ним добре хтось потелепав, вилетїло з за пазухи сало. *(В. Щурат).*

5. Ґвавту ліпити. (Ю. Км.) ...рипіти. (Наг.)

Замісь: ґвалту кричати.

Ґмитро. 1. Ґмитри, псови сраку витри! (Вербовець Т.)

Ґмитро зам. Дмитро або Митро. Мудроване.

Ґосподиня. 4. Ґосподиня — два городи, єдна диня. (Жидач.)

Пор. т. І, Господиня 3.

Ґрейцар. 61. Ґрейцар ни шустка, дївка ни люди. (Жидач.)

Пор. т, І, Ґрейцар 21.

62 Ґрейцар, шустка тай корона — Онофрій, Михась тай Никола. (Кам. к. Надв)

Мудроване.

63. Жідає ґрейціра, як сліпий дороги. (Снят.) Жьидит... (Наг.)

Пор. т. І, Ґрейцар 27.

64. За ґрейцар випе, за шустку пений. (Ілинцї)

Щаслива вдача задоволена малим.

65. За ґрейцар і кіт не. (Ворохта)

Значіне неясне. Може не за ґрейцар молока.

66. За ґрейцар пігнав би козу ді Львова. (Жидач.)

Говорять про скупого чоловіка.

67. З ґрейцарів більші гроші робльи сї, як з левів. (Тростянець)

Деякі люди щадячи дрібні гроші доходять до маєтку, а инші маючи більше гроший більше тратять.

Ґрунт. 16. На ґрунт ми ся підписав. (Тухля)

Підписав ся на те, що відступає менї ґрунт.

Ґудз. 1. Без ґудза перший штих страчений. Пор. Giusti 96.

Ґуст. 14. Маєш ґуст? Шкода, що хочиш. Вистав язик. (Будзан.)

Приговорює дївка хлопцеви.

Д.

Давати. 10. Давали їсти й пити, лише припуки не було. Пор. Нос. ст. 274.
53. Як дают, то бери; як бют, то втікай. Пор. Schlei. 159.

Данило. 5. Аби Данило за Гаврило платив, то не йде. (Кривор.)
Кождий мусить платити сам за себе.

Дармо. 3. Дармо Богу докучьиєш. Пор. Даль I, 114.

Дармувати. 5. Кто за молоду дармує, той на старість бідує. (Балиг.)
Хто за молоду дармує, той вчасно привикне до лінивства і потому не доробить ся.

Дати. 117. Дай старче палицю, а тебе най пси їдять. Пор. Schlei. 168.
158. І дала бим і бою ся і що мама скаже. Пор. Даль I, 277.

239. Дам тобі, що кровю ригнеш. (Ю.Км.)
Ударю так сильно, що з тебе кров бухне.

240. Дась, не дась, не кулакуй, ніхто тьи ни силуйи. (Вербовець Т.)
Говорять такому, що замісь дати иншому щось, бє його кулаком.

241. Добре тому дати, що не хоче брати, а той, же бере, то так як душу волоче. (Мик. н. Дн.)
Передають псіхольоґію скупого, який піби то наставляє ся, що хоче иншому дати, але лише в тій думці, що той не візьме.

242. Забуваємо дати, не забуваємо взяти. (Тростянець)
Вірне псіхольоґічне спостережене, що чоловік скорше забуде дати те, що обіцяв, як узяти те, що йому дають.

243. Ни дало бы му дихнути! (Тухля)
Прокляте.

244. Отто му дав! (Наг.)
Дав скупо або не дав нічого. Пор. Wand. I, Geben 224.

245. Хто дає більши, той пан. (Жидач.)
Той бере товар.

246. Хто дає, той має. (Льв.)
Як би не мав, то би не дав.

247. Що він дасть, то голий і за пазуху не буде мав що взяти. (Мик. над Дн.)
Кепкують із скупого.

Дбати. 3. Кождий за себе дбає. (Наг.) Се еґоістичне правило являєть ся про тепершою основою суспільного житя. Пор. Wand. IV, Sorgen 3; Giusti 117.

Два. 6. Два третого не ждут. Пор. Даль I, 514.
10. Де двох бє ся, третий не мішай ся. Пор. Даль II, 44.
12. Де ся двох бє, там третїй за калитку бере. Пор. Wand. V, Zwei 34, 47.
26. Як два скажут, що-сь пяи, то йди спати. Пор. Даль II, 174; Giusti 59.

28. Де два бют сї, третий користає. (Наг.)
  Пор. лат.: Duobus litigantibus tertius gaudet; Giusti 152.

Делїкатний. 1. Дилїкатна паскуда. (Жидач.)
  Говорять про елеґантну проститутку.

День. 7. Більше днїв, як ковбас. Пор. Слав. II, 65; Giusti 237.
  27. День за днём минає. Пор. Даль I, 337.
  29. День ми роком стає. (Будз.)
  73. Що в день на гадцї, то в ночи на сон лїзе. Пор. Слав. II, 224.

75. Весь день була приємна погода; хто отаву мав, той добре гостив. (Кривор.)
  Говорив Гуцул про погідний осїнний день. Гостити тут у значіню: провести день при роботї.

76. День, як бик. (Жидач.)
  Як хто хоче встати рано, а заспить, то каже: „Пробуджаю сї, а то вже день, як бик". Пор. т. I, День 14.

77. Коротят ми ся дни, що раз менші. (Звиняч Гор.)
  Говорить чоловік старіючи ся.

78. Перший день гість, другий мід, а третий їдь. (Пісочна)
  Гість милий тілько першого дня.

Дерево. 8. З єдного дерева хрест і лопата. Пор. Слав. II, 22; Тимош. 42; Даль I, 544; II, 282.
  7. I сухе дерево без підпалу не горит. Пор. Даль I, 192.
  10. Коло сухого дерева і мокре горит. Пор. Слав. II, 62, 143; Čelak. 40; Osm. Spr. 372; Wurzbach 168.
  12. Кривого дерева в лїсї найбільше. Пор. Schlei. 154.
  16. На оден раз не зітнеш дерева. Пор. Даль I, 113.
  17. На похиле дерево і кози скачуть. Пор. Schlei. 170, 185.
  29. Як дерево зрубают, усї тріски збирают. Пор. Слав. I, 220.
  30. Яке дерево, такий клин; який батько, такий син. (Кукиз.) Пор. Даль II, 277.

31. З сухого дерева добре огонь класти. (Наг.)
  Воно легко горить. Schlei. 180

Держати. 35. Не держит ми ся голови. (Мшан.)

Деркач. 1. Василь Деркач загубив товкач; я в крик та плач: „Віддай товкач!" (Вербовець Т.)
  Жартлива прикладка до імени збирача приповідок.

Дерти. 1. А дер бис сї по стїнах! Пор. Даль I, 133.

Дєдя. 2. Її дьидьи за мене не дадьи. (Кривор.)
  Гуцульське речене: її батько за мене не дасть.

Дзвін. 8. Дзвін до церкви скликає, а сам у нїй не буває. Пор. Даль I, 22; II, 133

27. Я у дзвін, а він у калатало. (Жидач.)
  Я говорю се, а він инше. Пор. т. II, Піп ч. 45.

Дзвінок. 1. Дзвінок голосний! (Тростянець)
  Пльотка розходить ся скоро.

Дзвонити. 11. Як дзвониш, то дзвони, а не, то дзвонів ни дражни. (Жид.)
Так казав старий паламар до хлопців, що взяли ся дзвонити, а не вміли гаразд.

Дзявкати. 1. Так дзявкає, аж сї стелї знимає. (Жидач.)
Говорять про вдареного пса або переносно про сердитого чоловіка.

Дивити ся. 34. Дивить сї тим боком, жи на пса. (Жидач.) Пор. Adalb. Oko 78.

71. Дивит сї боком. (Жидач.)
Дивить ся сердито або з погордою.

72. Дивит сї кривим боком. (Жидач.)
Дивить ся заздро.

73. Ни диви ся, де ни треба. (Ю.К.)
Остерігають цікавого.

74. Чо ся дивиш? Ни видїви-с тата на мамі? (Будз.)
Як що старші роблять, а дїти з цікавости підбігають дивити ся — звичайно говорять так парубки і молоді господарі.

Дивно. 5. Ни дивно, що кобила здохла, іно хто дав псам знати? (Жид.)
Дивував ся чоловік, коли до його здохлої кобили збігли ся пси з цїлого села.

Диво. 22. Не можу з дива вийти. (Наг.)
Дивую ся дуже.

23. Що ти дива твориш? (ЮК.)
По що робиш неподобні річи?

Дивувати ся. 8. Не дивує сї вода водї, іно біда бідї. (Жидач.)
Говорять, коли хтось дивує ся бідности иншого.

Дим. 19. Дим очи виїдає. Пор. Le Roux de L. I, 49.
30. Пустив го з димом. Пор. Даль I, 310.

Дитина. 47. Дїтина не плаче, то мати не знає. Пор. Даль I, 533.

117. Богацька дитина не хвалить ся пшеничною паскою. (Пужн.)
Бо й бідні дїти їдять пшеничну паску.

120. Ги би я ни вашьа дїтина була. (ЮКм.)
Говорить дочка до матери, що віддає її на инше село, або на службу.

121. Де мала дитина в хатї, не кажи „заяць“, але „спюх“. (Вербовець Т.)
Народне віруванє, що тодї дитина буде добре спати.

122. Дїтина як би му з ока випала. (Мшан.)
Така подібна до нього.

123. Люби дїтину як душу, а тряси ї як грушу. (Мшан.)
Народнїй погляд, що дїтий треба держати в погрозї.

124. Не давай дитинї зеркала, бо не буде говорити. (Вербовець Т.)
Народне віруванє. Пор. т. I, Дитина 113.

125. Поки дїтина їсть з черепка, доти у матери гладка; а як ся хопит миски, не сходит ї ни з гадки, ни з мисли. (Мшан.)
Чим більша дитина виростає, тим більше матери турботи.

126. Своя дитина єк не заплаче, то бодай си скривит, а чужа си анї не подивит. (Кривор.)
Пор. т. III, Свій 28, 38, 40.

127. То се ни виплачує дитину годувати. (Будз.)
Кошту богато, а коли прийде дохід, то дитина потребує для себе.

128. Ци я ти дїтину зарізав? (Ю.Км.)
Scil. що ти на мене ворогуєш.

Дївка. 59. Хоть дївка збреше, то личко не збреше. Пор. Слав. I, 25.

64. Дївка пок ся віддаст, то й псу води подаст; а як ся віддаст, то і собі не хоче. (Мшан.)
Бесїдував батько про свою дївку, яка віддавши ся, стала недоброю для нього. *(М. Зубр.)* Пор. т. I, Дївка 51.

65. Дївко, просили вас вуйко на вогирки. (Будз.)
Може на якусь прикру розмову. Гра слів: „огірки" і „гірко."

66. Є дївок, єк мишиного гімна. (Ростоки)
В кождім селї їх богато.

67. Є дївок, коби лиш кому брати. (Ростоки)
Дївок на відданю досить, а женихів обмаль.

68. Зак ся дївка віддаст, то псу воду подаст, а пак і ґаздї не хоче. (Ботелка Нижна)
Варіянт до ч. 51, 64.

69. Ни дївки, ни горївки. (ЮК.)
Говорить батько по весїлю, на якім богато пили і по якім він збув ся дївки з дому.

70. Ото дївка, як сова. (Будз.)
Понура, неохоча до розмови.

71. Пітикова дївка пішла у лїс на губи, тай ни вирнула сї більши. (Жидач.)
Із одиничного випадку зроблено опісля приповідку. Пор. Вернути ся ч. 1.

72. Така дївка, як гармата. (Жидач.)
Велика і сильна.

73. Така дївка, як з гівна кужівка. (Тростянець)
Нездала до роботи.

74. Тогди дївка файна, як сї віддала, а доти то нїхто не знав. (Книгинин)
Пор. т. I, Дївка 39, 40, 44.

75. Ще найлїпше дївков жьити. (ЮК.)
Бо дївка має свою волю. Пор. пісню:
Молодицї — невільницї, нї подивити сї;
А дївчина волен козак, хоч з ким любити сї. (Наг.)

76. Як дївка гей, то робота фе! (Іванівцї)
Гарна дївка звичайно до роботи лїнива.

Дївоцтво. 1. Та бо того дївоцтва ги кіт наплакав. (ЮК.)
Воно коротке, а иноді дуже гірке.

Дївча. 20. Дївчата аж липнут до нього. (Тростянець)
Такий милий, гарний.

Дївчина. 12. Дївчина, як сметана. (Жидач.)
Приємна, гарна.

13. Єк дївчина пена, табака їй всрана. (Тростянець)
Значінє неясне.

14. Файна дївчина, ноги як чепиги. (Будз.)
Дає добре.

Дївчук. 1. Дївчук малий розум має. (ЮК.)
Незвичайний спосіб перемінювати женське слово на мужеське. Пор. Дїтвак.

Дїд. 62. „Дати вам дїду борщу?" — „Я в тамтї хатї їв щось солодкого, то бим зїв". (Будз.)
Коротший варіянт до т. I, Дїд 25.

63. Дїд бабі вуйко, а вона йму цьотка. (Жидач.)
Пор. т. I, Дїд ч. 6.

64. Дїд мід, баба патока; гостї сут, та підут, а ми помремо, все зіставимо. (Буськ)
Приємне товариство розійдеть ся і минеть ся.

65. Дїд про хлїб, баба про фіялки. (Льв.)
Пор. т. 1, Дїд ч. 12, 13.

66. „Дїду, село горит!" — „Я беру торбу тай іду далї". (Мик. н. Дн.)
Пор. т. I, Дїд 17; Слав. II, 111.

67. „Дїду, сило горит". Дїд торбу на плечі, тай на други. (Жидач.)
Варіянт до попер. ч.

68. Малий дїд з великов палицев. (Кнїгинин)
Забавне спостережене.

69. Мій дїд і твій дїд ходили обидва на сорокопуди; мій був висше тай всрав се твому на груди. (Мариямп.)
Кепкують із далекого свояцтва.

70. По що дїдови давати, коли дїд не хоче брати. (Підгірки)
Кривдують собі на такого жебрака, що не хоче брати милостинї.

71. Ти з дїдами, я з жебраками. (Мшан.)
Жартливо: ми собі рівні.

72. У кождого дїда є своя біда. (Кукиз.)
Вона гонить його від хати до хати.

73. Ще дїдам пива, аби розливали на Великдень? (Вербовець Т.)
Пор. т. I, Дїд ч. 24 і 25: т. III, Старець 4. Говорять у значіню: ще чого не стало.

Дїдько. 12. Бери дїдьку, що твоє! Пор. Giusti 85.
83. Дїдько би тї вхопив! Пор. Schlei. 190.
99. Дїдько не спит, а людий зводит. Пор. Schlei. 182.
150. Курит, як дїдько дорогов в осени. Пор. Дик. 1517.

241. А дїдько би в тобі здох! (Кривор.)
Жартливе прокляте.

245. Бодай би ти сї дав дітько видїти! (Жидач.)
Прокляте. Побачити чорта страшно.

243. Взяв дітько корову, най возьме й теля. (Коломия)
Вар. до т. I, Дідько ч. 30.

244. Вори дідьку за попом. (Колом.)
Вори — скорочено замісь говори. Заохочує мати дитину, аби повтаряла за попом молитву, яку він їй проводить.

245. Дідькови й мило не поможе. (Снят.)
Народна уява, що дідько чорний.

246. Дідько грому боїт сї. (Наг.)
Народне віруване, що кождий грім убиває одного злого духа. Пор. Schlei. 182.

247. Дідько кума принїс, бо му лижки не стало. (Лучак.)
Прийшов кум не в пору.

248. Дідько мі бере. (Наг.)
Говорить чоловік сердячи ся. Пор. Schlei. 182.

249. На дітька ми того тра. (Жидач.)
Варіянт до т. I, Дідько ч. 156.

250. Прийшов дітько, вирвав дитину з хати. (Жидач.)
Говорила мати про дочку, що вийшла замуж.

251. Ходи дідьку-чорте, та поможеш змолоти. (ЮК.)
Кличуть кого будь до помочи при роботї.

Діждати ся. 1. Діждав ся гіркого гаразду. (ЮК.)
Дождав ся лихої долї.

2. Оби ти ни діждав ясного сонця! (ЮК.)
Прокляте.

Діжка. 1. Дві діжки розчинив, а одної нема чим замісити. (Монастирок)
Кепкують із негосподарного чоловіка.

Дійти. 1. Бода-с не дійшов, куди-с сї пустив іти! (Наг.)
Прокляте.

Ділити. 1. Хто ділит, тот собі не вірит. (Мшан.)
Боїть ся, аби зле не поділив. *(М. Зубр.)*

Діло. 2. Діло майстра хвалит. Пор. Слав. II, 147; Даль I, 547.

6. Видко діло, що то так є. (Будз.)
„Видко діло" в значіню: видно справдї. Пор. російське: „то и дѣло" в значіню „дѣйствительно".

Діра. 9. Як би дзюри не було, то би пес не лїз. (Льв.)
Розуміють діру в плотї або в дверях.

Дістати. 1. Дістав за своє. (Наг.)
Його набили або вилаяли за якусь провину. Пор. Libl. 217.

2. Дістала-с вже, правда? Ховай жи ґолову. (Жидач.)
Вже тебе вдарили, то ховай ся, не жди дальшого удару.

Дітвак. 1. Дітвак без матери, як земля без дощю і сонця. (ЮК.)
Характеризують долю сироти. „Дітвак" знов характерний приклад мужеського слова зам. женського „дитина".

Діти. 8. Діти, де вас подіти? В грубу сховати, кілком заткати. Пор. Даль I, 589.
17. Єдного тата мами, та не єдні діти. Пор. Schlei. 168.
22. Малі діти — малий клопіт, великі діти — великий клопіт. Пор. Schlei. 168; Giusti 125.
32. Хто має діти, той має смрід. Пор. Schlei 168.

35. Всї ми діти божі. (Жидач.)
Говорять про себе добрі люди.

36. Діти кричут, буди дощ. (Жидач.)
Народня ворожба.

37. Діти пухнут, нима їх чьим прокормити. (Ю. Км.)
Мова про голодний час.

38. Діти своїми руками кормят вітцьи як дітину. (ЮК.)
Мова про знемощілого вітця.

39. Мої діти по моїй голові підут межьи люди. (Ю. Км.)
Говорив чоловік, у якого були дорослі діти. „По моїй голові" — по моїй смерти. „Підуть поміж люди" знач. не будуть мати своєї батьківщини.

40. Оби дітий мав, як головка маку, кожде єднаке. (ЮК.)
Не знати, чи благословенство, чи прокляте.

41. Поки діти малі, то спати не дают, а як великі, то хату рознесут. (Наг.)
З ними все родичам невигода. Пор. Giusti 125.

42. Свої діти сьвйитили си, а чужі бодай запали си! (Кривор.)
Нема гіршого, як робити на чужі діти.

43. Ті двоє дітий у мене значут тілько, що ті дві оцї у моїй голові. (Кривор.)
Вони менї дуже милі й дорогі.

44. Хто не має своїх дітий, той бере годованців, а такі годованцї чьисто поневірйиют своїх ґаздів, а не раз на конец вирйидьи з торбами. (Кривор.)
Гуцульський звичай.

45. Я за діти такий, що бих у огонь пішов. (Кривор.)
Так дбаю про них.

Діточки. 6. Діточьки: єдно таке, друге тіцьке, трете на руках. (Ю.Км.)
Говорила мати про дрібні діти.

Діяти. 16. Дій ще хоч. (Тухля)
Роби, що хочеш.

Дмитро св. 6. Сьвятий Димитрій білими кіньи їде. Пор. Слав. II, 106.

8. До Дмитрі дівки хитрі. (Іванівцї К.)
Варіянт до т. II, Дмитро 1.

Днесь. 3. Днись, коли ни можу, гонят мене з хати. (Ю.Км.)
Говорить знемощілий батько.

Днеська. 1. Дниська вже по за пятьдесять, і си сядь. (ЮКм.)
Говорить чоловік переходячи в старші літа.

Дно. 1. А бодай ти нї дна, нї покришки не було! Пор. Даль I, 319.
13. Там дна нема. Пор. Libl. 169.

Днювати. 1. Там і днює і ночує, де солодку моркв чує. (Богор.)
Де чує принаду, пр. парубок милу дївчину.

Добрати ся. 3. Так ся добрали, як в кірци маку. (Грабівка)
Знайшли одно одне з посеред великої маси людий.

Добре. 30. Добре роби, добре буде. Пор. Даль I, 125; Giusti 321.

64. Добре не умре, зле не пропаде. (Тростянець)
Одно й друге тривке.

65. Добре там, де нас нема, а де ми є, там біда. (Тростянець)
Пор. т. II, Добре 55; Даль II, 125, 208.

Добрий. 25. Добрий дурному брат. Пор. Wand. III, Mensch 342.
33. Добрий спит, то їсти не хоче. Пор. Wand. III, Mensch 935.
36. Доброго і коршма не зіпсує, а злого і церков не направит. (М. Яцк.)
38. Доброму всюди добре. Пор. Даль I, 126.
85. Який „добри-день“, таке „добре здоровле“. (Тростянець)

86. До доброго не припрошуй. (Тростянець)
Що добре, те всякий радо бере.

87. Доброго всїгди трішки. (Тростянець)
Як занадто богато доброго, то вже не добре.

88. Доброго не тра бити, а злому не поможе. (М. Яцк.)
В такім разї бите як педаґоґічний спосіб зовсїм зайве.

89. Хто добрий, собі добрий. (Тростянець)
Бо роблячи иншим добро запевняє й собі від них добре поводжене.

90. Як би вона була добра, то би її давно люде забрали. (Городок)
Говорять про лиху дївку, що жиє старою панною.

Добро. 25. За моє добро ще мене в ребро. Пор. Даль I, 141.
28. За чуже добро вилїзе ребро. Пор. Даль I, 209.

44. Добро само себе хвалит. (Наг.)
Чужа похвала йому байдужна. Пор. Giusti 221.

45. Добро що-то, як нїчо. (Іванівцї К.)
„Добро“ тут у значіню: лїпше. Пор. т. II, Добро 13, 19, 21.

Добровільно. 1. Я добровільно чьириз вас гину. (Ю.Км.)
Говорить чоловік, що задля инших самохіть попадає в нещастє.

Добути. 2. Або добути, або дома не бути. Пор. Даль I, 323.

Довг. 38. Як му плачу довг, ставлю му почесне. (Льв.)
Щоб віддячити ся за вчинену вигоду.

Довгий. 4. Довге як голодне лїто. Пор. Giusti. 367.

Довжник. 1. Від злого довжника добра й полова. Пор. Слав. II, 23.

Доглянути. 2. Хто ня догляне на старість? (Ю. Км.)
Хто мене зайде, припильнує, обслужить?

Догодити. 1. Годї всїм догодити. Пор. Даль I, 140; Giusti 322.

6. Хто би всїм хотїв догодити, нікому не догодит. (Наг.)
Ширше висловлена думка та сама, що в ч. 1. Пор. Giusti 38.

Догуляти ся. 1. Отом сї догуляв: нї чобіт, нї холяв. (Мик. н. Дн.)
Говорить гулящий чоловік підтоптавши ся значно.

Дожити. 8. Коби м вже дожив до краю. (Тростянець)
Зітхає чоловік, якому надокучило злиденне житє.

Дозірність. 1. Таку дозірність маю від нього. (Ю.К.)
Дозірність — захід, догляд, запомога.

Доїдати. 2. Не доїдаю й не досипаю. (Наг.)
Говорить чоловік бідуючи. Пор. I, 156.

Долоня. 4. Ей, то мі долонї свербит, буду грошї рахувати. Пор. Даль I, 398.
15. Як на долони волосє виросте. Пор. Libl. 235.

Доля. 19. Таку вже долю маю, що мушу погрѣбувати жьони. (ЮК.)
Говорив чоловік ховаючи третю жінку.

20 Я свою долю у недїлю просвідала, а у пєтницю проспівала. (Жид.)
Говорить жінка бідуючи замужем після веселого дївованя.

Дома. 9. Не всї дома у него. Пор. Libl. 147.

Домарити. 2. Домарити, лишити когось на домарстві. (М. Яцк.)
Домарити тут у значіню заступати неприсутного дома господаря.

Донька. У кого доньок сїм, то є доля всїм, а в кого одна, тай то гидна. (Снят.)
...а в кого одна, то й тї нема. (Ілинцї)

Допирати. 1. Не допирає рекс ум. (Наг.)
Руське перекабачене нїмецької коменди: In Doppelreihe rechts um!

Доробити ся. 3. Доробив сьи, як Мошко на вощинї. (Вербовець Т.)

Дорога. 74. Кривими дорогами ходиш. Пор. Слав. I, 148.
134. Туди му дорога! Пор. Даль I, 334.

165. Дорога минат ся, ги тот дим. (Звиняч Гор.)
Їдучи вона немов уходить із під ніг.

166. Кажуть: на дорозї знайди, а порахуй. (Карл.)
Се потім може бути важне для пізнаня згубленої річи, особливо гроший.

167. Крута до того дорога. (Наг.)
Се не легко здобути або осягнути.

168. Минї ся дорога проступат. (Звиняч Гор.)
Мб. стелить ся.

169. Пішли дороги ровами. (Тростянець)
На Поділю звичайно дороги йдуть досить глубокими ровами, чи то вимуленими водою, чи прокопаними навмисно.

Дослухати ся. 1. Не дослухав сї, бо коротке було та не добігло. (Тростянець)
Говорять про коротке, а не зовсїм доладне оповідане.

Досолити. 3. Добре ми досолили. (ЮК.)
Допекли, докучили.

Доспати. 1. Ни доспала, ни доїла, на чюжих робила. (ЮК.)
Говорить про себе служниця або невістка.

Дочекати. 8. Бодай єс не дочекав до завтра! (Наг.)
Проклятє.

Дошка. 1. Від дошки до дошки. Пор. Даль I, 536.

Дощ. 1. Або дощ або сніг, або буде або ні. Пор. Даль II, 457.

4. Буде дощ, бо Жиди волочать ся. Пор. Wand. III, Regnen 151.

2?. По дощи погода. Пор. Слав. II, 122.

42. Дощ іде, роса паде на Юркову хату, а ти Юрку скуби курку тай пошивай хату! (Вербовець Т.)

Жартують із господаря, у котрого на хаті пошарпана стріха.

43. Ранний дощ — бабьский танець, а вечірний — дівочий плач. (Тростянець)

Компіляція з двох приказок, пор. т. II, Дощ 27 і 28.

44. Як з неба дощ капат, так сльози снуют ся. (ЮКм.)

Говорила жінка про себе плачучи рясними слезами.

Дощик. 3. Дощику, дощику, навару ти борщику, постаулю тьи на гурі, щоб не зїіли кумарі. (Витків Новий)

Пор. т. II, Доіцик 2; Етн. Зб. V, ст. 132, ч. 36; Żeg. Pauli, P. l. r., I, ст. 47.

Дрова. 6. Де дрова рубають, там ся тріски розлітають. Пор. Даль I, 203; II, 452.

14. Вербові дрова, жінка молода, — готова біда. (Товмачик)

Пор. т. II, Дрова 1, 2, 3.

Друґа. 1. Що то друґа малий! (Підгірки)

Друґа — збиточник. Про малу дитину.

Дуб. 8. За єдним разом дуба не зрубаєш. Пор. Слав. II, 138; L. Roux de L. I, 37.

24. Такі дуби, як ляльки. (Жидач.)

Мова про гарні, рівно вирослі дуби.

25. Що дуб, то ни рожа; що віл, то ни коза. (Жидач.)

Характеризують контрасти ріжних річий одної катеґорії.

Дужий. 7. Хто дужчий, той ліпший. Пер. Wand. III, Recht 48.

Дуля. 5. Дав му дулю. (Тростянець)

Теж, що фіґу, не дав нічого.

Думати. 2. Не богато думав, а розумно сказав. (Підгірки)

Говорять про чоловіка, що вміє швидко похопити ся в ситуації.

Думка. 3. Думка за горами, а смерть за плечима. (Наг.) Пор. Даль I, 339, 554; II, 473.

14. Мужицка думка там, де ниви сї сходьи. (Карл.)

Чоловік задумує ся над тим, що межа від межі близько.

Дурень. 30. Дурневи щістьи служит. Пор. Даль I, 47; Giusti 138.

61. Не дай дурневи ніж у руки, бо собі палці втне. Пор. Тимош. 162.

66. Пішли дурньи на риби, а він їмає жьиби. Пор. Wand. III, Narr 107.

93. Шукай си дурньи, аби ті послухав! Пор. Даль I, 553.

96. Як єден дурень кине камінь у воду, то і сто мудрих не можут найти. Пор. Тимош. 285.

100. Для дурня гроші тяжкі, не перенесе. (Карл.)

Все розгубить, не тому, що тяжкі, але тому, що не вважає.

101. Не дай дурневи ніж, бо заріже сї. (Тростянець)

Пор. т. II, Дурень 61; Giusti 297.

102. Хто би сї дурневи противив? (Наг.)
Дурень з дуру розумного чоловіка не може образити.
103. Ци мало дурнів на світї, йно не в купі ходят. (Убинє)
Пор. т. II, Дурень 31.

Дуріти. 1. Добре дуріти, коли приступає. Пор. Libl. 147.

Дуркати. 2. Не дуркай, бо колеса поломиш. (Льв.)
Жартлива вітповідь такому, хто до другого скаже: дурню!

Дурний. 26. Дурний дурне говорит. Пор. Тимош. 57.
51. Дурний як цап. Пор. Тимош. 44.
58. Дурних не сїют, не орут, самі сї родьит. Пор. Даль I, 562.
63. Дурного і в церкві бют. Пор. Даль I, 244.
90. Дурному щістє сприяє. Пор. Wand. II, Glück 93; Даль I, 48.
105. На дурних сьвіт стоїт. Пор. Даль I, 561; Wand. III, Narr 72.
109. Ни дурний то якись вигадав. (Будз.)
119. Пішли дурного, а за ним другого. Пор. Даль I, 539.
159. Богато дурних, но не в купі ходьит. (Вербовець Т.)
Пор. т. II, Дурний 121.
160. Дурне як гуска. (ЮК.)
Говорять про малу дитину.
161. Дурний дивує ся, де відьма молоко бере. (Ю.Км.)
Не знає, що на те порадити.
162. Дурний не війде в розуму. (Льв.)
Бо нема з чого сходити. Пор. Даль I, 570.
163. Дурний тим сї тїшит, що дурний. (Хотїнь)
Не почуває свої дурноти. Пор. українське: Раденький, що дурненький.
164. Дурний, як чобіт. (Вербовець Т.)
Пор. т. II, Дурний 125.
165. Дурних дуже богато, лиш ласка божа, що разом не ходьи. (Карлів)
Пор. висше ч. 159.
166. Дурного Бог научит. (Тростянець)
Образово: житєві пригоди навчать його розуму.
167. Дурному Бог поміч. (Тростянець)
Бо він сам собі не вміє помогти.
168. З дурним ся не нагадав, з смаркатим ся не наїв. (Стібно)
Нагадати ся тут у значіню: наговорити ся.
169. Ліпший дурний покірний, як гордий розумний. (Тростянець)
З таким лекше дійдеш до ладу.
170. На дурну нима кари. (ЮК.)
Бо вона не розуміє, що робить.
171. Не кажи дурному перднути, бо він ся всере. (Монастирок)
Пор. т. II, Дурень 59.
172. Нема дурних, пішли ліс малювати. (Вербовець Т.)
Жартливе речене; ліс малювати — дурна робота.
173. Не такий дурний, як вобдертий. (Вербовець Т.)
Говорять про бідного, але розумного або дотепного чоловіка.

174. Хиба би я дурна була, розуму ни мала. (Ю.Км.)

Поетична ампліфікація замісь: я собі не дурна.

175. Я не такий дурний, як обідраний. (Цен.)

Варіянт до ч. 173.

Дурно. 4. Дурно-м сї намучив. Пор. Wand. III, Mühe 58.

19. Дурно нинї пішки ни ходит. (Ст. Богор.)

„Дурно" в значіню дармичка.

Дути. 12. Я на тебе дула, а воно крункат. (Ю.Км.)

Говорить мати до дитини: я тебе берегла, а ти менї докучаєш.

Дух. 8. Аж ми захопило дух у грудьох. Пор. Даль I, 327.

20. До сьвятого Духа не скидай кожуха, а по сьвятім Дусї ще ходи в кожусї. Пор. Libl. 140.

74. В минї дух запинат. (Звиняч Гор.)

Спирає дух у грудях.

Душа. 21. Гуляй душа без контуша, шукай пана без жупана. Пор. Даль II, 484, 367.

32. Душа в пяти втїкла. Пор. Даль I, 327; Тимош. 5.

33. Душа в тілї, а сорочку воши з'їли. Пор. Даль I, 78.

34. Душа грішит, а тїло покутує. Пор. Даль I, 212.

36. Душа міру знає. Пор. Даль I, 3.1; II, 51.

68. Пішла душа по руках. Пор. Даль I, 199.

72. Рада би душа до раю, та ї гріхи не пускают. Пор. Слав. 1, 315; Даль II, 426.

84. Чия душьи чеснику не їла, не буде смердїла. Пор. Даль I, 3.7.

92. Наша душа — божа воля. (Тростянець)

Вона доти в нас, доки Бог судив.

Дяк. 7. „Дяче, дяче, їш смердяче!" „Їшти ви, напочи, бо минї си ни хочи". (Вашківці)

Жартлива розмова між попом і дяком у формі мудрованя.

Дяка. 1. Не в дьяку менї було її взьити. (Кривор.)

Не до любови прийшла си менї. Говорив чоловік про дївку, яку посватав, а пізнавши близше покинув.

Дякувати. 10. Дєкую за ласку, бо вже посьвєтив пін паску. (Надвірна)

Відправа такому, що хоче брати си до не свойого дїла.

Є.

Є. 12. Йи — мине сьи; нима — вобійде сьи. (Вербовець Т.)

Єден. 21. Єден за вісїмнацїть, а другий за без двох двацїть. Пор. Libl. 184.

75. Єдно дало би пальця втяти, друге ни даст дихнути. (Ю.Км.)

Згірдно про ріжницю між добрими і злими людьми.

76. Такі єдно в єдно. (Будз.)
Одно подібне до другого або однакові.

Єднакий. 1. Ни всї єднакі. (Ю.Км.)
Люди бувають ріжні.

Єднаково. 1. Єднаково всягди ни є, десь ліпше, десь гірше. (Ю.Км.)
Жите людське не однакове в ріжних сторонах.

Єлей. 1. Єлеєм грань поливати. (Гнїдк.)
Те саме, що „до огню оливи доливати."

2. Єлеєм огонь гасити. (Гнїдк.)
Олїєм огонь піддержиш, а не вгасиш. Образово про таке людське поступоване, що замість погодити незгідних ще гірше роздратовує їх.

Ж.

Жаба. 16. Роззявляє губу жаба на вола, але го не з'їсть. Пор. Слав. I, 283.

20. Не бий жаби, бо ти мама вмре. (Вербовець Т.)
Пор. т. II, Жаба 17.

21. Не встигла жаба вилїзти на беріг, вже квакайи. (Вербовець Т.)
Кепкують із чоловіка, що хвалить ся всякою дрібницею.

Жадати. 1. Хто богато жадає, мало дістає. (Наг.)
Жаданя чоловіка дуже часто неоправдані. Пор. Giusti 21.

Жаль. 4. Жаль ваги не має. Пор. Нос. ст. 301; Слав. I, 170.

26. Всього минї жяль: свого віку, свого здоровля. (Ю.К.)
Говорить старий, немічний чоловік.

Жартувати. 15. Дай Боже жартувати, аби не вечерйити. (Будз.)
Жартливий варіянт до т. II, Жартувати 2, 3, 4, 5.

Жати. 4. Не можна жьити пшеницї по заходї, бо буде сьнїтий. (Вербовець Т.)
Народне віруване.

Жвавий. 4. Він ще жвавий на свої лїта. (Іванівцї)
Говорять про старого, але здорового чоловіка.

Женити. 11. Жени сина, коли хоч; коли можеш, давай доч. (Вурцбах) Пор. Слав. II, 113; Wand. II, Junge 4; Wurzbach 487.

35. Женив ся, аби мав жінку. (ЮК.)
Женив ся не дуже вибираючи.

36. Женити сьи і веселити сьи. (Вербовець Т.)
То не все па одно виходить.

37. Женит сї, а потім кричьит: та ліпшьа, що вмерла. (ЮК.)
Говорять про вдівця, що нарікає на свою другу жінку.

Живий. 8. Живий живе гадає. Пор. Нос. ст. 303; Даль I, 335.
20. Лиш трошка живий. Пор. Wand. II, Leben 268.
22. Нї живий, нї мертвий. Пор. Даль I, 327.

28. Живий живої хоче. (Тростянець)
Чоловік з горячим темпераментом шукає собі відповідної жінки.

Жид. 6. Бий Жиде Мошка! Пор. Wand. II. Hauen 27.
53. А Жидів повний віз, межи них ґітько влїз. (Вербовець Т.)
81. Жид хрещений, а вовк пещений, то на єдно виходит. Пор. Даль I, 20.

144. Добрий Жид: вітер віє, вин біжит. (Голови)
Жартлива примівка в роді мудрованя.

145. Жид богатий а пес кудлатий, то все одно. (М. Гош.)
Оба недобрі.

146. Жид, Жид халамей, продав жінку на ремень, а в ременю на кульбаку, поцюлюй мньи, Жиде, в сраку. (Вербовець Т.)
Пор. т. II, Жид 46.

147. Жид за Жидом обстане, коби так хрестїнин за хрестїнином. (Наг.)
Спостережене з житєвої практики. Пор. Нос. Доповн. 22.

148. Жид, парх, харайім, продаў жінку за римінь, а римінь сьі урвоў, Жида дьітько пірвоў. (Розділ)
Дразнене Жида. Пор. Етн. Зб. V, ст. 151, ч. 24 і зам.

149. Жид пес, Жид пес, а Жидівка сука; Жидиньита як письита, отото ми штука. (Вербовець Т.)
Примівка або приспівка — дразнене Жидів.

150. То ще Жид! (Льв.)
Говорять про чоловіка з жидівською вдачею.

151. У Жида злодійське око. (Тростянець)
Говорять про злодїйкуватого Жида.

152. Як Жид не вкраде, нічо їсти не буде. (Тростянець)
Пессімістичний погляд на Жидів, буцїм то вони жиють із крадїжи.

Жидівський. 6. Віддам тобі тото на жидівське пущінє. Пор. Слав. II, 214; Wand. II, Jude 94.
13. Жидівське „зараз“, панське „почекай“. Пор. Нос. ст. 303.

46. Жидівське „зараз“. (Вéрбовець Т.)
Не швидко то буде.

47. Жидівське не пропаде. (Ілинцї)
Пор. т. II, Жидівский 15.

48. З жидівського „зараз“, а з панського „почекай“ єден пожиток. (Жидач.)
Пор. т. II, Жидівський 13.

Жите. 2. Або жите або смерть. Пор. Даль I, 323.
33. Там то житьи, як у небі. Пор. Даль I, 50.
50. Яке жите, така й смерть. Пор Даль I, 349; Giusti 203.

53. Гірке жите, гірка доля; щож робити, божа воля. (Жидач.)
Нарікає чоловік на своє жите, і сам себе здержує.

54. Житьи му на волоску висит. (Наг.)
Він близький смерти. Пор. Даль I, 340.

55. Не то житє, що сї роки вперед тручеє, али, що сї за ним банує. (Ілинцї)
Говорить чоловік згадуючи щасливі роки свойого житя.

56. Ни легко перейшло жьитя. (ЮК.)
Говорять при смерти трудящого чоловіка.

Жити. 6. Вік жий, вік учи ся, а таки дурньом умреш. Пор. Wand. Lernen 66; Čelak. 217; Даль I, 346.
21. Жие як пес. Пор. Слав. I, 175.
38. Жиють з собов, як пес з котом. Пор. Libl. 166; Слав. II, 1; Wand. II, Katze 933.
61. Так жить, як набіжить. Пор. Даль I, 33.
77. Як жив, так умер. Пор. Даль I, 342.

79. Аби жив сто роки, аби си облупив на оба боки! (Голови)
Прокляте. Занадто довгий вік, особливо при лихім здоровлю, се велике нещасте.

80. Доки жие отець, то й син ся коло нього корчит. (Белз)
Хоч з бідою, а живуть разом.

81. „Єк вам сї жило, бабо?“ — „Отгак, як би ввійшла па задні двері, а на передні виходжу.“ (Товмачик)
Жила нї зле, нї добре, не має що згадувати.

82. Жив — не любила, вмер — не тужила, тай не буду тужити, бо не було з ким жити. (Тростянець)
Ширший варіянт до т. II, Жити 11.

83. Жити надїй сї й умирати готов сї. (Тростянець)
Бо смерть неминуча, але не відомо, коли чоловіка постигне.

84. Жию з того, як Жид з ґрейцара. (Підгірки)
Говорить чоловік про свій заробок.

85. Жию як у пеклї. (Наг.)
Жию серед усяких прикростий

86. Жьий, ги тот у степі або на пущьи, би ни мав нищо. (Ю.Км.)
Говорять про житє бідного чоловіка.

87. Жьий і розпережи ся. (ЮК.)
Кепкують із богача, що добирає собі всяких прибагів.

88. Жьили добре з собов. (Ю.Км.)
Говорять про померших чоловіка й жінку.

89. Кождий хоче жьити. (ЮК.)
Гріх одному наставати на житє другого.

90. Не жиє, а гниє. (Товмачик)
Жие раз-у-раз хоруючи.

91. Сегодни жиємо, завтра гниємо. (Тростянець)
Пор. т. II, Жити 52.

92. С ким би жити, с тим би пити. (Голови)
„Пити“ тут у значіню: поділяти приємности й прикрости житя.

93. Я тепер жию так, як бомок в єгрісї. (Будзан.)

Жию в чужій хатї. Бомок пор. польське bąk, чміль.

Жито. 2. За моє жито тай мене побито. Пор. Даль I, 141; Нос. ст. 306.

5. В кождім житї кукіль. (Вербовець Т.)

Без нього жито не обійде ся. Образово говорять також про людське товариство, в якім усе знайде ся лихий чоловік.

Жінка. 3. Бери жінку з близька, а кради з далека. Пор. Wand. V, Weib 151.

32. Жінка два рази мила: раз, як входит у хату, а другий раз, як її віносят. Пор. Даль I, 475.

36. Жінка княгинка, а хата не метена. Пор. Слав. I, 171.

50. Жінка не бита, коса не клепана — ніц не варта. (Тростянець)

67. Жінки стидати ся, то дитини не буде. Пор. Даль I, 471; Wand. V, Weib 1362.

73. Жінку люби як душу, а тряси як грушу. Пор. Даль I, 470; Нос. 340; Wand. V, Weib 176.

84. З жінков клопіт, без жінки ще більший. Пор. Слав. II, 141.

86. Ладна жінка, а бистрий кінь, то смерть. Пор. Giusti 50.

97. Перша жінка від Бога, друга від людий, трета від дїтька. Пор. Даль I, 476; Wand. V, Weib 114; Muka 3140.

108. Як би міг чоловік обійти ся без жінки, то був би Пан Біг не сотворив Єву. Пор. Слав. I, 172.

114. Де лиха жінка, там хата пеклом пахне. (Наг.)

Вона нікому не дасть спокою. Пор. Wand. V, Weib 189.

115. Добра жінка і лихого чоловіка переробит, а як ся падасть який біс, то перебє цїлий лїс. (Убинє)

Говорить жінка, що не може переробити свого лихого чоловіка, який часто бє її. Пор. Wand. V, Weib 384; Giusti 102; т. II, Жінка 22.

116. Жінка добра, віколи би не відоркла ні на що. (Кривор.)

Вона мовчазлива, не любить нарікати, „відказувати".

117. Жінка нездара, що в господарстві нїчого не розуміє. (Кривор.)

Бо була лихо вихована.

118. Жінка трібна, але до горівки здібна. (Кривор.)

Робуча, але любить випити.

119. Жінка хоровита, тому мізерковато виглядає. (Кривор.)

Видно се по нїй.

120. Жінка чоловікови як умре, то так як богачеви вівце здохне. (М. Яцк.)

Се для нього малий клопіт.

121. Лутчая яка така жінка, як рідная мати. (М. Гош.)

Задля жінки чоловік дуже часто покидає матїр.

122. Так тобі жінки треба, як лисому гребіня, слїпому зеркала, глухому музики, а бізногому чобіт. (Жидач.)

Договорюють негосподарному, ледачому парубкови.

Жменя. 14. Не потребую нікому в жменю зазирати. (Наг.)

Не мушу нї в кого зичити анї жебрати, маю свого досить.

Жовнїр. 12. З нього такий жовньир, як з мене пiп. (Наг.)
Scil. нездалий.

Жовтий. 2. Став жовтий, як віск. Пор. Слав. I, 176.

Жона. 13. Всував жонї деякий ґрейцарь, оби ни бідила, оби си яке бохоня купила. (Ю.Км.)
Говорили про бідного чоловіка, що запомагав свою жінку.

14. Добра жона від Бога суджена. (Льв.)
Се велика ласка божа.

15. Жьона собі за гонїрь має, як ї ґазда побиває. (ЮК.)
Жартують із старого народнього звичаю, який одначе держить ся й доси.

16. Коби минї жьона викала, я мав би си за гонїр. (ЮК.)
Говорив чоловік другому, який ображав ся тим, що йому жона викала.

17. Як почне жьона викати, мушю з хати тїкати. (ЮК.)
Жалував ся старий чоловік, що взявши молоду жінку, не міг знести її виканя.

Жонатий. 1. Як до трицять рік ни жонатий, а до сорок ни богатий, то й нима що зачинати. Пор. Bebel 150; Giusti 292.

Жура. 6. Гей, серед жури тїкає добра думка з голови. (Карл.)
З журби чоловік деколи сам себе не тямить.

Журити ся. 22. Не жури сї, най сї той журит, що гроші має. (Кніг.)
Жартують із такого, що журить ся не маючи нічого; буцїм то лиш той повинен журити ся, що має богато такого, що йому можуть украсти.

Журів. 1. Журів обкурів. (Підмихайлівцї)
Прикладка до назви села Журів.

2. Журів часто горит, що року. (Підмихайлівцї)
Пояснене прикладки, що Журів обкурів, бо в нїм часто курить ся.

Жучок. 1. Жучку, жучку, дістав єс сї попови в ручку! Пор. Даль I, 108.

З.

Забагати. 1. Забагає му сї печеного леду. Пор. Bebel 570.

12. Забаг свіжої литки. (Тростянець)
Говорять про молодого парубка, що забаг женити ся

Забрати. 7. Забрали мої морґи, а минї й доброї торби ни дали. (Ю.Км.)
Говорив чоловік до тла зубожений лїцїтацією.

Забути. 3. Забув бис, що нинї за день! Пор. Слав. I, 177.
14. Забув, як му на ймньи. Пор. Слав. I, 177.

19. А то-м забув, як заорав! (Снят.)
Пор. т. II, Забути 9.

20. Забудь о тім поволи, бо я чистий вітир у поли. (Жидач.)

Говорить парубок ошуканій ним дівці, уходячи з села.

Заверабожкати ся. 1. Ану заверабожкай ся! (Жег.)

Заверабожкати ся — сказати „вера Боже“, те саме, що „їй Богу“ або „бігме“.

Завертати ся. 1. Завертат ми ся голова. (Звиняч Гор.)

В голові мені крутить ся, сам себе не тямлю.

Завидіти ся. 2. Якесь ми ся завиділо страшне. (Ю.К.)

Привиділо ся щось страшне.

Завічати. 2. Сес завичьиє вже на зиму. (Тростянець)

Говорять про такого, що перед часом тепло вбирає ся.

Заводити. 3. Буду заводила, аби люди збігали ся. (Ю.К.)

Заводити — голосно плакати з примовляннями.

4. Як стану заводити, як зайду плакати, аж сєрце пукат. (Ю.Км.)

Говорила жінка згадуючи про свій нещасливий стан.

Завстидати ся. 1. Так сї завстидала, як та кобила, що возок переверне. (Кольб.)

Не застидала ся анї троха.

Загадати ся. 1. Так єм ся загадав, що зуби закусую. (Ю.Км.)

Рішає ся чоловік на якесь небезпечне діло.

Загін. 1. Якийсь я загін обігнав. (Ю.Км.)

Говорить робучий чоловік, що в своїм житю виорав і вижав богато загонів.

Загніваний. 2. Загніваний, як би му хто в кишеню насрав. (Маріямп.)

Сердить ся дуже невідомо чого.

Заговорити. 1. Заговорит, якої ни треба. (ЮК.)

Не в пору промовить негоже слово.

Загодинити ся. 1. Загодинило сї на дворі. (Кривор.)

Заслотило ся.

Загубити. 1. Загубив — не засмутив сї; вмер — не звеселив сї. (Тростянець)

Загубив чернець рясу, — не жалував; умер ігумен його манастиря — він не мав чого тїшити ся.

Зад. 3. З заду хорошого складу, подиви сї в очи — ригати сї хочи. (Ілинці)

4. Нї в зад, нї в перед. Пор. Даль I, 240.

Задриґнути ся. 1. Бода-с сї задриґнув! Пор. Schlei. 190.

Зажити. 1. Зажив молодого, няй шукає старого. (ЮК.)

Значінє неясне.

Зазирати. 3. Зазирає, гей би добра свого допантровував. (Тростянець)

Дивить ся заздро.

Зазір. 2. І зазором не видати. (Гнїдк.)

Анї слїду його не видно.

Заїхати. 6. Як ти заїду, то лиш раз квікнеш. (Наг.)

Заїхати — вдарити в лице або в потилицю. Пор. Wand. II, Hauen 40.

7. Як ти заїду, то світа не ввидиш. (Наг.)

Вдарю так, що тобі в очах темно стане. Пор. Wand. II, Hauen 33.

Закомашити ся. 1. Закомашьило ся минї в голові. (ЮК.)
Потемніло, помішало ся.

Закорити ся. 1. Закорив си чогос. (Снят.)
Завзяв ся.

Закрити. 1. Закрий чужий гріх, Бог два простит. (Тростянець)
Людяність вимагає того, щоб бути поблажливим на чужі гріхи.

Закурити ся. 1. Аж сї закурило за ним. (Винники)
Так побіг утікаючи.

Залетїти. 1. В пю залетит вже й свиня з гарбузом. (Ілинцї)
Говорять про неморальну жінку.

Замалювати. 4. Як ти замалюю, то ти сї всього відхоче. (Наг.)
Ударю сильно.

Замашкарити. 1. Як го замашкарив, аж го кров залєла. (Іванівцї)
Вдарив у лице.

Заміняти. 1. Заміньив килу за здорові яйцї. (М. Гош.)

Замішати. 1. Замішьили, гий мак з перцьом. (Жидач.)
Забаламутили, затемнили справу.

Заотавити ся. 1. Добре заотавити ся. (Гнїдк.)
Говорять про бідного чоловіка, що починає доробляти ся, немов скошена лука поростати отавою.

Запас. 1. Запас лиха ни зничит. (Іванівцї К.)
Бо з запасу чоловік може черпати у всякій потребі.
2. Ще-м сї, Богу дьикувати, без запасу не лишив. (Наг.)
Ще я не збіднїв зовсїм.

Запах. 2. Запахом ни можна жьити. (Звиняч Гор.)
Треба конче їсти й пити.

Заплакати. 1. Якийсь раз я заплакала. (ЮК.)
Згадувала жінка про своє лихе житє.

Зарізати. 3. Зарізав си свойов бесїдов. (Ілинцї)
Скомпромітував ся, зрадив сам себе.

Заробити. 1. Гірко зароби, а солодко зїж. (Тростянець)
12. Заробив, як Мошко на воскобойнї. (М. Гош.)
Доробив ся біди. Пор. висше Доробити ся 3.

Заслужити. 2. Заслужила сї, як голий пень. (Тростянець)
Дослужила ся до того, що не має нїчого.

Зассати. 1. Зассати (засцати) губу. (М. Яцк.)
У старих людий, що не мають зубів, губи засисають ся так, що рот робить ся глубокою ямою.

Затишно. 1. Затишно, як за лихим паном. (Краснос.)
Іронїчно: нема спокою.

Заткати. 4. Заткай му рот! (Тростянець)
Дай йому їсти, зацитькай, заспокій його.

Затріскати ся. 1. Затріскав сї по колїна. (Наг.)
Забризкав ся болотом.

Заходити. 6. Таке мене заходит. (ЮК.)
В голову сунуть ся погані думки.

Захопити. 2. Захопив шилом патоки. Пор. Даль I, 37.

Зачати. 1. Найтьижше зачьити, а потому вже йде легко, як хліб з маслом. (Наг.)
Говорять про добру роботу або лихе житє.

2. Хто не зачне, той не скінчит. (Наг.)
Житєве спостережене. Пор. Giusti 278.

Зачинати. 8. Ліпше не зачинати, ніж зачавши не докінчити. Пор. Wand. I, Anfangen 11.

Зачіпати. 7. Не зачіпай сї зі мнов, бо набереш як убогий в торбу! (М. Яцк.)
Не зачіпай мене, бо набю.

Заяць. 1. Заяць му дорогу перебіг. Пор. Даль I, 32; Wand. II, Hase 193, 236; Bebel 589.
8. Заяць спит, то очий не жмурит. Пор. Слав. I, 179.
19. Хто два заяцї гонить, жадного не здогонить. Пор. Wand. II, Hase 268; Тимош. 154; Слав. I, 8, 285; Даль II, 214.
20. Як заяць чоловіка перебігне, то буде нещістьи, а як лис, то щістьи. Пор. Даль I, 61.

21. Заяців не вільно бити, доки си котьи. (Кривор.)
Стрілецьке правило.

Заячий. 1. Заяче серце має. Пор. Wand. II, Hase 182.

Збавити. 3. Що тьи збавит, то тьи й вибавит. (Вербовець Т.)
То саме, як дотум і антідотум: що пошкодило, те й поможе.

Збан. 1. Доси збан воду носит, доки му ся вухо не урве. Пор. Schlei. 182; Le Roux de L. I, 44.
2. До чьису збан воду носит. Пор. Даль I, 55.

Збрехати. 2. Збрехав і не захлиснув сї. Пор. Даль I, 233.
3. Збрешеш раз, то вже не маєш віри. Пор. Giusti 298.

Зварити. 4. Добре звариш, добре зїїш. (Наг.)
Образово: добре зробиш, в добрі й поживеш. Пор. Schlei. 168.

5. Ни ту ни звару, ни у сусїда, бо бис вікна вибив. (Ю.Км.)
Говорила жінка не можучи дійти до ладу зі своїм чоловіком.

Звивати ся. 1. Звивайи сьи, як муха в мази. (Вербовець Т.)
3. Звиває сї, як пискир. Пор. Giusti 370.

5. Звиває сї, як гадина. (Наг.)
Говорять про сердитого чоловіка, що крутить ся зі злости. Пор. Giusti 370.

Звін. 2. То лише про великий звін. (Богор.)
Справа, яку треба широко розголосити, не держати в тайнї.

Згирити. 1. Так го згирило, що ни вартує нічого. (Ю.Км.)
Згирити — знищити, зруйнувати.

Згода. 8. Ліпша соломяна згода, як золоте право. Пор. Giusti 151.
10. Ліпша соломяна згода, як золота звада. Пор. Даль I, 318.

Згонорувати ся. 1. Чогос си згонорував. (Снят.)
Образив ся і не приходить.

Згуба. 8. Чия згуба, того й гріх. (Льв.)
Пор. т. II, Згуба 7; Giusti 118.

Згубити. 11. А згубив бис свій дурний розум! (Наг.)
Кленуть пяниці або забудькови.

12. Згубив би й голову, як би му сї на вийзах не телїмбала. (Наг.)
Говорять про недбалого, забудькуватого чоловіка. Пор. т. II, Згубити 8.

13. Згубив дорогу. (Цигани)
Збив ся з дороги, блудить.

14. Згуби ся від мене! (Льв.)
Сердитий окрик: відстань, іди геть від мене.

15. Чого-с не згубив, того не шукай. (Наг.)
Говорять розсїяному або напасному чоловікови, що шукає собі причини до сварки. Пор. Wand. IV, Verlieren 57.

16. Згубиш — не смути сї, знайдеш — не весели сї. (Цен.)
При всяких пригодах у житю треба заховати до певної міри спокій і рівновагу духа, пор. Горацієве Aequam servare mentem. Пор. т. II, Згубити 4.

17. З ним нї згубити, нї знайти. (Льв.)
Се чоловік незгідливий, у всьому знайде причину до сварки. Пор. Wand. IV, Verlieren 60.

18. Як згубиш, не смути ся; як знайдеш, не тїш ся. (Грабовець пов. Ярослав)
Варіант до ч. 16.

Здібний. 1. Менї все здібне є. (Кривор.)
Все стає в пригодї, здасть ся на щось.

Здоров. 8. Будь здорова як корова, а плодюча як земля. Пор. Даль II, 322.
29. Здоров як горіх. Пор. Schlei. 166; Giusti 369.
3. Здоров як риба. Пор. Giusti 369.

45. Будь здоров, Паньків Олексо! (Борт.)
Окрик резиґнації, утворений може при якійсь спеціяльній нагодї, але тепер уживаний загально в значіню: Ого, пропала справа! Нема чого надїяти ся.

Здоровле. 12. Лїпше здорове, як готові гроші. Пор. Wahl I, 76.

27. Всьо можна купити, а здоровйи ньи. (Кривор.)
Про те є такі, що за вертане здоровля беруть добрі гроші.

28. Здоровйи без гроший, то половина хороби. (Наг.)
Говорить безгрішний чоловік. Пор. Giusti 254.

29. Нам на здорове, а тим, що наші довги рахуют, на безголове. (Горохолина)
Примовляють, коли хтось рахує чужі довги.

30. Я свого здоровйи не пожьилував. (Наг.)
Робив тяжко.

Здохнути. 13. Бодай єс іздохла, як попова кобила! (Ворохта)
Прокляте.

Здути. 5. А здуло би ті! (Кніґ.)
Прокляте.

6. Здує тебе, як Ма́ґору. (ЮК.)
Грозять тяжкою хоробою, пухлиною.

Зелений. 4. Зелене як барвінок. Пор. Giusti 372.

6. Аби мені тілько до зеленого кореня. (Монастирок)
Говорять старі і слабі люди дожидаючи весни.

Зелізо. 3. Куй зелізо, поки горяче. Пор. Слав. I, 170, 224; II, 185, 211; Даль II, 168; Muka 1658; Schlei. 155; Giusti 278.

Земля. 32. Най му буде земля пером! Пор. Даль I, 349.

Зерно. 1. Зерно до зерна, буде ціла міра. (Тростянець) Пор. Giusti 106.

Ззїсти. 4. Ззїв би божу лабу. Пор. Wand. I, Abbeissen 2.

26. Зїла два раки, понюхала табаки, хопила ся за бріх, а бріх все єднакий. (Мшанець)
Мало що їла. Приповіла жінка родом з Вислока, пов. сяніцького, що замешкала в Мшанци. *(М. Зубр.)*

27. Хоть нема що зїсти, коли є з ким сїсти. (Мшан.)
Пор. т. II, Їсти 88.

28. Хто ззїв месо, най ззїст кости. (М. Яцк.)
Образово говорить жінка чоловікови: збавив ти мою молодість, то шануй мою старість.

Зима. 1. Біла зима й чорне сїно з'їсть. Пор. Слав. II, 206.

27. Гнївна зима нею трясе. (ЮК.)
Люта лихорадка.

28. Зима лїто ззїла. (Наг.)
Пор. т. II, Зима 8; Le Roux de L. I, 68.

Зичити. 2. Не зич, дурвю, нїкому жінки, сїрака анї кобили. Пор. Слав. I, 171.

8. Не зичив бим того й тому, що села палит. (Ю.Км.)
Палїя уважають селяни найстрашнїйшим злочинцем.

Зійти. 12. Зійшло сї сїм бід на оден обід. (Снят.)
Говорять, коли чоловіка трафить на раз ріжнородне нещасте.

Зїлє. 1. Є зїлє на всяку слабість, лиш на смерть нима. Пор. Слав. II, 146; Giusti 203.

Зле. 13. І так зле, і так не добре. Пор. Слав. I, 209.

Злий. 6. Від злого не чекай добра. Пор. Слав. II, 23.
7. Від злого поли вріж і втїкай. Пор. Даль I, 140.
16. Зле злого не возьме. (Наг.) Пор. Слав. I, 192.
40. Нема нїчого злого, що би на добре не вийшло. Пор. Libl. 123; Giusti 132.

52. Ани злий ани добрий, старий і тілько. (ЮК.)
Говорила молода жінка про старого чоловіка.

53. Лекше злим стати, як добрим. (Тростянець)
Попсувати ся лекше, як направити себе самому.

Злість. 5. Зігнати злість на кімось. (Наг.)

Висердити ся або висварити ся на когось, аби самому полекшало.

Зло. 4. Нема зла без добра. Пор. Слав. I, 319; Нос. 260.

7. Ніяке зло до добра не веде. (Тростянець)

Зло веде тільки до зла.

Злодїй. 6. Домового злодія не встережеш ся. Пор. Даль I, 173.

31. На злодїю шьишка горит. Пор. Даль I, 179, 375; Wurzbach 251.

Змалювати. 1. Ти все щось мусиш змалювати. (Наг.)

Мусиш усе зробити якесь лихо.

Зматерити ся. 1. Я зматерив си, що це добре буде. (Кривор.)

Переконав ся, впевнив ся.

Змерзити. 1. Змерзив го рівно з болотом. (Наг.)

Виляяв, обкидав поганими словами.

2. Змерзив му сї сьвіт. (Наг.)

Обридло йому житє.

Змерти. 1. Змерло му ся несподїівано. (Лучак.)

Умер нагло.

Змилувати ся. 1. Змилував сьи, як Біг над раком, що дав йиму вочи в сраку. (Вербовець)

Змити. 1. Змити кому голову. Пор. Даль I, 255.

Змия. 5. Змию си пригрів за пазухов. Пор. Гильф. 2085; Слав. I, 194.

10. Змия ги платва. (ЮК.)

Говорять про великого вужа.

11. Змия казала: з каменя мя ни забют, лише взлостят; що захоплю, то ззїм; хиба тов пшьеницев ня забют, що над нев дванайщїть раз било всеношне. (Ю.Км.)

Народне віруване.

12. Змия ни так би вкусила яловя, али би з'їла. (ЮК.)

Народне віруване про пажерливість змиї, нї на чім не оперте.

13. І змиев Бог завідує, хоть велика. (Ю.К.)

Бо й вона по народньому віруваню Богом сотворена.

Змочити. 1. Котрий змочив, той і висушит. (Наг.)

Scil. Бог, який по нар. віруваню дає дощ і погоду. Пор. Нос. 333; Даль I, 112; Дик. 581.

Знайти. 3. Знайдеш — не весели ся, згубиш — не смути ся. Пор. Сим. 1669; Даль I, 33.

12. Не можу знайти си місця. (ЮК.)

Прикро менї, не можу всидїти або встояти на місцї.

13. Що знайдене, то не крадене. (Льв.)

Знайдені річи підлягають окремому праву. Пор. Giusti 353.

Зналїзне. 1. А мінї зналїзного що буде? (Наг.)

Говорить чоловік знайшовши якусь річ і віддаючи її властителеви. За знайдене і віддане цїнної річи закон признає певну премію, яка називає ся зналїзне.

Знатє. 1. Коби то знатьи, шо в кума питьи, то був би й діти з собов забрав. (Іванівці К.) Пор. Даль I, 42; II, 124, 372.

2. Як би то знатьи́, жи в кума питьи, то би і діти забрав. (Верббовець Т.)
Варіянт до попер. ч.

Знати. 30. Знає кіт, чиє сало. Пор. Libl. 226; Wand. II, Katze 135; Čelak. 372, 573; Слав. I, 193; Даль I, 375.

51. Знає, що цар нині обідає. Пор. Слав. I, 193.

59. Знаю го, як лихий шелюг. Пор. Wand. I, Bekannt 4, 7; II, Kennen 54, 55, 79.

63. Кождий знає, де го чобіт глодже. Пор. Слав. II. 150

65. Кождий своє знає. Пор. Слав. II, 150; Wand. V, Wissen 97; Giusti 208.

70. Не знає ні бе, ні ме. Пор. Libl. 148.

74. Ніхто не знає, де го смерть чекає. Пор. Слав. I, 316.

77. Ніхто не знає, лише дід, баба і ціла громада. Пор. Слав. II, 102; Giusti 233.

80. Ніхто не знає, що го завтра чекає. (Наг.) Пор. т. II, Знати 80; Wand. V, Wissen 152; II, Leben 168.

83. Ніхто ни знає, чиє завтра. Пор. Wand. V, Wissen 102.

99. Хто би го не знав, то би го за сьвйитого купиг. Пор. Libl. 181; Wand. II, Kennen 37, 38, 81.

100. Хто би ті не знав, той би ти повірив. Пор. Wand. V, Wissen 695.

114. А чи ти знаєш, де раки зимують? (Льв.)
Жартливе запитанє. Пор. т. II, Знати 22; Слав. I, 192; II, 169; Даль I, 618.

115. Він не знає, на що го Бог на світі держит. (Наг.)
Не знає ріжниці між добрим і злим. Пор. Wand. V, Wissen 473.

116. Він не знає, що вчора їв. (Наг.)
Такий забудько. Пор. Wand. V, Wissen 474.

117. Все знаю, лиш не знаю, коли ми смерть прийде. (Наг.)
І поза тим чоловік звичайно знає дуже не богато. Пор. Слав. II 117.

118. Давно того ни знали, що днись засмакували. (ЮК.)
В нових часах пішли нові моди і нові привички.

119. Добре знати, няй ни придає си. (Ю.Км.)
Говорять про т. зв. таємне знанє: чари й ворожене.

120. Знає, де тому конець, а де почьиток. (Наг.)
Знає ся добре на річи.

121. Знає, коли шапку зняти. (Жовква)
Знає добрий звичай.

122. Знає як отченаш. (Наг.)
Знає на память, без помилки. Пор. Слав. I, 193, 220.

123. Знає, як сї до того брати. (Наг.)
Знає, як починати діло. Пор. Wand. V, Wissen 552.

124. Знаю го наскрізь. (Наг.)
Пізнав його з довгого досвіду. Пор. Wand. II, Kennen 74.

125. Знают люде, що ти за еден. (Наг.)
Не потребуєш менї говорити про себе. Пор. Wand. V, Wissen 677.

126. Знаю я, куда то йде. (ЮК.)
Знаю, до чого се веде, які можуть бути наслідки сего діла.

127. На што вам знати, што завтрішний день в собі криє? (Ізби)
Знане будущини для чоловіка недоступне.

128. Не знає анї що, анї куди. (Наг.)
Не знає світового ладу. Пор. Wand. V, Wissen 513.

129. Не знає, де діти сї. (Наг.)
Не може знайти собі місця. Пор. Слав. I, 300.

130. Не знаєш — мовчи, знаєш — не кричи. (Наг.)
Правило житєвої обережности. Пор. Wand. V, Wissen 237.

131. Не знає, що му нині за день. (Наг.)
Такий нетямущий. Пор. Wand. V, Wissen 531.

132. Не знате, дітоньки, чого вам забагат ся. (Ізби)
Самі не знаєте, чого хочете

133. Не знати, кого Бог до мене наверне. (Наг.)
Говорить дівка або вдова сподіваючи ся сватача. Пор. Wand. V, Wissen 124.

134. Не знати, що з тим робити. (Наг.)
Дивне, незвичайне діло. Пор. Wand. V, Wissen 123.

135. Не знаю дотля, чи він з тїста, чи з болота. (Ізби)
Не знаю доси, чи він добрий, чи злий чоловік.

136. Не знаю, куди сї з тим подїти. (Наг.)
Не знаю, де се сховати або кому дати. Пор. Wand. V, Wissen 673.

137. Не знаю, ци я ще жию на світї, ци ньи. (Наг.)
Поки хорий або затурбований. Пор. Wand. V, Wissen 664.

138. Не знаю, ци ще маю голову на вийзах, ци ньи. (Наг.)
Такий страшний клопіт. Пор. Wand. V, Wissen 656.

139. Не знаю, що сї зо мнов діє. (Наг.)
Трачу притомність. Пор. Wand. V, Wissen 665.

140. Ни знав на сьвітї, чи я буду добре говорити. (Жидач.)
Сумнїває ся чоловік про свою здібність.

141. Ніхто не знає, що му Бог судив. (Наг.)
Не знає наперед своєї долї. Пор. Wand. V, Wissen 103.

142. Тілько о тім знаю, що он той стовп. (Наг.)
Не знаю зовсїм нїчого. Пор. Wand V, Wissen 639.

143. Хто много знає, мало вірит. (Наг.)
Бо богато дечого не потрібує брати на віру. Пор. Giusti 136.

144. Хто знає? (Наг.)
Вислов сумнїву, чи щось має ся так, чи сяк. Пор. Wand. V, Wissen 697.

145. Хто знає, до чого сї то придасть. (Наг.)
Говорять про знайдену або незвичайну річ. Пор. Wand. V, Wissen 701.

146. Хто знає, коли кого треба буде. (Наг.)
Коли хто кому в пригодї стане. Пор. Wand. I, Bedürfen 7.

147. Хто знає, той мовчит. (Наг.)
Не мусить розголошувати те, що знає. Пор. Wand. V, Wissen 269.

148. Хто знає, що нас чекає? (Пужн.)
Ніхто сего не знає.

149. Хто не знає, най людий питає. (Наг.)
Люди все знають дещо більше, як один. Пор. Wand. V, Wissen 271.

150. Хто не знає, най мовчит. (Наг.)
Бо не може про те нічого сказати. Пор. Wand. V, Wissen 196.

151. Хто ще знає, доки нам Бог віку подовжит. (Наг.)
Доки поживемо, на се божа воля. Пор. Wand. V, Wissen 334.

152. Хто ще знає, хто кого поховає. (Наг.)
Хто кого з подружя переживе, той того поховає. Пор. Wand. V, Wissen 328.

153. Ще не знаєш, по чому локоть кваші. (Карлів)
Не маєш житєвого досвіду. Жартливий вислов. Пор. Libl. 221.

154. Що знаєш, того ти ніхто не відбере. (Наг.)
Се найвласнійша власність чоловіка.

155. Як знаєш, то чо сї мене питаєш? (Наг.)
Я не потребую відповідати тобі. Пор. Wand. V, Wissen 321.

156. Як знаю, так граю. (Наг.)
„Граю" тут у значіню: говорю або роблю. Пор. Слав. I, 232.

157. Як ни маєш знати, що говорити, то ни говори. (ЮК.)
Ліпше мовчати, як говорити безцільно.

158. Як ти то всьо добре знаєш! (Наг.)
Був при тім або зробив те сам. Пор. Wand. V, Wissen 692.

Зновити. 2. Зновили люде на мене. (Наг.)
Видумали і приложили до мене.

Золото. 5. Не все золото, що ся сьвітить. Пор. Le Roux de L. I, 54; Гильф. 1612; Даль II, 241; Слав. I, 302; II, 117, 152; Giusti 121.

6. Красне золото, та ніхто го не їст. (Тростянець)
Не в тім його сила, щоб його їсти.

7. Най буде й золото, а воно здоровйи не даст. (Кривор.)
Золото — дорога річ, але здоровле для чоловіка ще дорожше.

Зомліти. 1. Як хто зомліє, то треба підпалити гусяче перо і підсунути йому під ніс. (Дрог.)
Народній лікарський захід.

Зогнилий. 3. Хоть кому зогнила, але менї мила. (Лучак.)
Говорить чоловік про жінку або про дитину.

Зривати. 1. Зривати собі очи на кого. (Наг.)
Вдивляти ся, втомлювати очи дивлячи ся. Пор. співанку:

Або тоту кучу тручу, або ї розвалю,
Най я свої чорні очи на ню не зриваю. (Наг.)

Зробити. 22. Ни зроблю никуди нич, бо ни вартую. (Ю.Км.)
Говорить старий або хорий чоловік. „Не вартую" — не здужаю.

23. Так минї зробило ся, ги засудженому на смерть. (ЮК.)
Зробило ся прикро і страшно.

24. Хто зробив, той зробив, аби було зроблене. (Наг.)
Пор. Giusti 358.

25. Хто не зробит, коли може, зробит, коли мусит. (Наг.)
Житева практика. Пор. Giusti 278.

26. Що не зробиш тепер, то зробиш потому. (Наг.)
Житева практика. Пор. Giusti 278.

Зрости. 1. Де ти зросла, де я зріс, тай до купи Пан-біг звїс. (М. Яцк.)

Зсївати. 1. Не зсїває, а всюди збирає. (Дул.)
Мова про птахів, що виїдають збіже.

Зуб. 15. Він на тім зуби з'їв. Пор. Wand. V, Zahn 155.
25. Є зуби, але хлїба дасть Біг. Пор. Слав. I, 194.
45. Зуби як теслиці. Пор. Giusti 365.
46. Зуб за зуб скаче. (ЮК.) Пор. Даль I, 326; Le Roux de L. I, 139.
55. Най тї мнов зуби не больит. Пор. Wand. V, Zahn 153
60. Острит зуби на мою працю. Пор. Wand. V, Zahn 123.

85. Абим сї за всї зуби взєла, як я то взєла. (Іванівцї)
Клине ся злодійка.

86. А зуби би тобі затєло! (Мик. п. Дн.)
Проклятє.

87. Зубами дзвонити. (Наг.)
Зі страху або з перестуди. Пор. Le Roux de L. I, 139.

88. Зуб микат і микат. (ЮК.)
Характеризують біль зуба.

89. Мати зуб на кого. (Наг.)
Завзяти ся на кого. Пор. Le Roux de L. I. 139.

90. Як би не зуби, то би була срака з губи. (Вербовець Т.)
Жартливо говорять про людський рот.

Зубатий. 1. Зубатий як пес. Пор. Слав. I, 194.

Зудилати. 1. Не може зудилати. (Снят.)
Зам. викопати, пор. польське „podołać."

Зять. 1. Зятїв як бугаїв. (Льв.)
Говорила мати кількох дочок, до яких ходило богато кавалерів.

2. Зьить, невістка не дитина; стрийна, вуйна не родина. (Вербовець Т.)
Жартливо характеризують побічне свояцтво.

3. При зяти годї собі хлїба взяти, а з сином ся поваджу, і на піч ся проваджу. (Мшан.)
Говорила теща про зятя.

І.

І. 1. І, і, і! джі, джі, кір, мамуню! (Вербовець Т.)

Дражнять того, що легко ірітуєть ся, і тикають при тім вказуючим пальцем йому під ніс. *(Василь Деркач.)*

Іван. 1. Без Івана не буде пана. Пор. Wand. I, Adel 5.

22. Іван нї Богу нї нам. Пор. Сим. 742.

24. Іван пе, Іван плате. Пор. Wand. V Zahlen 5.

37. Не дай Боже з Івана пана. Пор. Wand. II, Herr 279; Knecht 144; V, Bauer 569; Слав. I, 124.

49. Чого ся Івась не навчить, того й Іван не буде вміти. Пор. Wand. II, Hans 7; Слав. I, 23.

55. „Іване!“ — „Чо?“ — „Вспране ти чоло.“ (Тростянець)

Мудроване.

56. Івани, поліз Циган до мами. (Вербовець Т.)

Дразнене.

58. Іван Штінк, горівочки трінк, цибулї ес, смердит як пес. (Жучка Стара)

Дразнене. „Цибулї ес“ — з німецького essen, цибулї з'їв.

58. Їван-баран котьита пасе, Марушка-петрушка їсти му несе. (Вербовець Т.)

Дразнять Івана й Марію.

59. Колись то Івани були мудрі, а тепер не хотят. (Хотїнь)

Тепер їх за дурнїв мають. „Івани“ в значіню: прості люди.

60. Пізний Іван. (Наг.)

Чоловік, що спізнюе ся. Пор. Wand. II, Hans 91.

61. Як на Івана дощ іде, то горіхи замокнут. (Наг.)

Народне віруване.

62. Як не на Йвана, то коли ма́на. (Наг.)

Scil. віддам довг. Говорить легкомисний довжник позичивши щось. „Коли мана“ — коли будь, в неозначенім часї.

Ігла. Куди ігла, туди й нитка. Пор. Даль I, 197; Слав. I, 159.

Ігумен. 2. Ігумен за чарку, а братія за фляшку. Пор. Bebel 219; Даль I, 197.

Їдець. 3. Такий ти їдец, як я купец. (Ворохта)

Кепський їдець, що мало їсть.

Ілія. 4. На Гілї хлїб на столї. (Вербовець Т.) На Ілї... (Снят.)

5. По Илї насрати в білї. (Іванівці К.)

10. Їле, з'їж гівно біле. (Тростянець)

Мудроване. Їле vocat. від Іля.

11. На Іллї перший осїнний день. (Кривор.)

Так міркують у горах, де нераз швидко після Ілї на верхах паде снїг

12. По Ілї — по градї. (Тяглів)
Пізнїйше вже град не паде. Свято Ілїї припадає 20 липня ст. ст.
13. Святий Іля наробит гниля. (Тяглів)
Коли в ту пору слота, то збіже зогниє.

Їнош. 1. Нема з чим їношів прислати, хибань з порожними руками. (Ізби)
Кепкував богатий господар із бідного парубка. „Їноші“ — свати.

Іскра. 1. Аж му іскри з очий скачут. Пор. Даль I, 509.
3. Зла іскра все поле спалит і сама згасне. Пор. Wahl I, 80.
4. З малої іскри великий огонь. Пор. Нос. ст. 313; Даль I. 203; II, 30; Гильф. 2121; Wand. I, Funke 3; Le Roux de L. I, 45; Bebel 69; Дик. 137; Сим. 1507; Giusti 71, 546.

Їсти. 35. Їдят ся, як пси скажені. Пор. Слав. I, 220
71. На, їдж, дурню, бо то з маком. Пор. Нос. 475.
72. Не їв — зімлїв, а наїв ся — розболїв ся. (Товмачик) Пор. Нос. ст. 480.
87. Три дни не їсть, весело сьи дивит. (Вербовець Т.)
88. Хоть нима що їсти, аби лиш з ким сїсти. (Жидач.)
103. Бодай єс їв, що за хатов увидиш! (Наг.)
Проклятє. Пор. Wand. I, Essen 234.
104. І їсти би масно, і ходити би красно, та робити страшно. (Ст. Богород.)
Варіянт до т. II, Їсти 49.
105. Їв би, аби му сї аж горлом верта ю. (Наг.)
Говорять про ненажеру.
106. Їв би, поки би видїв. (Наг.)
Говорять про вічно голодного чоловіка.
107. Їв би видиш разом з псами. (Наг.)
Не гордує і не бридить ся нїчим.
108. Їдж, аби-с тріс та лус! (Наг.)
Говорять ненависно, подаючи їсти. Пор. Wand. I, Fressen 89.
109. Їдж, аби ти очи повилазили! (Наг.)
Говорять ненаситному.
110. Їдж, Семене, хоч несолене. (Цеп.)
Жартливі припросини.
111. Їдж, щоби-с лиш міг видихати. (Наг.)
Їдж, кілько хочеш.
112. Їдж, що є перед тобов. (Наг.)
Їдж, що тобі подали.
113. Їдж, що сї влїзе. (Наг.)
Їдж, доки не наситиш ся.
114. Їж, поки рот сьвіж; як умреш, то не будеш. (М. Яцк.)
Їдж, поки живий.
115. Їсти дай-ко, а робити най-ко. (Тростянець)
Докоряють лїнивому.
116. Їст, що колїн му не видко. (Тростянець)
Докоряють череватому.

117. Їсть, аж му сї горлом вертає. (Наг.)
Говорять про захланного, що їсть над міру богато. Пор. Wand. I, Fressen 53.

118. Їсть, аж скира пукає. (Наг.)
Уже ситий, а їсть іще.

119. Їсть на ввесь писок. (Наг.)
Їсть пажерливо, з добрим апетитом. Пор. Wand. V, Zahn 209.

120. Їш — не обїдай сї, пеш — не опивай сї. (Тростянець)
Правило житєвої обережности.

121. Їсть як кінь, а ходит як тлїнь. (Наг.)
Говорять про сухітника, що їсть богато, а марніє чим раз гірше.

122. Не їдж другому за плечима, бо му силу відїсь. (Вербовець Т.)
Народне віруване.

123. То їсти не просит. (Наг.)
Говорять про таку річ, що лежить у хатї хвилево без ужитку. Пор. Wand. I, Fressen 43.

124. Хто не має що їсти, тому легко постити. (Наг.)
Для того піст — примус, а не самопожертва. Пор. Wand. II, Haben 205.

Їстовитий. 1. Їстовиті — пса би зьвїли. (Вербовець Т.)
Кепкують із захланних людий.

Іти. 12. Іде в три путї. Пор. Le Roux de L. I, 41.
27. Іде нога поза ногу. Пор. Даль I, 95.
59. Іди собі з Богом до дїдька! Пор. Слав. I, 197.
71. Іти, куда ноги несут. Пор. Даль I, 58; Wand. I, Gehen 441.
72. Іти, куди тї очи ведут. (Наг.) Пор. Даль I, 58.
81. Не йди борзо, бо біду найдеш, не йди поволи, бо біда тебе найде. Пор. Osm. Spr. 185.
89. Помалу йди, дальше зайдеш. Пор. Wand. I, Gehen 45; II, Kommen 1; Сим. 2240; Гильф. 1259.

99. Идеш коло мочіла — абес так си уснував, єк навучіва. (Голови)
Проклятє.

100. Идеш коло потока — абес так си крутив, єк самотока. (Голови)
Проклятє.

101. Иди в деі дорозї, та абес уломив собі обі нозї. (Голови)
Проклятє.

102. „Ідеш?“ — „Іду!“ — „Ходи!“ — „Піду!“ (Тростянець)
Коротка розмова.

103. Іде, як баба по при свічку. (Підгірки).
Рівно, щоб не зачепити.

104. Іди, йди, і гири сї до сто дїдьків! (Підгірки).
Проклятє: пропадь до чорта.

105. Іиьов ги мураль. (Ю.Км.)
Ішов пяний. „Мураль“ — муляр.

106. Йти би домів! (Тухля)
Говорить сам собі чоловік збираючи ся вийти з чужої хати.

107. Так іде, як розломана качка. (Буда.)
Іде помалу, колишучи ся на ногах.

108. Так му йде, гі би взяв перо з гускы і пустив горі водо. (Мшан.)
Веде ся йому дуже лихо.

109. Ци ни йде вам що на очьи? (Боберка)
Чи не привиджуе ся вам що?

110. Як я йшла, земля угинала ся, таку-м силу мала. (ЮК.)
Говорить стара жінка про свою молодість.

Їхати. 12. Поволи їдь, то дальше заїдеш. Пор. Сим. 2406; Schlei. 170, 176.
15. Тра їхати, зак сьи пішки трафит. (Вербовець Т.)
18. Яке їхало, таке здибало. (Жидач.) Пор. Даль I, 197; Сим, 1271; Wand. I, Gleich 29.

19. Їдьте, куди хочете, волос вам з голови не спаде. (Ю.Км.)
Дорога безпечна.

Йор. 1. Йор-йори, летів дяк з гори; як летів, то пердів; як упав, то сї всрав; як усів, то все ззїв. (Лол.)
Дразнять дяка.

К.

Кавалєр. 3. Кавалїр — старій гусцї по коліна. (Винники) Ото кавалїр... (Тамже)
Кепкують із парубка малого росту.

Казанє. 3. Втьив казаньи, аж му вуха війшли. (Наг.)
Насварив, виганьбив його.

4. Дам тобі таке казанє, що від сто ксьондзів ни почуєш лїпшого. (ЮК.)
Насварю, виганьблю тебе.

Казати. 12. Ни кажи гоц, поки ни перескочиш. (Жидач.) Пор. Libl. 220; Даль II, 295.

22. Ни кажи гоп, доки ни пирискочиш. (Жидач.) ...поки... (Тамже)

23. Тобі кажи́, а ти все своє. (Винники)
Даремно до тебе говорити.

24. Тобі хоть кажи, а хоть камінь у руках держи. (Голови)
Хоч говори, хоч бий, ти все таки не послухаєш.

Каліка. 4. Не до віка каліка, не до смерти пан. (Тростянець)
5. Ни з віка каліка, ни до смерти й паном. (Іванівцї К.)

6. Не на віки в каліки, не до смерти панство. (М. Яцк.) Коли хто вчиняє ся достатком, а помітує бідним. *(М. Яцк.)*

Калуш. 1. Калуш сам собі пан. (Підгірки)

Він був вільний королївський город.

Камінь. 19. Камінь на камени сї не личив. Пор. Даль I, 150, 259.

20. Камінь на місци порастає. Пор. Тимош. 294; Даль I. 333, 353; Schlei. 180.

23. На добрий камінь що сип, то змеле. (Вербовець Т.) ...всиплеш... (Монастирок)

27. Так як би ми камінь на голову впав. Пор. Слав. II, 29.

36. Ци в камінь головою, ци каменем у голову. Пор. Giusti 269.

42. Камінь за камінь, хліб за хліб. (Великі Очи)

В житю платять злом за зло, а добром за добро.

43. Хоть каменем у сову, а хоть совов у камінь, то все таки сові біда. (Голови)

Варіянт до т. II, Камінь ч. 36, 37, 38.

Канада. 1. До Канади саком-паком, а з Канади з голов сраков. (Вербовець Т.)

Кепкують із еміґрантів, що вертають із Канади.

Канцелярія. 1. Канцелярії не перепишеш. (Іллинцї)

Бо в канцелярії пише більше людий.

Капелюх. 6. Не крути капелюхом, бо буде голова болїти. (Вербовець Т.)

Народне віруване.

7. Не скидай в ночи капелюха перед фіґуров, бо може під нею ґітько сїдит. (Вербовець Т.)

Народне віруване.

8. Не скидай капелюха як гримит, бо ти ґітько влїзе під него і тьи грім забйи. (Вербовець Т.)

Народне віруване.

Капнути. 2. Все му щось капне. (Наг.)

Все якийсь дохід має.

Капчук. 2. Пропав капшук тай чотири нові. (Кол.) Говорять, коли щось невелике кому згине.

Касувати. 1. Не касуй своє слово. (Тростянець)

Касувати тут у значіню: ломати, відкликувати своє слово.

Катар. 1. Як в кого катар, то кажут виреати котови троха волося з фоста і тим підкурити. (Льв.)

Народній лїк.

Катерина. 8. У нашої Катерини і весїлє і хрестини. (Монастирок)

Качати ся. 2. Він аби сї качьив, то би вже був дома. (Наг.)

Аби не йшов, тілько котив ся дорогою. Говорять про такого, що дуже опізнив ся.

Качка. 3. Бодай тя качка копнула! Пор. Libl. 222.

Каяти ся. 10. Не кай ся рано встати, а молодо оженити. Пор. Даль II, 327; Wand. I, Freien 54.

Квапити ся. 5. Квап сї, але помалу! Пор. Wand. I, Eilen 6, 7.

Квас 11. Є квас, та не для нас. (Льв.)

Є таке добро, якого нам не дадуть. Пор. Даль I, 282.

Квасний. 4. Нї квасне, нї прісне. (Криве пов. Бережани)

Мова про молоко.

Кекнути. 1. Най сї на сїм кекне! (Снят.)

Най на тім скінчить ся.

Келїшок. 2. Два келїшки, а вас штири. (Наг.)

Кождому вийде по пів.

3. Келїшок з ворога приятеля робит. (Наг.)

При горілцї люди знайомлять ся і заприязнюють ся. Пор. Giusti 319.

4. При келїшку приятелї, при келїшку й вороги. (Наг.)

При горілцї поміж приятелями часто заходить сварка або бійка. Пор. Giusti 319.

Кивенїти. 1. Буде кивенїти, ни вийде з того. (Ю.Км.)

Буде хорувати або лиш недомагати, пор. польське „kawęczyć".

Кинути. 7. Ти мене кинй, а я тебе збуджу. (Кесів)

Кинути замісь кивнути, торкнути.

Кипяток. 1. На кипйиток треба пироги метати, аби сї не розварили. (Наг.)

Кухарське правило. Кипяток — кипуча вода.

2. Такого-с ми кипйитку дала, що-м си язик обпарив. (Наг.)

Докоряє чоловік жінцї, що дала йому за надто горячу страву.

3. То самий кипйиток. (Наг.)

Сим попариш язик, коли хопиш скоро.

Кипячий. 1. З відси кипяче, з відтам боляче. (Монастирок)

З обох боків лихо.

Кисїль. 2. Не в кисїль головою, не в борщ ногами. (Подїлє)

Угонкують чоловіка, що товорить або робить щось не до ладу.

Кисляк. 1. Кисляк би те трафив! (Кривор.)

Жартливе перекручене замісь: шляк. Кисляк — кисле, квасне молоко.

2. Тут кисльика загусло свіжо. (Кривор.)

Мовив Гуцул, у якого було свіже, кисле молоко.

Киця. 1. Киць, киць! Марунь-марунь! (Наг.)

Прикликають кітку.

2. Тото киця на фостї принесе. (Наг.)

Киця — кітка. Дурять дїтий, коли вони домагають ся такого, чого нема. Пор. Wand. II, Katze 659, 674.

Кишеня. 2. Аж ми кишенї полотном стала. (Наг.)

Жартує чоловік, коли хтось инший думає що він чогось злякав ся.

Кишка. 9. Кишки сї в мнї сварьит. Пор. Schlei. 154.

Кій. 6. У кія два кінцї. Пор. Даль I, 58.

9. Кій на кій шкодит, а обід на обід нї. (Камінка Струм.)

Варіянт до т. II, Кій 2.

10. Я тя кыйом зралю, же тя поразит! (Злоцке)
Небезпечна погроза.

Кіл. 3. Дав собі кільи на голові тесати. Пор. Даль I, 240, 375; Wand. II, Holz 283, 313, 339.
11. Ні кола, ні двора. Пор. Даль I, 74, 76; Тимош. 72; Wand. II. Haus 603.

14. Кіл, не слово його поправит. (Вел. Очи)
Щоб його поправити, дарма вполинати, а треба набити.

Кімак. 1. З кімаків виберут ковбню. (Карлів)
Дурні люди виберуть дурного війта.

Кінчити. 1. Дай Боже так кінчити, як ся почало! (Богородч.)
Побожне бажане.

2. Ліпше кінчити, як зачинати. (Жидач.)
Хто зачинає, той робить на непевне, а хто кінчить, той бачить уже готове.

Кінь. 2. Бистрий кінь і ладна жінка, то нагла смерть. Пор. Le Roux de L I, 101; Giusti 341.
6. Бував на кони і під конем, на столї і під столом. Пор Даль I, 55.
7. Був кінь, та зїздив ся. Пор. Даль I, 364; II, 161.
8. Великий кінь турецький, а дурний. Пор. Le Roux de L. I, 102.
13. Дарованому коневи не заглядают в зуби. Пор. Le Roux de L. I, 102; Слав. I, 291; Тимош. 238; Дик. 1578; Даль II, 74, 149, 240; Wand. V, Zahn 10; Giusti 265.
16. Де ся кінь напас, там ся і стряс. Пор. Даль I, 199.
34. З чужого коньи і серед дороги злїзай. Пор. Слав. II, 37, 209; Osm. Spr. 308.
48. Кінь на штирох ногах, тай то сї спіткне. (Наг.) Пор. Даль I, 35; Giusti 112.
50. Кінь на штирьох кобилах, тай ся зашпортат. (Мшан.) Пор. Слав. I, 246; Le Roux de L. I. 104; Schlei. 175.
68. Коня керуют уздами, а чоловіка словами. Пор. Le Roux de L. I, 103; Даль I, 534; Z. D. M. G. XLII, 63; Giusti 231.
69. Коне куют, а жаба ногу наставлеї. (Винники). Пор. Wand. I, Fuss 38; Даль II, 136.
74. На кони їде, а коня шукає. Пор. Schlei. 181.
78. Не може по конях, то хоть по голоблях. Пор. Слав. I, 307; Даль I, 59, Le Roux de L. I, 104; Тимош. 180.
82. Не тогди коня сїдлати, коли на нього сїдати. Пор. Schlei. 175
86. Ситий кінь попердує, а голодний анї бздне. Пор. Слав. II, 116.
109. Як би го на сто коний всадив. Пор. Schlei. 176.
112. Як коні вкрали, тогди стайню замкнув. Пор. Le Roux de L. I, 103.

114. Де кінь попоїв, там лайно кинув. (Кривор.)
Пор. т. II, Кінь 16; Даль I, 199.

115. Кінь спотикає сї, але поправляє сї. (Тростянець)
Так само й чоловік поправляє свої помилки.

116. Коне годуй вівсом, а гони як псом. (Винники)
Варіянт до т. II, Кінь 11.

117. У коний бік до боку злипає ся. (Ю. Км.)
Такі худі.

Кінський. 2. Кіньку голову де здиблеш, то заховстай. Пор. Слав. I, 286.

Кість. 4. Бодай му кости з гробу викинуло! Пор. Слав. II, 156.
5. Болят старі кости за гріхи молодости. Пор. Wand. II, Jugend 140.
7. Дай Боже за молоду кости гризти, а на старість мясо їсти! Пор. Сим. 1601; Даль I, 445; II, 166.

26. Йому вже десь и кости погнили. (Тухля)
Він давно вмер.

27. Кости би ти покрутило! (Кол.)
Проклятє. Хороба, яка по народньому віруваню може покривити кости, називає ся „раматис". Медицина зве таку хоробу хоробою Брайта.

28. Тобі ся ще кости будут варити, кой ми ся будемо ділити. (Ю.Км.)
Значіне неясне. Може мало бути сказано: ми будемо ділити ся мясом, а ти заждеш, поки кости зварять ся.

Кіт. 11. В ночи всї коти чорні. Пор. Wand. III, Katze 17; Le Roux de L. I, 99; Giusti 144.
15. Грає сї з ним, як кіт з мишов. Пор. Слав. I, 196.
23. Їв би кіт рибу, а в воду не хоче. Пор. Libl. 176; Wand. III, Katze 67, 69; Čelak. 125.
30. Кіт сї миє, гості будут. Пор. Wand. II, Katze 406.
32. Кіт ся лестит, а драпає. Пор. Wand. II, Katze 203.
33. Кітці іграшки, а миши смерть. Пор. Bebel 319.
37. Кота в мішку не купуют. Пор. Wand. II, Katze 688, 689, 718, 784; Le Roux de L. I, 100.
39. Кіт усе на ноги впаде. Пор. Слав. I, 248; Le Roux de L. I, 99; Wand. II, Katze 612, 642.
47. Купуй кота в мішку! Пор. Wand. II, Katze 20, 359, 368; Libl. 152.
48. Ласить ся, як кіт на сало. Пор. Le Roux de L. I. 100.
59. Не грай з котом, бо тї подрапає. Пор Wand II, Katze 553.
61. Не грай кітка з песиком. Пор. Wand. II, Katze 527; Čelak. 83.
71. Піди коте, піди псе, піди лисе, тобі близше. (Кукиз.)
75. Ти десь певно з котами грав ся. Пор. Wand. II, Katze 799.

80. Кіт з псом николи сї не згодьит. (Наг.)
У них вроджена, атавістична ворожнеча. Пор. Wand. II, Katze 280.

81. Кіт з хати, миші танцюют. (Мик. н. Дн.)
Пор. т. II, Кіт 25.

82. Кота в мішку торгує. (Стан.)
Купує товар не придивляючи ся йому.

83. Коти з дому, миши в танець. (Вербовець Т.)
Пор. т. II, Кіт 72.

84. Няй ни буде й кота на обійстю, а ладна дївка певно віддасть ся. (Ю. Км.)
Образово: хоч обійсте зовсїм пусте, нема на ньому нїякої худоби, про те гарна дївка притягне сватачів.

85. Обернув кота фостом. (Іливці)
Представив річ инакше, як є дїйсно.

86. Просити в кота сала. (Льв.)
Просити в когось того, чого він не має. Пор. Wand. II, Katze 598, 634.

87. Як нима кота дома, то миши гуляют. (Іванівці К.)
Образово говорять: коли в селї або в домі нема зверхности, то панує безладє. Пор. Тимош. 316; Bebel 430; Schlei. 167; Haller 19; Гильф. 1040; Osm. Spr. 384; Wahl II, 75; Muka 842; Libl. 229; Слав. I, 227, 289; Wand. II, Katze 268, 491; Giusti 128.

Кіш. 1. Як сї це зве? — Кіш. — То гівно з'їж! (Тростянець)
Мудроване.

Клейло. 1. Клейло, тікай, бо паде бук! (Шух.)
Оклик осторогн.

Клепка. 1. Тобі видиш третої клепки в голові не стає. Пор. Даль I, 560; Дик. 1699.

3. Де твої клепки поділи ся? (Стан.)
Клепки образово замісь розум.

Кликнути. 1. Як кликнеш у ліс, так ти сї відкликне. Пор. Schlei. 176.

Клим. 3. Чекай Климе, бо твоя не згине. (Мик. н. Дн.)
Значінє неясне.

Клин. 3. Клин клином вибивают. Пор. Даль I. 244; II, 435; Libl. 1; Слав. I, 223; Тимош. 93; Wand. II, Keil 5; Čelak. 86.

Кліщі. 5. Взєв го, гий в кліщі. (Жидач.)
Довів його до тяжкого положеня.

Клопіт. 1. Без клопоту нема доходу. Пор. Wand. I, Genuss 8.

13. Знайшов собі клопіт. (Тростянець)
Наразив собі когось.

14. Коби так з клопоту вилізти, як в клопіт впасти. (Мик. н. Дн.)
Лекше напитати собі біду, як видобути ся з неї.

Кметь. 3. Такий кміть єден, як другий. (Тухля)
Згірдно: такий один ледащо, як другий.

4. Такі кметї — два в єдній веретї. (Наг.)
Згірдно про бідних господарів.

Книжка. 3. Він усе в книжках бабрає сї. (Наг.)
Згірдно говорять про письменного чоловіка, що любить читати, і за тим иноді занедбує иншу роботу. Пор. Wand. I. Buch 46.

4. В книжках є історія з мерзечков. (Тисьм.)
В книжках бувають гарні й погані річи.

5. Дали му книжьку і з нев пішов за море. (ЮК.)
Говорять про еміґранта, що взяв в урядї робітницьку книжочку, яка дає право вийти з села на заробіток.

6. Книжка не дає загинути. (Ямниця)
Лектура піддержує дух чоловіка, дає розраду в тяжкім положеню.

7. Книжку отворену не годит сї лишьити, бо пам'ять із неї вилетит. (Наг.)
Народнє віруванє.

8. Над отворенов книжков гріх їсти, бо намйить стратиш. (Наг.)
Народне вірування.

Князь. 1. Князь без люльки, як весїля без музик. (Тухля)
„Князь“ у горах значить тільки що „війт“.

Кобила. 22. Здохла кобила, воля божа була; впав батько з гори, — лихо го бери! (Товмачик)
Жартливе протиставлене: кобила не здохла без божої волї, а батько знайшов смерть там, де не повинен був її шукати.

23. То кобилї на сорочку здало ся. (Коб.)
Жартливо: се не здале нї до чого.

24. Я кобилї з під фоста не впала. (Товмачик)
Обороняєть ся дївчина перед пльотками.

Коваль. 8. Коваль клепле, поки тепле. Пор. Haller II, 13; Wahl I, 173; Le Roux de L. I, 44.
9. Коваль завинив, шевця повісили. (Городок)
11. Коли-сь не коваль, то рук не погань. Пор. Даль I, 545.
13. На то коваль клїщі тримат, штобы єго не пекло. (Ту.) Пор. Schlei. 187; Wand. V, Zange 2; Слав. I, 148, 224.

16. Добрий коваль, коли желїзо горяче. (Льв.)
І желїзо треба вміти розігріти.

17. Коваля їхати. (О.ВЗ.)
Якась забава.

18. Коваль завинив, а Цигана повісили. (Кукиз.)
Пор. т. II, Коваль 9.

19. Коваль коня кує, жиба ногу наставлєє. (Жидач.)
Образово характеризують неоправдану претенсію.

20. Коваль куйи, попердуйи; ковалиха на міху аж сьи всрала зо сьміху. (Вербовець Т.)
Жартлива примівка про ковальську роботу.

21. Наїхали ковалї, то великі, то малї; а старого коваля висадили на коньи; посадили на бичка: гатьта, вісьта козачка. (Вербовець Т.)
Дїточа примівка, коли одно старше везе менше на плечах.

22. То всьо від їдного ковалє джелїзо. (Вовчинець)
Дїти одної родини або люди однакової вдачі.

Ковальчик. 1. Ковальчик цьонгат на яр. (ВЛ.)
Ковальчик — рід пташка, в Нагуєвичах цїнкало, der Fink.

Ковтун. 1. То самі ковтуни. (Льв.)
Ковтунами називають передміщан, що вважають себе міщанами.

Ковут. 1. Аж в ковут заходит. (Лучак.)
Ковтун. Мова про довге волосе, що нечесане збиває ся в ковтун, латинське Plica polonica.

Когут. 4. Два когути на єднім подвірю, тай дві господинї не згодят ся нї завтра нї нинї. Пор. Wahl II, 40; Schlei. 162.

7. Зле ся там в домі діє, де когут мовчит, а курка піє. Пор. Le Roux de L. I, 111; Giusti 129.
9. Когут піє на відміну. Пор. Giusti 342.
13. Кождий когут сьмілий на своїм сьмітю. Пор. Schlei. 161.

18. Когут також на память піє. (Буськ)
Тому піючи зажмурює очи.

19. Коли когут на порозї піє, то гості ворожит. (Лучак.)
Народне віруване.

Кождий. 1. Кождий собі найблизший. (Наг.)
Самолюбє вроджене кождому живому сотворіню. Пор. Wand. II, Jeder 64; Giusti 91.

Коза. 2. Бути козї на торзї. Пор. Даль I. 261; Wand. V, Ziege 64.
4. Дере коза лозу, а хлоп козу, а хлопа пан, а пана юристу, а юристу чортів триста. Пор. Даль II, 259.
8. Кізми вовка не тровити. Пор. Слав. II, 126; E. Rot. 189.
13. Коза не худоба, дївка не челядь. (Льв.)
16. Нагадай козї смерть, коза біжит, а все пердь. (Іванівцї К.) ...ходит тай... (Вербовець Т.)
22. Не рада коза на торг, а ведут. Пор. Libl. 10; Wand. V, Ziege 20.

40. Знай козо, коли полудни. (Жидач.)
Тодї можеш спочити, бо й пастух потребує спочити.

41. І козї можна роги вкети. (Жидач.)
І найупертїйшу жінку можна уговкати.

Козак. 4. Козаки як дїти: що їм дадут, то ззїдьит. Пор. Даль II, 261.
6. Козак мовчит, а все знає. Пор. Wand. II, Haus 38.
10. От так по козацьки: нима хлїба, їжмо плянцки. (Жидач.)
13. Терпи козаче, атаманом будеш. (Гнїдк.) Пор. Даль II, 488.

20. З такими козаками по в кропиву втїкати. (Іванівцї п. Ж.)
Вони боягузи.

21. По козацки — нема хлїба, кушай пляцки. (Кам. Струм.)
Пор. т. II, Козак 10.

Кокорудз. 1. Котрий кокорудз не прєв до Ілї, не буде в млинї. (Тростянець)
Коли кокорудза пряде, т. зн. шулька випускає на кінцї жмут зелених питок, то на нїй під шумилинєм осаджують ся зернята.

Колач. 5. І колачем го не звабиш. Пор. Даль I, 200.

Колесо. 6. Кождий на своє колесо воду горне. Пор. Слав. II, 150; Wand. II, Jeder 1.
13. Немащене колесо скрипит. Пор. Libl. 4; Даль I, 301.
18. Оглядай ся на задні колеса. Пор. Libl. 99.
21. Скрипливе колесо найдовше біжит. (Григ.)

26. Храпливе колесо далї зайде, як здорове. (Мик. н. Дн.)
Пор. Даль I, 301; 567; Schlei. 157.

Колисати. 1. Не колиши порожнов колисков, бо дитина не буде спати. (Вербовець Т.)

Народне віруване.

Колиска. 1. Від колиски до гробової дошки. (Наг.) ...до гробу. (Наг.) Пор. Wand. V, Wiege 39.

4. Хто порожну колиску колише, той у нїй дїдька колише. (Наг.)

Народне віруване.

Колїнковатий. 1. То колїнковате стебло. (Наг.)

Стебло, що має богато колїнець і не легко ломає ся від вітру.

Колїнкувати. 1. Маю перед тобов колїнкувати? (ЮК.)

Колїнкувати — стояти на колїнах, клячати.

Колїно. 1. Виверг велике колїно. (Наг.)

Пішов на впростець і обійшов великий скрут дороги.

2. З колїна ти того не вилупю. (Наг.)

Не дам, бо не маю.

3. Колїнами на груди навалив сї. (Наг.)

Жалувала ся жінка на чоловіка, що мучив її таким способом.

4. На колїна кого поставити. (Наг.)

Образово: присмирити, принизити.

5. На теплі колїна го запросила. (Льв.)

Запросила на любовні сходини.

6. По самі колїна заросив сї. (Наг.) ...застрьиг. (Наг.) ...заталапав сї. (Наг.)

Говорять про пішохода.

7. Там треба велике колїно обходити. (Наг.)

Треба обходити далеко, кривулями.

8. Ще ми з колїн не злазит. (Наг.)

Говорять про малу дитину, яку треба часто держати на колїнах.

Колїя. 1. До колїї саком-паком, від колїї з голов сраков. (Жидач.)

Кепкують із еміґрантів, що дармо проїздили ся в чужу сторону.

Коло. 1. Скрипливе коло дальше поїде, нїж здорове. (Вел. Очи)

Пор. т. II, Колесо 21.

Колода. 1. При готовій колодї огонь розложити. (Богород.) ...хто будь огонь розложит. (Зїбол.)

Колоколин. 1. Колоколин — нидобрі люди. (Підмихайлівцї)

Сусїдська поговірка.

2. Колоколин такий гиркий, як полин. (Підмихайлівцї)

Сусїдська поговірка.

Коломия. 2. Біда в Коломиї: шустка фасолї коштує дванацїть крейцарів, а штири дїлетки їдут на корец. (Жур.)

Колос. 5. Колос повний гне ся до землї, а пустий до гори стирчит. Пор. Libl. 85; Wand. I, Aehre 5, 13, 14.

Колядувати. 1. Не можна кольидувати, як нема ще копиць сїна. (Вербовець Т.)

Народнїй звичай, що колядувати можна від Пилипового пущіня аж до великого пущіня.

Колька. 3. А бигдай жи те кольки сперли! (Жидач.) Проклятє.

4. Бодай ті вхопило кольками! (Наг.)
Проклятє.

5. Кольку в бік ти дам. (Наг.)
Не маю тобі що доброго дати.

Комедія. 5. Комедія за ґрейцар. (Тростянець)
Говорять про сварку або гармідер за дрібницю.

Комин. 7. Треба сесе в комині вуглем написати. Пор. Wand. I, Aufschreiben 2.

Компанїя. 1. Лиха компанїя до стричка доводит. (Льв.)
В товаристві лихих людий чоловік деморалїзує ся. Пор. Giusti 65.

Кондовіта. 1. Кепські твої кондовіта. (Наг.)
Кондовіта, — з француського conduite, дословно супровід, означає кваліфікаційну лїсту прикмет і заслуг або провин чоловіка, особливо робітника або урядника.

Конець. 3. Бодай ти конець був! Пор. Даль I, 118.
8. Всьому конец буде. (Кол.) Пор. Wand. I, Alles 20; Ding 35; Ende 1, 61.
17. Конець і дїлу вінець. Пор. Wand. I, Ausgang 4; Даль I, 646, 647.
18. Конець дїло хвалит. Пор. Wand. V, Werk 8; Giusti 139, 262.
31. Не сходьит сї кінцї. Пор. Даль I, 39, 548.

43. Він всьому виведе конець. (Стан.)
Доведе все до ладу.

44. Конець то покаже. (Наг.)
По наслїдках пізнати доконане дїло. Пор. Wand. I, Ausgang 11.

45. Не годен тому кінця вывести. (І. ВЛ.)
Не може ради дати або ладу знайти.

46. Не можу з вами кінця врвати. (Ю. Км.)
Не можу договорити ся, дійти до згоди.

Конина. 1. Конина вдише, а ще хвостом колише. (Мшан.)
Тесть оповідав про свого зятя, що його попевіряв, а він боронив ся. *(М. Зубрицький.)*

Коновка. 1. Не сиди на коновцї, як їздиш на кони, бо кінь дістане садно. (Вербовець Т.)
Народне віруванє.

Коновця. 1. Прийшла-м з коновцїма по воду. (Наг.)
Інтересна форма dualis від „коновця", здрібнїле від „коновка", а се здрібнїле від „конов", gen. „конви" або „кінви". Plural. „з конвами" або „з кінвами".

Конопадити. 4. Конопадить сї, як курка з яйцем. (Сїл. Б.)
Не може собі знайти місця.

Конопля. 2. Його би лиш в колопнї за страхопуда поставити. (Наг.)
Говорять про страшного або обдертого чоловіка. Пор. Даль I, 379.

3. Коноплї воробцьови по колїна. (Винники) Ото... (ibid.) Страх які ...горобцьови... (ibid.)
Кепкують із дрібних, низькорослих конопель. Порядні коноплї повинні бути в ріст чоловіка.

4. Коноплня повідат, же она є велька мученица: найперше ї за волося торгают, потім єй бют, штобы насїня з ней выгрясти, потім єй мочат в воді, потім єй ламлют, потім єй чешут. (Б. ВЛ.)
Образове представлене господарського порання конопель.

Констітуція. 1. Він такої консистуції. (Будзанів)
Мова про будову тїла або звичаї чоловіка.

Концурє. 1. Концурйом трьисти попід плоти. Пор. Нос. ст. 419.

Копито. 2. Всї на єдно копито. (Наг.) Пор. Libl. 183; Schlei. 170.

Коралї. 8. Коралї ни оралї. (Жидач.)
Мовив сват, як давали в посагу коралї замісь волів.

Корінь. 6. Яке коріне, таке й насїне. Пор. Wand. V, Wurzel 22.
7. То лїдьче коріне! (Стара С.)
Згірдний вислов про лихих людий, особливо дїтий.

Кормити. 1. Кормив Бог Андруха й без того окруха. (Холов.)
Говорить чоловік одержавши замісь сподїваного великого малий даток.

Корова. 4. Бодливій корові Господь Бог рогів не дає. Пор. Слав. I, 278; Wand. II, Kuh 165, 169.
10. В ночи кожда корова чорна. Пор. Слав. II, 108; Libl. 235.
14. Кожда корова своє теля лиже. Пор. Слав. II, 109, 147; Wand. II, Kuh 225.
22. Корова, то полоть не надпочатий. Пор. Wand. II, Kuh 147.
27. Котра корова богато реве, тота мало молока дає. Пор. Čelak. 81; Wahl II, 42; Wand. II, Kuh 94, 100; V, Ziege 16, 30.
34. Дістав корову з тельитом. (Наг.)
Т. є. тївну, від якої швидко можна сподївати ся теляти. Пор. Wand. II, Kuh 490, 510, 545.
35. Корова як дитина ласкава. (Наг.)
Бувають такі пещені, ласкаві корови, що звичайно дають богато молока, і яких для того добре годують.
36. Корови не било, ги мої матери, бо вмерла. (Ю.Км.)
Говорила бідна вдова оповідаючи про свою біду.
37. „Корову продала, а кума приняла". — „А я то знаю, та вам і на другу купця нараю". (Балиг.)
Розмова двох сусїдок.
38. Котра корова йде вечір до лїса, мусят її вовки з'їсти. (Городок)
Народне вірування.
39. Чия корова, того й тельи. (Наг.)
Елементарне право власности. Пор. Wand. II, Kuh 359.
40. Як корова теля мала, то бика срака болїла. (Монастирок)
Кепкують із такого, що журить ся чужим лихом.

Коровай. 2. На чужий коровай писка не роздіймай. (Убинє) Пор. Даль II, 252.

Коровка. 1. Коровко, коровко, де ти ся пасла? Дай менї масла. (Луч.)
Примовляють дїти до корови, але також до хрущика, званого коровкою або бабруною або зазулькою.

Корч. 3. А щоби-сте корчом поставали! (Товсте)

Проклятє.

Коршма. 14. Коршма із церквов, то дві рідні сестри. (Яблонівка)

Се два центри, в яких періодично збирають ся селяни.

15. Хто коршму минає, той щастя не має; а хто вступає, той і сего не має. (Кукиз.)

Пор. т. II, Коршма 11.

Коса. 11. Трафила коса на камінь. Пор. Schlei. 179; Даль I, 43; II, 448; Слав. I, 205; II, 185; Libl. 184; Wand. I, Anlaufen 6.

12. Коса коротка, доля солодка. (Жидач.)

Мова про дівочу косу, а образово про дївчину з коротким волосєм.

Костел. 1. До косцьола — болї ґлова, до ратуша — праґнї душа, до пана приведут, а до церкви — привезут, а до коршми — я сам піду. (Бродки)

Приповідає веселий чоловік.

Костур. 1. Взяв за костурь і бавх, куда попало. (ЮК.)

Костур — палиця з загненою рукоятю.

2. Тобі лиш костур у руки тай торбу через плечі. (Стан.)

Образово замісь: тобі тільки йти по жебрах.

Котя. 4. Пихнць котє в кашу — добре, що не в нашу. (Мик. н. Дн.)

Про прикрий а несподїваний випадок у чужій хатї.

Кохати. 23. Хочиш кохати, кохай одного, бо двох за много. (Жидач.)

Примовляє парубок дївцї.

Коцюба. 2. Е, вогори, на кацюбу стань тай вдарит. (Будз.)

Пор. т. II, Кочерга 2.

3. І кацюба має злість. (Будз.)

Пор. т. II, Коцюба 1.

Кочерга. 5. Кочерга в кутї з никим ся не вацит, а як хто приступит, по голові вдарит. (Балиг.)

Пор. висше Коцюба 2.

Кошт. 11. Кошт пропав, як бих у воду кинув. (Кривор.)

Говорив Гупул про своє ударемнене сватанє.

Коштувати. 12. Що коштує, то ґустує; що не коштує, то не ґустує. (Бергом.)

Що дорожше, те милїйше.

13. Я го не коштував, ци він добрий. (Наг.)

Відповідають, коли хто запитає: „Чи се добрий чоловік?“

Кпини. 3. Тобі кпини, а в мене хрестини. (Снят.)

Говорить чоловік такому, що кепкує з його подружя.

Кравець. 6. Так кравець крає, як му сукна стає. Пор. Giusti 236.

Край. 14. Що край, то обичай. Пор. Даль II, 145; Libl. 124; Schlei. 160; Слав. I, 151; Giusti 206.

Країна. 1. Що країна, то родина. (М. Гош.)

Говорить чоловік широко розгалуженого роду.

Краків. 3. Піди до Кракова, всюди біда однакова. Пор. Даль II, 465.

5. Од Кракова до Чакова всяди пісня однакова. (Ізби)
Пор. висше ч. 3.

Крамко. 1. Крамко крамчит, як летит. (К. ЛВ.)
Мова про крука.

Крапля. 2. Мала крапля й великий камінь продовбає. Пор. Слав. I, 217.

Краса. 5. Красу на тарели ни покраю. (Жидач.) Казав чоловік, що мав бридку, але добру жінку.

12. Ото краса ланчинська! (Колом.)
Говорять на вид дуже красних осіб. Коло Коломиї є село Ланчин, а в нїм дуже гарні люди.

11. Не диви ся на красу, а на тревалість. (Тростянець)
Що красне, то звичайно не довго триває.

Красів. 1. У Красові вмер чоловік на засові. (Мик. н. Дн.)
Красів, село коло Миколаєва. Мудроване.

Красний. 23. Красний, що аж за око бере. (ЮК.)
По неволї задивиш ся на нього.

24. Не то красне, що красне, але то, що ся кому любит. (Синевід.)
Пор. т. II, Красний 14.

Красно. 1. Так красно на дворі: як би хто нинї вмер, то би ся каяв. (Стара С.)
Говорять про гарний, погідний час.

Красти. 34. Єден крав, другий брав, третий такой так ховав. (Лучак.)
Всї три однакові злодїї.

Крепкий. 1. Хоць не крепке, але власне. (Остерм.)
Говорять про дитину або річ.

Кривда. 5. Кривда людська боком вилазить. Пор. Даль II, 4.
12. Чия кривда, того й Бог каре. (Балиг.)

Кривий. 6. Прийшов кривий до кривого: пожич, брате, шудла свого. (Монастирок)
Жартують, коли два калїки або немічні помагають один одному.

Крик. 11. Криком дуба не врубаєш. Пор. Giusti 131.

20. Наробили крику, жи всї воробцї з сила повтїкали. (Жидач.)
Жартують із голосної сварки.

21. Підняли такий крик і лемент, цїлком як тая Польща. (Полоничі)
Цікава згадка про польські сеймики.

22. Такий крик почили, жи би воробец на хату ни сїв. (Жидач.)
Про голосну сварку в хатї.

Крикнути. 18. Як крикнеш у лїс, так ти сї відкрикне. Пор. Даль I, 218, 272, 273.

Крило. 1. Взьив го під свої крила. Пор. Wand. I, Flügel 19.
3. Підтьили му крила. (Наг.) Пор. Wand. I, Flügel 9.

5. Вже му крила відросли. (Наг.)
Вже він знов запоміг ся, одужав. Пор. Wand. I, Flügel 15.

Крипа. 1. Взьив го в тверді крипи. (Наг.)
Образово: притиснув його до стіни, довів до тяжкого положеня.

2. Маю го в крипах. (Льв.)
Маю можність зробити йому клопіт.

Кричати. 20. Кричит, гий капе на дощ. (Жидач.)
Кричить тужливим, утомленим голосом.

21. Кричит, як би го хто різав. (Наг.)
Кричить дуже голосно, проразливо. Пор. Слав. I, 70.

22. Кричьити гусьича річ. (Карлів)
Гусяче стадо ґеґає і полошить ся чого будь.

23. Не кричи гоп, коли-сь не перескочив. (Стібно)
Не хвали ся тим, чого ще не зробив.

24. Ни кричи, бо стелї упади. (Жидач.)
Жартливо остерігають дитину, що починає голосно кричати.

Кров. 13. Кров не вода, розливати шкода. Пор. Слав II, 27; Даль I, 334; Wand. I, Blut 5; Giusti 126.

28. Керви би-с сї з мене не дорізав. (Наг.)
Говорить змарнілий або збіднілий чоловік, від якого жадають чогось. Пор. E. Rot. 695.

29. Керви з нього витекло, як з пацюка. (Наг.)
Говорять про тяжко пораненого чоловіка. Пор. Wand. I, Blut 1.

Кровця. 1. Люцька кровця не водиця, проливати не годит ся. (Стежн.)
Приказка, що війшла також у пісню про Довбуша.

Крок. 5. Анї па крок му не уступит. Пор. E. Rot. 259.

26. Крок за кроком і до Львова зайдеш. (Стрий)
Поступаючи все наперед, дійдеш і до далекої цїли. Пор. Giusti 276.

27. Перший крок житя — перший крок до смерти. (Льв.)
Числячи від смерти в зад протяг людського житя чим раз коротшає. Пор. Giusti 204.

Кропнути. 1. Ти вже собі кропнув. (Стан.)
Випив уже добру повну.

Кроть. 1. Кроть би твоїй матери! (Товсте)
Проклятє.

Крук. 4. Крук крукови ока не видзюбає. (Винники) Пор. Wand. II, Krähe 7, 47, 63–66, 77; Даль II, 348; Слав. I, 79, 91; Le Roux de L. I, 111; Schlei. 169; Giusti 63.

Крум. 1. Ум, крум, крумкає безрога. (Ю.Км.)
Наслїдуванє хрюканя свинї.

Крутити. 19. Крутит сї, як гімно по полонцї. (Винники) Ходить без тямки, мов дурний.
27. Крутит, гий швець скєров. (Жидач.)
29. Куди крути, а все голим на пету. (Тростянець) Говорять про подерту вонучку, постіл і т. д.

37. Крути, верти, вмерти мусиш. (Стібно)
Пор. т. II, Крутити 7; Нос. ст. 334.

38. Крути, верти, небоже, нічо не поможе. (Ілинці)
Говорять про всяку неминучу конечність.

39. Крутить ся, як би му хто в сраку перцю насипав. (Будз.) ...шпильок напхав. (Будз.) ...шило запхав. (Будз.) ...вирітено запхав. (Будз.)
Говорять про неспокійного чоловіка.

40. Крутит ся, як посолений. (Лучак.)
Пор. т. II, Крутити 21.

51. Крутит сьи, як пес в сливах. (Вербовець Т.)
Пор. т. II, Пес 72.

42. Крутит то в той бік, то в той бік. (Жидач.)
Говорять про крутїя, брехуна.

Ксенька. 2. Ксенька — бізденька. (Вербовець Т.)
Дразнене.

Ксьондз. 6. Він буде ксьондзом, як я попадею. (Стан.)
Не буде попом нїколи, бо не хоче вчити ся.

7. Ксьондз а луній, то єдно. (Мик. н. Дн.)
Згірдний погляд народа на попів.

8. Такий він ксьондз, як я дяк. (Стан.)
Лихий, нездалий ксьондз.

Куку. 1. Дати куку в руку. (Наг.)
Дати дарунок для підкуплення, прим. урядника. Пор. Нос. 335.

Кум. 21. Кума не бити, горілки не пити. Пор. Даль I, 317, 495.
28. Кум не кум, не лізь в горох! (Вербовець Т.) Пор. Даль I, 495; II, 3.

46. Буде, куме, годі! (Богор.)
Досить того.

47. Годї з кума чести! (Голешів)
„Віддати кому честь“ значить посадити за стіл і дати їсти. Якийсь кум не хотів вставати з за стола, хоч і вже гаразд наїв ся і напив ся. Тодї господар чи господиня сказали: „Годї з кума чести!“ *(Евгенїя Бохенська.)*

48. „Добрий день, куме!“ — „Та порили“. — „Просимо на хрестини“. — „Та я бив колом, а не фоpостиною“. (Буськ)
Жартлива розмова з глухим кумом.

49. Куме, вона подумає, що її пес з'їв. (Монастирок)
Говорять, коли прийдеть ся їсти ковбасу без горілки.

50. „Та бо ви, куме, глухі!“ — „Та бо й ви були би лихі за свою працю“. (Буськ)
Розмова з глухим кумом.

Кума. 1. Або ви, кумо, їжте борщ, а я буду мньисо, а нї, то я буду мньисо, а ви борщ. (Наг.)
Жартливий вибір: собі все те саме.

2. Голоднїй кумі лиш хліб в голові. (Тростянець)
Пор. т. I, Голодний 33.

Купати ся. 1. Не купай сьи перед Іваном, бо ти виросте верба в срацї. (Вербовець Т.)

Жартлива осторога: верба любить рости над водою або взагалі на мокрім місці.

Купець. 4. Кождий купець свій товар хвалит. Пор. Даль II, 116, 296; Wand. II, Krämer 13; III, Loben 14.

8. Першого купцьи нїколи не попускай сї. Пор. Слав. II, 31.

14. Добрий купець половину дає. (Підгірки)

Народнїй звичай. Пор. Giusti 80.

15. Єден купець торгу не чинит. (Наг.)

Бо нема кому продати анї в кого купити. Пор. Wand. II, Krämer 20.

16. Що купець зацїнит, давай половину. (Підгірки)

Народне купецьке правило.

Купити. 13. Купю ни купю, торгувати можна. (Жидач.) Пор. Даль II, 2; Wand. II, Kaufen 20.

16. Не купив батько шапки, нехай вуха мерзнут! Пор. Даль I, 135, 210.

28. Що я купила, то продаю. Пор. Слав. I, 214, 215; II, II, 167.

29. Купив бим весь, коли пеньондзи десь. (Жидач.) ...весь ...гроші... (Наг.)

Жартують із безгрішного купця.

30. Купив порожнов жменев. (Кути)

Се означує фіктівну продаж або крадїж.

31. Купили ми нивидальци. (Жидач.)

Пор. т. II, Невидальце 1.

32. Не купит єден, то купит другий. (Наг.)

Так спекулює продавець. Пор. Wand. II, Kaufen 73.

Курити. 11. Курит, як із комина. (Льв.)

Scil. люльку. Пор. Giusti 366.

Курка. 6. Вже нима тої курочки, що дві яєчка несла на день. Пор. Слав. 13, 20; Даль I, 368.

14. З курми спати лягай і з курми вставай. Пор. Wand. II, Huhn 248, 272,

15. І сліпа курка деколи найде зерня. Пор. Libl. 134; Wand. II, Henne 1; Huhn 61, 218.

16. І чорна курка білі яйця несе. Пор. Wand. II, Henne 11; Giusti 128.

22. Курка каже: „Кудкудак! знесла-м яйце як ходак." Пор. Слав. II, 125; Гильф. 1871; Wand. II, Henne 43.

25. Курцї все просо в голові. (Лучак.)

26. Курцї просо снит сї. (Сїл. Б.) Пор. Wand. II, Henne 182.

27. Лучило сї слїпій курцї зерно, тай то порожне. (Іванівцї К.) Трафило сї... (Наг.) Пор. Даль I, 550.

28. На тое курка гребе, аби що вигребла. Пор. Schlei. 164; Wand. II, Henne 7.

39. Ще перші кури не піяли. Пор Wand. II, Hahn 251.

42. Я тобі покажу, куди курка щит! Пор. Wand. I, Frau 402; Le Roux de L. I, 141.

43. Ваша курка, наш когут, най ся трохи поєбут. (Льв.)

Образово про сусїдських хлопця й дївчину.

44. Голодній курці зерно на думці. (Тростянець)
   Пор. т. I, Голодний 34.
45. Кожда курка собі гребе. (Льв.)
   Кождий чоловік про себе дбає. Пор. Giusti 91.
46. Курка ми сї всрала. (Наг.)
   Каже школяр, коли йому з пера капне чорнило на папір.
47. Курки — бабський гиндель. (ЮК.)
   Кури і взагалї дріб по селах — жіноче господарство.
48. Слїпій курцї добро й зеренце. (Тростянець)
   Бідному чоловікови добро й найменша користь.
49. Тобі коло того й кури запіют. (Жид.)
   Спізнив роботу до ночи.
50. Я в тебе курий ни застала, тілько ти в мене. (ЮК.)
   Говорить свекруха до невістки.
51. Я кури годувала, а ни кури мене. (ЮК.)
   Розуміється, годувала, щоб мати з них дохід.

Кус. 1. Минї ни кус ни йде наперед. (ЮК.)
   „Ни кус“ — анї троха.

Кусати. 5. Кусай, аби-с прожер. (Тростянець) Пор. т. II, Кусати 5.

Кусень. 1. Впаде тї кусень, як тото зробиш? (Наг.)
   Чи тебе убуде, чи ти зробиш ся менший або гірший?

Кут. 2. Нї в кут, нї в ворота. (Вербовець Т.)
   Пор. т. II, Кут 1.

Кухар. 3. Кухар з голоду не згине. Пор. Даль I, 192.

Кухарка. 3. Кухарка самою парою сита. Пор. Даль I, 91. 192.

Куча. 5. Йди до кучі тай бисїдуй із свиньми. (ЮК.)
   Куча — свинячий хлїв. Вислов погорди недотепному розмовникови.

Л.

Лава. 3. Бодай ем тї на лаві застав! (Наг.)
   Проклятє: щоб я застав тебе вмерлим, наряженим на лаві.

Лавка. 4. Ану, лавков сї перед ним клади! (Наг.)
   Образово: корити ся перед ким, унижати ся. Scil. і все на дармо.

Лад. 16. Такого ладу нима на світї. (ЮК.)
   „Ладу“ тут згірдно замісь безладя; „на світї“ скорочено замісь „нїгде на світї“.

17. Того ладу ни переставиш нияк. (ЮКм.)
   Те, що встановлено з давна, не переміниш.

Ладний. 17. Не то ладне, що добре, але що сї подобає. (Наг.)
Се річ смаку.

18. Така ладна, як цьвіріньок. (Жидач.)
Цвіріньок — цвіркун.

19. Таке ладне, як вивірка. (Жидач.)
„Ладне" тут у значіню зручне, вертке.

20. Такє ладни, аж говорит. (Жидач.)
Говорять про яскраву матерію.

21. Ти така ладна, як з болота лялька. (Жидач.)
Говорять насмішливо до поганої, бридкої жінки.

Лазити. 8. Лазит по песячих дебрах. (Стан.)
Ходить незвичайними, нетоптаними дорогами.

Лапати. 1. Не лапай усього, що по воді плине. (Наг.)
Не підхапуй усяку брехню та сплетню, що ходить поміж людьми. Пор. т. II, Переймати 1; Giusti 268.

2. Хутненько-м лапала, бом ся до дому квапила, бо мені дитина плакала. Нажала-м копу без сорока снопів, ще-м завчасу прийшла, ледви-м двері найшла. (Буськ)
„Хутненько лапати" в значіню пильно робити; „завчасу" іронїчно: пізно.

Ластівка. 1. Єдна ластівка не робит весни. Пор. Дик. 85; Гильф 627; Le Roux de L. I, 76; Giusti 339.

8. Аби ти сын ластівка не всрала на голову, бо будеш лисий. (Вербовець Т.)
Народнє віруванє, що кому ластівка всере ся на голову, то той полисіє.

9. Гластівка на яри повідат: „Были стіжкы, оборіжкы, теперь не є ничь!" (Радоц.)
Лемківська приказка про поворот ластівки весною з вирію.

Латати. 4. Ліпше своє латане, як чуже хватане. Пор. Wand. II, Kleid 19; Čelak. 142; Libl. 79; Нос. ст. 453.

Лаяти. 2. Лай не лай, а гроші дай. (Лучак.)

Легкий. 9. Легкий як перо. Пор. Гильф. 1233.
28. Таке легке, що би й з вітром полетїло. Пор. Giusti 366.

Легкі. 2. Добрі й легкі, але й ковбаса не тяжка. (Тростянець)
Говорив Циган, як йому зі свинї дали лише легкі, і запитали: чи добрі? *(Олекса Іванчук.)*

Легко. 1. От буде лекше, як було перше. (ЮК.)
Говорить чоловік при зміні стану, пр. женячи ся або вступаючи на службу.

2. Так легко, як бідному за смерть. (Вербовець Т.)
Дуже не легко.

Леґа. 1. Леґа лежит, а Бог ледзї долю держит. (Товмачик)
Пор. т. II, Лежень 1; Даль I, 47.

Леґінь. 1. Чьимпий леґінь, палит швидко: йик пішов за гору, три дни го ни видко. (Грин.)

Леґінь, з мадярського legeny, парубок. „Палити“ тут у значіню „йти“. Говорять іронічно про такого парубка, що йде помалу.

Лежати. 7. Лежати на паси-коні. Пор. Слав. I, 255.

12. Лежачого не бють. Пор. Даль I, 166.

26. Лежит ги Ляйвор. (Ю.Км.)

Лежить лїниво або хорий.

27. Лежу як дошка. (ЮК.)

Лежу недвижно, без руху.

Лежух. 1. Лежух лежит, а йому Бог долю держит. (Тисьм.) Пор. Даль I, 47.

Леміш. 1. Заміняв леміш за швайку. Пор. Bebel 560.

Лесь. 6. Лесь — нї сука нї пес. (Білича)

Дразнене.

Летїти. 2. Летит як пчола до меду. Пор. Слав. II, 90.

11. Летит, як вітер. (Льв.)

Образово: йде або їде швидко. Пор. Giusti 365.

12. Летит, як кулї. (Наг.)

Біжить швидко. Пор. Wand. II, Kugel 46.

Лижка. 15. Гола лижка горло дре. (Снят.) Пор. Даль I, 192; Нос. ст. 435.

19. Лижка дохтю бочку меду запаскудит. (Наг.)

Троха злого попсує богато доброго. Пор. Giusti 246.

20. На лижку меду більше мух зловит ся, як на бочку оцту. (Монастирок)

Мухи на оцет не ловлять ся; так само й людий не принадиш лихим, прикрим поводженем.

21. Не їдж чужов лижков, бо сьи будете кусати. (Вербовець Т.)

Народне віруване.

22. По лижцї — тай по мисцї. (Кукиз.)

Їло їх богато; кождий хопив по ложцї, і спорожнили миску.

23. Упала лижка в помиї. (Стежн.)

Говорять про такого, що з доброго стану попав у лихий.

Лизати. 3. Тогди мінї лижи туби, як мінї гірко; солодкі я й сам собі оближу. Пор. Нос. ст. 388.

Лико. 11. Дери лика, коли ся деруть; їди дївко замуж, коли тя беруть. (Городок)

12. Тогди лико дерети, як відстае. (Мшанець)

13. Тогди лико дери, як ся вно дере; тогди дївку давай, як ї хто бере. (Кукиз.)

Варіянт до попер.

Липа. 1. „Ану вимови: липа!“ „Липа“. — „Поцюлюй у сраку Пилипа“. (Сїл. Б.)

Мудроване.

2. „Липа“. — „Поцюлюй в сраку Пилипа“. (Снят.)

Варіянт до попер. ч.

Лис. 22. Лисом підшитий, псом підбитий. Пор. Libl. 145.

33. Старого лиса тяжко зловити. Пор. E. Rot. 612.
26. Як лис дорогу перебіжит, то буде щістьи. Пор. Даль I, 61.

38. У лиса не одна яма. (Наг.)
Пор. т. II, Кис 30; Wand. I, Fuchs 54.

Лисий. 6. Лисому гребіня не треба, так само глухому музики, сліпому веркала. (Тростянець)

10. Лисий, бо му голова від розуму облізла. (Наг.)
Народне віруване, що на розумній толові, яка богато думає, волосє не держить ся.

11. Лисий як коліно, дурний як пень. (Тростянець)
Говорять про лисого, старого, дурного чоловіка. Пор. т. II, Лисий 5.

12. Лисого легко голити. (Льв.)
Не все правда; лисий може мати великий заріст на лиці. Пор. Wand. II, Haar 132.

13. Лисого радити сї, а рудого бояти сї. (Сіл. Б.)
Народне віруване, що лисий чоловік буває розумний, а рудий злий.

Лисиця. 2. Кожда лисиця свій хвостик хвалит. Пор. Гильф. 2650; Даль II, 116, 293; Giusti 61.

Лихвар. 1. Лихвар процент на процент гонит. (Лучак.)
Характеризують лихварське ремесло.

Лихий. 57. З лихими лихий, з добрими добрий. (Льв.)
Говорять про дволичного чоловіка. Пор. Wand. I, Böse (der) 1.

48. Лихе сї не згубит. (Наг.)
Що непотрібне або шкідливе, се звичайно дуже вперто держить ся чоловіка. Пор. т. II, Лихий 24.

59. Лихий як дідько. (Наг.) ...як сто чортів. (Льв.)
Говорять про сердитого чоловіка.

Лихо. 50. Най лихо спит, не тре го будити. Пор. Гильф. 918.
52. Нема лиха без добра, а добра без лиха. Пор. Даль I, 157; Giusti 72, 337.

60. Від лиха до добра не далека дорога. (Глинці)
Перехід від одного до другого в житю досить легкий.

61. Лихо бідному без наймита: є що робити, а нема чим платити. (Довгоп.)
Просторійший варіянт до т. I, Бідний 2.

62. Лихо го бери! (Льв.)
Проклятє. Пор. Нос. ст. 338.

63. Лихо єдних потавкат, других схлїбят. (Ю.Км.)
Лихо тут у значіню: лиха доля, що одних гнобить, а инших виносить, щоб опісля тим низше впали.

64. Лихо мене напало з тим дурнем. (Заліщики) ...злодієм. (Заліщ.)
Трафила ся мені лиха пригода.

65. Най лихо щезає, звідки прийшло. (Стан.)
Побожне бажанє.

66. Пів біди лиха. (Гнідк.)
Ще не вся біда.

67. Хоть лихо, аби тихо! (Снят.) ...будь... (Кол.)
Звичай деяких людий таїти своє лихо, приймати його без нарікання.

68. Хто лиха коштував, тому добро смакує. (Льв.)
Так як по голоді страва. Пор. Giusti 132.

Личко (лико). 2. За чуже личко дати би свій ременец. (Іванівці К.) Пор. Даль I, 104; II, 16.

Личко. 9. Личко біли, руки білї, а сумлїнє чорни. (Жидач.)
Говорять про лихих панів або пань.

10. Личко румянїє, а серци черв точит. (Жидач.)
Чоловік здоров, а має грижу на серцї.

Лице. 27. Мав бис лице! (Снят.)
32. На тобі лицьи нема. Пор. Даль I, 326.

43. Нїякого лицьи в мене не найшли. (Наг.)
Оправдує ся чоловік, якому закидають злодійство. „Лицє“ тут у значіню „крадена річ“.

44. У него на лици дїдько горох молотив. (Льв.)
Говорять про рябого, вісповатого чоловіка. Пор. Wand. I, Aussehen 50; Даль I, 379.

45. Як можна таким без лицьи бути? (Наг.)
Дивують ся чиїйсь безличности.

Лишити. 10. Всьо лишимо. (Вел. Очи)
Scil. коли помремо.

11. Лишив сми си від своєї жінки. (Кривор.)
Повдовів.

12. На що я лишила ся по його голові? (Ю.Км.)
Нарікає бідна вдова по смерти мужа.

13. Не лишив на нїм доброї ниточки. (Наг.)
Зганьбив, сплюжив його. Пор. Wand. II, Gutes 173.

Лїзти. 8. Лїзь під стіл, будеш мудрий! Пор. Гильф. 1347.

14. Лїзе до нас усяка погань. (Наг.)
Згірдно говорять, коли хтось чужий, немилий іде до хати.

15. Лїзе якесь диво з чюжього села, ни держало би ся свого кута. (Ю.Км.)
Згірдно говорять про чужого чоловіка, що осідає в селї.

Лік. 5. Най ти то буде на лїки та на дохтори! (Наг.)
Прокляте: щоб за ті гроші, які ти менї віддер, тебе вкинуло в хоробу. Пор. Schlei. 190.

Лїкар. 4. Коли-с лїкар, то лїчи сї сам. (Сап.)
Коли береш ся помагати иншим, то помагай собі сам. Пор. латинське: Medice cura te ipsum.

Лїнивий. 7. Лїнивий два рази робит. Пор. Сим. 589, 1390.
9. Лїнивий і в своїй хатї змокне. Пор. Тимош 292; Čelak. 135.
10. Лїнивому все нїколи. Пор. Giusti 229.
10. У лїнивого все свято. Пор. E. Rot. 287; Wand. I, Faule 47; Тимош. 125; Giusti 229.

20. Лінивий більше ходит, скупий більше дає, пустай більше робит. (Тростянець)

Просторійший варіянт до т. II, Лінивий 2.

21. Лінивый бы віля готового хліба згыб з голоду. (Завад. Рим.)

„Віля" зам. біля. Говорять про лінивого і незарадного чоловіка.

22. Лінивый повідат: „Водычко, водычко, жебы-с текла через моє ґарличко, то бым тя ся напиў." (Завад. Рим.)

Приповідають кепкуючи з лінивого чоловіка.

23. Хто лінивий до їди, той лінивий до роботи. (Льв.)

Житєве спостережене. Пор. Giusti 307.

Лінивство. 1. Лінивство мати всіх гріхів. (Льв.)

Бо лінивому приходять на голову всякі лихі діла. Пор. Giusti 228.

Лінувати ся. 1. Хто не лінує ся, тому Бог благословит. (Ізби)

Той доробить ся.

Лінь. 1. Лінь гірш хвороти. (Ізби)

Спостережене житєвої мудрости. Пор. Wand. III, Müssiggang 17; Čelak. 134.

Ліс. 2. Він такий, тий би у лісї виріс. Пор. Schlei. 184.

5. Єдин до ліса, другий до біса. Пор. Нос. ст 390.

17. Чим дальше в ліс, тим більше дров. Пор. Даль II, 38, 452; Сим. 747, 779; Schlei. 184.

20. Ліси закурили ся на слоту. (Лучак.)

Звичайне спостережене, що перед слотою з лїсів підіймають ся мряки.

21. Шо в лісї, то все губа; шо в воді, то все риба. (Тростянець)

Жартують із такого, що не розуміє ся анї на губах, анї на рибах.

22. Як є ліс, то є гріш. (Кривор.)

З ліса, хоч би й чужого, селяни завше мають певні доходи.

23. Як на голий ліс гримит, то буде посуха. (Наг.)

Народнє віруване оперте на господарських спостереженях. „Голий ліс" — очевидно ліс із листатих дерев у часї зими. Пор. Wand. II, Holz 232.

24. Як у ліс кликнеш, так сї відкликне. (Наг.)

Говорять про лісову луну, що повторяє людські слова, викрикнені в певнім віддаленю від ліса. Пор. Wand. II, Holz 260.

Літа. 11. Молоді літа, старий розум. Пор. Wurzbach 292; Čelak. 205.

15. Коби літа вирнули сї, то би хлопції горнули сї. (Жид.)

Приповідає стара дївка.

16. Літа мої молодії і літа старости, тож сходите ви в смутку, ни в радости! (Ю.Км.)

Примовляє стара жінка, що пробідувала весь вік.

17. Пішли літа марне з світа, як лист долів водою. (Ю.Км.)

Примовляв старий чоловік пробідувавши богато в своїм житю.

Літати. 2. Літав би, та крил не має. Пор. Libl. 165.

7. Хто високо літає, той низко сїдає. Пор. Даль II, 294; Слав. I, 234.

8. Добре літати, але кепсько сїдати. (Наг.)

Мовив медвідь упавши з дуба. (З народньої казки)

9. Літає добре, а сїсти не вміє. (Тростянець)
Кепкувала лисиця з лиса, що скочивши з муру впав на терне. (З народньої казки).

Літісь. 1. Від літісь хожу по термінах, тай правди нима. (Гухля)
„Від літісь" — від торічного року.

Літо. 8. Літо родит, не ріля. Пор E. Rot. 218; Wand. V, Zeit 186.
14. Що в лїті ногою, то в зимі рукою. (Городок) Пор. Даль II, 546.

16. В лїті за день тілько розмокне, що в зимі за ніч замерзне. (Ком.)
Господарське спостережене.

17. В лїті і качка — прачка, а в зимі то й дївка — смаркачка. (Монастирок)
Варіянт до т. II, Літо 1. Пор. Даль II, 546.

18. В лїті й качка прачка, а в зимі й пес не хоче. (Винники) ...й слуга не піде. (Винн.)
Варіянти до попер. ч.

19. Нема літа без грому. (Наг.)
Громи в лїті — неминуче атмосферичне явище в нашім клїматї. Пор. Muka 1892.

20. У лїті і качка прачка, а у зимі і Феся ни бире сї. (Жидач.)
Варіянт до ч. 18.

21. У лїті такої води і пан сї не напє, як у зимі хлоп. (Вовчинець)
В зимі кожда вода студена й чиста.

22. Хто в лїті холоден, той в зимі голоден. (Городок)
Пор т. II, Літо, 3, 13.

23. Що літо зібрало, то біла в'їла. (Ст. Самбір)
Пор. т. II, Літо 6.

Лобода. 1. Лобода панська їда, хлопська біда. (Тершів)
В добрій приправі вона смакує, а селяни їдять її в передновок без приправи.

2. Попоїдж лободи тай махай до води. (Наг.)
Кепкують із такого, що мав голодний обід.

3. То таке, як лобода без приправи. (Наг.)
Страва без нїякого смаку.

Лопнути. 2. Як її лопнув, аж упріла. (Жидач.)
Пор. т. II, Лопнути 1.

Лотоки. 1. Підемо на лотоки, навчимо ся на два боки. (Пісочна)
Значіне неясне.

Лука св. 3. На Луке нї хлїба нї муке. (Снят.)
4. На сьвитого Луки нї хлїба нї муки. (Вербовець Т.) Пор. Даль I, 72.

Лукавий. 4. Лукавому й душі не треба. (Наг.)
Бо він не відчуває нї справедливости нї милосердя.

Лунчина. 1. Як нема лунчини, то бідне ґаздівство. (Кривор.)
Лунчина — запас, що лишив ся з попереднього року.

Луснути. 1. Луснула в писок і ще й поправила. (Ю.Км.)
Говорила одна жінка про другу.

2. Як ті лусну, то ти свічки в очох станут. (Наг.)
Небезпечна погрова.

Лут. 1. Старший лут прикладу, ніж цетнар говоріня. (Пістинь)
Лут — 300-а часть сотнара.

Лучати ся. 1. Мені то си мало лучьиє. (Кривор.)
Мало, рідко трафляє ся.

Любий. 2. Люба ми годинка. (Тухля)
Говорить чоловік у приємнім настрою.

Любити. 5. Де ті люблї, не ходи; де не люблї, не показуй сї. (Тростянець)
6. Де тя люблят, не вчащай; де не люблят, не бувай. Пор. Даль II, 141.
12. Любит, як вовк вівцю. Пор. Wand. III, Lieben 148; Даль II, 307.
16. Любімо ся як братя, рахуймо ся як Жиди. Пор. Wand. I, Abrechnen 2; II, Bruder 2, 39; III, Rechnen 20; Нос. ст. 302; Schlei. 166; Даль I, 108; II, 39.
18. Любйит сї, як пес з котом. Пор. Le Roux de L. I, 99, 101.
25. Любит го, як пси дїда в вузкій дорозї. (Снят.) Пор. Wand. III, Liebhaben 17.
34. Так го любю, як сіль в оцї, а кольку в боцї. (Іванівцї К.)
31. Тогди любит і сват, як ми ся добре має брат. (Стан.)

41. Єк любиш — люби мнї; єк не любиш — лиши мнї. (Тростянець)
Пор. т. II, Любити 7.

42. Коли хто що любит, то хоть би смерділо, завше каже, що пахне. (М. Гош.)
Любов або пристрасть затісняє критичний осуд.

43. Любимо добро, любім і зло. (Тростянець)
Зовсїм не рація.

44. Любит, як пес ріпу. (Льв.)
Пес ріпи не любить. Натяк на оповіданє, як селянин панського пса, що не хотів їсти хліба, голодом навчив їсти сушену ріпу. Пор. Тим. 261.

45. Любю, аби все било ладно, письно і складно. (Ю.Км.)
Любить гарний порядок.

46. Та я тото любю і голубю, ги своє. (Ю.Км.)
Про щось рідне, близьке.

47. Хто кого любит, то і в ночьи го видит, а хто ни любит, і в динь не побачит. (Ю.Км.)
Спостережене з житєвої практики.

48. Як я того не люблю, як хто мою жінку єбе. (Мик. н. Дн.)
Говорять, коли хтсь другому мішає ся в дїло.

Любко. 2. Ти тогди будиш мати любка, коли сорока побілїє. (Жидач.)
Говорять згірдно старій або поганій дївцї.

Любов. 4. Любов за гроші не купиш. (Льв.)
Вона не товар, хоч у житю аж надто часто продає ся. Пор. Giusti 42.

5. Любов сліпа. (Балиг.)
Вона не перебирає.

Любчик. 1. Любчик дают зо сільоў, жебы коровы бігали. (Пол.)
Любчик — рід зїля.

2. Любчиком опарують дійничку, щобы ся добрі коровы доіли. (Пол.)
Із народньої медицини.

Любящий. 1. Любящих і Бог любит. (Тростянець)
Приказка церковного походженя.

Люди. 8. Взьили го люди в зуби. Пор. Wand. Ш, Leute 1524, 1553.
34. Людий сї радь, а свій розум май. (Іванівці К.) Пор. Слав. II, 49, 153; Wahl I, 86; Нос. ст. 341.
43. Мрут люде, і нам то буде. Пор. Нос. ст. 341; Даль I, 338.
53. Нїхто людьом писка не заткає. Пор. Wand. Ш, Leute 1516.
55. При людьох і смерть красна. Пор. Даль I, 165.
63. Старі люди так приповідают. (Мшан.)
71. Що людьом, то й нам. (Наг.)
73. Як би люде не мерли, то би небо підперли. Пор. Даль I, 338.

80. Бодай на тебе всї люде плювали! (Наг.)
Прокляте.

81. Бодай сї від тебе люде відвертали! (Наг.)
Прокляте.

82. Бодай сї на тебе люде взирали, як на цудо! (Наг.)
Прокляте.

83. Будуть з тебе люде, як лише Бог не довідаєт сї. (Сїл. Б.)
Іронїчно говорять лихому чоловікови.

84. Всякі є люди, всякі й очи мают і всяке знают. (ЮКм.)
Спостережене з житевої практики.

85. Добрі люди заки хлїба дадут, вперед зуби вибют. (Тростянець)
Іронїчно про лихих людий.

86. Єднї люде так, єнчі єнчє. (Ю.Км.)
Ріжнородні людські вдачі.

87. І я бував меже людьми. (Наг.)
Знаю також поводити ся з людьми. Пор. Wand. Ш, Leute 1546.

88. І я щось троха людий видїв. (Наг.)
Бував не мало по світї.

89. Люде ніч розкрадают. (Лучак.)
Говорять про таких, що довго сидять у ночи.

90. Люди ходят мов зачумлені. (Ю.Км.)
В часї загальної біди, голоднечі або посухи.

91. Не мам про люди спокою ни гво́-дни, ни в но́чи. (Тих.)
Не дають менї люди спокою. Жалував ся громадський війт.

92. Пак лиш люде надивят ся. (Тухля)
Буде якась чудасїя.

93. Перше людий запитай ся, до вдовицї не чіпляй ся, бо як каже Краснопера: лїпший обід, ніж вечера. (Городок)
Приказка з житевої практики.

94. По чому люде, по тому й ми. (Наг.)
Scil. продають або купують.

95. Чого то люде не зновийит? (Наг.)
   Говорить чоловік чуючи про себе якусь небувальщину.

96. Чьим люди живили ся в тїсних роках, бодай ся никому й ни снило! (Ю. К.)
   Сумна згадка про тїсні роки.

97. Що на то люде скажут? (Наг.)
   Оговорює ся чоловік, що боїть ся людського поговору за якесь нечисте дїло. Пор. Wand. Ш, Leute 1347—1351.

98. Які то нинї люде понаставали! (Наг.)
   Оговірка замість: лихі люди. Пор. Wand. Ш, Leute 1387.

Людський. 1. Бери людське в зуби! Пор. Wand. Ш, Leute 1563.

5. Всьо то якось не по людськи. (Цен.)
   Все те не до ладу.

Лютий. 3. Лютий — казидорога. Пор. Giusti 184.

9. Лютий як циґрис. (Дрог.)
   Говорять про сердитого, запального чоловіка. Пор. Giusti 366.

Лягати. 1. Ляжу не сита, встану не бита. Пор. Гильф. 1257.

Ляк. 4. Він добре ляк відливат. (Боберка)
   Жартливо замість: він добре бє. Ляк — переляк.

Ляндвер. 1. Ляндвери за двери, войско йде. (Льв.)
   „Ляндвери" — краєва оборона, зложена або з вислужених вояків, або з таких, що були нездібні до чинної військової служби, а про те не калїки.

2. Ляндвер не жовнїр, свиня не худоба. (Городок)
   Згірдний вислов чинного вояка про ляндвера.

Лях. 7. З Ляхом говори, а камінь за пазухов держи. Пор. Нос. ст. 297.
   22. Мудрий Лях по шкодї, а Русин по часї. Пор. Нос. Доповн. 47.
   28. Дїстав Лях по зубах, ще й ногами дриґа. (Кукиз.)

36. Брешеш, Ляше, по Збруч наше! (Льв.)
   Пор. т. II, Лях 5; Даль I, 311.

Львів. 4. Не від разу Львів збудовано. Пор. Bebel 463; Wahl II, 47; Нос. 371.

5. У Львові ходят люди голї. (Мшан.)
   „Голї" очевидно образово зам. бідні.

М.

Маґнес. 1. Має маґнес у руках. (Дрог.)
   Говорять про злодійкуватого чоловіка. Пор. Leutsch 187.

2. Якись тї маґнес тьигне. (Наг.)
   Якась невідома сила. Пор. Нос. 317.

Маєток. 5. Пропутав маєток по панцьки. (Карлів)
Кепкують із пана марнотратника.

6. Я твої маєтки не присів. (Грабовець)
Не жию твоїм добром.

Мазур. 5. А Мадзури капусняки, їли, пили коло сраки; а Русини добрі люди, їли, пили коло буди. (Вербовець Т.)
Кепковане Русина з Мазурів.

6. Мадзури — в сраці дзюри. (Вербовець Т.)
Дразнять Мазурів.

Май. 3. Май — коням їсти дай, сам на пєц тікай. Пор. Нос. 341.

7. Май, всьому би рости, а ту таке холодне дихат, що ни мож обигріти ся. (Ю.Км.)
Говорили люди в холоднім маю.

8. Почкай, маю, зварю я ті квітки в гаю. (Святк.)
Говорить ніби то марець до мая.

Майстер. 1. Пане майстер, злізьте з даху, не псуйте ґонтьи! Пор. Слав. I, 226.

7. З тебе майстер: з цілої шини зробиш пштик. (Явор.)
Лихий майстер, неук.

8. Кождий майстер на своє копито чобіт рихтує. (Наг.)
Кождий чоловік по свойому робить.

9. Кождий майстер своє ремесло хвалит. (Льв.)
Воно йому наймилійше. Пор. Giusti 177.

10. Майстер до чужих тайстер. (Орелець)
Образово про злодія, що витягає з чужих кишень або торбин. Пор. Нос. ст. 341.

Мак. 3. На Їродзів мак го посікли. Пор. Дикар. 1103.

10. Маком сїсти. (Лучак.)
Значіне неясне.

Макогін. 2. Дали му макогін облизати. (Лучак.)
Сказали йому щось неприємне. Пор. Нос. 368, 441.

Малженство. 1. Малженство як упряг: обоє рівно тягнут. Пор. Wand. I, Eheleute 1.

Малий. 4. Маленьке, але важненьке. Пор. Даль II, 28; Wand. II, Klein 37; Нос. ст. 455; Libl. 160.

19. Від малого до великого. (Льв.)
Ріст — натуральне право в природї. Пор. Giusti 323.

20. Лїпше мале а важке, як велике а пусте. (Стібно)
З житєвого досвіду. Пор. Wand. V, Wenig 36.

21. Малого з верха побив Бог, та зі споду помилував. (Тростянець)
Говорять про малого чоловіка з великим половим органом.

22. Хто малого не шанує, той великого не варт. (Льв.)
Житєвий досвід. Пор. Wand. V, Weniges 11.

23. Як малого не навчите, великого не пригнете. (Монастирок)
Чоловік повинен учити ся за молоду найбільше.

Маляр. 1. Заки маляр намалює горобця, вола з'їст. (Монастирок)

Мама. 34. Яка мама, така ляля. Пор. Wand. I, Aeltern 43.

39. Буде мама віночок в сраку цюлювати. (Будз.)
Підросте донька тай час буде віддавати.

40. Любит мама побисідувати при святій оказії. (ЮКм.)
Говорили діти про матір, що засиджувала ся в чужих хатах на балачці.

41. Мама мнов не порожна була. (Снят.)
Була в тяжи.

42. Мама тикала, а я микала. (Лучак.)
Значіне неясне, основане на якійсь анекдоті.

43. Мамо, ади ігла під порогом. (Товмачик)
Говорила прислїпкувата дївчина при сватах. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 183.

44. Мамо, сїдай на кацюбу, поїдем до сьлюбу! (Розділ)
Кепкує дївка з матери, що не може дати їй нїякого віна.

45. У мами виликий динь, вона по сповіди. (Ю.Км.)
Се їй рідко трафляє ся.

46. Чи ті мама малим не виколисала? (Наг.)
Говорять більшому хлопцеви, що любить колисати ся в дитячій колисці.

Мӑмуна. 1. Ты мамуно, ты самарю якый еи! (Злоцке)
Мамуна зам. мамона — ошука, дурене.

Мамуня. 1. Наші мамунї проз дурницю пирогів не варили: вода була, лиш муки й сира не було. Пор. Wand. III, Mensch 648.
36. Яка мамунї, така донунї. (Розділовичі)

Манастир. 1. Дївоцького манастиру нема нїгде. Пор. Слав. I, 273.

Манатки. 1 Забирай манатки! (Дрог.)
Манатки — шмате, в злодійськім жарґонї манята, убраня. Пор. нїмецьке: Pack deine sieben Sachen!

Мандриґуля. 1. Мандриґулї наїв ся, та голий гопки тне. Пор. E. Rot. 684; Wand. I, Alraun 56.

Мара. 8. Бодай ти мара ґолову скрутила! (Наг.)
Проклятє.

9. Всяка мара товче ся по світї. (ЮК.)
Говорять згірдно про чоловіка, що ходить блудом.

10. Гнес го ту мара принесла. (Лемк.)
Прийшов непожаданий гість Гнес — днесь, сьогоднї.

11. Іди до мари марепної! (Наг.)
З ненавистю: іди геть.

12. Мара го знає. (Наг.)
Згірдно: я його не знаю.

13. Мара його має. (Тухля)
Пропав, невідомо де.

14. Мара тебе чує. (Наг.)
Я не чую.

15. Якої мари від мене хочеш? (Наг.)
Ненависно замість: чого від мене хочеш?

Маранча. 1. Велька того маранча. (Б.ВЛ.)
Значіне слова „маранча“ неясне; найблизше тут „помаранча“, та в звязку з сим реченем виходить: купа, скількість.

Марець. 6. Сухий марець, мокрий май — буде жито, коби гай. Пор. Libl. 139; Нос. ст. 435; Le Roux de L. I, 70; Дикар. 1577.

7. В марець умер не оден старець. (Заставці)
Досвід житевої практики.

8. Марец гварит: „Кобы я маў таку велику ніч, як мам міц, то бым в корові теля заморозиў“. (Святк.)
В марті ночи коротші, як поперед, а 21 марта ніч рівна дневи.

9. Прийде марець, умре не єден старець. (Дрог.)
Варіянт до ч. 7.

Марина. 5. Марина льон тре, Іван жур жре. (Наг.)
Жартлива імітація французької мови. Пор. Нос. 343.

6. Мари́на псам пируги вари́ла; пси сьі рузгаркали й Мари́ну зашма́ркали; пси сьі руз'їли, Марину заїли. (Розділ)
Примовляють дразнячи дівку або жінку на імя Марину.

7. Марина як глина, ані жити, ні вмирати, треба живу поховати. (Жид.)
Дразнять ліниву жінку.

8. Мариська ни люди. (Жидач.)
Для чужого кожда руська дівка Мариська.

Марко. 5. Товче сї, як Марко по пеклї. Пор. Libl. 157; Нос. ст. 419.

6. Марку, не роби сварку. (Тростянець)
Коротший варіянт до т. II, Марко 1.

7. На сьвятого Марка пізний овес, а рана татарка. (Заставці)
День св. Марка евангелиста припадає 25 цвітня.

Марний. 3. Марним зопсуєте, марним направите. (Ю.Км.)
„Марне“ тут у значіню дрібниця, дешева річ.

Маря. 2. Мудра Марья, як є в печи варя; оглупіє і Марися, як нич не варит ся. (Мшан.)
Пор. т. II, Маря 1.

Масло. 5. Маслом сї не вдавиш, перогом сї не наїш. (Жураки)
Масло мягке, а один пиріг за мало, щоб наїсти ся.

6. Як би мене хто маслом мастив. (Стан.)
Говорить мені приємні, облесні слова.

Масність. 1. Глядає масности до тлустости. (Мшан.)
Образово: соли до солонини.

Мастити. 6. Хто мастит, той їде. (М. Яцк.)
Пор. Нос. ст. 369; Libl. 4; Wand. I, Fahren 26.

Матвій. 1. Ото я раз Матвій: ти не моя, я не твій. (Зазул.)
Озстаєть ся парубок з дівкою.

2. Співай Матвію, бо я не вмію. (Жилач.)
   Примівка в формі мудрованя.

Матеркляси. 1. Забирай свої матеркляси. (Наг.)
   Все своє добро.

Мати. 22. Раз мати родила, раз гинути треба. Пор Даль I, 341.

31. Бодай ти мать дерло! (Яричів)
   Прокляте.

32. Дурна тота мати, що жьилує дїтину. (ЮК.)
   По народньому понятю мати повинна держати дитину остро, не розпещувати.

33. Не та мати, шо вродила, але шо вигодувала. (Тростянець)
   Говорить сирота вихована нерідною матїрю.

34. Матїрь за дитинов серце болит. (ЮК.)
   Матери вроджене співчуте до дитини.

Мати (дієсл.) 9. Єден так має, що аж му сї горлом пхає, а другий лиш слинку проливає. Пор. Wand. II, Haben 28.
   16. Має ся, як горох при дорої. Пор. Даль I, 155; Libl. 206.
   17. Має ся, як голий у терню. Пор Libl. 206.
   40. Хто не має, той не згубит. Пор. Wand. II, Haben 188, 210.
   41. Чим більше має сї, тим більше хоче сї. Пор. Wand. I, Geld 747; II, Haben 82; Čelak. 51, 164.
   48. Як бим так мав, як не маю! Пор. Wand. II, Haben 142.
   54. Як я сї добре мав, то мене кождий знав; а як побила лиха година — відрікла сї вся родина. (Мик. н. Дн.)

57. Абим так мав, єк не маю! (Тростянець) Кобим... (Наг.)
   Scil. то бим дав. Пор. Muka 757.

58. Бодай єс не мав більше, лиш то, що вкрадеш. (Наг.)
   Прокляте: щоб ти зробив ся злодієм.

59. Єк сї добре мав, з кумами пив і грав; єк сї зле мав, то й брат не пізнав. (Товмачик)
   Варіянт до т. II, Мати ся 49, 54—56.

60. Має говор, як жиба фіст. (Григорів Р.)
   Говорять про нечесного, безсоромного чоловіка.

61. Має на собі. (Наг.)
   Говорять про жінку, що має місячку. Пор. Wand. II, Haben 284.

62. Має то до себе. (Наг.)
   Се його властива, незвичайна прикмета.

63. Маю го в сраці. (Наг.)
   Уважаю його нїчим, менї про нього байдуже.

64. Маю го десь. (Наг.)
   Делїкатнїйше замість: маю його в сраці.

65. Маю тя під пятою. (Таурів)
   Вислов зневаги.

66. Хто має, тому йще дают. (Наг.)
   Говорить завидющий чоловік, бачучи, як богатий побирає доходи зі свойого маєтку. Пор. Wand. II, Haben 153, 177.

67. Хто більше має, той більше хоче. (Товсте)
Вроджена людям закланність. Пор. т. II, Мати ч. 41.

68. Хто мало має, мало дає. (Льв.)
Бо не може більше дати. Пор. Giusti 234.

69. Хто много має, той розкидає. (Товсте)
З богача легко робить ся марнотратник.

70. Хто не має, той не дасть. (Наг.)
Від нього не видреш. Пор. Wand. II, Haben 209.

71. Хто що має, най тримає. (Наг.)
Повинен боронити своєї власности. Пор. Wand. II, Haben 178, 179.

72. Чого не маєш, того не згубиш. (Наг.)
Пор. т. II, Мати 40; Wand. II, Haben 106.

73. Що з того маєш? (Наг.)
Яка тобі з того користь? Пор. Wand. II, Haben 322.

74. Я не мам дївки на продай. (Ізби)
Говорив батько про свою дочку.

Матїнка. 3. Матїнка Божа польска була не така робітна як руска, тому тримає Христа на правій руцї, не зробленій; а руска має праву руку зроблену, тому й тримає дитятко на лївій руцї. (Монастирок)
Говорив монах Йосиф Гродський, як пізнавати образи Матери божої.

Матка. 4. У кого матка, у того голова гладка. Пор. Нос. 448.

6. Які матки, такі дзятки. (Жидач.)
Пор. т. II, Матка 5.

Мах. 2. За єдним махом сто душ забіяхом. Пор. Даль I, 310; II, 295; Дикар. 700; Нос. ст. 391

Махати. 3. Лекше махати пером, як батогом. (Полоничі)
Говорив фірман писареви везучи його до міста, коли той упоминав його, щоб дужше поганяв коний.

Мацько. 2. Мацько робит, Мацько їсть; як не робит, має піст. (Снят.)
Характеризує ся стан поденного робітника. Пор. т. II, Мацько 1.

Мачуха. 5. І я не від мачухи. (Стан.)
Пор. II, Мачуха 3.

Медвідь. 1. Або старий медвідь, або молода куропатва. Пор. Дик. 131.
6. Коли на медведя мала галузь впаде, то бурчить, а як велика, то мовчить. Пор. Wand. I, Bär 11, 53; Сим 1908.
10. Медведя пасїчником зробити. Пор. Wand. I, Bär 47.
11. Медвідь гуляє, а Циган гроші забирає. Пор. Даль I, 213.

24. Медвідь ни вмиват си, та бє по кобилї. (Грин.)
Тому що сильний. Пор. т. II, Медвідь 12.

25. Ще медведьи не забив, а кожух продає. (Наг.)
Говорять про такого, що хвалить ся тим, чого ще не зробив. Пор. Слав. II, 83.

Межа. 6. Не спи на межи, бо тьи сьи вчіпит. (Вербовець Т.)
Scil. лихий дух.

Мельник. 5. Мельник шумом богатий. Пор. Сим. 1532; Даль I, 77.

Мельничка. 2. На мельничку вода робит, а мельничка боса ходит. (Кукиз.)

Сміють ся з мельників, що звичайно бідують, хоч на них „вода робить".

Мертвий. 8. Мертвий на божій дорозї. (Наг.)

Його душа йде з тїла, по народньому віруваню туди, куди їй Бог судить. Пор. Muka 2195.

Ми. 1. Ми як ми, не будемо свиньми, але не знати, як ви. (Наг.)

Говорять одні на злість другим.

2. Нема то як ми: льигаємо спати разом з курми. (Наг.)

Говорять бідні господарі, що не мають чим до пізної ночи турбувати ся.

3. По нас не буде нас. (Гніздк.)

Як помремо, то хиба память по нас лишить ся. Пор. Нос. 407.

4. По нас не буде нас; як нас погребут, най си маму поєбут. (Угринів)

Просторійший, жартливий варіянт до попер. ч.

Мидри. 1. Мидри-мидри, хто борши зїсть, той тому видри. (Жидач.)

Примівка в родї мудрованя.

Микита. 11. Пустив Бог Микиту на волокиту. Пор. Нос. ст. 417.

Микола. 2. Микола обваляв хату навкола. (Сіл. Б.)

7. Микола обсрав хату довкола; цїлу купу навалив, тай всю хату завалив. (Льв.)

Був звичай у Львові, що в навечерє св. Миколая по улицях Львова ходили перебрані Миколаї, а люди просили їх до домів і вони давали дїтям дарунки, а за те брали заплату. Коли одного разу такий Миколай переходив вулицею, де стояли фіякри, то ті кричали за ним висше подану лайку. Від 10 лїт львівська поліція заборонила ходити Миколаям по вулицях тому, що дуже часто такі Миколаї були перебрані злодії і крали, що попало в руки.

8. Микóла робиў кола, а Микúта сани; Микола їздив кіньми, а Микита псами. (Комарно)

Дразнять Миколою Микиту.

9. Святий Миколай — патрон вовків, боронить від шкоди. (Лучак.)

Народнє віруванє.

10. Святий Микола пасе конї. (Літиня)

Властиво стереже їх від вовків. Народнє віруванє.

Милий. 8. Хоть він менї не милий, не бий його при минї. Пор. Сим. 1456.

Мило (прислівник). 5. Мило, не мило, тєгни кобило! (Тростянець)

Образово: роби своє дїло, чи воно тобі гладко йде, чи тяжко.

Милуванє. 1. На милуванї нима силуванї. (Іванівцї К.)

Минути. 7. Поки не мине три пять, не буде благодать. Пор. Нос. ст. 394.

12. Що минуло, то вже не верне ся. (Стан.)

14. Минуло, як торічний сніг. (Льв.)

Пропало безслїдно. Пор. Слав. I, 42.

15. То ті так не мине, як амінь у отченаши. (Наг.)

Се тобі сповнить ся, збуде ся. Пор. Wand. I, Gewiss 10.

Мислити. 26. Ти мислиш, що я під дурного хатов спав! (Будз.)
Насмішлива відповідь, коли хтось назве другого дурнем.

27. Хто много мислит, мало робит. (Наг.)
Житєве спостережене. Пор. Giusti 279.

Михайло. 9. Міхал на свини їхав, свиня рох, Міхал здох. (Вербовець Т.)
Дразнене в формі мудрованя.

Миш. 5. Миш в голову зайшла, заким зерно знайшла. Пор. ZDMG. XLII, 64.
6. І миш на престіл скаче, як паламар не бачить. (Убинє)
7. Мишко, мишко, на тобі кістьиний зубок, а мнї дай зелїзний! Пор. Даль I, 511; Слав. I, 295: „На ті, бабо, костин зжб, да ми дадеш желѣзен". Далї варіянт: „На ти, врано..."

16. Як миши кота не чуут, то по пецу ґаздуут. (Довж.)
Варіянт до т. II, Миш 4; пор. Слав. I, 196; Le Roux de L. I, 99, 101.

Міґдал. 1. Обисте й міґдали давали корові, то ни буде молоки. (Ю.Км.)
Говорять про ялову корову, що не дає молока.

Мід. 23. Від меду пальцї облизує. (Наг.)
Говорять про такого, що їв мід, держачи крижку пальцями. Пор. Wand. II, Honig 86.

24. Мід солодкий, та пальцїв нїхто з ним не їст. (Тростянець)
Пор. т. II, Мед 12.

25. Як би го медом помастив. (Наг.)
Такий солодкий, облесний чоловік. Пор. Wand. II, Honig 129.

Мізерія. 1. Всяка мізерія споневірят чьоловіка на світї. (ЮК.)
Мізерія тут у значіню непоказного або непочесного чоловіка.

Міняти. 3. Міньий, свату, сліпу за посату. (Вербовець Т.) Пор. Wurzbach 262.

7. Хто міняє, той бідов воняє. (Тростянець)
Звичайно на замінї зле виходить.

Міра. 12. Що міра, то віра. Пор. Schlei. 171; Сим. 1672; Слав. I, 276.
13. Якою мірою міриш, такою і тобі відмірят. Пор. Даль I, 268; Слав. II, 126; Giusti 170.

Мірити. 3. Десїть раз мір, а раз урубай. (Снят.) Пор. Тимош. 255; Дикар. 1678; Wand. I, Abschneiden 1; Libl. 5; Даль II, 39; Giusti 276.

Міряти ся. 1. Най ся ні мірїє поміщє з міхом. (Княж.)
Нехай не рівняє ся мале з великим.

Міст. 6. „Міст". — „Поцюлюй пса під хвіст." (Снят., Сїл. Б.)
Мудроване.

7. Мостом ся кладе. (Лучак.)
Корить ся перед кимось, вислугує ся йому.

Місце. 3. Анї з місцьи! Пор. Даль I, 34.
7. Вже й місце застило. Пор. Даль I, 362.
32. Не загріє він там місця. Пор. Гильф. 1640.
36. Не місце чоловіка красит, а чоловік місце. Пор. Даль I, 294; II, 243, 276; Сим. 1520; Giusti 205.
38. Нїгде місця не загріє, такий непосидущий. Пор. Гильф. 1756; Даль II, 52.

48. Бог дал місця в хаті гостя посадити і хліба його погостити. (Ізби)
Говорить господар запрошуючи знайомого в гостину.
49. Бодай єс си місцьи не міг найти! (Наг.)
Проклятє.

Місяць. 1. Абк на мене місяць сьвітив, а я звізди кругом побю. Пор. Нос. 328.
13. Сьвітиш місяцю, а не грієш. Пор. Гильф. 1395; Даль I, 352; II, 162.
15. „Ану, вимови: місяць!“ — „Місяць“. — „У твого батька яйця вісять“. (Сіл. Б.)
Мудрованє.
16. Місяць — злодійська ліхтарня. (Льв.)
При його світлі злодіям вигідно красти. Злодії примовляють про нього: „Лисий“ або „Войтек капує“. „Капувати“ в злодійськім жарґоні: враджувати, доносити. Пор. Giusti 345.
17. Місяць обгородив ся. (Мшан.)
Як видно довкола нього хмари. *(М. Зубр.)*
18. Місьиць настав на погоду. (Дидьова)
З погідного нового місяця ворожать погоду на весь місяць.
19. Новий місяць мусит ся сполокати. (Кривор.)
Господарський досвід, що на нові місяця звичайно буває дощ.

Міський. 5. Міське телятко мудрійше, як сільське дитятко. Пор. Даль I, 542.

Мітла. 1. Нова мітла добре замітає. Пор. Слав. I, 317; Даль I, 264; Libl. 33; Дик. 4216; Сим. 1643; Bebel 80; Гильф. 1368; Wand. I, Besen 6, 28—33, 34.
2. Кожда мітла з початку добре замітає. (Льв.)
Варіянт до попер.
3. Мене мітлов з хати не виметеш. (Наг.)
Говорить свекруха до невістки в сварці.
4. Як би їх мітлов вимів. (Наг.)
Scil. повтїкали, пощезали з хати або з села.

Міх. 1. Дїравого міха нїхто не напхає. Пор. Нос. 393; Schlei. 177.
5. Міхом з тьи скиру відру. Пор. Wand. II, Haut 118; Leder 51.
10. Купіт собі міх, тай не робіт з мене сьміх. (Яблонівка)
Огризає ся продавець, якому покупець дає малу цїну.
11. Поки було в міху жито, танцювалам належито; як не стало в міху зерна — „Дай ми спокій, бом мізерна“. (Кривор.)
Примовляла молода господиня збіднївши.
12. Сім міхів горіхів, решето терну; в середу поїду, в четвер сї верну. (Стан.)
Небилиця, аби до прикладу.

Міцний. 3. Моцний, як кінь. (Жидач.)
Говорять про здорового, роботящого чоловіка.
4. Такий моцний, що хоть до плуга запрігай. (Жидач.)
Значінє те саме, що й в попер. ч.

Міць. 3. А моци бись не мав! (Княж.)
Відпекують лихого духа або лихого чоловіка.

Мішанець. 1. „Що ти є?“ „Я мішаниц“. (Іванівці)

Вимівка, коли хто не хоче признати ся, до якої народности належить.

Мішок. 1. Діравий мішок ніхто не годен наповнити. (Тростянець)

Пор. т. II, Міх 1.

Млин. 1. Бодай у млині душі не було! (Озеряни)

Гра слів, на жарт перевернене проклятє: Бодай у мні душі не було!

2. На свій млин воду горне. Пор. Giusti 91.

3. Жиби в млині духу не стало! (Буда.)

Зам.: щоби так у мні духу не стало. Варіянт до т. II, Млин 1.

4. Млин без води не меле. (Льв.)

Житє без достатку — не житє. Пор. Giusti 160.

5. Млин меле, мука буде. (Снят.)

Коли прибуде вода і млин меле, розходить ся вість про те по селах, де нема млина. В Нагуєвичах запитує сусід сусіда: „А не чули сте, ци меле млин в Урожи?

6. Пустий млин меле, та пожитку нема. (Тростянець)

Образово говорять про пусту бесіду.

Млість. 1. Млість на ні паде. (Лол.)

Мені збирає ся на зомлінє.

Много. 7. Хто много говорит, той мало творит. Пор. Wahl II, 42.

8. Хто много має, той прагне більше. Пор. Слав. I, 244.

9. Чого за много, того й свині не любийт. Пор. Osm. Spr. 449; Wahl II, 15.

10. За много вкусиш, то сї вдавиш. (Наг.)

Житєва осторога.

11. Що за много, то за много. (Наг.)

Говорять, коли чогось, scil. лихого, за надто богато, прим. блох або воший. Пор. Giusti 316.

12. Що за много, то зле. (Льв.)

Всякий надмір шкодить. Пор. Wand. I, Allzuviel 1.

Многоглаголаніє. 1. В многоглаголанії нема спасенія. Пор. Haller 13; Wahl I, 207; Дик. 977; Даль I, 518.

Мова. 3. Мова ся мовить, а хліб ся їсть. Пор. Libl. 25.

7. Мова до мови здасть ся. (Лучак.)

Зробить ся розмова.

8. Умкло му мову, ще й зуби закленув. (Наг.)

Занїмів або зомлїв.

Мовити. 5. Мовю до тещі, аби невістка не чула. (Наг.)

Жартливо говорить чоловік до тещі в присутности невістки. Пор. Giusti 353.

6. Нихто миві ни має вич мовити ани ти, ани твоя жьона. (ЮК.)

Говорить мати до жонатого сина.

7. Я би ни мовила нічого, аби хто відтяв і тоту слабу голову, так єи задуріла. (Ю.Км.)

Говорила невістка, загукана мужевою родиною.

Мовчанка. 1. Мовчанка не пушит, голови не сушит. Пор. Слав. II, 29; Нос. 344.

Мовчати. 5. Мовчи глуха, менше гріха! Пор. Даль I, 522.

7. Мовчи, коли ти добре. Пор. Wand. II, Gut 230.

8. Мовчи, коли тї сї не питают. Пор. Wand. I, Antworten 1, 5, 16, 17.

16. Мовчи язичку, дістанеш паленичку. Пор. Сим. 2245; Даль I, 526.

22. Хапай мовчати! Пор. Нос. 453.

23. Мовчи — більше меш знати. (Тростянець)

Мовчачи скорше набереш ся розуму, як балакаючи.

24. Мовчи, довше будеш жити. (Наг.)

Вірять, що тим духом, якого чоловік не виговорить, він довше прожиє. Пор. Сим. 1991.

25. Мовчи, коли-сь неписьменний. (Бергом.)

Scil. коли письменні говорять.

24. Мовчи, най ся твоє тут не меле! (Бергом.)

Не про твоє діло тут мова.

27. Мовчит, як би води в рот набрав. (Наг.) Замовк... (Наг.)

Не промовить анї слова. Пор. Даль I, 529, 530.

28. Мовчит, як би му завалило. (Будз.)

Говорять про вперту мовчанку.

29. „Мовчиш“ хоч де притулиш. (Тростянець)

„Мовчиш“ тут жартливо зам. „мовчанку“.

30. Хто мовчит, той пристає. (Наг.)

Як би не приставав, то би заперечив. Пор. латинське „Qui tacet, consentire videtur“; Giusti 266.

31. Хто мовчит, тот двох навчит. (Тростянець)

Пор. т. II, Мовчати 21; Даль I, 530.

Могорич. 1. Я могоричів ни купую. (ЮК.)

Могорич — почесне по добитім торзї. „Добивати торг“ — речене походить від звичаю, що купець по торзї бє своєю долонею в долоню продавця на знак згоди.

Могти. 1. Кобим так міг, як не можу! Пор. т. II, Могти 1; Wand. II, Haben 144.

9. І я би міг, та не дав міві Біг. (Льв.)

Є сила, та не суджено зробити те, що можнаб нею зробити. Пор. Нос. 477.

10. Поки я міг, том видавав, викладав, а дниська вже ни вартую. (ЮКм.)

Говорив старий чоловік збіднївши.

11. Як можу, то заробю, а нїт, то випрошю. (ЮКм.)

Така доля робучого чоловіка, що поки може, заробляє, а потім мусить жити з людської ласки.

11. Як не можеш так, як хочеш, то роби як можеш. (Льв.)

Не все можна зробити те, що чоловік хоче. Пор. Giusti 77.

Мож. 3. Коль ни мож, то ни мож. (Ю.Км.)

5. Що не мож, то полож; що не річ, то не їч. (Стежн.)

Житєве правило: що не твоє, того не бери; чого не заробив, того не їдж.

6. Як не мож, то полож. (Дид.)

Коротший варіант до попер. ч. Пор. Гильф. 26; Libl. 6.

Можливий. 1. Можлива річ, що так було. (Наг.)

Говорять сумніваючи ся, чи справді так було.

2. Ци то можлива річ? (Наг.)

Питане замісь запереченя: то не можлива річ.

Мозок. 1. Мені юж мозок висох от старунку. (Ізби)

Образово замісь: журю ся дуже.

Мозола. 1. Мозола голові. (Наг.)

Клопіт, неспокій. Пор. народню пісню:

Замуж ішовши — мозола головоньці;
Дівков гулявши — на людській обмовоньці. (Наг.)

Мозолити. 1. Мозолити своїм сьвітом. (Богород.)

Образово замісь: бідувати.

Мокрий. 6. Ни боїт сї мокрий дощу, а голий розбою. (Іванівці К.) Пор. Слав. I, 272.

7. Мокрий дощу, голий розбою. (Вербовець Т.)

Scil. Так ся бою, як і т. д. Пор. т. II, Мокрий 6.

8. Мокрий як миш. (Наг.)

Пор. Wand. III, Nass 15.

Мокрій. 1. Як буде на Мокрія дощ іти, то пак буде іти сорок дний. (Мшан.) В латинськім календарі анальоґічне свято Медарда припадає дня 8 червня, у Французів St. Gervais 19 червня; у Росіян сей святий називає ся Мокій. Пор. Le Roux de L. I, 78; Даль II, 505.

Моленіє. 1. Яке моленіє, таке спасеніє. (Убинє)

Нещира молитва не причиняє ся до спасеня душі.

Молебен. 1. Дав бим на молебен, але-м сам потребен. Пор. Нос. 419.

Молитва. 2. З молитвов на устах, з роботов у руках ніде не загинеш. (Тростянець)

Народня віра в силу молитви.

3. Молитва не битва. (Льв.)

Не примус. Силувана молитва не має значіня. Пор. Слав. I, 272.

Молити ся. 3. Хто не уміє молити сї, най йде на море учити сї. (Колом.) Пор. Сим. 2420; Wurzbach 184; Giusti 174.

Молодий. 8. Молодий може вмерти, а старий мусит. Пор. Libl. Giusti 146.

12 Що молодше, то солодше; що староє, то твердоє. Пор. Wand. II, Jung 8; Čelak. 268, 305.

17. Як би молодий знав, а старий міг! Пор. Wand. II, Jugend 160; Giusti 149.

22. Він ще молодий, він з того виросте. (Наг.)

Говорять про хиби молодости, які з лїтами минають ся. Пор. Čelak. 305.

23. Доки-м була молода, була хлопцям коліда. (Товмачик)

Говорить дївка, якій хлопцї в молодих лїтах співали коляди.

24. Молода і вяну. (ЮК.)

Говорить молодиця, що жиє в біді.

25. Молоде — глупе. (ЮК.)
Варіянт до т. II, Молодий 10. Говорять про дитину, недолітка, що ще не знає доброго звичаю.

26. Молоде — дурне. (Тисьм.)
Пор. т. II, Молодий 10.

27. Молодий всьо перебуде. (ЮК.)
Біда не зломить його так легко.

28. Молодий мусит вишуміти. (Льв.)
Він переживає часи гулянки та пустованя. Пор. Wand. II, Jugend 128.

29. Що вільно молодому, не вільно старому. (Наг.)
Говорять про гулянку та женихане. Пор. Giusti 149.

30. Як молоде, то буйне. (Мик. н. Дн.)
Любить погуляти, повеселити ся.

Молодиця. 1. Де ладна молодиця, там ладна сьвітлиця. Пор. Wand. I, Frau 707

5. У кождої молодиці мокра гузиці. (Жидач.)
Невідомо, хто і при якій нагоді се випробував.

Молодість. 2. Молодість — буйність. (Стара С.) Пор. Muka 2159; Wand. II, Jugend 35; Нос. 345; Libl. 129.
3. Молодість бурлива, старість щаслива. Пор. Wand. II, Jugend 5; Гильф. 1455; Wahl II, 64.
4. Молодість лінива, старість плачлива. Пор. Giusti 146.

10. Молодість — дурність, старість — не радість. (Поляниця)
За глупости зроблені за молоду чоловік нераз карає ся до старости.

11. Молодість раз мине і вже не верне. (Льв.)
Її легко змарнувати, а ніяк не надолужити. Пор. Wand. II, Jung 51.

12. Таже кождий о тім знає, що молодість своє право має. (Балиг.)
Scil. має право погуляти, пошуміти.

Молоко. 2. „Дай молока". — „Ще не здоїла бика". Пор. Даль I, 97.
3. „Дай молока". — „Ще гола толока". Пор. Дик. 1509.
7. Коли нема на молоці, то й на сирватці не буде. Пор. Слав. I, 266; Даль I, 450; Нос. 330; Libl. 165; Гильф. 715.
11. Пташачого молока забагати. Пор. Гильф. 1787; Тимош. 68; Дик. 1098; Нос. ст. 391.
12. Там лиш потьичого молока не стає Пор. Leutsch 29, 194.

16. Ледво осхло тобі молоко під носом, а юж літаш очима тамтади, кади не годит ся. (Ізби)
Говорить дівка молодому парубкови.

17. Мамине молоко ще му не присхло під носом, а він уже бере ся до дівки. (Короп.)
Говорять про молодого парубка.

18. Молоко би ти сі на голові зсїло. (Ярич.)
Докоряють лінивому, що довго стоїть на однім місцї.

19. Пішло молоко корові в роги. (Наг.)
Говорять про корову з великими рогами, що звичайно дає мало молока. Пор. Schlei. 172.

20. Ще му мамине молоко під носом не присохло. (Пужн.) ...обисхло. (Наг.)
Говорять про молодого, недорослого чоловіка.

21. Ще ти молоко ни обісхло під носом. (Жидач.)
Докоряють недоросткови.

Молоти. 10. Не моє сї меле, тай не відсуваю. (Ст. Богор.)
Не моє діло, то й не мішаю ся до нього.

11. Не моє ся меле, я не відгартаю. (Балиг.)
Варіянт до попер. ч.

Молотити. 1. Враз молотили, враз колотили. (Жидач.)
Говорять парубки товариші, що разом робили і на однім ділї сварили ся.

2. Де вам молотити, ще сї ціпами пібєте. (Наг.)
Говорять недоросткам, що ще не вміють добре молотити.

3. Довше буду молотила, більше буду колотила. (Розділовичі)
Довше робиш, то й більше користи маєш.

4. Ти то борзо змолотиш. (Наг.)
З'їси швидко.

5. Тобі би лише лижков молотити. (Наг.)
Говорять недоросткови, що любить їсти богато, а робити ще не може.

6. Я молотити не вмію, але їсти вмію. (Наг.)
Говорить недоросток-пастушок.

Мордувати. 1. Буду го мордував, жеби го холера вхопила. (Льв.)
Буду докучати йому всякими способами.

Море. 2. За морем би му вечера! Пор. Слав. II, 85.

9. Тото не за морьом боло, лиш у нашім селї. (Тухля)
„За морем" образово про далеку сторону.

Мороз. 1. Аж по мнї мороз пішов. Пор. Даль I, 326.
3. Мороз, аж дахи стрільиют. Пор. Wand. I, Frieren 21.
14. Тріщи, не тріщи, морозе, вже минули водохрещі. Пор. Даль II, 550.

16. Мінї мороз пішов по тїлї. (Стан.)
Мене дрож пропяла.

17. Ще морозу нема, а він уже посивів. А най но єний наросте! (Стара С.)
Жартують із чоловіка, що посивів передчасно.

Мотовило. 1. Хто мотовило утне, тому жінка умре. Пор. Слав. I, 273.

Моток. 2. Не знає, де міткови конець. (Колом.)
Кепкують із дївки, що не вміє прясти й мотати на мотовило.

Мошко. 8. Мошко всрав сї на дошку. (Витків Новий)
Дразнять Мошка.

Мрака. 1. Коли мрака йде землев, а не горою, то на другий день буде инша година. (Кривор.)
Господарська ворожба.

2. Коли сї мрака землев стелит, то буде погода. (Наг.)
Господарська ворожба.

Мудрагель. 2. Ти мудрагелю сьвітовий. (Стан.)

Говорять жартом або з докором хитрому та промисному чоловікови.

Мудрий. 27. Мудрий по часї. Пор. Bebel 233.

33. Мудрим нїхто не вродив ся. Пор. Wand. V, Weiser 41; Bebel 335 Giusti 117, 297.

34. Мудрій голові досить дві слові. Пор. Даль I. 552; Čelak. 206; Wand. V, Weiser 14.

47. Чим ся мудрий стидає, тим ся дурчий величає. Пор. Слав. II, 25.

50. Волиш з мудрим згубити, як з дурним знайти. (Городок)

Мудрий по згубі потїшить тебе, а з дурним за знайдене зайдеш у зваду.

51. І над мудрим щось десь обявит ся немудре. (ЮКм.)

І мудрий нераз зробить дурницю.

52. Коль ти мудрий, я не буду глупий. (Лімна)

Не дам себе здурити.

53. Лїпши з мудрим загубити, як з дурним знайти. (Жидач.)

Варіянт до ч. 50.

54. Мижи мудрими дурний, а мижи дурними мудрий. (Жидач.)

Говорять про чоловіка середного розуму.

55. Мудрий, але для себе. (Льв.)

Иншим нїчого доброго не порадить.

56. Мудрий дурному з дороги вступит. (Балиг.)

Пор. т. II, Мудрий 19.

57. Мудрий дурному не дивує сї. (Снят.)

Бо розуміє, в чім той помиляє ся.

58. Мудрий мудрійшого знайде. (Льв.)

Людська мудрість у кождого чоловіка обмежена і проявляє ся в ріжних напрямах, так що один від другого все може щось навчити ся. Пор. Muka 2239.

59. Мудрий, як Беркові штани. (Льв.)

Пор. т. II, Мудрий 20.

60. Мудрий як лис. (Сіл. Б.)

Лис уважає ся найхитрійшим між звірами.

61. Мудрий, як штани Соломона. (Сїл. Б.)

Кепкують із дурня. Пор. т. II, Мудрий 32.

62. Не мудрі родят ся, а мудрі робят ся. (Монастирок)

Мудрість — річ набутна, якої чоловік набирає ся житєвим досвідом.

63. О, він тєшко мудрий. (Жидач.)

Жартливо: мудрий, але непорадний.

64. Ти такий мудрий, як Савка: як сховав гроші в кіл, тогди них видів. (Мшан.)

Жартували з господаря, що завертївши гроші в кіл, потім не міг того кола знайти.

Мудрити. 1. Мудри́, не мудри́, совісти не перемудриш. (Тростянець)

Говорять про такого, що вміє всяке зле дїло виправдати ріжнородними викрутами.

Мудрувати. 2. Не мудруй, ще ти мамине молоко не обісхло під носом. (Григ.)

„Мудрувати“ тут у значіню: удавати мудрого. Говорять молодому, недосвідному чоловікови.

Муж. 2. Де муж старий, а жінка молода, там рідка згода. Пор. Даль I, 454.

4. За доброго мужа жінка як ружа, а за лихого раба жінка як жаба. (Мик над Дн.)

9. Муж і жона, то една сотона. Пор. Даль I, 468.

14. Муж збирав мішком, а жінка продавала горшком. (Льв.)

Чоловік заробляе тяжко, а жінці роздати далеко лекше. Пор. Muka 2249.

Музика. 7. Грай, музико, коли граеш, коли добрий смичок маеш. (Золоч.)

Роби свое діло з охотою.

8. На що мені музик? В мени довгий язик! (Вербовець Т.)

Говорила про себе язиката жінка.

Мука. 1. Без муки нема науки. Пор. Даль I, 540; Wand. I, Abc, 2; Слав. I, 38.

6. Не буде з тоі муки хліба. Пор. Schlei. 172.

Мурашка. 2. І мурашки мают подушки, а люде не всї. Пор. Osm. Spr. 340.

Мутити. 1. Мутить, як у селї Москаль. Пор. Даль II, 263.

Муха. 9. З мухи вола не зробиш. Пор. Слав. II, 29: Даль II, 295; Le Roux de L. I, 112.

11. Летьит, як мухи до меду. Пор. Wand. II, Honig 109.

15. Муха не боїть ся обуха. Пор. Даль I, 324.

Мучити. 3. Я го буду дотля мучиў, ніж не повіст. (Р. ВЛ.)

Присилую його, аби признав ся.

Муштрувати. 1. То муштрований кінь. (Наг.)

Говорять образово про чоловіка, що перебув тяжку школу в житю

2. Хоче мене муштровати, як рекрута. (Ізби)

Хоче мною поводити або поневіряти.

Мягкий. 5. Мягкий як віск. (Льв.)

Про чоловіка делїкатноі вдачі, податливого. Пор. E. Rot. 499.

6. Мягке як тїсто. (Льв.)

Про людське тїло. Пор. Giusti 367.

Мясо. 1. Зїв ес мясо, то в'їдж і костомахи. Пор. Гильф. 82.

6. Нема мняса без кости, риби без ости, а чоловіка без злости. Пор. Слав. I, 267.

9 Тане мньисо пси їдьит. (Вербовець Т.) Пор. Wand. II, Kauf 19; Kaufen 75; V, Wohlfeil 16; Слав. I, 163; Čelak. 331.

Н.

Набрати. 5. Набрав ся Пан Біг богачів, а бідними кидає. (Буськ)

Наварити. 4. Що наварив, то звїдж. Пор. Слав. II, 113; Даль I, 142, 211.

Навикнути. 1. До чого за молоду навикнеш, то на старість як найдеш. Пор. Wand. II, Jugend 199.

Навинути ся. 1. Навинуло ми сї під руки. (Наг.)

Попало в руки, трафив на те руками.

Навчити. 6. Що сї за молоду навчиш, то на старість як знайдеш. Пор. Libl. 125; Čelak. 316; Wand. II, Jugend 144.

8. Не так навчений, єк природжений. (Тростянець)

Має се в роду, не вчив ся того, прим. потяг до злодійства.

Нагадати. 6. Нагадаў козї смерть. (Ізби)

Нагадав комусь неприємну річ.

Нагло. 1. Нагло щез, як блискавка. (Льв.)

Появив ся і пропав. Пор. Giusti 363.

Нагнати. 1. Нагнав му страху. Пор. Даль I, 326.

Наговорити. 3. Ви сї не наговорили, а ми сї не наслухали. (Кольб.)

Коротка була розмова.

4. Наговорив три міхи правди. (Льв.)

Образово замісь набрехав або вилаяв. Пор. Даль I, 525.

5. Наговорив сім міхів горіхів. (Залісє)

Наплїв дурниць.

Надивити ся. 3. Надивила ся я біди. (Ю. Км.)

Теж, що зазнала богато біди

Надївувати ся. 1. Я ще ни надївувала ся, а ту бав меже чужі букарти. (Ю. К.)

Говорила молодиця, що вийшла замуж за многодїтного вдівця. „Бав" — пор. нагуївське „бавх" — оклик, що значить упадок або лихий припадок.

Надія. 4. Всю надію на тебе покладаю. Пор. Osm. Spr. 76.

9. Вона при надії. (Наг.)

Вона в тяжи. Пор. Wand. II, Hoffnung 125.

10. Марна твоя надія. (Наг.)

Даремно надієш ся. Пор. Wand. II, Hoffnung 122.

11. Надієв ситий не будеш. (Наг.)

Вона — асіґнація без певної вартости, може не сповнити ся. Пор. Wand. II, Hoffnung 20.

Надіяти ся. 5. Надіїв си дід на мід, та втратив обід. (Голови)

Варіянт до т. II, Надїяти ся 1.

6. Не надій ся на погоду, коли ізбянська тета люльку курит. (Ізби)

Ізбянська тета — гора Лацкова, недалеко села Ізби.

Надробити. 1. Що-с надробив, то виїдж! (Наг.) ..вісербай! (Кривор.)

Надробити або накришити чогось крухого або мягкого до плину, прим. хліба до молока або мяса до борщу. Пор. Libl. 226; Слав. I, 213, 215.

Надути ся. 4. Надув ся, як ковальський міх. Пор. Слав. I, 282.

5. Надутий як индик. Пор. Нос. ст. 351; Даль I, 134; Giusti 369.

7. Надув сї, як вош на морозї. (Григорів, Рогат. п.)

8. Надув сї, мало не трісне. (Наг.)

Дме ся з гордощів або з лютости. Пор. Слав. I, 282.

9. Надутий як міхур. (Льв.)

Говорять про гордого чоловіка. Пор. Giusti 369.

Називати ся. 2. „Як сї називаєш?“ — „На їме як в лїтї так в зїмє, а на назвіско як далеко так бліско“. (Угринів)

Жартлива розмова.

Назнати ся. 1. Назнав єм єм сї біди на своїм віку. (Наг.)

Говорить чоловік, що в житю богато набідив ся.

Наїсти ся. 27. Наїв бис сї болю тьижкого! (Наг.)

Прокляте.

28. Наїв бис сї чемерицї! (Наг.)

Прокляте. Чемериця — отруйне зїлє, особливо її корінє.

29. Наїв сї, аж му сї горлом вертає. (Наг.)

Наїв ся до ситости або аж так, що йому блювати хоче ся.

30. Наїв сї от-поти. (Наг.)

Жестом при тім показують на шию, се значить: наїв ся до ситости так, що вже більше не може.

31. Наїв сє, що струк. (Ю.Км.)

Зробив ся ситий і повний.

32. Наїсьте сї тьижкої біди. (Наг.)

Говорять таким, що шукають собі напасти.

Найлїпше. 1. Найлїпше не вмирати. (ЮК.)

Жартують, коли хто грозить, що вмре з жалю або з гризоти.

Наймати. 1. І мене бивало наймают до телят, а робити всьо велят. (ЮКм.)

Найти. 2. Найшов свій свого. Пор. Wand. Gleich 39; Čelak. 37; Libl. 42.

3. Найшов сокиру за лавов. Пор. Слав. I, 298.

6. О, ви нас тут найшли! Дай Боже, щоби вас Пан-Біг найшов у небі! (Наг.)

Говорять про любих гостий, що прийшли з далека.

Належати. 1. Що сї кому належит. (Наг.)

Scil. треба віддати. Говорять про чужу річ або про честь. Пор. Wand. V, Werth 3.

Намочити. 1. З вечера намочу, о півночи полочу; на розсьвітї маґлюю, за хлопцями мандрую. (Товмачик)

Говорила роботяща дївка про свою одиноку сорочку, що кождого дня була свіжо випрана.

2. У вечір намочит, о півночи полочит, рано маґлює, на данец си рихтує. (Тростянець)

Кепкують із дївки, що має тілько одну сорочку.

Наняти ся. 1. Наняв ся — продав ся. Пор. Даль II, 176.

Напасть. 3. Від напасти не пропасти. Пор. Даль I. 120, 149, 158.

14. Ото напасть корницка! (Колом.)

Коло Коломиї є село Корнич, а в нїм люди дуже напасливі. Говорять такому, що шукає собі напасти.

Написати. 2. Напишеш пером, не витягнеш волом. Пор. Даль I, 536.

7. Ни лиш написав, али й запечьитав. (Кольб.)

Scil. аби вислати на почту. Образово: не лиш обіцяв, але й дав.

Напити ся. 13. Напиймо сє. кумцю, тут, бо нам в небі не дадут; нїм до неба підемо, то по десять шморгнемо. (Буськ)

Пор. коротший варіянт сеї не то приповідки, не то співанки т. II, Напити ся 6.

14. Напили ся, що розум вже цілком не їх був. (Карл.)

Говорять про пяниць.

15. Як напє ся, острит себе, хоч знає, що тупий. (Карлів)

Кепкують із пяного, що грозить, хоч сили не має.

Напудити ся. 4. Напудив ся, як би му околіт запалив під ногами. (Ю. Км.)

Злякав ся не без причини.

Нарід. 3. Він з того народа, що сї дорого платит. (Наг.)

Оговірка замісь свиня. Говорять про хрунїв.

Наробити. 5. Наробив-ем сї по саму шию. (Яремче)

Виконав довгу, тяжку працю.

6. Наробив нам біди не малої. (Наг.)

Говорять про збиточного, напасливого чоловіка. Пор. Giusti 84.

Нарозумити. 1. Нарозум го Боже добрим розумом! Пор. Даль I, 555.

Насербати ся. 1. Насербаєш ся, що аж тя заколе в грудях. (Ю.К.)

Жалує ся чоловік на рідку страву.

Насипати. 3. Хто борше насипле, той борше змеле. Пор. Wand. III, Schütten 12; Гильф. 2817; Giusti 277.

Наситити. 2. Скорше наситиш коня, як циганську дитину. (Монастирок)

Цигани ненаситні, бо по народньому віруваню не мають нїчого свойого і беруть усе, що їм даси.

Насмівати ся. 2. З кого ся насмівают, з того люде бувают. Пор. Слав. II, 139.

Наставати. 1. Настаєш на моє жьитя. (Ю.Км.)

Говорять такому, що грозить убійством.

Натура. 2. У тебе натура, як у того тура. (Кукиз.)

7. Ніхто, браті, ни знат натуру попову: а три слові заговори, тай давай корову. (Голови)

Говорять про великі данини, які колись попи брали за треби.

8. Така натура: що наплює, то злиже. (Тростянець)
Говорять про дволичного, брехливого чоловіка.

Наука. 9. Нема науки без муки. Пор. Тимош. 27.

13. Березова наука не йде на бука, але в голову. (М. Гош.)
Березова наука — різка, якою давнійше били школярів для поострення їх пильности.

14. Наука не веде в ліс, але з ліса. (Стан.)
Образово: не веде до дикости, але від дикости до освіти.

15. Науки корінь гіркий, а овоч солодкий. (Льв.)
Давня школярська приповідка. Пор. Giusti 321.

16. Науці кінцьи нема. (Наг.)
Чоловік учить ся до смерти, і ще всього не збагне. Пор. Schlei. 170.

Наум. 2. На Наума посилай діти до школи. Пор. Даль I, 535.

Наховстати. 1. Він му наховстайи, той му розховстайи. (Вербовець Т.)
Говорять про двох начальників, господарів над одним підвладним, із яких один накладає на підвладного обовязки, а другий звільняє його від них.

Наш. 2. Де вже наше не пропадало! Пор. Даль I, 33, 364.

Небіж. 4. На, тобі, небоже, що мені не гоже. Пор. Даль I, 104.

Небіжка. 7. Я з свойов небіжков два дни веселі мав. Пор. Слав. 1, 277.

Небіжчик. 1. Кождий небіжчик добрий. Пор. Слав. I, 229.

7. Не одного небіжчика вилічив. (Наг.)
Кепкуютч із лихого лікаря. Пор. Wand. I, Arzt 56, 57.

Небій. 1. І небоя вовки з'їли. (Тростянець) ...ззїдьит. (Наг.)
Небій — такий, що нічого не боїть ся.

Небо. 9. Як небо від землї. Пор. 2145.

Небога. 1. До мої небоги нема злої дороги. (Григорів Р.)

Невдяка. 1. Невдякою сьвіт платит. (Льв.)
Спостережене з житєвої практики. Пор. Giusti 158

Невинний. 1. Невинний як баранчик. (Льв.)
Кепкують із такого, що вдає, будїм то не знає нічого. Пор. Giusti 369.

2. Як єс невинний, то ти нічого злого не буде. (Наг.)
Говорять такому, що боїть ся йти до суду, хоч би лише за свідка.

Невістка. 11. В нивістки язичок як у гади. (Ю.Км.)
Розуміється, на погляд свекрухи, яку кожде слово невістки коле.

Недбайко. 1. Недбайко гірш піяка. (Тростянець)
Пор. т. II, Недбалиця 1.

Неділя. 8. У неділю: гоя, гоя, в понеділок: головочко моя! (Тростянець)
Говорять про дївку, що в неділю гуляла, а в понеділок у неї болить голова.

Недогода. 3. Нидогоди і тілько. (Ю.К.)
Говорять про діло, з якого мають самі клопоти.

Недороблений. 1. Ти недороблений! (Наг.)
Лають родовитого каліку: безпальцього, беззухого.

Недосіл. 1. Недосіл на столі, пересіл на хребті. Пор. Даль I, 295; II, 404.

Недоук. 1. Недоук дурнїйший як бук. Пор. Даль I, 542.

Незахідний. 1. То незахідна буда! (Ізби)

Згірдно про вбогу хату, до якої тяжкий захід.

Нема. 1. Де нема, там і цїсар не возьме. (Наг.) Пор. Giusti 253.

7. Нема понад тебе тай понад попову свиню. (Кол.)

Немило. 1. Що тобі немило, не чини другому. Пор. Даль I, 218..

Непрошений. 1. Непрошеного за двері ведут. Пор. Слав. I, 290.

Нести. 1. Несїт два, бо єдному нїщо. (Нежухів)

Кепкують із таких двох, що несуть легку річ, яку міг би донести й один.

Нечесаний. 1. Нечесаний, невмиваний, утрубами побиваний. (Ст. Богор.)

Дразнять нехарного чоловіка.

Нещастє. 3. В нещастю пізнавай приятеля. (Льв.) Пор. Даль II, 353.

19. Бодай го нещістьи не минуло! (Наг.) ...напало! (Наг.) ...укрило! (Наг.)

Проклятє.

Нини. 1. Через тоті „нини" збавила-м ся днини. (Наг.)

Жалувала ся жінка, що замісь іти в поле до роботи, мусїла в хатї колисати малу дитину. „Нини" — ономатопоетичне слово, знане вже в середні віки в Німеччині, де колискова пісня починаєть ся словами: Ninni, ninni.

Нинї. 4. Не нинї, то завтра. Пор. Даль I, 282.

6. Нинї гой, завтра йой. Пор. Слав. II, 18.

8. Нинї пан, завтра пропав. Пор. Даль I, 45.

12. Що нинї маєш зробити, не відкладай на завтра. Пор. Слав. II, 224.

13. Що нинї менї, то завтра тобі. Пор. Даль I, 112.

14. Ще ти нинї не амінь. (Наг.)

Ще не гинеш, ще маєш час.

Нитка. 4. По нитцї до клубка. Пор. Даль I, 359; Wand. II, Knall 5, 6; Schlei. 157.

9. Білої нитки на другім ни положит. (Буськ)

Не скаже про иншого доброго слова.

Ніворот. 1. Пішов ніворотом. Пор. Слав. I, 197, 290: На неврат ште иде; II, 25.

Ніж. 16. Бодай-єс ножа не видів! (М. Яцк.)

Кленуть худобинї, коли бидзень її нападе, або робить шкоду: аби здохла, згинула не зарізана.

Німець. 11. А де Німец постит? Коли він постит, де? (Водники)

Німцї протестанти не держать ніяких постів і жартуючи говорять, що у них піст у ночи, а в день можна їсти все.

Німий. 2. Німий, як риба. Пор. Le Roux de L. I, 126.

3. Німий глухому повідав, як слїпий видів, що кривий без рів скакав. (Миклашів)

Небилиця.

Ніс. 1. Аби ти так з носом був! Пор. Нос. ст. 321.

6. Всюди мусит свій ніс запхати. Пор. Libl. 164.

29. Носа кому втерти. Пор. Libl. 168.

30. Носом письмо понюхати. Пор. Слав. II, 143.
33. Пішов з носом. Пор. Даль I, 279; Дик. 197.
47. Утру я йому носа. Пор. Даль I, 255; Тимош. 87.

51. Задер ніс, що би му і вранов тріское не досьиг. (Наг.)
Кепкують із гордого чоловіка. Пор. Слав. I, 280.

52. Ніс як бульба. (Наг.)
Говорять про круглий, перкатий ніс. Пор. російське: „Носъ картофелемъ“, а також Giusti 372.

Ніхто. 4. Никто не вгадат найперед, чи по сміху плач не настане. (Ізби)
Зміни в настрою чоловіка приходять звичайно несподівано.

5. Ніхто не скаже „На!“ лиш „Дай!“ (Орел.)
Кождий волить узяти, ніж дати.

Ніч. 15. Солодкі ночи, гіркі днї. (Ст. Богор.) Scil. жонатому.
16. Що ніч зробит, день покаже. Пор. Гильф. 3528.

19. За солодкі ночи гиръкі дни. (Мшан.)
Годуючи дїти.

20. Не мож ночи освинути. (Наг.)
Біль або гризота не дає в ночи спати.

21. Ніч му роком стає. (Наг.)
Не може заснути і ніч видає ся йому дуже довгою. Пор. Слав. I, 318.

22. Ніч як день. (Льв.)
Така ясна. Пор. Даль I, 331.

23. Ще ти ночи мало було? (Наг.)
За мало спав у ночи і хоче досипляти в день.

24. Щьислива ніч! (Кривор.)
Бажають відходячи вечером із дому або з товариства.

Ніщо. 2. Із ничого нич не буде. Пор. Слав. II, 30.

Новий. 6. Нове, лиш трохи подерте. (Тростянець)
Жартом говорять про стару одежину.

Новина. 1. Добра новина, як нічого злого не чути. (Льв.)
Говорить чоловік, що привик усе чути лихі вісти. Пор. Giusti 356.

Нога. 28. Не своїми ногами ходиш. Пор. Нос. 320; Libl. 227.
45. Такі ми ноги брудні, що би можна на них ріпу сїяти. Пор. Mика 2070.
51. Я вже їднов ногов у гробі. Пор. E. Rot. 455.

54. На ноги го поставив. (Наг.)
Допоміг йому вибрати ся з біди. Пор. Libl. 212.

55. Не гойдай ногами при вобіді, бо ґітька колишеш. (Верболець Т.)
Правило приличности, мотивоване народнїм віруванєм.

56. Не переступай ногами дитину, бо не буде рости. (Вербовець Т.)
Народне віруванє, що коли переступити дитину, то вона не буде рости.

57. Нога моя там не стане. (Наг.)
Зарікає ся чоловік, розсердивши ся на когось, що не зайде нїколи до його хати. Пор. Гильф. 1767.

58. Що днесь ногов пхнути, колись руков виняти. (Мшанець)

Повідала стара баба в осени про малу бульбу, яку на яри можна зужиткувати. *(М. Зубрицький).*

Нужда. 3. Нужда закон ломить. Пор. Слав. I, 318; II, 71: Даль I, 290; Wahl II, 15.

9. Нужда веде до Бога. (Тростянець)

Чоловік притиснений бідою починає молити ся.

Нявка. 2. Знидїла на Нявку, йик віддала си за нявку. (Грин.)

Говорили про жінку, що змарнїла за мужем пяницею.

Нянька. 1. Де дві няньки, там дитина без ока. Пор. Даль I, 293; Schlei. 168; Wand. II, Kind 240.

О.

Обголити. 1. Обголив го без брича. (Кол.)

Обмовив, знеславив або вивискав. Пор. Даль I, 155.

Обдерти. 1. Обдерли го як липку. Пор. Даль I, 153; Libl. 199.

Обід. 13. По добрім вобіді кипска вечера. (Вербовець)

По богатім житю вбога старість.

Обійти ся. 8. Обійде сї ґречка без морозу. (Бабухів)

Гречку звичайно сїють пізно, коли вже морози минули, і пізно збирають.

Обістє. 1. Бодай му обістьи запустїло! (Наг.)

Кленуть скупого, негостинного чоловіка.

2. Бодай ти на обістю кропива поросла! (Наг.)

Кленуть нелюдяного чоловіка.

3. Не свищи на вобісьтю, бо будут по нїм горобцї свистали. (Вербовець Т.)

Кепкують із такого, що свище на подвірю.

4. Обістьи му незаїздне. (Наг.)

Положене так на горі або в долинї, що до нього тяжко доїхати возом.

Обіцянка. 3. Обіценка новий довг. (М. Гош.)

Обіцяючи чоловік бере на себе обовязок дати. Пор. Giusti 256.

4. Панскі обіцянки нїколи сї не сповняют. (Тростянець)

Пан обіцяє легкомисно і не додержує легкомисно.

Обіцяти. 3. Обіцьиє золоті гори. Пор. Даль I, 177; II, 179.

4. Обіцьили, коли сцьили, а давали, коли мали. Пор. Слав. II, 4.

7. Обіцяв пан кожух, тепле його слово. Пор. Giusti 53.

11. Хто богато обіцяє, той рідко слова дотримає. Пор. Giusti 254.

12. Хто обіцяє, той не хоче дати. Пор. Giusti 230.

14. Обіцяти, а не додержати — паскудство. (Льв.)
Свідчить про слабість характеру. Пор. Giusti 256.

Образ. 9. Образ файний, але зле мальований: пуста фарба. (Карл.)
Говорять обравово про поверховно гарного чоловіка зі злим характером.

Обстрижений. 1. Обстрижений, обголений, а на срації росколений. (Вербовець Т.)
Жартують із молодого рекрута, якого обстрижено при бранції.

Обходити. 2. Обходи, як гниле яйце. (Ілинції)
Не зачіпай, бо поганий чоловік, зачепиш собі біду.

Обходити ся. 4. Обходжу ся з тим, як з розбитим горшком. Пор. Слав. II, 1.
5. Обходит сї з ним, як зо псом. Пор. Wand. II, Hund. 1552.

7. Обходи́ сї, як з писанков. (Ілинції)
Поводи ся з нею делїкатно.

Оглухнути. 2. Бодай єс оглух! (Наг.)
Прокляте.

3. Недавно оглух, а вже не чує. (Григорів Р.)
Жартують із чоловіка, що не дочуває добре.

4. Ще-м не оглух, чую добре. (Наг.)
Говорить чоловік такому, що кричить до нього голосно.

Огонь. 10. Не сховаєш огню в соломі. Пор. Слав. II, 6.
19. Огонь з водою нїколи не погодиш. Пор. Giusti 344.
20. Огонь і вода добрі служити, але лихі панувати. Пор. Слав. II, 6.

Одважний. 1. Одважний і батька в лоб. (М. Гош.)
Одважний — українська форма. Пор. т. I, Відважний 5.

Одежа. 4. Одежьи лежит на нїм як виллєта. (Наг.)
Про добре прикроєну одежу. Пор. Wand. II, Kleid 255.

Один. 14. Одна на минї, друга на тинї, третю таку маю, що каглу затикаю. (Тростянець)
Хвалила ся дївка, що мала три сорочки.

15. Одно лїпше від другого. (Льв.)
Іронїчно: обоє лихі. Пор. Libl. 229.

Одуріти. 1. Одуріла кобильича голова. Пор. Даль I, 59: Въ кобылью голову счастье.

4. Бодай єс одурів! (Наг.)
Прокляте.

5. Ну диві́т сї, водуріла друга! (Жидач.)
Говорить про жінку, що нї з сього, нї з того починає сварку або бійку.

6. Ци-с одурів, ци лиш розуму не маєш? (Наг.)
Говорять такому, що робить якусь несподівану дурницю.

Оженити ся. 2. Лекше оженити сї, як розженити сї. Пор. Слав. I, 256.

Ожинник. 1. Ожидник настоюют на цуґрі із ожинових ягід. (Кривор.)
Ожинник — сок із ожинових ягід, настояних на цукрі. Гуцульська вимова: „ожидник“ і „цуґор“.

Оказія. 2. Був на оказії. (Наґ.)

Був у гостині.

3. Оказія злодієм робит. (Наг.)

Оказія — латинське слово occasio — добра нагода. Пор. Giusti 322.

4. Там така оказія була, що їсти й пити давали. (Дрог.)

Говорять про принагідну гостину.

Око. 13. Виділи очи, що купували, тепер і повилазьте. Пор. Даль I, 271.

51. Іди, куди ті очи ведут. Пор. Даль I, 58; Muka 726.

60. Лучше одно око своє, як чужії обі. (Вурцбах) Пор. Wurzbach 186.

71. На одно око сліпий, а на друге не видит. (Григорів Р.)

91. Око за око, зуб за зуб. Пор. Слав. II, 8; Даль I, 143.

97. Очи би їли, а губа не хоче. Пор. Libl. 200; Schlei. 180.

108. Очима би мі ззїв. Пор. Слав. II, 140.

111. Очи ми виберіт, ци бим вас пізнав! Пор. Слав II, 38.

126. Очи му сї блищьит як вовкови. Пор. Слав. II, 110.

132. Очом страшно, а руки зроблять. Пор. Даль I, 322.

133. Панське око коня тучить. Пор. Wand. II, Herr 147, 154; Herrenauge 1; Le Roux de L. I, 104; Osm. Spr. 48; Muka 1183.

136. Поза очи наговорив. Пор. Даль I, 208.

138. Попівське око. Пор. Wand. II, Pfaffe 57, 74; Даль II, 209.

154. Чотири очи ліпше видят, як двоє. Пор. Слав. II, 207.

155. Що з очий, то й з плечий. Пор. Giusti 44.

164. Не продиреш очи, продиреш мошонку. (Снят.) Пор. Fr. Mroczko, Śniatyńszczyzna, przyczynek do etnografii krajowej. Lwów, 1897. cz. I, cr. 17.

166. Бодай му тото очима виліїзло! (Наг.)

Прокляте: бодай се виплакав або проплакав.

167. Бодай ти очи викапали! (Наг.)

Прокляте. Пор. співанку:

> Ой Аннице, білолице, лиш би тя любити;
> Такі маєш чорні очи, вікапали би ти! (Лол.)

168. В очи хвалит, а поза очи ганит. (Наг.) ...ґудит. (Наг.)

Говорять про дволичного, фальшивого чоловіка. Пор. Giusti 19; т. III, Хвалити 1.

169. Не відреш ока, прідреш мошенку. (М. Гош.)

Пор. т. II, Око 164; Даль II, 76, 206.

170. Ни вір своєм очям, лише моїй повісти. (Звиняч Гор.)

Говорять, коли хто в живі очи бреше. *(Ю. Кміт.)*

171. Око не видало, вухо не чувало. (Наг.)

Говорять про невидане і нечуване диво. Пор. Даль I, 389.

172. Очи му злі, як у ящірки. (Наг.) ...гадини. (Наг.)

Говорять про чоловіка зі злими очима. Пор. Giusti 368.

173. Очи му кровйов зайшли. (Наг.)

Від сильного удару в голову, або зі злости, або від болю голови. Пор. Giusti 368.

174. Очи му ся блищат як дві зорі. (Льв.) ...як два огники. (Льв.)

Говорять про ясні, веселі очи. Пор. Giust 368.

175. Очи як ліхтарні. (Наг.)

Такі очи, що бачуть і в ночи, прим. злодійські. Пор. Wand. I, Auge 363.

176. Очи ясні, як у сокола. (Льв.)

Говорять про приємні, ясні очи. Пор. Giusti 368.

177. Очом вірь, бо очи приятель чоловіка, великої роботи боят сї. (Криворівня)

Говорить чоловік вагаючи ся взяти на себе велику роботу.

178. Своїми очима побачив і дав довіре. (Кривор.)

Переконав ся про щось і повірив.

Окомон. 1. А в нашого вокомана пуцюрина закована; а в нашого професора пуцюрина затесана. (Вербовець Т.)

Дразнять місцевих окомона й учителя.

Олива. 1. Оливи до огню доливати. (Наг.)

Дразнити посварених людий. Пор. Giusti 366.

Омалювати ся. 1. Омалювавав сї, як дїтько. (Винники)

Згірдно в значіню: заталапав ся, засмарував ся.

Опусканий. 1. Опускане — обсускане. (Вербовець Т.)

Значіне неясне. „Обсускане“ може „обіцяне“.

Осел. 2. Осел вино носит, а воду пе. (Наг.)

Дурний чоловік робить, а розумні користають. Пор. Giusti 366.

Осїнь. 2. В осени день прощений. (Вербовець Т.)

Можна іноді дармувати спочиваючи, бо робота не пильна.

Острий. 2. Острий як бритва. Пор. Giusti 371.

Отава. 1. Сиру отаву треба в сохи вложити. (Наг.)

Соха — вили, остріва.

Отець. 11. Не той отець, що вродив, але той, що виховав. Пор. Даль I, 487.

12. Оден отець десятеро дїтий вигодує, а десять дїтий одного вітцьи не годні. Пор. Giusti 123.

13. Отець збирає, син розкидає. Пор. Даль I, 106.

17. Який отець, такий син. Пор. Giusti 128.

19. Не той отец, шо родив, а той, шо розуму навчив. (Тростянець)

Такого, що навчив розуму недосвідного чоловіка, той чоловік повинен шанувати як батька.

20. Штири рази отец паздирив, аби я йшла замуж. (ЮК.)

Батько силував дочку йти замуж і бив її за опір чотири рази.

Охіть. 1. Упала охіть, дістав я охоту. (Кривор.)

Язиковий дублет у значіню: менї захотїло ся.

Очиська. 1. Чо-сь витріщив очиска на мої оченята? (Григорів Р.)

Жартливо говорить дївка до парубка.

Очищі. 1. Очищі му погані. (Наг.)

Говорять згірдно про лихого, понурого чоловіка.

П.

Палець. 3. Аби хоць раз пальцьом кивнув. Пор. Даль I, 167.
16. Дай му палець, він за руку хапле. Пор. Даль I, 247.
17. З пальця-м собі тото не виссав. Пор. Даль I, 555; Čelak. 107, 353.
19. І пальцем не закривит. Пор. Даль I, 265.
22. Крізь пальці дивити ся. Пор. Даль I, 247.
39. Не пхай пальців межи двері. Пор. Даль II, 207.
45. Пальцьом ті ткну, то зараз упадеш. Пор. Leutsch 29.
49. Сам як палець. Пор. Wand. I, Allein 28.

59. Бодай ес си пальці їз! (Наг.)
Проклятє. Scil. з голоду або зі злости.

60. Пальціма бим го розщипав. (Наг.)
Говорить чоловік у злости.

Пан. 1. Або пан, або пропав. Пор. Wand. I, Alles 21; Даль I, 59, 322; Гильф. 64, 104; Giusti 357.
24. Годї двом панам служити. Пор. Giusti 333.
40. Казав пан, зробив сам. Пор. Giusti 226.
80. Пани бють ся, а мужиків боки болять. Пор. Даль II, 266.
150. Як будеш паном, то всьо будеш мати дарем. Пор. Даль II, 269.

157. Купіт собі пана, щоби вас бив. (Наг.)
Кепкував прохожий чоловік у чужім селї з людий, що по знесеню панщини замісь робити в полї напивали ся в коршмі. Пор. Wand. II, Herr 458.

158. „Оден пан мав два пси, Говори і Неговори. Перший називав ся Говори; а як називав ся другий?“ „Неговори“. „Но, то я не буду говорити“. (Стібно)
Жартлива розмова.

159. Пан Біг сьвйитий знає! (Наг.)
Говорять замісь: я не знаю. Пор. Giusti 271.

160. Пани як возили сї на хлопах, так возьит сї. (Підгірки)
За панщини їздили на хлопах буквально, а тепер переносно: верховодять ними у всїх краєвих інстітуціях.

161. Пан хлопови не брат. (Дидьова)
Він йому нїколи не щирий.

162. Такий добрий пан, що й вітцьи не треба. (Наг.)
Заопікував ся сиротами. Пор. Wand. II, Herr Herr 210.

163. У пана дванацять разів на рік пущінє, а решта передновок (Терн.)
Іронїчний вислов про марнотратного пана.

164. У пана памйить коротка. (Наг.)
Він швидко забуває вчинену йому прислугу. Пор. Wand. II, 336.

Пані. 6. Менї на що пані? буду її вікна засланяв? (Неслухів)
Боронив ся селянин, якому радили женити ся з панею.

Панна. 4. Тута панна ладна, шу замуж пішла. (Стібно)
Пор. т. I, Дівка 40.

Пара. 3. Пара кости ломит. Пор. Даль I, 406.

Параска. 7. „Пара́, горит гора!“ — „Васи́, біжи гаси!“ (Тростянець)
Жартлива розмова Василя з Параскою.

Париж. 1. І в Парижу не зроблят з вівса рижу. Пор. Giusti 214.

Парубок. 5. Соломінний парубок золоту дівку возьме. (Угнів) Пор. Giusti 106.

Парть. 3. Бодай ти парти не було! (Наг.)
Прокляте: щоб ти щастя не мав.

Пастух. 6. Злий пастух вовка годує. (Наг.)
Він не доглядає худоби, яку вовкови легко вхопити. Пор. Le Roux de L. I, 117.

Пасувати. 2. Пасує, як корові сїдло. Пор. E. Rot. 424; Даль II, 156, 223; Wand. I, Ackerochs 1; Anstehen 4.

8. Йиму так пасуйи, як чортови в кропиві. (Вербовець Т.)
Зовсїм невигідно йому, неприємно.

9. То так пасує, як на нього роблене. (Наг.)
Говорять про одежу, що пристає добре до тїла.

Пахнути. 3. Видиш, чим то пахне? Пор. Даль I, 591.

Пекло. 1. Будеш по вуха в пеклї горіти. Пор. Wand. II, Hölle 61, 71.
13. Сидївши близько пекла бери дїдька в куми. Пор. Wand. II, Hölle 61, 71.

18. І в пеклї добре вуйка мати. (Винники)
І там треба опіки та протекції.

19. Пекло під тобов горит. (Наг.)
Грозять такому, що допускає ся тяжкого гріха. Пор. Wand. II, Hölle 78.

Пекти. 6. Звідси пече, звідтам зимно. (Монастирок)
Говорять сидячи або стоячи біля огню на дворі.

7. Кого не пече, той не відсуває сї. (Тростянець)
Пор. т. II, Припікати 1.

8. Пече, а не втече. (Буськ)
Образово: щось або хтось дошкуляє чоловікови і не вступить ся від нього.

Пень. 2. Прибери пень, буде подобень. Пор. Даль II, 83, 241; Giusti 34, 317.

7. Де пень, там дрива; де хлоп, там сила. (Бистре)
Я приїхав до церкви в Бистрім на відправу за царину. На чоботах було болото, бо падав дощ. Прошу старшого брата, щоби чим пообтирав, а місцевий парох повідає: „А не переверни єгомостя“. На те старший брат, досить утлий против мене і сухий чоловік, повідає, що нема страху і мовить: „Як наш Гринишин приповідав: „Де пень і т. д.“ *(М. Зубрицький)*.

Переймати. 1. Ци все тото переймати, що на водї пливе? Пор. Даль II, 215, 223.

Переказати. 1. Перекажи йому, що я йому вугля скину. (Будз.)
Переказує дївка парубкови. Вугля скидають на переполох. Образово сказано: дївка переказує парубкови, щоб не бояв ся її.

Переливати. 2. Переливати з пустого в порожне. (Льв.)
Говорити дурницї. Пор. Даль I, 520.

Переучений. 1. Переучений гірше неученого. (Тростянець)

Переученим називають такого, що за наукою стратив змисл дійсного житя.

Переходити. 1. Не переходи-ж мені! (Вербовець Т.)

Scil. дороги. Не зачіпай мене.

Перо. 3. Як затьигнеш пером, не витьигнеш волом. (Григорів Р.)

Перун. 5. Перун би ті забив! (Наг.) ...поцілив! (Наг.)

8. Хто від перуна згине, той щісливий у Бога. (Наг.)

Народне віруване. Від удару грому звичайно буває нагла й легка смерть.

Перший. 2. Перший ліпший. Пор. Giusti 277.

Першина. 3. Мені не першина з тим до млина. (Вербовець Т.)

Я не перший раз таке говорю.

Пес. 14. Біг пес через овес, заросив си; вибіг на беріг, обсушив си; не шкодило псови, тай не буде шкоди і тому вівсови. (Товмачик) Ширший варіянт до т. II, Пес 14.

36. Де ся свої пси кусают, най ся чужі не мішают. Пор. Даль II, 139.

39. Добро псу муха. (Тростянець)

43. За пса го не має. Пор. Wand. I, Achten 10; E. Rot. 167.

51. Їсть пес пса, як нема барана. Пор. Wurzbach 97; Giusti 63.

71. Крутит ся як пес на сливах. Пор. Слав. II, 209.

117. Пес бреше, а вітер несе. Пор. Даль II, 234.

120. Пес бреше на місяць, а місяць світит. (Льв.) Пор. Giusti 171.

121. Пес бреше, пан їде. Пор. Даль II, 233.

128. Пес на сіні лежит, сам не їсть і другому не дасть. Пор. Даль II, 215; Giusti 169.

130. Пес не з'їсть не повалявши. Пор. Даль II, 280.

137. Пес, що купа бреше, не кусає. Пор. Giusti 130.

173. У пса писка позичити. Пор. Le Roux de L. 1, 105, 107.

176. Хто з псами лягає, той з блохами встає. Пор. Le Roux de L. I, 109; Giusti 63.

179. Хто хоче пса вдарити, то бука найде. (Іванівці К.) Пор. Le Roux de L. I, 109; Giusti 164.

180. Жди, псе, аж кобила здохне. (Тростянець) ...най ...та будеш їсти. (Іванівці К.)

189. Вертає пес на свої блювотини. (Льв.)

Приповідка книжного походженя, образово про непоправного грішника. Пор. Le Roux de L. I, 108.

190. Єк той пес: день біжит, тиждень лежит. (Товмачик)

Говорять про лінивого, що любить довше спочивати, як робити.

191. Летів пес через овес — кілько було шкоди вівсови, тілько було пожитку псови. (Монастирок)

Пор. т. II, Пес 14.

192. Мовчи псе! Пан старший, та не гавкає. (Тростянець)

Мовив чоловік входячи на панське подвіре, де на нього загавкав ланцюховий пес. Пор. т. II, Пес 78.

193. Не мав пес хати тай не буде мати. (Снят.)

Говорять про легкомисного, бездомного чоловіка.

194. Пес бреше на того, кого не знає. (Льв.)
Господарські пси не брешуть на своїх і на близьких сусїдів. Пор. Giusti 342.
195. Пес псом, а свиня свинею. (М. Гош.)
Кожде з них має своє окреме значінє в господарстві.
196. Пес уже курийтини наробив. (Наг.)
Загриз курку. Мовив господар, почувши курячий крик у хлївци, де пес гонив ся за курми.

Песїй. 3. Песї голоса не йдут на небеса. Пор. Wand. II, Himmel 46.

Песячий. 1. Чи песєче, чи свинєче, коби горєче. (Тростянець)
Говорять про їджене: смачне, чи не смачне, аби горяче.

Петро. 4. Говори Петри до гузицї! (Вербовець Т.)
33. Петре, їж гівно, поки тепле! (Тростянець)
Дразнять Петра.

Петрушка. 4. Петрушка вибирає ся у Рим по смак і тому сходит аж сорок день по засїяню. (Демня)
Образово поясняють те, ще петрушка вчасно посїяна пізно сходить.

Пєцух. 1. Хто тримає в зимі пєцуха, той має в лїтї пастуха. Пор. Wand. V, Winter 64.

Пилипівка. 1. Пилипівка уриває дне, а накладає ночи. (Старий Самбір)
Селянське спостереженє про те, що в Пилипів піст, чотири тижнї перед Різдвом днї стають чим раз коротші, а ночі довші.

Пиріжок. 1. Є пиріжок — є дружок. (Тростянець)
Є приятель, коли чоловік має його чим приняти.

Писати. 5. Нї писати, нї читати, а хотять за короля обібрати. Пор. Wand. III, Lehre 27; Нос. 386.
7. Пише, як курка лабою. Пор. Giusti 370.
12. То не про нас писано. (Льв.)
Не про нас мова, не нам призначено. Пор. Даль I, 537.

Писок. 61. Де масні писки, там пісні пироги. (Горуцко)
Люди, що приємно говорять, скупо годують гостя.

Письмо. 3. Понюхав письмо носом. (Григорів Р.).
Зрозумів у чім дїло.

Питати. 3. Не питай старого, але бувалого. Пор. Даль I, 634.
11. Коли хтось питає ся другого, хто то зробив, то кажуть: піп волоский. (Кол.)
В значіню: невідомо, хто зробив.
12. Не питай, де; кричи, то сї обізве. (Ілинцї)
Із селянської практики: на полях або в лїсї не допитає ся один до другого, але докричить ся.

Пити. 52. Пийте жили, поки живі; як умрете, чорта зіпете. Пор. Даль II, 163.
64. Доки будеш пити мою кров? (Наг.)
Говорить чоловік до жінки, що гризе його ненастанно.
65. Не пий разом з другим з кирнички води, бо тьи кров зальийи. (Вербовець Т.)

Правило обережности: двом разом із одної кринички пити не вигідно.

66. Пє як бібула. (Льв.)

Кепкують із пияниці, якого нераз називають просто бібулою Латинське слово bibulus справді значить пияниця.

67. Пє як губка. (Льв.)

Губка тим визначає ся, що насисає ся води.

68. Пив бис си кров! (Наг.)

Проклятє. Пити свою власну кров уважає ся чимось страшним.

69. Пити не просити. (Козова)

Питє — приємність або почесть, якій кождий рад.

Пишно. 3. Не пишно, аби затишно. Пор. Даль II, 97.

Півтора. 1. Півтора тора, тілько як вчора. (Наг.)

Відповідає сердито жінка чоловікови на питанє, кілько нині напряла, не хотячи сказати йому нічого докладнійше. Мабуть і вчора і сьогодня пряла дуже мало.

Підозрінє. 1. Взьили на ня підозрінє. (Кривор.)

Почали підозрівати мене.

2. Не маю на нього ніякого подержіньи. (Наг.)

Не підозріваю його нї в якім злім ділї.

Пізнати. 4. Пізнай себе, буде з тебе. Пор. Даль II, 134.

9. Пізнати лиса по хвості. Пор. Giusti 263. Пор. т. II, Лис 28.

Пізно. 2. Ліпше пізно, як ніколи. Пор. Wand. J, Besser 269; Giusti 131.

3. Не пізно красно, коби в чім. (Снят.)

6. Хто пізно ходит, сам собі шкодит. Пор. Giusti 131, 279.

Піп. 9. Єден любит попа, другий попадю. Пор. Giusti 209.

16. Коли-сь не піп, не вбирай ся в ризи. Пор. Даль II, 138.

21. Не дивуймо попови, бо самі-сьмо такови. Пор. Čelak. 92.

25. Не стою ти попе в ласку, коли-сь ми освятив паску. (Монастирок)

42. Піп своє, а чорт своє. Пор. Даль II, 143.

43. Піп раз писне, ледви тисне; дек добу реве, нїчо не несе. (Тростянець)

45. Піп в дзвін, а дїтько в калатало. (Будз.) ...клепало. (Винники)

72. Який піп, така парафія. Пор. Даль II, 151.

74. Як піп людий картає, а сам лихо виробляє. Пор. Giusti 73.

80. А піп попадю посадив на леду: „Ой тікай, попадя, бо забере тьи вода“. (Вербовець Т.)

Жартлива примівка або приспівка.

81. Куди піп, а куди дяк, най буде й так. (Колом.)

Говорять, коли хто зле замітає хату.

82. Піп за жінку, чоловік за дївку. (Тростянець)

Піп ховає померщу жінку, а чоловік думає сватати дївку.

83. Попови і котови страх добре, бо воба лехко си жиют. (Вербовець Т.)

Пор. т. II, Піп 22 і 23.

84. Попови лекше лишити, як хлопови покласти. (Ілинці)

Бо щоб покласти щось перед попа, хлоп мусить тяжко робити.

Пісня. 1. З пісні слова не викидають. Пор. Даль II, 221.

Пісок. 1. З піску бича не вкрутиш. Пор. Даль II, 456.

Піст. 11. Хто в піст грає на скрипці, тому на гробі чорт буде справляти весілє. (Тинів)

Народне віруванє.

12. Хто в піст співає, той на Великдень страдає. (Літиня)

Приповідка підозреної вартости.

Піти. 26. Пішла попадя по масло, а в печи погасло. Пор. Даль II, 57.

49. Пішов просити, не має чим носити. (Карлів)

Кепкують із жебрака, що пішов на жебри без торби.

50. Подме-ж, будьте ласкави, в мою хыжу. (Ізби)

Запрошує господар своїх гостий.

51. Яхий пішов, такий прийшов. (Наг.)

Не поправив ся і погіршав. Пор. Слав. I, 215.

Піч. 7. Не з одної печи хліб їв. Пор. Гильф. 126.

Піший. 1. Піший кінному не товариш. Пор. Даль II, 156, 350.

Піяк. 2. Пияк, свиня — одно імня. (Вербовець Т.)

Згірдний вислов про пияницю.

Плакати. 31. Плаче, як панна перед шлюбом. (Льв.)

Нераз тілько уданими слізми. Пор. Giusti 368.

Платити. 4. Платит як пан. (Наг.)

Щедро, але не точно. Пор. Giusti 368.

Плаховина. 1. Коби так о плаховину, як о дітину. (Мшан.)

Коби так легко постарати ся о плахту. *(М. Зубрицький.)*

Плечі. 4. То він за моїми плечима зробив. (Наг.)

Зробив без мойого відома.

5. То ти плечий не урве. (Наг.)

Сим не передвигаєш ся.

Плуг. 5. Добрі плуги, та коні здихают. (Тростянець)

Панські плуги занадто тяжкі для малих хлопських копий.

6. Плуг і патики дали ми сьи в знаки. (Вербовець Т.)

Жалував ся слуга, що мусів орати тяжким плугом і носити з ліса тяжкі патики на опал.

Плювати. 7. Не плюй в кирницю, з котрої пив водицю. (Льв.) Пор. Даль II, 204; Giusti 199.

Побренькач. 1. Як є побренькачі, то є й послухачі. Пор. Wand. I, Geld 926; Čelak. 162.

Побрехати. 1. Хто побреше, той на плечах понесе; а хто правду повість, той і не попоїсть. (Горуцко)

Брехня пану милійша, як правда.

Побрязкач. 1. Аби були побрязкачі, то будуть і послухачі. Пор. Даль II, 238.

Повний. 3. Повне як яйце. (Льв.)

Говорять про повну посудину або про повне, кругле лице. Пор. Giusti 369.

Погадати. 2. Перше погадай, потім повідай. Пор. Giusti 274.

Подавник. 1. Давати подавники за душу небощиків у церкві. (Кривор.)
Народнїй звичай.

Подивити ся. 2. Подиви сї в воду на свою вроду. Пор. Даль II, 140.

Подібний. 2. Подібні до себе, як дві краплї води. (Льв.)
Говорять про двох подібних людий або дві подібні річи. Пор. Giusti 370.

Поживити ся. 1. Хто сї не поживит, той сї цїлу ніч дивит. (Товмачик)
Хто голодний ляже спати, той цїлу ніч не може заснути.

Пожиток. 3. Тілько з него пожитку, як з цапа вовни. (Монастирок)
Нема з нього нїякої користи, непотрібний чоловік.

Поїхати. 5. Поїхали, як з пропойом. (Вербовець Т.)
Поїхали кінно купою. Пропій — весїльне товариство, що провожає молодих до шлюбу.

Показувати. 7. Показує грушки на вербі. Пор. Даль II, 295.

Покидати ся. 1. Не покидай сї кожуха до сьвітого Духа. (Ст. Богор.)
Пор. т. II, Дух 20.

Покрохмалити ся. 1. Ото сьи покрохмалили! (Винн.)
Попили ся. Про одного каже ся: ото сьи вкрохмалив! а про двох або більше: покрохмалили ся.

Полетїти. 1. Полетїв на-в-пропапи́. (Наг.)
Побіг на бслїп.

2. Полетїв, як дурний з вонучков. (Вербовець Т.)
Побіг сам не знаючи чого й куди.

Полин. 1. Гирке як полин. (Наг.)
Говорять про гірку страву або про прикре житє. Пор. Giusti 363.

Полїно. 3. З єдного полїна огню не розложиш. (Наг.)
Воно само одно не буде горіти. Пор. Giusti 346.

Полова. 7. Не лїзь у полову, не з'їдят тя свинї. (Балиг.)
Пор. т. II, Полова 5.

Положити. 4. Положіт, положіт! (Льв.)
Жінка схилила ся, бо їй привидїло ся, що на землї лежить щось таке, що можна підняти. Чоловік, що надійшов проти неї і бачив, як вона схилила ся, а потім знов підняла руку не знайшовши нїчого, скрикнув до неї жартливо: „Положіт, положіт!"

Полумацьок. 1. Свій полумацьок сьвятив би ся, а купчий не снив би ся! (Мшан.)
Домашний полумацьок, або чвертка; купчий, яким Жиди в крамах міряють. *(М. Зубр.)*

Поляк. 7. Нема в Поляка справедливости, у Жида правди, а в Цигана богацтва. (Тростянець)
Характеристика ріжних народностий.

Полька. 1. Полька не напише по руськи, аби їй руки обтєв. (Кривор.)
Народнїй погляд на нетолєранцію Польок на урядових становищах учительок або почтарок.

Помазати. 1. Не помажеш — не поїдеш. Пор. Wand. I, Gehen 45.

Померти. 2. Як не помремо, то побачимо сї. (Наг.)
Говорять приятелї розстаючи ся на довший час. Пор. Giusti 352.

Помогти. 21. Хто сам собі поможе, тому й Бог поможе. (Льв.)
Власна поміч — головний ресурс у житевій автономії. Пор. Giusti 227.

Попів. 3. Попів наймит як робит, то змерзне; як їст, то впріє. (Карл.)
Робить лїниво, а їсть жваво. Пор. т. II, Наймит 8.

Порадити ся. 1. Вперед порадь сї, а потім зроби! (Наг.)
Правило житевої обережности. Пор. Giusti 276.

Поріг. 1. За високі пороги на мої ноги. Пор. Даль II, 425.

8. Не ставай на порозї, як гримит. (Вербовець Т.)
Поріг має деякє містичне значінє в народнїх віруванях.

9. Я до порога, і бідї тула дорога; я в кут, а біда такой тут. (Григорів Р.)
Вона невідчіпна.

Пороти. 3. Я при сїм нї порю, нї шию. (Тростянець)
Се така робота, що не треба нї шити, нї пороти.

Порядок. 4. Все в порядку. (Льв.)
Все так, як має бути.

Посіяти. 2. Посїєш рідко, вродит сї дїдько. Пор. Giusti 24.

Постелити. 5. Як собі постелиш, так ся виспиш. Пор. Wand. II, Liegen 31.

Посудок. 1. Хто людських посудків слухат, то живо си хлїба збуват. (Грин.)
Хто слухає людської обмови, той тратить віру у людий.

Потреба. 1. В потребі пізнавай приятеля. Пор. Giusti 38.

Початок. 3. Кождий початок тяжкий. Пор. Giusti 244.

9. Він добрий на почьиток. (Наг.)
Народнє віруванє, що бувають люди добрі й лихі на початок, т. зн. пр. у купця, коли перший покупець буде щасливий на початок, то після нього буде добрий торг.

10. Добрий почьиток — половина дїла. (Наг.)
Від нього залежить охота до дальшої роботи. Пор. Giusti 278.

11. Не била-м на початку, на послїдку ни буду. (ЮК.)
Scil. при тім дїлї; не хочу мати в ньому участи.

Пояс. 1. За пояс заткнути кого. (Льв.)
Перевисшити його або маловажити. Пор. Даль I, 547.

Правда. 10. В тім тілько правди, як на решетї води. Пор. Даль I, 528.
16. Нїби то всьо правда, що на весїлю плещут? (Вербовець Т.)
45. Правду казати — приязнь теряти. Пор. Даль II, 356.

64. Нема правди, вже правдї відзвонили. (Ст. Богор.)
Вона давно вмерла. Пор. т. II, Правда 21.

65. Правда в трісках, а неправда в подушках. (Ст. Богор.)
Правду в світї нераз маловажуть, а неправду величають.

66. Правда лиш одна на світї. (Льв.)
Двох правд у однім спірнім дїлї не може бути. Пор. Giusti 300.

67. Правда не згине. (Льв.)

Народне віруване, що правда все переможе кривду та брехню. Пор. Giusti 300.

68. Правда у порозї, неправда за столом. (Тростянець)

Пор. висше ч. 65. Приказка взята з народньої пісні.

69. Правдї давно вже видзвонили. (Тростянець)

Пор. висше ч. 64.

70. Щиру правду сказав. (Льв.)

Не збрехав, не потаїв правди. Пор. Даль I, 399.

Право. 10. Ищи не настало тото право, жеби дївки парубков до танцю вибирали. (Ізби)

Говорять парубки признаючи собі право вибирати дївок до танцю.

Празник. 4. Буде ще й на наші вулиця празник. Пор. Даль I, 28; Adalb. Święto 2.

6. На два празники з їдною сракою не носи сї. (Винники) Пор. Wand. II, Hintere 13.

14. Не що день празник. (Льв.)

Більше буває будних днїв, як празникових. Пор. Giusti 2[illegible]0.

Праця. 7. Гірка праця, солодкий спочинок. (Льв.)

Спостережене з житевої практики. Пор. Muka 3180.

8. Яка праця, така плата. (Льв.)

Житева практика. Пор. Giusti 159.

Преч. 1. Най преч се каже! (Снят.)

Прибуток. 1. З прибутку голова не болит. Пор. Даль II, 3.

Приїхати. 4. Лїпше борше приїхати, як не зафатити. (Кривор.)

„Не зафатити“ в знач. не застати, спізнити ся.

Приймати. 1, Приймай мале за велике. Пор. Wand. V, Wenig 27.

Прийти. 4. Легко прийшло, легко й пішло. Пор. Wand. I, Geld 778.

27. Прийшли, як табун коний. (Льв.)

Прийшли з шумом і стукотом. Мова про веселих або пяних людий.

28. Прийшло ми отгак на слину. (Ізби)

Навернуло ся слово на язик, сказало ся при нагодї.

29. Прийшов, як би знав, що го хтось кликаг. (Льв.)

Прийшов як раз тодї, коли про нього згадано.

Приклад. 1. Лучший приклад, нїж наука. Пор. Giusti 73.

4. То не до прикладу. (Наг.)

Се не вяже ся, не римує ся.

Приносити. 1. Не можна приносити йидної риби до хати, бо мама вмре. (Вербовець Т.)

Народне віруване, що коли рибак зловить тільки одну рибу, особливо малу, то повинен кинути її назад у воду.

Припекти. 2. Як припече, сам сьи притече. (Вербовець Т.)

Пристати. 4. З яким пристанеш, таким сї станеш. (Тростянець)

Пор. т. II, Приставати 1, 2.

Причепити ся. 3. Причіпив сьи, як дурний до кіста. (Вербовець Т.)

6. Причіпив сьи, як вош до кожуха. (Вербовець Т.)

9. Причіпив сьи, як дурний до мила. (Вербовець Т.)

Смакує в тім, що жадного смаку не має.

Причка. 1. Причка ми сї трафила. (Кривор.)

Причка — незвичайна пригода.

2. Про всьику причку. (Кривор.)

На всякий випадок, scil. беру се з собою.

Приятель. 2. Для приятеля нового не покидай старого. Пор. Giusti 116.

7. Приятеля лиш в біді пізнати. (Тростянець)

Лиш тодї можна переконати ся, чи він вірний.

Провід. 1. Без проводу й восько гине. (Іванівцї К.)

Сила без порядку не сила.

Продати. 16. Продав ге, купив люшки. (Чернелів руський)

Сказав господар про другого, що продавши воли купив лошата.

Проїсти ся. 2. Проїсти сї крізь бульбйину гору. (Наг.)

Говорять про ненаситних людий. Натяк на анекдоту про село Дармоїди.

Прокіп. 5. На Прокопа жита копа. (Спят.)

Свято Прокопа припадає на день 8 липня ст. ст.

Про мене. 1. А вже про мене лїзь на мене, лише що ти мамуне скажут? (Лївчицї)

Пропадати. 1. Пропадат за мном, як увця за сїном. (Ізби)

Говорить дївка про парубка.

Пропасти. 15. Пропав, як пес у ярмарок. Пор. Giusti 367.

25. Пропав, як кіт на ярмарку. (Вербовець Т.)

Варіянт до ч. 15.

Просити. 18. Просимо на хлїб, на сіль, на що Бог дав. Пор. Даль II, 362.

Противити ся. 2. Я ся тому не противлю, що ся дурний ґой скрутив. (Хлївчани)

Не дивую ся тому, що дурний говорить, се менї не образа.

Протокол. 1. Взьити кого на протокул. (Наг.)

Допитувати в нього правди.

Проценята. 1. Пропали проценята. (Кривор.)

Проценята — жартливо замісь проценти.

Псалтира. 2. З псалтири му поворожив. (Наг.)

Так ворожили старі дяки: хто прийшов за ворожбою, повинен був віткнути ніж у зачинену книжку Псалтирі, а на котру сторінку трафило вістре ножа, з тої вичитував дяк ворожбу. Пор. Wand. I, Buch 47.

Птах. 2. Лихий то птах, що своє гнїздо каляє. Пор. Даль I, 401; Le Roux de L. I, 123; Wand. II, Hofiren 1.

5. Птаха пізнати по пірю, а пана по холявах. Пор. Le Roux de L. I, 122.

Птичка. 1. Ранна птичка зуби долобає, а пізна очи протирає. (Іванівцї К.) Пор. т. II, Птах 6 і Птиця 8; Даль I, 660; Wand. I, Früh 21, 22.

Птиця. 5. Кожда птиця своє гнїздо хвалит. Пор. Даль II, 116; Le Roux de L. I, 122; Giusti 61.

Пустий. 4. З пустої студоли не вилетить хиба сова. Пор. Даль II, 451.

Пхати ся. 7. Не пхай ся поперед батька в пекло. (Кол.)

Не забігай у будучність чи то злим, чи добрим помислом. Пор. Даль I, 112.

Пчих. 1. Бодай би тобі був довгий пчих! (Наг.)

Пчола. 2. І пчола на красний цвіт летит. Пор. Даль II, 475.

Пшоно. 1. Про єдно пшоно борщ сї удаст. (Гвізд п. Надвірна)

Одно зерно пшона не робить нїякої ріжниці.

Пяний. 7. Пяний плота сї чіпає Пор. Даль II, 142.

18. Пяному море по колїна. Пор. Даль II, 383.

21. Хоть пяний, а правду каже. Пор. Giusti 265.

Пятка. 3. Пийтку замилив. (Явор. кос. пов.)

Видав з десятки одну пятку замісь двох.

Пять. 5. „Пєть“. — Твій дїлько зеть! (Тростянець)

Мудроване.

Р.

Рад. 4. Рад би го в лижцї води втопити. Пор. Слав. I, 207.

9. Раді люди лїту, а пчоли цьвіту. Пор. Даль II, 146.

Рада. 5. Де велика рада, там рідкий борщ. Пор. Muka 1231.

16. Добра рада лїпша, як готові гроші. (Льв.)

Говорять поучені житєвим досвідом. Пор. Giusti 74.

Радість. 3. По радости наступає смуток. (Тростянець)

Житєва практика.

4. Уживайте радости, покля смутку не знате. (Ізби)

Поучене старого молодим.

Раз. 22. Лїпше раз, як нї разу. (Льв.)

Лїпше щось, як нїчого. Пор. Giusti 131.

Рак. 5. На безрибю і рак риба. Пор. Тимош. 43.

21. Змилосердив сї Бог над раком, тай дав му в сраку очи. (Григорів Р.)

Пор. т. I, Бог 206; т. III, Рак 13.

Рама. 1. Оправ його хоть і в рами, а він усе такий самий. Пор. Дикар. 1117.

Рано. 16. Хто рано встає, тому Бог дає. Пор. Даль I, 661.

20. Рано встав, а на порозї освив. (Снят.)

Кепкують із такого, що хотїв рано встати, а встав пізно. Пор. т. III, Рано 10.

21. Щоби рано встати, тре йти з курми спати. (Наг.)

Инакше чоловік не виспить ся. Пор. Wand. I, Aufstehen 35.

Ранок. 6. Як нема з ранку, то нема й на останку. (Жураки)

Говорять про лихого чоловіка, що був лихий від молоду. Пор. Muka 1471.

Рахувати. 2. Раховані вівці вовк бере. Пор. Le Roux de L. I, 96.

3 Як би став рахувати сир і масло, то би й пирогів не їв. (Глинці)

Ребро. 2. Можна му всї ребра порахувати. (Наг.)

Такий сухий, худий, сухоребрий.

Ревти. 2. Реве як він. (Наг.)

Про голосний крик. Пор. Giusti 368.

Риба. 23. Нема риби біз ости, чоловіка біз злости (Вербовець Т.)

25. Нї риба, нї мясо. Пор. Le Roux de L. I, 126.

31. Риба жиє рибов, а чоловік чоловіком. Пор. Даль II, Le Roux de L. I, 126; Giusti 70.

37. Риба шукає, де глубше, а чоловік, де лучше. Пор. Даль II, 115.

38. Риби вчит плисти. Пор. Le Roux de L. I, 125, 126.

39. Риби перед саком не ловлять. Пор. Čelak. 192; Wand. III, Netz 14; Даль II, 128.

48. Дешева риба, дешева й юшка. (Ст. Богор.) ...дешевий борщ. (Тростянець)

Говорять образово про маловартне діло.

49. Риба своїм розумом жиє. (Наг.)

Вона інстінктом знає, де ховати ся перед ворогами.

50. Риби не хочу і сраку не вмочу. (Тростянець)

Говорить такий, що не хоче лїзти до води ловити рибу.

Ригати. 1. Ригає ся — душа з Богом говорит. Пор Даль II, 414.

Риза. 1. Він би з Бога ризу вкрав. Пор. Wand. I, Begauneven 1.

Рим. 2. Не від разу Рим збудували. Пор. Giusti 275.

Рівняти. 4. Не рівнай свині до коньи. (Вербовець Т.)

Не рівняй лихого чоловіка з добрим.

Рід. 1. Бодай ти рід не в купі був! (Наг.)

Гумористичне прокляте. Великий рід дуже рідко коли жиє в купі.

Рідкий. 5. Що рідше, то лїпше. (Льв.)

Говорять про страву, іноді жартуючи, коли вона занадто рідка. Пор. Giusti 18.

Ріка. 1. Всї ріки до морьи йдут. (Наг.)

Звичайне спостережене. Пор. Giusti 249, 339.

Ріпа. 3. На тім можна би ріпу сїяти. (Наг.)

Говорять про брудне людське тїло.

Рісний. 2. Така була рісна, ик листьи на нї. (Наг.)

Говорив чоловік про свою стару, колись дуже плодючу грушу.

Річ. 13. В тім то й річ. (Наг.)

В тім дїло, про се мова.

14. Кожда річ має свою міру. (Льв.)

В кождім дїлї треба знати міру. Пор. Giusti 317.

15. Не витримана річ із тобов. (Наг.)

Годї видержати. Говорять незносному чоловікови.

Робити. 33. „Коли то зробиш?“ — „З неділї будь котрого тижне“. Пор. Libl. 225.

32. Не все сї то робит, що сї говорит. Пор. Даль II, 233.
104. Хто не робит, той їсти не повинен. Пор. Giusti 227.
105. Хто не робит, най не їст. (Тростянець)
128. Що хто робит, сам собі робит. Пор. Giusti 82.

136. Не роби другому, що тобі не мило. (Льв.)
Пор. т. Ш, Чинити 1; Giusti 322.

137. Робиш добре, жди добра. (Тростянець)
Пор. т. II, Добре 30.

138. Робиш, як не люди. (Ізби)
Робиш не по людськи, погано.

139. Роб, як хочеш і як внаш. (Ізби)
Роби, як твоя воля й сила.

140. Як робиш, так маєш. (Льв.)
Пор. т. Ш, Робити 133 і 135; Giusti 84.

Робітник. 9. Для охочого робітника дїло найде сї. (Тростянець)
Докоряють такому, що не хоче взяти ся до жадної роботи.

10. Такий в него робітник, як в рака оґер. (Григорів Р.)
Кепкують із лихого робітника.

11. Я в тими робитниками вагарукав си тай роботи нема. (Кривор.)
Забалакав ся з ними, а вони й робити перестали.

Робота. 17. Вийшло з роботи. (Тростянець)

133. В него одна робота: в писок наливати, розплодником випускати. (Тростянець)
Говорять про пяницю, що мало їсть, а богато пє.

134. Робота мучит, кормит і учит. (Тростянець)
Вірне спостережене з житєвої практики.

135. Робота не заяц, не втече. (Карл.)
Всеї роботи чоловік не переробить.

Родити. 1. Боже роди й на тоти, що скачут через плоти! Пор. Нос. ст. 419.

17. Що не родит сї, не умирає. (Тростянець)
Говорять про воду й камінє.

Рожа. 1. Нема рожі без терня. Пор. Giusti 244.

Розвезений. 1. Розвезений, як циганська пуга. (Наг.)
Говорять про повільного, лїнивого чоловіка.

Розвести ся. 1. Розвів сьи, як циганська фанта. (Вербовець тереб. пов.)
Говорять про недбалого, лїнивого чоловіка.

Роздай. 1. Роздай умер, а син не вродив сї. (Наг.)
Відповідають, коли хто хоче чогось даром. Пор. Muka 446.

Роздякувати ся. 1. Роздєкували сми си. (Кривор.)
Ми попрощали ся чемно.

Розійти ся. 2. Розійшли сї, як голодне лїто. (Наг.)
Розійшли ся в сварцї й ненависти.

Розтвір. 1. На розтвір стоїт лише пуста хата. (Тростянець)
Scil. двері стоять розтвором.

Розум. 12. Дай Боже менї тот розум на перед, що Жидови в послїди. (Снят.)

59. Дурний розум до торби доводит. (Наг.)
Дурний чоловік змарнує своє добро. Пор. Даль I, 556.
60. Є розум, є гріш. (Тростянець)
Розумний чоловік скрізь заробить.
61. Май розум инший! (Карл.)
Той, який маєш, лихий.
62. На дурний розум нема ліку. (Наг.)
Його не бере ся ніяка наука. Пор. Wand. I, Arzenei 18.
63. Ніхто всїх розумів не поїсть. (Наг.)
Кепкують із такого, що чинить себе розумнїйшим від инших. Пор. Wand. II, Klug 22.
64. Розуму за гроші не купиш. (Льв.)
Він — набутна річ, але зовсїм не покупна. Пор. Слав. II, 186.
65. У нього розум, як у старого. (Наг.)
Жартуючи говорять про молодого чоловіка. Пор. Wand. II, Klug 226.
66. Чужим розумом далеко не зайдеш. (Наг.)
Scil. без свойого власного розуму не проживеш у гараздї. Пор. Даль I, 565.

Розуміти. 2. Ти сьи так розумійиш, як свиня на перци. (Вербовець Т.)
8. Ти сьи так розумійиш, як вовк на дзвіздах. (Вербовець Т.)
Не розумієш ся на тім анї троха.
9. Хтось ту сї розуміє на смичку. (Наг.)
„На смичку" образово замість: на музицї.

Розумний. 4. Лїпше з розумним загубити як з з дурним найти. (Іванівцї К.)
Пор. Čelak. 208.
13. Що за надто розумне, то сї не виховає. (Наг.)
Ненависно говорять про молого чоловіка, що докоряє старшим їх темнотою або нерозумом.

Розчерепити ся. 1. Розчерепив сї горнець. (Наг.)
Збив ся, розлетїв ся на черепє.
2. Та ви сї розчерепили всї. (Льв.)
Потратили голови.

Рости. 15. Росте на очех. (Тростянець)
Говорять про збіже або городовину весною.

Рот. 12. Не роззявляй рота, бо ворона залетит. Пор. Даль II, 220.
18. Чужого рота не запреш. Пор. Wand. III, Leute 1367; Даль II, 232, 433.
20. Не смій рота отворити! (Льв.)
Говорять слуги про дім, у якім держить ся остра дісціплїна, так що непокликаний не сміє навіть промовити.
21. Ротови не вірь, бо рот ворог чоловіка: що видит, то би зъїв. (Криворівня)
Рот захланний і брехливий.
22. Що з рота вилетїло, то вже не вивертай. (Тростянець)
Говорять про сказане слово.
23. Як би-сте ми з рота виймили. (Наг.)

Я сам тілько що хотів сказати те саме. Пор. Гильф. 730.

Рука. 8. Білі руки чужі труди люблят. Пор. Даль I, 613, 658; II, 268.

46. Єднов руков дає, другов відбирає. Пор. Даль II, 192.

59. Кожда рука до себе горне. Пор. Даль II, 114.

60. Кожда рука собі крива. (Григорів Р.)

61. Коли ліва рука свербит, то будеш гроші рахувати, а коли права, то будеш видавати. Пор. Даль I, 398.

97. Рука руку миє. Пор. Даль II, 149, 150; грецьку приказку: ἡ χεὶρ τὴν χεῖρα νίζει (Епіхарм); Giusti 55.

104. Руки загрібущі, очи завидющі. Пор. Даль II, 208.

132. Чужими руками добре вогонь лапати. (Вербовець Т.) Пор. Даль I, 197; II, 119.

138. Дай руками, а не виходиш ногами. (Монастирок)

145. З рук до рук, а стояла єк друк. (Тростянець)

Говорять про тумановату дївку, яку ріжні парубки брали до танцю.

146. Кому в руках, тому в губах. (Іванівцї К.)

Що вхопить руками, те й з'їсть.

147. Не на то руки, аби дармо кивачи сї. (Тростянець)

Вони повинні робити корисне діло.

148. Руки роблят, а ґолова кормит. (Тростянець)

Самою роботою без розуму чоловік не проживе в добрі, бо його кождий визискає.

149. Свої руки сьвйитили сї, а чужими грань гребсти. (Кривор.)

Пор. т. III, Рука 135.

150. Як би руков відоймив. (Наг.)

Біль перестав від лїку або від самого дотику чиєїсь руки. Пор. Даль I, 646.

Румяний. 1. Румяна як рожа. (Льв.)

Говорять про молоду, здорову дївчину. Пор. Giusti 366.

Ручити. 1. Хто за другого ручит, того біда мучит. Пор. Giusti 93.

Рушати. 3. Не рушай лайна, най не вонит. Пор. Тимош. 266.

Ряса. 1. Ряса не чинит монаха. (Льв.)

Пор. латинське: Cuculus non facit monachum; Giusti 121.

С.

Сава. 4. Який Сава, така його слава. Пор. Даль II, 230.

Сад. 1. Не всї сади родьит, що цвитут. Пор. Giusti 121.

Сам. 12. Які смо сами, такі нам сани. Пор. Даль II, 248

13. Гірко самому вік коротати. (Тростянець)

Говорить вдовець думаючи знов женити ся.

14. Які ми самі, такі нам сини. (Тростянець)
Діти вдають ся в родичів.

Сварка. 5. Сварка до добра не веде. (Наг.)
Часто веде до бійки або до процесу. Пор. Даль I, 314.

Свербіти. 2. Де кого свербит, там сї чіхає. Пор. Даль II, 135.
3. Де не свербит, там ся не чешеш. Пор. Даль II, 168.

Свиня. 20. Свини не до поросят, як її ріжут. Пор. Даль II, 119.
49. Я з тобою свині не пас. Пор. Le Roux de L. I, 110.

57. Знає свиня, що диня. (Льв.)
Вона її смакує. Пор. Слав. I, 193.

58. Підеш свині пасти. (Наг.)
Грозять такому, що не здає ся до ніякої роботи. Пор. Дик. 616.

59. Свиня все свинею. (Льв.)
Говорять про лихого чоловіка, що не вміє бути чемним. Пор. Слав. II, 107.

60. Як свині вечером квичьит, то в ночи дощ буде. (Наг.)
Народнє віруванє оперте на досвіді. Пор. Giusti 342.

Свідім. 3. Я в тім не свідім. (Кривор.)
Я про се не знаю.

Свій. 63. Кождий своє по свому говорит. (Наг.)
Своє діло кождому на стілько близьке, що вміє про нього сказати все потрібне. Пор. латиньське: In sua causa quisque satis disertus.

Світ. 56. Не тілько світа, кілько в вікно. (Тростянець)
66. Пів сьвіта плаче, пів сьвіта скаче. Пор. Giusti 338.
115. Сьвіт сї попсував, тре би го на ново поліпити. Пор. Giusti 336.
121. Сьвіт як банька, а люди як мухи. Пор. Wurzbach 219.
146. Уживай світа, поки служать літа. (Ільк.)

167. На сьвіті досить місцьи, всї помістимо сї. (Наг.)
Говорять незгідливому чоловікови. Пор. Giusti 337.

168. Нігли в сьвіті. (Снят.)
Scil. сего не буде.

169. Сьвіт подабає на драбину: єдні йдут в гору, а другі в долину. (Наг.)
Загальне спостереженє про ріжні ходи людського житя. Пор. т. V. Бог 355. Giusti 338.

Світити. 8. Сьвітити своїм лицем. (Кривор.)
Відповідати за щось або стидати ся чогось

Свічка. 6. Лучша одна свічка перед собов, ніж дві за собов. Пор. Wurzbach 186.
7. Нї Богу свічка, нї чортови ожух. Пор. Wurzbach 73; Giusti 18.

Святий. 6. І сьвйитий сїм раз на день грішит. Пор. Giusti 113.

Село. 14. Кожде село має ношу свою. (Кривор.)
В руських селах, а особливо в гуцульських панує велика ріжнородність народньої ноші.

15. Красне село, а слава погана. (Тростянець)
Говорять про село, положене в гарнім місці, та заселене лихими людьми.

16. Нема ні села ні міста без болота. (Камянки ліс. пов.)
Пор. т. Ш, Село 7.

17. Ціле село ходором ходит. (Стан.)
У селі розрух, неспокій.

Семен. 2. „Семен, муки! Семен, дров! Семен, туда, звідти знов!“ (Тростянець)
Марикує собі слуга, коли його раз у-раз посилають сюди й туди.

Сердитий. 1. Сердит, а недуж. Пор. Giusti 70.

Середа. 5. Не все в середу Петра. (Вербовець Т.) ...всігди... (Тростянець)

Середина. 1. Середина все найліпша. (Наг.)
Старе правило житевої мудрости. Пор. латиньске: Aurea mediocritas; Giusti 316.

Серце. 59. Аж ми щось в само серце тьокнуло. (Наг.)
Маю якесь погане прочуте.

60. Жіноче серце як зимове сонце. (Наг.)
Говорять особливо про вдову, що вже не може щиро любити другого мужа. Пор. народню пісню:

Бо вдовине серце,
Як зимове сонце:
Що хоть воно ясно світит,
А все зимненькоє. (Наг.)

Пор. Слав. I, 190.

61. Не дай серцю волю, бо підеш в неволю. (Тростянець)
Серце тут у значіню: сердитість, злість. В пересердю чоловік іноді зробить таке, за що мусить довго і тяжко покутувати.

Сидженє. 5. За сідженя нема їдженя, а за спаня не буде коня. (Мшан.)
Ширший варіянт до ч. 1.

Сидіти. 33. Ліпше сидіти вдовою, як жити з бідою. (Льв.)
То знач. як іти замуж за лихого чоловіка. Пор. Giusti 103.

34. Сидит, як ланьик під лопухом. (Вербовець Т.)
Сидить захований так, що його й не видно.

35. Сидит, як табака в розі. (Вербовець Т.)
Сидить і не розуміє нічого.

36. Сидит, як хробак в хріні. (Вербовець Т.)
Жиє в біді не відчуваючи її.

Сила. 20. Добра сила, але ліпший розум. (Льв.)
Сила без розуму нічого не варта. Пор. Giusti 257.

Син. 27. Дурному синови не поможе богацтво. (Тростянець)
Він швидко розтратить його.

Сипати. 1. Досипáти води в кирницю. Пор. Giusti 357.

2. Сипати перли перед свині. (Льв.)
Приказка книжного походженя: давати людям такі річи, на яких вони не розуміють ся. Пор. Le Roux de L. I, 128.

3. Хто сипле порох на вітер, засипле си очи. (Наг.)
Образово: хто шукає собі напасти, знайде собі біду. Пор. Giusti 314.

Сир. 10. Не будрай сира з жентицев! (Ізби)
Не мішай річий, що не належать до себе.

Сирота. 17. Сирота, а рот як ворота. (Тростянець)

Ситий. 1. Заки ситий схудне, то худий здохне. (Тростянець)

Сичати. 1. Сичит як гадина. Пор. Giusti 370.

Сім. 23. Сім — най бере ті зі всім! (Тростянець)
Проклятє в формі мудрованя. „Най бере“ scil. лихий.

Сїрак. 2. Що до чого: сїрак до сїрака, а кожух до кожуха. (Бойківщина)
Висловляють ріжницю між біднїйшими і богатшими.

Сїсти. 28. Сїла як божичка (Товмачик)
Говорять про гонорну панну.

Сїяти. 5. Єден сїє, другий віє. Пор. Giusti 71.
16 Хто не сїяв, той не ме збирати. Пор. Giusti 26, 249.

Сказати. 7. Скажи менї, то я тобі скажу. Пор. Giusti 64.
26. Вмієш сказати, вмій змовчати. (Тростянець)
Одно й друге зробити добре і в пору — не мала штука.

Скакати. 13. Він скаче, як блоха. (Льв.)
Кепкують із легкомисного чоловіка, у якого думки розбігають ся. Пор. Рудольф Мох, Справа в селї Клекотинї, ст. 127, де Жид говорить до селян: „Не скачте ви, як в сабаш блохи“; Giusti 369.
14. Не скакай, бо не станеш. (Тростянець)
Впадеш і поломаєш ноги.

Скінчити ся. 2. Скінчила ся для мене панська ласка, бодай учтивому чоловікови і не снила ся! (Ізби)
Говорив чоловік увільнивши ся від панської служби.

Скіра. 6. Мало зі скіри не вискочит. Пор. Слав. II, 26.

Склянка. 1. Склянок а дїтий нїколи нема досить: склянки бють ся, а дїти мрут. Пор. Wurzbach 214.

Скорий. 5. Такий скорий до роботи, як Жид до шаблї. (Вербовець Т.)
Кепкують із лїнивого.
6. Такий скорий, як жидівска сокира. (Вербовець Т.)
Говорять про лїнивого. Жидівська сокира звичайно тупа.

Скорчити ся. 1. Скорчив си в штири погибелї. (Ілинцї)
Зігнув ся, згорбив ся.

Скрупити ся. 2. Комусь ся скрупит, а тобі ся змеле. Пор. Даль I, 358.

Скупий. 3. Скупий два рази тратит. Пор. Giusti 49.
15. В скупого чим більше гроший, тим більше горя. (Тростянець)
Бо вони замісь задоволеня додають йому лише турботи.
16. Скупий збират, щьисливий поживат. (Звинач Гор.)
Скупий звичайно не користає з того, що зібрав.

Слава. 12. Добра слава до порога, лиха за порогом. (Тростянець)
Говорять про фальшивих людий, що в очи хвалять чоловіка, а поза очи обмовляють.

13. Добра слава дорожша богацтва. (Тростянець)
Її ні за які гроші не купиш.

Сліпак. 1. Вивалив сліпаки. (Тростянець)
Згірдно замісь: витріщив очи.

Сліпий. 7. Межи сліпими і одноокий пан. Пор. Giusti 294.
14. Сліпий невидющого водив, та оба в яму повпадали. Пор. Giusti 75.

32. Не сліпому о фарбах говорити. (Льв.)
Пор. латинське: Caecus de coloribus; Giusti 293.

33. Сліпий лижку не несе за вухо. (Тростянець)
Хоч сліпий, а все таки про себе дбає.

34. Сліпий, як Мазур по полудни. (Вербовець Т.)
Вірять, що Мазури по полудни, особливо зимою дістають курячу сліпоту.

Слово. 47. Слово до слова, зложит ся мова. Пор. Giusti 266.

69. Добрі слова як маслом мажут, а лихі як ножем ріжут. (Льв.)
Добрі слова кождому милі, а лихі прикрі. Пор. Giusti 267.

70. Словами суда-туда, ділами нікуда. (Тростянець)
Говорять про говіркого а лінивого або непорадного чоловіка.

71. Слово за словом з нього витьиг. (Наг.)
Довів його до того, що виповів усю правду. Пор. Giusti 266.

72. Слово не воробец: як вилетит, не зловиш. (Тростянець)
Як раз вилетить із уст, то вже його не вернути, а воробця, як раз вилетить, можна ще зловити.

Слуга. 9. Слуги, то плачені вороги домашні. Пор. Giusti 110.

12. Хто не вміє бути добрим слугов, не буде добрим господаром. (Наг.)
Господар мусить знати всю роботу, яку робить слуга, і ще дещо більше. Пор. Giusti 116.

Служба. 9. Нинька служба до порога. (Вербовець Т.)
Слуга кождої хвилї може виповісти службу; давнїйше слуги служили по десять і більше лїт.

10. Служба — пес. (Ізинці)
Вимагає вірности. Пес уважає ся символом вірности.

Слухати. 12. Хто не слухає вітця матери, тот нехай слухає псьої шкіри! Пор. Giusti 74.

Смак. 13. Чи в смак, чи не в смак, коби кишка як кимак. (Мшан.)

Смерть. 30 На смерть нема лїку. Пор. Giusti 202.
70. Смерть не трубит, коли губит. Пор. Giusti 203.
75. Смерть усїх порівнає. Пор. Giusti 204.

83. Просимо смерти, а не хочемо вмерти. (Тростянець)
Чоловік нераз у тяжкій скруті просить собі в Бога смерти, не думаючи про неї серіозно.

84. Смерть не вибачає нікому. (Льв.)
Перед нею всї винуваті.

Сміх. 9. По сміху плач наступає. Пор. Giusti 245.

23. Панський сміх — осінна погода. (Льв.)

Він не щирий, не радує нікого. Пор. Giusti 122.

Сміяти ся. 9. Сміє сї, як дурень до сира. Пор. Giusti 369.

21. Над другим смієш сї, над собою поплачеш. (Тростянець)

Остерігають такого, що любить висмівати инших.

22. Сміє ся, мало не трісне. (Льв.)

Говорять про голосний, регітливий сміх.

Смоле. 1. Смоле, онде він, не пізнаєш єго? (Ізби)

„Смоле" — гляди-ко, смотри.

Смуток. 7. Великий смуток і велика радість убивают житє. (Тростянець)

Надмір чутя чи то важкого, чи веселого шкідливий для людського здоровля.

8. По першім смутку серце пак і в радости смаку не найде. (Ізби)

Говорив чоловік, що в житю зазнав більше смутку як радощів.

Сніг. 1. Біле як сніг. Пор. Giusti 364.

5. То мене так обходит, як торічний сніг. Пор. Слав. II, 1.

Сночи. 1. Сночи ви дали менї замітку, а тепер я вам щос буду казати. (Кривор.)

Сночи — вчора вечір. Пор. народню покутську пісню:

Била мене неня сночи за любкові очи;
Хоть мя буде ще раз бити, не стану любити.

Сова. 6. І сова казала, що її дїти найкращі. Пор. Wand. II, Junge (das) 4.

Сокира. 15. По загиблій сокирі добре й топориско. Пор. Schlei. 182.

Солодкий. 11. Солодкий як мід. (Наг.)

Звичайне порівнанє. Пор. Giusti 3·5.

12. Солодкий як цукор. (Льв.)

Звичайне порівнанє. Пор. Giusti 365.

13. Солодший милий від меду. (Наг.)

Із народньої пісні.

Солодонький. 1. Солодонька рибка. (Наг.)

Так називають милу дївчину, особливо в піснях.

2. Солодонький мій любочку! (Наг.)

Відзиває ся дївка до парубка, особливо в піснях народнїх. Олена Маркова примовляла навіть: „Грибочки мої солодонькі".

Сонце. 2. Аби менї сонце сьвітило, а місяць і зорі як хотят. Пор. Giusti 327.

51. І сонце зайде, а біда біду найде. (Балиг.)

Біда находить чоловіка не тілько в день, але і в ночи.

Сорочка. 3. Близша сорочка тїлу, як рідная тїтка. Пор. Wurzbach 165.

4. Близша сорочка, як жупан. Пор. Wurzbach 165.

Сопти. 1. Сопе як ковальський міх. (Наг.)

Важко дише. Пор. Adalb. Sapać 3.

Спас. 5. Сьвітий Спаску, верни запаску! Як єм сї вродила, до церкви-м не ходила, і вмру, тай не буду. (Григорів Р.)

Пішла баба на Спаса до церкви тай згубила запаску, і плачучи ось так мовила. *(Омелян Булка.)*

Спати. 41. Спит як заяць з отвореними очима. Пор. Giusti 365.

62. Не спи на правий бік, бо прильижеш ангела. (Вербовець Т.)
Народне віруване.

63. Спит, як шовком шийи. (Вербовець Т.)
Спить тихо, солодко.

Співати. 12. Чи ти гадаш, што співати так легко, як тріски збирати? (Ізби)
Добре співати зовсім не легка річ.

Спішити. 3. Хто спішить, той людий смішить. Пор. Даль II, 52.

Спокій. 2. Дай вже тому спокій! (Тростянець)

Спробувати. 1. Вартат спрібовати. (Ізби)
„Вартат" від „вартати" — werth sein, стоїть попробувати.

Срака. 15. Срака горіла, маку ни їла; як ся наїла, добри пирділа. (Будзанів)

24. Роздер сраку на ломаку, сидит тай латає. (Тростянець)
Кепкують із такого, що впавши на ломаку зранив задницю.

Став 1. Ведлуг ставу гребля. (Льв.) Пор. Giusti 315.

Стайня. 1. Замкнув стайню, як коні му вкрали. (Тростянець)
Кепкують із неосторожного, що по часї бере ся на осторогу.

Старець. 5. Кажут старцеви: „Старче, село гори!" — „Най гори, біда го бери, я з цего та в друге". (Голови) ...а я си хоц погрію". (Ясенів Гор.)
Пор т. III, Старець 3.

Старий. 4. В старім пецу дітько палит. Пор. Wuzbach 70.
37. Старий, а розуму за дитину не має. Пор. Giusti 147.
46. Старий пес дармо не бреше. Пор. Giusti 115.

75. Стара драндиґа. (Наг.)
Говорять про стару жінку або кобилу високого росту.

76. Старе дрантє. (Дроґ.)
Згірдно говорять про старих людий.

77. Старі кандиби. (Наг.)
Говорять про старі, худі коні.

Стариня. 1. Своя стариня хоть бє, то не болит дуже. (Кривор.)
Стариня — родичі, батько й мати, або також дїд і баба.

Старість. 1. До старости розуму учи ся, дурний будеш. (Монастирок)
2. Болят на старість кости за гріхи молодости. Пор. Giusti 147.

Стати. 7. Став ми костев в горлї. Пор Даль II, 142.

22. Став гий друк. (Тростянець)
Говорять про дурня.

23. Став, як сьвічка з мази. (Вербовець Т.)
Говорять, коли хто стоїть і заслоняє иншому світло.

Статок. 3. Із статку нї хвоста; лем тим жиє, што у людий випросит. (Ізби)
Говорять про бідного „худобного" чоловіка. Статок — худоба, скотина.

Стид. 10. То не стид, як ся дівці красний хлопец подобат. (Ізби)
Говорить дївка, яку дразнять, що їй подобав ся хлопець.

Стичати. 1. Йиму нї стичит, нї гучит. (Вербовець Т.)

Його нїчо не обходить. *(Василь Деркач).* Пор. російське стучать, наше стукати.

Стогнати. 1. Стогне як вітер у берегах. (Наг.)

Говорять про тяжке стогнане. Пор. Giusti 368.

Стояти. 31. Він за нев стоїт. (Снят.)

Він її боронить, опікує ся нею.

32. Гов, стій, бо я йду! (Льв.)

Окликнув хлопець другого, бачучи, як той зашпотав ся.

33. Стій, як Бог приказав! (Льв.)

Стій просто, або образово: держи ся свойого слова.

34. Стоїт як стовп. (Льв.)

Стоїть нерухомо. Пор. Giusti 369.

35. Стояти в своїй силї. (Наг.)

Держати ся на власних ногах. Говорять про дитину або хорого, що починає ходити.

36. Хто високо стоїт, може низько впасти. (Льв.)

Буквально або й образово: з високого суспільного становища може впасти низше, з дїдича на дієтаря Видїлу краєвого або дорогомістра Ради повітової. Пор. Giusti 36.

Стрий. 3. „Стрию! я вам хату підрию". — „Рий, сину, рий, бо я твій стрий". (Вербовець Т.)

Жартлива розмова братанича зі стриєм.

Страх. 17. Хто від страху гине, тому бздинами дзвонят. Пор. Giusti 238.

18. Хто зі страху умирає, тому бздинами дзвоньит. (Григорів Р.)

Стрібувати. 1. Стрібувати нїколи не шкодит. (Наг.)

Основа всякої житєвої практики. Пор. латинське: Experientia semper prodest; Giusti 282.

Стріляти. 1. Стріляв ворону, трафив корову. (Льв.)

Кепкують із лихого стрільця. Пор. т. III, Цїляти 1; Нос. 339.

Стріп. 1. Стропами вуши ходьи. (Кривор.)

Стріп — часть хати, а тут часть сорочки, обшивка або рубець.

Суд. 17. Нема і в суді нинї правди. (Ілинцї)

Жалує ся чоловік на несправедливий суд.

Суджений. 3. Суджений не буджений. (Снят.)

Жартлива поговірка замісь: суджений не пуджений, тут у значіню: суджений, що любить довго спати, поки його не збудять.

Сукман. 1. Лїпший свій сукман, як чужий жупан. (Тростянець)

Сукман — суконна верхня одежа, гуня.

Суфіряти. 1. Я того не суфіряю. (Завалє)

Не люблю, не зношу. Пор. латинське suffero.

Сухий. 1. Він і з води сухий вийде. Пор. Даль II, 192.

14. Сухе як перець. (Наг.)

Говорять про сухе дерево, що легко горить. Пор. Giusti 370.

Сюпати. 1. Сюпай тут і сіди каменьом! (Наг.)

Говорить мати до дитини, садовлячи її на безпечнім місці, відки не може впасти. „Сюпати“, здрібніле „сюпцяти“ в діточій мові — сідати.

Сяк. 4. Або сяк, або так кажи, най знаю. (Наг.)

Говорять чоловікови, що двоїть у бесіді, гне сюди й туди

5. Чи сяк, чи так випаде, дост нам часу буде. (Ізби)

На всякий випадок.

Сякий. 4. Сякий, такий, ще й он який. (Наг.)

Коротко говорять про ріжнородні сплетні, пущені на чоловіка.

5. Я тобі не сяка-така. (Наг.)

Огризає ся жінка, коли хтось зачепить її або зневажить словами

Т.

Табака. 9. Табака для носа, а не ніс для табаки. (Заболотції)

Говорять образово: начальство для підвладних, а не підвладні для начальства. Пор. т. II, Ніс 48.

Так. 15. Не все так є, як нам сї здає. (Наг.)

Чоловік ніколи не може дійти до абсолютної правди. Пор. Giusti 119.

16. То не так іде, як кому хоче ся. (Ізби)

Людське житє залежить часто від обставин, над якими чоловік не може запанувати.

Такий. 32. Така йно, як липочка. (Жидач.)

Марна, худа.

33. Такі на камени родили би си! (Ілинції)

Говорять про добрих людий, або добрі річи.

34. То такий Жид з писком. (Льв.)

Такий що потрафить і любить висварити ся.

Танець. 4. Танец не робота, за него сромота. (Вербовець Т.)

Танцювати. 15. Кажут танцювати, щоби столів не закладати. (Тростянець)

Молодїж при забаві повинна танцювати, а не сидїти при столах.

16. Як танцюй, так танцюй! (Тростянець)

Танцюй не дбаючи нї про що инше; кепкують із завзятого танцюри.

Тато. 50. Мій тато межи хлібами вмер: старого не було, нового не дочикав. (Вербовець Т.)

Пор. т. III, Татуньо 2.

Твердий. 5. Твердий як кремінь. Пор. Giusti 365.

Тверезий. 3. Не любит тверезого пений, розумного дурний, доброго злий. (Тростянець)

Житєві контрасти ненавидять себе і борють ся з собою.

4. Тверезїсінький, як перед сьвятим причастєм. (Ізби)

„Тверезїсїнький“ замісь: зовсїм тверезий.

Текля. 1. Текльи — бекльи. (Вербовець Т.)
Дразнене в формі мудрованя. Бекля — плакса.

Темний. 1. Темний, як табака в розї. Пор. Wurzbach 58.

Тень. 3. Тень — тень, шоби скорше минув день. (Тростянець)
„Тень — тень" у значіню робити як будь, недбало або лїниво.

Тепер. 6. Тепер все за гроші, лиш рідна мама ні. (Тростянець)
Загальна характеристика; теперішні часи продажні.

Терпливість. 2. Терпливість усе переможе. (Льв.)
Терпливість рівнозначна з житєвим досвідом. Пор. Giusti 241.

Тертїла. 1. Вéрли тертїлу на мого коня. (Кривор.)
Тертїла — товар, пакунок. Вéрли — кинули, положили.

Тиждень. 4. Цїлий тиждень ходив, в суботу забув, тай все пропало. (Тростянець)
В суботу як раз був речинець виплати.

Тилицький. 1. Тилицке пиво ледаче як мушиньске право. (Ізби)
Тилич і Мушина — місцевости горлицького пов. В Мушинї був колись доразний суд на розбійників.

Титул. 4. Титулів у них повнії шкатули, пихи повнії міхи, а обутими ногами босі слїди робят. (Ізби)
Кепкують із титулованих, а немаючих людий.

Тїкати. 15. Тїкає, як би го крила несли. (Льв.)
Тїкає швидко, немов би летїв. Пор. Giusti 366.

16. Тїкає, як би го чорти гонили. (Льв.)
Тїкає зо страху. Пор. Giusti 366.

17. Тїкає, як би за ним пси гнали. (Льв.)
Тїкає зо страху. Пор. Giusti 366.

Тїсто. 1. Всї-смо з єдного тїста. (Льв.)
Всї ми однакової вдачі. Пор. Giusti 339.

Тїшити ся. 22. Тїшит сьи, як кухар всранов трісков. (Вербовець Т.)
Кепкують із такого, що тїшить ся дрібницею.

Ткач. 3. Що ткач, то брехач. (Старе Місто)
Народнїй погляд про всяке ремесло, що ремесник без брехнї не може доробкти ся.

Тлустий. 5. Тлустий і моцний найборше гине. (Наг.)
Бо товстого найскорше апоплексія рушить, а міцний найскорше найде собі напасть.

Товстий. 1. Поки товстий схудне, то сухий здохне. Пор. Giusti 290.

Тогди. 2. Тогди то буде, як мій татуньо з тамтого світа верне. Пор. Даль I, 365.

3. Тогди то буде, як рак на ставі свисне. (Григорів Р.)
Не буде нїколи.

Тонкий. 8. Тончий як волос, рідчий як вітир. (Вербовець Т.)
Говорять невідомо про що.

Торг. 6. Нема торгу без брехнї. Пор. Giusti 78.

Тот. 1. Вже йде тот, шо втворев рот. (Тростянець)
Кажуть, коли хто позіває.

Тра. 4. Там тебе так тра, як мисьички в крупах. (Вербовець Т.)
Тебе там зовсім не треба.

Трава. 8. Не рви трави, бо буде вітер. (Вербовець Т.)
Народне віруване, що траву треба жати, а не рвати.

9. Поки трава виросте, кобила здохне. (Льв.)
Пор. т. Ш, Трава 5; Giusti 281.

Тримати. 15. Тримайи, як Жида за серце. (Вербовець Т.)
Значіне неясне, мб. тримає слабо.

Тріснути. 5. Мало-м не тріс вб-сьміху. (Наг.)
Сміяв ся дуже.

Троха. 9. Трохи та доброго. (Тростянець)
Scil. дайте або дістанете.

Трудно. 4. Трудно того водити, що не хоче сам ходити. (Лавочне)
Його не зведеш на ноги.

Трясти ся. 12. Трісе сї, як осиковий лист. Пор. Giusti 371.

15. Трісе сьи за житьим, як макова головка. (Вербовець Т.)
Боїть ся за своє житє.

Тфі. 1. Тфі! щевай у тріскé та в болото! (Колом.)
Говорять, коли хто роззлостить ся па другого. Тріскé — трясти.

Тютюн. 3. Дайте мені куме свого тютюну, бо від чужсго вже ми язик спарило. (Григорів Р.)
Жартлива промова, нїби то в кума свій тютюн, а не чужий.

Тяжкий. 9. Тьижке як оливо. (Наг.)
Говорять у буквальнім або переноснім значіню. Пор. Giusti 368.

Тьма. 1. Велика тьма люда. (Св.ВЛ.)
Тьма — необмежено велике число.

У.

У. 1. У-у-у! Хто буде кобилу їсти як я вмру? (Вербовець Т.)
Наслідують вите голодного вовка.

Убого. 1. Хоч убого, але чесно. (Тростянець)
Scil. треба жити.

Угнів. 2. Угнів горит! (Льв.)
Жартом лякають Угнівців, у яких місточку бувають часті пожежі.

Укий. 1. Я вже на тото укий. (Кривор.)
Укий — навчений, практикований.

Ум. 2. Ум без розуму біда. (Тростянець)
„Ум" тут у значіню дотеп, хитрість, а розум — розвага.

3. Ум з розумом дужий. (Тростянець)

Чоловік з вродженим дотепом і набутою житєм розвагою стає моральною силою.

Умерлий. 10. Умерлому і лік не поможе. (Льв.)

Йому ліків не треба. Пор. Giusti 278.

Умирати. 15. Добрі умирают, а їх діла жиют. (Тростянець)

Те, що чоловік лишить по собі добре зроблене, трівае й по його смерти.

Уміти. 6. Добре все уміти, а не все робити. Пор. Wand. V, Wissen 106.

11. Уміє як пацьир. (Наг.)

Упертий. 6. Упертий як осел. Пор. Giusti 371.

Утерти. 1. Утру я ти перцю. (Наг.)

Наробдю тобі пакости.

Ухо. 1. Хто має уха, най слухає; хто має гроші, най платит. (Наг.)

Жартують про звичайний, житєвий порядок. Пор. Giusti 352.

Учепити ся. 8. Учипив сї, гий сліпий плота. (Жидач.)

Не мав чого ліпшого вчепити ся.

Ф.

Файний. 5. Така файна, що аж ну! (Кривулянка)

Говорять про гарну людину або річ.

Федь. 3. Масти Федьи медом, а Федь такой Федьом. (Вербовець Т.)

Фіґа. 1. Дістанеш фіґу з маком, ще й до того з пастернаком. (Лол.)

3. Фіґу в кишени показати. Пор. Wurzbach 63.

Фляки. 2. За фльики нема вдьики. (Вербовець Т.)

Фрай. 1. На фрай пустити кого. (Серники)

Пустити на волю, пр. із арешту.

Фрасувати ся. 1. Не фрасуй ся по даремници. (Ізби)

Фрасувати ся — журити ся; по даремници — даремно; пор. польське: po próżnicy.

Фрашка. 1. Ет, фрашки! (Ізби)

Згірдно: се пусте діло, дурниця.

Фрашкувати. 1. Я фрашкував з ними. (Кривор.)

Фрашкувати — жартувати.

Фрибра. 2. Не кажи „фрибра", бо тьи сьи вчіпит, але кажи „цьотка". (Вербовець Т.)

Народне віруванє про заразливість лихорадки.

Х.

Хаїм. 3. А наш Хаїм добрий Жид: вітер вїйи, він біжит; а як вітер перестав, а наш Хаїм цапки став. (Вербовець Т.)

Жартлива примівка.

4. Хаим — пхаїм. (Вербовець Т.)

Примівка в формі мудрованя.

Хапати. 6. Хапає вже го. (Снят.)

Згірдно: конає, вмирає.

Хата. 59. В своїй хатї кождий пан. (Льв.)

Вільно йому робити, що хоче. Пор. польське: Wolność Tomku w swoim domku, Adalb. Tomasz 7; Giusti 62.

60. В хатї такий шум, шо страх. (Снятинка)

Там сварать ся або гомонять пиші.

62. Де у хатї дві ґаздинї, там хата ни митена (Жидач.)

Scil. там нема порядку.

62. Де в хатї дві мітли, там обі в кутї. (Льв.)

Де в домі дві служниці, там обі мусять слухати господинї й госп дарь.

Хвалити. 3. Кождий своє хвалит. Пор. Wand. II, Jeder 68.

35. Тот, шо тї хвалит в очи, все тобі воріг. (Тростянець)

Scil. він фальшивий чоловік, не хоче тобі сказати правди.

36. Хвалити Бога, што ти тут; прецїж тя раз вижу. (Ізби)

Говорив чоловік при стрічі зі старим знайомим.

Хвальба. 2. Власна хвальба смердит. Пор. Giusti 221.

6. Власна хвальба не нагодує. (Тростянець)

Пор. т. III, Хвальба 3.

Хитати ся. 1. Хитайи сьи, як Жид на гімнї (Вербовець Т.)

Пор. т. II, Кивати 1.

2. Хитайи сьи, як Жид на сабаш. (Вербовець Т.)

Жид у сабаш говорячи молитви хитає ся роблячи ненастанні поклони.

Хитрий. 1. Хитрий як лис. Пор. Giusti 363.

Хлїб. 20. Де хлїб, сіль і вода, нема там голода. (Тростянець) Пор. Giusti 76.

33. Коби хлїб, а зуби сї найдут. (М. Яцк.)

40. Має хліб роги, а нужда ноги. Пор. Wurzbach 182.

47. Нема хлїба, нема й Отченашу. Пор. Giusti 160.

66. Тогди дали хлїба, як зубів не стало. Пор. Wurzbach 289.

115. Лїпше хлїб з водов, як пиріг з бідов. (Тростянець)

Лїпше жити бідно, а з задоволенем, як у достатку без задоволеня.

116. Не кидай хлїба на землю, бо Бог не дасть. (Вербовець Т.)

Остерігають такого, що гордує хлїбом.

Хлоп. 12. Масти хлопа медом, а він смердит мазев. Пор. Schlei. 165.

17. Не дай Боже з хлопа пана! Пор. Wurzbach 93.

35. Хлопа кірцьом не мьиріют. Пор. Giusti 51.

39. Хлоп богатий, пес косматий все в теплї. Пор. Даль II, 135; Schlei. 165.

76. Лїпше бути живим хлопом, ніж умерлим папом. (Наг.)

Міркує хлоп по пановій смерти. Пор. Giusti 266.

80. Най хлоп з далека стоїт, коли пани бют ся. (Ізби)

Осторога житєвої практики: хлоп не повинен мішати ся в панські свари.

81. На то хлоп вербу любит, щоби і він мав з чого лико дерти. (Монастирок)

Любить визискати слабшого.

82. Чому хлоп землю любит? Тому, що в початку світа не було нікого, тілько Пан-Біг і громада, а потому тільки пани прийшли. (Буськ)

Популярне пояснене ріжниці станів.

Хлопець. 28. Де хлопці та баба, там біди не треба. (Тростянець)

Вони самі знайдуть собі з бабою біду.

29. То ручий хлопец. (Збараж)

Зручний, добрий до всякої роботи, охочий.

30. Хлопец як не пустий, нічого не стоїт. (Ізби)

„Пустий" тут у значіню: такий, що любить веселість, забави.

31. Хлопец як огірок, а шмарок як батіг. (Тростянець)

Кепкують із хлопця недоростка.

Ховати. 3. Ховає голову як струс. (Льв.)

Не хоче бачити правди. Пор. Giusti 365.

Холєра. 1. Аби їх холєра найшла! (Кривор.)

Проклятє.

2. Бодай вас хольира викрипшила! (Наг.)

Проклятє

3. Най холєра вас понападає! (Льв.)

Проклятє.

4. Нема на тебе хольири тьижкої. (Наг.)

Говорять лихому чоловікови.

5. Яка ті хольира носит? (Наг.)

Запитують з ненавистю немилого гостя.

Холєрний. 1. Хольирний цвинтар окремо від звичайного. (Наг.)

Такі цвинтарі, принаймі в селах дрогобицького та самбірського повітів, позаводжено в часї страшної холєри 1831 р.

Хома. 5. То ще невірний Хома. Пор. Giusti 365.

Хопта. 3. Хопта росте швидко. (Льв.)

Хопта тут образово в значіню всякого лиха.

Хороба. 5. Бодай ті хороба взьила! (Кривор.)

Проклятє.

6. Сам собі хоробу напитав. (Наг.)

Через необережність наразив ся на слабість або через напасть на побитє.

7. Шо це за хороба? (Кривор.)

Згірдно замість лихий чоловік.

8. Якої хороби потребуєш? (Наг.)

Ненависно питають чоловіка, що чіпає ся не знати чого.

Хоронити. 1. Хорони мене, Боже, від моїх приятелів, а від ворогів себе сам охороню! (Льв.)

Говорить чоловік про фальшивих приятелів. Пор. Giusti 135.

Хотіти. 41. Не хочу, щоби си люде мнов писки витирали. (Наг.)
Не хочу бути людським посміховищем.

42. „Хочеш?“ — „Ні!“ — „З'їж у бурінї!“ (Тростянець)
Мудроване. З'їдж, scil. гівно.

43. „Хоч?“ — „Не хочу.“ — „З'їж гівно в клочу!“ (Тростянець)
Мудроване.

44. Хто богато хоче, мало має. (Льв.)
Бо в нього все, що має, за мало. Пор. Giusti 316.

45. Хто мене не хоче, той мене не варт. (Наг.)
Говорила дївка про парубка, що обіцяв з нею женити ся, а потім покинув. Пор. Giusti 352.

46. Хто не хоче віддати, волів би не брати. (Льв.)
Звичайно, коли бере, то говорить, що віддасть. Пор. Giusti 255.

Храм. 2. Вчора був храм, а сегодне пóхрамок. (Кривор.)
Похрамок — у Нагуєвичах попразéн.

Храп. 1. Маю на нього великий храп. (Наг.)
Маю на нього завзяте, злість.

2. Як му дав по храпах, то аж му з носа юха потекла. (Наг.)
Храпи — ніздрі.

Хробак. 7. Кождий має свого хробака, що го гризе. Пор. Giusti 280.

Хто. 2. Там хто, хіба діди на колїсницях будут заїздити. (Вербовець Т.)
Там незаїздне місце.

3. Хто як хто, а я ньи. (Наг.)
Хто хоче, най іде або робить, а я не хочу.

Худоба. 17. Не бий худоби сухим буком, бо буде суха. (Вербовець Т.)
Народне віруване і при тім правило гуманности.

Хуханий. 1. Се хухане. (Тростянець)
Пещене.

Ц.

Цап. 3. Бородатий як цап. (Льв.)
Хоч старий, а дурний. Пор. Giusti 373.

Цар. 2. Цар далеко, Бог високо. (Наг.)
Говорить чоловік у тяжкій потребі не знаходячи ратунку. Пор. т. I, Бог 51; Даль I, 149.

Цвітень. 1. Цвітень — переплїтень, бо переплїтає трохи зими, трохи лїта. Пор. Bebel 86; Adalb. Kwiecień 9.

Церков. 22. Близько церкви, далеко від Бога. (Льв.)

Говорять про безбожного чоловіка або злодія, що жие близько церкви. Пор. Giusti 303.

23. Коло церкви дідько коршму ставит. (Наг.)
Пор. т. Ш, Церков 4; Giusti 198.

Цибуля. 3. Ще про цибулю голоду не було. (Кривор.)
Жили люди й без неї.

Циган. 24. Свідчить ся Циган своїми дітьми. Пор. Даль II, 184.

48. „За що беш, Цигане, дитину?" — „Посилаю по молоко, та єк ме нести, бю, щоби не розіллело". — „Та тогди бий, Цигане, єк розіллє!" — „Ну, єк розіллє, то ще й бити?" (Тростянець)
Жартлива примівка про Цигана.

49. Казав Циган, шо за одно літо дав би три зимі. (Тростянець)
Пор. т. Ш, Циган 43.

50. „Якої ти віри, Цигане?" „А вам якої треба?" (Тростянець)
Пор. т. III, Циган 34.

Цілий. 1. Було ціле, а котре в руки возьме, ого, вже нема, вже змалює. (Наг.)
Говорять про такого чоловіка, що має паскудну вдачу попсувати все, що лише возьме в руки.

Ч.

Час. 33. На всьо час буде. Пор. Giusti 337.
55. Час найліпший лікар. Пор. Giusti 72, 86.
56. Чьис на чьису не стойит. (Кривор.)

72. Від чьису до чьису. (Наг.)
Буває періодично. Пор. Giusti 275.

73. Всьому свій чьис прийде. (Наг.)
Пор. т. I, Весь 12; Giusti 337.

74. Инші часи, инші клопоти. (Льв.)
Кождий час приносить свій клопіт. Пор. Giusti 350.

75. На инший час одкладаш, а забыв, што лем сир одкладаний добрий. (Ізби)
Поучене житевої практики.

76. Час правду покаже. (Льв.)
Вона виявить ся з часом, хоч і як затаєна. Пор. Giusti 300.

77. Час то золото. (Тростянець)
Він у житю чоловіка має велику ціну.

78 Час усе переможе. (Льв.)
Він перемагає найбільші трудности. Пор. Giusti 337.

Червоний. 10. Червоний як кров. (Наг.)

Говорять про чоловіка розсердженого або над міру червоного на лиці.

Черево. 15. В череві музика грає. (Наг.)

Говорить про себе голодний чоловік, якому бурчить у животї.

Череда. 1. Біда череді, якій вовк за пастуха. (Льв.)

Біда громаді, де злодій або здирця начальником. Пор. Giusti 135.

Черешня. 1. Така пізна черешня, що в Богородицу файно достигає. (Криворівня)

Говорив Гуцул про черешню, на якій ягоди достигали аж коло Успенія Богородиції при кінці серпня. Звичайно черешнї достигають у червнї та липнї.

Чобіт. 6. Кождий знає, де го чобіт глодже. Пор. Wand. II, Jeder 88.

17. Чоботи їсти просят. (Льв.)

У них пороздирані переди пороззявляли ся мов голодні роти. Пор. Даль II, 86.

18. Чоботи латати, то не в карти іграти. (Ізби)

Се продуктивна праця, а не марноване часу.

Чóвен. 1. Човен без весла дїдька варг. (Льв.)

Ним поплывеш хиба за водою. Пор. Giusti 260.

Чоловік. 89. Чоловік стріляє, а Бог кулї носит. Пор. Schlei. 172.

118. Що чоловік у день гадає, то му сї на сон набиває. Пор. Wand. I, Gedanke 91.

133. Бодай Бог каждого чоловіка от того заваровав! (Ізби)

Побожне бажане. Формула відвертаня всякого лиха.

134. Кождий чоловік до чогось здалий. (Льв.)

Має якусь здібність або якийсь талант. Пор. Giusti 208.

135. Нема дурнійшого чоловіка над ученого. (Монастирок)

Він у житю звичайно непорадний.

136. Ой то чоловік, шо ся жінки боїт! (Тростянець)

То не чоловік, а боягуз.

137. То чоловік душьи. (Наг.)

Сердечний, щирий чоловік.

138. То чоловік ні до чого. (Наг.)

Нездалий, лїнивий.

139. Чоловіка від разу не пізнаєш. (Льв.)

Треба з ним довго жити, аби його пізнати. Пор. Giusti 135.

140. Чоловік імньи красит, а не імньи чоловіка. (Наг.)

Пор. т. Ш, Чоловік 64.

141. Чоловік їсть, аби жити, а не жиє, аби їсти. (Льв.)

Житєва практика, відома вже стариннин грецьким фільософам. Пор Giusti 313.

142. Чоловік о то тілько й дбає. (Кривор.)

Scil. аби мав усе, чого йому треба.

143. Чоловік ріжними способами жиє, та не може вижити. (Наг.)

Все шукає способу, аби поліпшити своє жите.

144. Чоловік робит, працує, а не має ніц. (Яремче)

Говорив визискуваний робітник.

145. Як чоловік рано вийде натще серце з дому, то йому мліено робит си. (Кривор.)

Житєве спостережене.

Чорний. 9. Чорний як вуголь. Пор. Giusti 368.

Чорт. 19. Де чорт не може, там бабу пошле. Пор. Giusti 198.

38. Не такий чорт страшний, як го малюють. Пор. Giusti 120.

50. Чому чорт розумний? бо старий. Пор. Giusti 146.

Чуб. 1. Од чуба аж до ногтя у ноги. (Ізби)

Від стіп до голови.

Чужий. 14. З чужого злого учи сї свого. Пор. Giusti 116.

18. На чужій ниві все лїпша пшениця. Пор. Giusti 77.

68. Як чуже не запне, то свого не возьме. (Мшан.)

При ораню як доорюють свій загін, то возьмут часом трохи землї з чужого, щоби буцїм то свого не лишити. *(М. Зубр.)*

Чупурити ся. 2. Чупурит ся з дочкою, як завада на дорозї. (Ізби)

Говорять про богача, що величає ся своєю дочкою.

Чути. 26. Чув, не чув, відповідати мусиш. (Наг.)

Говорять такому, якого покликано за свідка. Пор. Giusti 352.

Ш.

Шапка. 7. Треба червоної шьипки, щоби го перепросити. (Наг.)

Кепкують із такого, що сердить ся нїби то за обраву своєї чести.

Шерсть. 1. Проти шерсти гладити. (Льв.)

Говорити або робити щось неприємне комусь. Пор. Даль II, 193.

Шити. 12. Неший на собі, бо память забудеш; як шийиш, то возьми стебло в зуби. (Вербовець Т.)

Народне віруване.

Шия. 7. Шия як у бузька. (Наг.)

Тонка й довга. Пор. Giusti 367.

Шкода. 4. Ни така шкода, як невигода. (Вербовець Т.)

6. Чия шкода, того й гріх. Пор. Giusti 69.

Штани. 6. Штани такі широкі, що би сї два влїзли. (Наг.) Портки... (Наг.)

Говорять про занадто вільні штани.

Штири. 1. Їх штири як ґранатири. (Наг.)

Говорили про чотирох братів високого росту.

2. Ой цуп — штири бабі, один зуб. (Троєгянець)

Кепкують із беззубих жінок, що пускають ся в танець.

3. Понесло штирох на друку поза ріку. (Сор.)
Говорять жартливо, коли хто шукає згубленої дрібної річи, пр. шапки або люльки.

4. По штири, по штири, а з заду два. (Дрог.)
Говорили про вояків, що машерували в т. зв. Doppelreihe, а по заду йшли два офіцери.

5. „Штири". — „Поцілуй пса в дери!" (Тростянець)
Мудроване.

Штука. 26. Не штука впасти, штука не побити сї. (Тростянець)
Впасти легко, але впасти й не потовкти ся — треба щасливого припадку.

27. Не штука думками, а штука ділами. (Тростянець)
Scil. доказати чогось.

28. То допіру штука! (Кожичі)
Се незвичайне діло, се йому вдало ся.

Щ.

Щасте. 5. В щастю приятелїв много, а в нещастю нї одного. Пор. Giusti 38.

74. Має щісте в дївчат. (Тростянець)
Дївчата люблять його.

75. Щесте, шо один рот, бо й тот богато бреше. (Тростянець)
Як би чоловік мав два, то було би ще більше лиха.

Щось. 1. Лїпше щось, як нїчо. Пор. Giusti 316.

Щупак. 2. Щупак шмиґний: ту є, ту го нема. (Жел.)
Спостережене про вдачу щупака.

Ю.

Юда. 1. Юда — лектиборідка. (Жабє)
Значіне неясне.

Юр. 8. На Юря повинна бути паша і в дурня. Пор. Adalb. Jerzy 1, 2.

Юшка 5. Колис дав на юшку, дай же й на петрушку. Пор. Brzoz. Juszka 1.

Я.

Явдоха. 4. Явдоха — біздьоха. (Вербовець Т.)
Дразнене в формі мудрованя.

Язик. 66. Язик без кости, але повний злости. Пор. Giusti 171.

90. Довгий язик, а короткі руки. (Льв.)
Кепкують із балакучого а безсильного чоловіка. Пор. Giusti 131.

91. Язик до Києва доведе. (Льв.)

Питаючи дороги зайдеш куди хочеш. Пор. Giusti 329.

Яйце. 5. Мудрійше яйце від курки. Пор. Giusti 127.

Яким. 1. Зійшов сьи Яким тай з другим таким. (Григорів Р.)

Янтін. 1. Ой Янтоне, Янтінчику, а що-ж тобі на кінчику? (Вербовець Т.)

Жартливе запитане.

Ярмарок. 2. Баба, Жид, гуска, і вже ярмарок. Пор. Giusti 105.

Ясний. 1. То ясне як сонце. (Наг.)

Се легко бачити й розуміти. Пор. Giusti 365.

2. Ясний би тьи шляк трафив! (Наг.)

Проклятє.

Ясно. 1. Тепер мині ясно стало. (Наг.)

Тепер я зрозумів.

2. Ясно й коротко сказано. (Наг.)

Говорять про рішучий і недвозначний наказ

ДОДАТОК II.

Б.

Блищати. 1. Блищит як золото. (Наг.)

Говорять про жовто-блискучу річ. Пор. Giusti 369.

Бог. 439. Што Бог дасть, то буде, а від зла і вином не викупити ся. (Ізби)

Народня віра в залежність людського житя від божої волї.

Богач. 62. Богача бий, бідному не даруй! (Григорів Р.)

У коршмі між пяними для всїх одно право.

Боронити. 5. А чи я бороню кому на мене дивити ся? (Ізби)

Говорить дївка, коли звертають її увагу, що хтось на неї дивить ся.

Борщик. 3. Борщику голенький, любку солоденький! (Григорів Р.)

Примовляє молода жінка до чоловіка, за якого вийшла з бідности до бідности.

4. Що раз борщика хлисну, а все любка до серцьи притисну. (Григорів Р.)

Хоч у бідности, аби в любови.

Брехати. 49. Бреше як ґазета. (Льв.)

Бреше безсоромно. Пор. Giusti 364.

50. Бреше як з нот. (Льв.)

Бреше гладко, не надумуючи ся.

Брехня. 14. В кождій брехни є троха правди. (Льв.)

Біда лише в тім, що вона або неповна, або скривлена. Пор. Giusti 301.

В.

Варта. 4. Не варта того, же би ним собі голову завертати. (Ізби)

Говорять про лихого чоловіка.

Вартати. 1. Вони не вартают одної горсти клаків. (Ізби)
Говорять про людий.

Великий. 15. Великий як гора. (Наг.)
Про великий предмет, пр. дім. Пор. Giusti 367.

26. Великий як хата. (Наг.)
Говорять про велику річ, прим. стіг сїна, заміть. Пор. Giusti 367.

27. Для великого не кидай малого. (Льв.)
Бо мале кинеш, а великого не дістанеш. Пор. Giusti 317.

Веселий. 3. Веселий, як засватана дівка. (Льв.)
Вона тїшить ся пожаданою зміною способу житя. Пор. Giusti 363.

Виглядати. 28. Ого виглядає, як змерзла диньи. (Григорів Р.)
Сквашений, схорований.

Видїти. 67. Видит ми ся, же я гідна ти на прекір зробити. (Ізби)
Говорить дївка парубкови, що потрафить йому зробити прикрість.

Вірити. 38. Не всему вір, що чуєш. (Льв.)
Умій розріжнити правду від брехнї. Пор. Giusti 332.

Вкрасти. 1. Або-ж то я тото вкрав? (Солонка)
Відповів чоловік другому на слова: „Сховай тото, що несеш".

Вовк. 36. Вовк лїнит сї, але не змінит сї. (Наг.) Пор. Giusti 323.

Вчинити. 5. Вчиньте ся так добрі, і прилучте ся до моїх гостий. (Ізби)
Запрошує чоловік знайомих.

Г.

Говорити. 148. Говорит, як з книжки. (Льв.) Пор. Giusti 368.

272. Говорит як старий. (Льв.)
Розважно та розумно.

Голий. 16. Голий, як го мати родила. Льв.) Пор. Giusti 368.

Голодний. 28. Голодний як вовк. Пор. Giusti 363.

Голос. 16. Голос народу — голос божий. (Льв.) Пор. Giusti 339.

Голосний. 2. Голосний як дзвін. Пор. Giusti 371.

Горячий. 24. Горячий як піч у зимі. (Льв.)
Загріє, а не опарить. Пор. Giusti 364.

Град. 7. Град як волоські горіхи. (Березів) Пор. Giusti 367.

Гриць. 34. Не бзди Грицю в кадильницю! (Воля Баранецька)
Жартлива приказка.

Гроші. 194. Гроші на то й є, аби їх видавати. (Наг.)
Иншого призначеня вони не мають. Пор. Giusti 361.

Грубий. 13. Грубий як кадовб. (Наг.)
Говорять про пузатого чоловіка. Пор. Giusti 367.

Грушка. 13. Як грушка достигне, то сама з дерева впаде. Пор. Giusti 338.

Ґ.

Ґрунт. 17. В нього ґрунту лем на вказ, статку повтора хвоста, а дірами в дасї пхає ся біда в хижу аж на припецок. (Ізби)

Говорив богач про бідного чоловіка.

Д.

Дзвін. 8. Дзвін людий до церкви скликає. Пор. Giusti 366.

Дим. 39. Много диму — малий огонь. (Льв.)

Богато балакання, мало дїла. Пор. Giusti 356.

Днесь. 4. Днесь ми то не до вдяки. (Ізби)

Сегодня менї се не до смаку, не до ладу.

Ж.

Жарт. 25. Тобі всегда жарти, а менї не до сміху. (Ізби)

Говорить поважний чоловік жартунови.

Женити ся. 38. Як я ся женив, по отцях нашов я мало што веций, як півтора хвоста. (Ізби)

Говорив чоловік, що з бідности доробив ся до заможности.

Женячка. 1. З его женячков далеко од сале до тале. (Ізби)

Відси доти — показують жестом на знак, що дуже далеко.

Жменя. 15. Возьми жменю тай пів жменї тай засип, тай засип. (Григорів Р.)

Scil. жменю круп. Говорив скупий чоловік жінцї, що не маючи чим засипати кипяток, покинула його на огнї і пішла до сусїди в гостину. Пор. далї **Кипа.**

З.

Здоров. 46. Здрав, як видите, коли ноги мя ищи ту занесли. (Ізби)

Відповідає чоловік на питане: Чи здорові-сте?

І.

Іван. 63. „Іване бідний, тьигни періг спідний!“ — „Не зашкодить і з верха взьити, аби було в що замачьити!“ (Григорів Р.)

Жартлива розмова при обідї.

К.

Капуста. 8. Кожда капуста має свою голову. (Григорів Р.)

Жартом у значіню: не кожда голова мусить бути розумна, бо й капуста має голову. Пор. Шевченкове:

А на громаду хоч наплюй:
Вона капуста головата.

Кат. 14. Най буде і в ката, аби була заплата. (Григорів Р.)

Scil. служба. Пор. т. II, Кат, 7, 11.

Кипа. 1. Кипить кипа без засипа, тай кипить тай кипить! (Григорів Р.)

Кипа тут у значіню окріп. Приспівувала до танцю жінка, якій скупий чоловік не дав круп засипати окріп на огні, а вона пішла в гостину.

Коса. 13. „Коси, коса!" — „Не буду, бо я їла лободу, тай горівки не пила, не буду косила". (Григ. Р.)

Жартливо примовляють про тупу косу, якою косили хабаз.

Л.

Легко. 3. Легко, як лисого голити. (Григорів Р.)

То ніяка робота, бо лисого нема що голити.

М.

Мандзя. 1. Мандзю завивати. (Наг.)

Говорять про вечерю в сиропустну неділю, коли прощають пущане і гостять ся та забавляють ся звичайно аж до півночи чи то в хаті, чи то в коршмі. „То сте десь Мандзю завивали" — витає жінка піднапилого чоловіка, що по півночи вертає до дому. Давнійше в такий вечір завивали в хаті куклу з соломи, виносили за село і лишали на роздорожу. Се було символїчне виношене смерти.

Молодий. 31. Молодий молоду посадив на леду. „Ой тікай, молода, бо забере ті вода". (Наг.)

Жартлива примівка або приспівка без особливого іронїчного значіня. Посадити когось на леду значить обдурити, ошукати.

Конець третього тому.